

The Project Gutenberg eBook of Musta tulpaani: Romaani, by Alexandre Dumas

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Musta tulpaani: Romaani

Author: Alexandre Dumas

Translator: Hilja Walldén

Release date: November 18, 2013 [EBook #44218]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MUSTA TULPAANI: ROMAANI ***

Produced by Tapio Riikonen

MUSTA TULPAANI

Romaani

Kirj.

ALEXANDRE DUMAS

Ranskankielestä ["La Tulipe noire"] suomentanut Hilja Walldén

WSOY, Porvoo, 1913.

SISÄLLYS:

- Esipuhe.
- I. Kansan kiitos.
- II. Veljekset.
- III. Jan de Wittin oppilas.
- IV. Murhaajat.
- V. Tulpaaninviljelijä ja hänen naapurinsa.

- VI. Tulpaaninviljelijän viha.
  - VII. Onnellinen ihminen tutustuu onnettomuuteen.
  - VIII. Sisäänmurto.
  - IX. Sukukammio.
  - X. Vanginvartijan tytär.
  - XI. Kornelius van Baerlen testamentti.
  - XII. Mestaus.
  - XIII. Mitkä tunteet sillaikaa täyttivät erään katsojan mielen.
  - XIV. Dordrechtin kyyhkys.
  - XV. Ristikoluukku.
  - XVI. Opettaja ja oppilas.
  - XVII. Ensimmäinen sipuli.
  - XVIII. Rosan ihailija.
  - XIX. Nainen ja kukka.
  - XX. Mitä tämän viikkokauden kuluessa oli tapahtunut.
  - XXI. Toinen sipuli.
  - XXII. Puhkeaminen.
  - XXIII. Kadehtija.
  - XXIV. Musta tulpaani saa uuden omistajan.
  - XXV. Puheenjohtaja van Systems.
  - XXVI. Puutarhayhdistyksen uusi jäsen.
  - XXVII. Kolmas sipuli.
  - XXVIII. Kukkasten laulu.
  - XXIX. Van Baerle suorittaa ennen Loewesteinistä lähtöään
Gryphuksen laskun.
  - XXX. Kornelius van Baerlen rangaistuksen laatu alkaa käydä ilmi.
  - XXXI. Haarlem.
  - XXXII. Viimeinen pyyntö.
- Loppusanat.

ESIPUHE.

»Musta tulpaani» kuuluu niihin kertomuksiin, joissa Dumas Vanhempi liikuskelee lempialallaan, — alalla, jolla hän on saavuttanut suurimman menestyksensä, — se on historiallisiin tapahtumiin liittyvä lemmentarina.

Dumas Vanhempi valitsee historian kertomustensa taustaksi ja pohjaksi, kuten Balzac paikankuvaukset tai Bourget jonkun filosofisen, yhteiskunnallisen tai siveysopillisen periaatteen.

Dumas oli kyllä perehtynyt historiaan, — mitä tähän seikkaan nähden sanottaneekin. Hän oli sitä lueksinut ja luki sitä lakkaamatta edelleen tai antoi jonkun toisen lukea sitä puolestaan ja esittää luetun. Mutta hän luki sitä omaan tapaansa. Ulkonaiset seikat painuivat perin tarkoin hänen mieleensä, ikäänkuin hän olisi katsellut muhkean näytelmän esittämistä.

Korkokuvien tapaisina kiintyivät historialliset henkilöt hänen mieleensä kasvoinpiirteineen, liikkeineen, asentoineen ja varsinkin pukuineen. Eloisina painuivat hänen muistiinsa yksityisseikat ja tapahtumat niin ylhäisön kuin kansan elämästä: vastaanotot hovissa, kuningasten maatapanoon ja levoltanousuun liittyvät juhlallisuudet, kuningattaren ja hovineitosten huoneet, turnajaiset, kruunausjuhlat, huomattavain henkilöiden kohtaamiset, kaksintaistelut, sotatappelut, kulkueet, ryöstöretket ja kujeet, kapinat ja katutaistelut, vankilat, tapot ja murhat, kauhun kuten ilon ja ilveilyn päivät.

Dumas'n teokset valaisevat historiaa lukijalle, jos lukija on siihen jo ennestään perehtynyt. Mutta tästä ei seuraa että ne olisivat arvottomia. Jos perin oppinut henkilö kuuntelisi nerokasta, eloisaa, innostunutta historiallista esitelmää, hän ehkä virkahtaisi hymyillen: »Tuo esitelmäsi minua miellyttää minua. Tosin olen perehtyneempi historiaan kuin hän, mutta sittenkin hän pystyy minua opettamaan. Tämä mies ei ole tavallisinta laatua.» Nämä sanat soveltuvat täsmälleen Dumas Vanhempaan.

Tottahan on, ettei sokeaa luottamusta käy häneen nähden suositteluun, — kuten ei yleensääkään. Mutta on tarkoin varottava tämän seikan takia vähentämästä hänen merkitystään historian *kuvittajana*, sillä epäilemättä on hän tässä suhteessa luettava Ranskan etevinten kirjailijoiden joukkoon, — ja tätä

ansiota ei ole arvioitava vähäiseksi.

Täten myöskin »Mustassa tulpaanissa» kautta koko kertomuksen hämmöttävät de Witt veljesten ylevät hahmot ja Wilhelm Vaiteliaan salaperäinen olento, suoden kertomukselle vakavan, melkein pä juhllaisen sävyn.

Taitavasti, vilkkaasti, jopa pontevastikin luodaan eteemme kuva Hollannin porvaristosta ja kansasta vihan eksyttämänä, — mutta vihan, joka johtuu isänmaanrakkaudesta ja siksi on anteeksiannettavissa.

Kirjailijan vapaan mielikuvituksen luomilla luonteilla on myöskin ansionsa eikä niiltä puutu todenmukaisuuttakaan.

Ankara arvostelija varmaankin pitäisi vanginvartijaa hiukan kaavamaisena, enkä tahdo osottaa liikaa vastustamishalua väittämällä hänen olevan väärässä.

Toiseksi sanoisi mainittu arvostelija että kertomuksen esittämän nuoren tytön kuva on hieman väritön. Myönnän senkin puolittain, mutta puolittain vain. On näet olemassa seikka, joka tekee hänen olentonsa mieltäkiinnittäväksi. Kirjailija näyttää olleen selvillä muutamasta tosiasista, jonka romaaninkirjoittajat väliin unohtavat, — nimittäin siitä, ettei rakkaus sellaisenaan ilman muuta herätä mielenkiintoa, vaan ainoastaan rakkaus, jonka olemassaoloa on pidettävä ansiona. Näin on juuri Rosan rakkauden laita. Hänellä on syytä olla mustasukkainen, sillä vaikka Kornelius häntä rakastaakin hellästi ja vilpittömästi, niin rakastaa hän kenties vielä enemmän tulpaaniaan, verratonta mustaa tulpaaniaan. Tässä on olemassa yllin kyllin mustasukkaisuuden aihetta, ja Rosa voisi sanoa:

»Hesperidein omenan sä hylkääät,
Sipuli sai lemmen syömmes' ylvään!»

Mutta hän ei sano näin, — tai luopuu ainakin pian tämänkaltaisista soimauksista. Hän on tosin mustasukkainen tulpaanille, mutta hän tyytyy sietämään tuota Korneliuksen intohimoa, antautuupa vielä sen palvelukseenkin vaalimalla tulpaania vaaroja uhmaten ja äidin hellyydellä.

Tämän johdosta katson Rosaa varsin älykkääksi tytöksi ja arvostelen hänen ansionsa erittäin suuriksi.

Hän osottaa terävää älyä oivaltaessaan että miehen mielessä aina asuu rinnakkain kaksi kiihkeätä tunnetta: rakkaus vaimoa, morsianta, lemmittyä kohtaan, mutta sen ohella jokin piintynyt päähänpisto, jota naisen on pyrittävä käsittämään ja suosimaan, jos mieli säilyttää miehen rakkauden. Tässä suhteessa on Rosa erinomaisen ovela ja varovainen, haluaisinpa sanoa hänen osottavan mitä terävintä järkeäkin.

Mutta tuo kilpailijattaren suosiminen tuottaa hänelle kärsimystäkin, ja juuri tästä syystä hänen rakkautensa on ansiokasta ja herättää myötätuntoa. Rosan kuva ei siis suinkaan ole niin väritön ja kaavamainen kuin ensi katseella voi tuntua. Rosa on itse asiassa suurten rakkaussankarittarien vaatimaton sisar.

Mitä taas petturiin tulee — ja selvää on, että sellainen järkyttävään kuvausten suosija kuin Dumas tarvitsee teokseensa petturin, — on hän nähdäkseni esitetty erinomaisen taitavasti ja luontevasti. Näen mielessäni Dumas'n lukemassa seuraavaa La Bruyèren kuvausta:

»Kukkasviljelijällä on puutarha eräässä esikaupungissa. Hän kiiruhtaa sinne päivänkoitteessa, hän palaa sieltä auringon laskiessa. Kuin maahan juuttuneena näemme hänen viipyvän tulpaaniensa luona, tänä hetkenä vaipuneena tarkastamaan 'Erakkoa'. Hän ihailee sitä silmät avoauki, hän hykertelee käsiänsä, hän kumartuu lähemmäksi katsomaan, hän ei ole ikinä nähnyt mitään niin ihanaa. Sydän riemua tulvillaan lähtee hän sen luota, silmäilläkseen myöskin 'Idän kaunotarta', 'Venusta', 'Kultavaippaa', 'Agataa'. Mutta pian on hän jälleen 'Erakon' luona, ja sinne hän jää, sinne hän istahtaa, päivällisaterian unohtaen. Kuinka ihana onkaan tuon kukkasen hohde, kuinka viehättävät sen värit, kuinka komea sen kupu! Tuo henkevä mies, joka hurskaalla mielellä palvelee ihannettaan, palaa kotiin väsyneenä, nälkäisenä, mutta perin tyytyväisenä. Onhan hän saanut nähdä tulpaaneja!»

Ja tuollainen mies, voi Dumas mietiskellä, saattaisi kateuden kiihdyttämänä, kannustamana, pystyä mihin epähienouteen, ilkityöhön, rikokseen tahansa, tyydyttääkseen intohimonsa ja ollakseen ainoa ihminen koko maailmassa, jolla on kunnia omistaa »Erakko». Hänestä voi tulla suurenmoinen, mieltäkiinnittävä rikollinen, — hänessä on kaikki edellytykset olemassa!

Täten on voinut vähitellen kehkeytyä Boxtelin erinomaisen todenmukainen ja eloisa kuva. Boxtel alkaa rikosten uran pienillä ilkiteoilla ja joutuu sitten kammottaviin konnantoihin, osittain ahneuden ohjaamana — mikä seikka ei tunnu juuri hyvin keksityltä —, osittain hurjan kunnianhimon valloissa.

Tuo Boxtel on todellakin vallan erinomainen taideluoma!

Ja entä sitten tuo kunnan Kornelius, tuo historiallinen henkilö, jolla ei ole aavistustakaan historiallisesta merkityksestään — jommoisia henkilöitä Dumas tosin on luonut muissakin teoksissaan! Hän on tärkeän valtiollisen salaisuuden säilyttäjä sitä tietämättään ja aavistamattaan, hän, joka ei ajattele muuta kuin tulpaanejaan. Hänellä on huostassaan erinomaisen tärkeitä valtiollisia asiakirjoja, mutta hän ei ole luonut niihin katsettakaan, sillä hän ei välitä muusia kuin tulpaaneistaan. Hän on osallisena salaliitossa sitä aavistamattaan ja tietämättään edes tarkoin mitä salaliitto oikein onkaan, sillä muu kaikki on hänelle vierasta paitsi tulpaanit. Valtiolliset paperit ovat olleet laatikossa yhdessä tulpaaninsipulien kanssa ja hän säilyttää piilossa povellansa paperia, joka voisi hänet pelastaa, todistaen hänen viattomuutensa, mutta hän tallettaa sitä vain siihen käärityn sipulin suojana, — tulpaanit ovat hänelle kaikki kaikessa.

Tuo mies, joka aavistamattaan, huomaamattaan on sekaantunut historiallisiin tapahtumiin, joka ei tiedä eikä konsanaan ole havaitseva historiallista merkitystään, — tämä mies on itse asiassa mieltäkiinnittävimpiä historiallisia henkilöitä mitä olla voi.

Täten on siis Dumas muovaellut La Bruyèren luomasta henkilöstä — jos hän todella on saanut aiheensa La Bruyèreltä — kaksi varsin erilaista olentoa: toisen hyvän, viattoman ja herttaisen, toisen halpamaisen, pahansuovan, vaarallisen ja turmiota tuottavan, — kuten taitava kukkasviljelijä jakamalla tulpaaninsipulin kahtia voi kasvattaa siitä kaksi erilaista kukkaa, joskaan ei niin tuiki erilaista kuin nuo kaksi miestä. Mutta kirjailijan taidehan onkin kukkaisviljelijän taidetta korkeampaa!

Raikkaampaa, viehkeämpää lukemista kuin »Musta tulpaani», tuo historian kukkatarhojen tuote, ei voi olla olemassa, eikä liioin hyödyllisempäkään.

E. Faguet.

I.

KANSAN KIITOS.

Haag, seitsemän yhdistyneen maakunnan pääkaupunki, joka varjoisine puistoineen, suurten puitten koristamine goottilaisine rakennuksineen, kanavissa kuvastuvine melkein itämaisine kuputorneineen vaikutti niin iloiselta, siistiltä ja siroilta, kuin olisi jokainen päivä ollut sunnuntai, oli 20 p. elokuuta 1672 tulvillaan kansalaisia, jotka puukko vyöllä, musketti olalla tai keppi kädessä huohottaen ja kiihtyneinä tummana virtana lähenivät Buitenhofin kaameata vankilaa, joka ristikkoakkunoineen meidän päivinämme kuuluu kaupungin nähtävyyksiin ja jossa noihin aikoihin kitui Kornelius de Witt, Hollannin tasavallan entisen johtajan veli, syytettynä salamurhasta kirurgi Tyckelaerin ilmiannon perusteella.

Elleivät tämän ajan ja erittäinkin tämän vuoden historialliset tapahtumat liittyisi niin läheisesti noiden mainitsemiemme veljesten nimeen, olisivat nyt seuraavat selvitykset katsottavat tarpeettomiksi. Mutta vakuutamme lukijalle — tälle vanhalle ystävällemme, jolle ensi sivulla aina lupaamme huviketta, pitäen seuraavilla sanamme väliin paremmin, väliin huonommin, — että nämä selvitykset ovat ehdottomasti tarpeen, sekä kertomuksemme oivaltamiseksi että sen taustana olevan ajanjakson valaisemiseksi.

Kornelius de Witt, Puttenin rantavouti, synnyinkaupunkinsa Dordrechtin entinen pormestari, Hollannin eduskunnan jäsen, oli yhdeksänviidettä vuoden vanha, kun hollantilaiset, väsyneinä tasavaltaan sellaisena, jommoiseksi sen käsitti Jan de Witt, sen johtaja, vaativat jälleen saada maahan yleismaaherran, minkä toimen Jan de Wittin laatima »ikuinen edikti» oli ainaiseksi poistanut Hollannista.

Oikkujensa ohjaama kapinallismielinen kansa asettaa tavallisesti periaatteen tilalle henkilön, ja niinpä nytkin hollantilaisten mielestä tasavaltaa edustivat järkkymättömät de Witt veljekset, nuo Hollannin roomalaiset, jotka yleisestä mielipiteestä piittaamatta uljaasti puolsivat vapautta ilman vallattomuutta ja ylellisyydestä pidättäytyvää varallisuutta, samaten kuin maaherrakuntaa edusti synkkäkasvoinen mietiskelijä Vilhelm Oranialainen, jolle hänen aikalaisensa antoivat tuon jälkimaailmankin hyväksymän »Vaiteliaan» lisänimen.

De Witt veljekset pyrkivät voittamaan Ludvig XIV:n suosion, huomattuaan kuinka koko Eurooppa yhä täydellisemmin joutui hänen henkisen vaikutusvaltansa alaiseksi ja koettuaan Reinin taisteluissa, missä määrin Hollanti ulkonaisestikin oli hänestä riippuva, — noissa taisteluissa, jotka Guichen kreivin tarinat ja runoilija Boileau'n ylistyslaulut ovat ikuistaneet, ja jotka kolmessa kuukaudessa olivat tuhonneet

Hollannin vallan.

Ludvig XIV oli jo kauan vihannut hollantilaisia, jotka häntä parjasivat ja pilkkasivat parhaansa mukaan, joskin tosin enimmäkseen ranskalaisten maanpakolaisten suun kautta. Hollantilaisten kansallisylpeys oli hänestä tehnyt tasavaltaa uhkaavan Mitridateen. De Witt veljeksiä kohtasi nyt kansan viha sekä sentähden että he olivat uskaltaneet tarmokkaasti vastustaa sen tahtoa, kuin myös siksi, että se nyt voitettuna, ymmärrettävän väsymyksen vallassa halusi uutta johtajaa, joka sen pelastaisi häpeästä ja perikadosta.

Tuo uusi johtaja, joka oli valmis esiintymään, valmis ryhtymään voimainmittelyyn Ludvig XIV:n kanssa, niin suunnattomaksi kuin hänen valtansa näyttikin kehittyvän, oli Vilhelm, Oranian prinssi, Vilhelm II:n poika ja Englannin kuninkaan Kaarlo I:n tyttärenpoika, tuo vaitelias lapsi, josta jo äsken mainitsimme, että kansa hänessä näki maaherrakunnan edustajan.

Tuo nuorukainen oli vuonna 1672 kahdenkolmatta vuoden vanha. Jan de Witt oli ollut hänen kasvattajansa, ja hän oli pyrkinyt kehittämään tästä prinssistä kunnan kansalaisen. Isänmaanrakkaus, joka oli kasvattajassa voimakkaampi kuin rakkaus kasvattiin, oli saattanut hänet »ikuisella ediktillä» riistämään tältä toiveet päästä Hollannin maaherraksi. Mutta Jumala oli tehnyt pilkkaa ihmisten pyrkimyksestä muutella maan mahdit ja vallat taivaan kuninkaan tahtoa tiedustelematta, ja käyttäen välikappaleenaan hollantilaisten oikkua ja Ludvig XIV:n herättämää pelkoa hän teki tyhjäksi hallinnojohtajan pyrkimykset ja ikuisen ediktin, asettaen Vilhelm Oranialaisen maaherraksi, täyttämään hänen aikeitaan, jotka vielä olivat salattuina tulevaisuuden huomassa.

Jan de Witt tyytyi noudattamaan kansalaistensa tahtoa. Mutta Kornelius oli itsepintaisempi, ja välittämättä oranialaismielisestä roskaväestä, joka piiritti hänen talonsa Dordrechtissa, uhaten häntä kuolemalla, hän kieltäytyi allekirjoittamasta maaherrakunnan uudistamista koskevaa asiakirjaa.

Lopuksi hänen vaimonsa kyyneleet saattoivat hänet taipumaan, mutta hän kirjoitti nimensä jälkeen kirjaimet V.C., jotka merkitsivät *Vi Coactus*, s.o. »väkivallan pakottamana».

Oli todellinen ihme, että hän tuona päivänä pelastui vihollistensa käsistä.

Mitä Jan de Wittiin tulee, ei hänen nopea ja aulis myöntymisensä häntä liioin hyödyttänyt. Muutamia päiviä myöhemmin hän joutui salamurhayrityksen uhriksi. Tikariniskujen lävistämänä jäi hän kumminkin henkiin.

Tämä asiain tila ei tyydyttänyt oranialaismielisiä. Nuo veljekset olivat esteenä heidän tuumiensa toteuttamiselle. He muuttivat nyt menettelyään ja koettivat parjauksilla saada aikaan sen, mikä ei ollut tikarille onnistunut, valmiina kumminkin oikean hetken tultua turvaamaan alkuperäiseen keinoonsa.

On harvinaista että Jumala, tahtoessaan määrättynä ajanhetkenä saada jalon teon suoritetuksi, heti löytää ylevän henkilön sitä suorittamaan. Kun niin todella tapahtuu, niin historia heti merkitsee tuon valio-olennon nimen muistiin, suositellen häntä jälkimaailmankin ihailtavaksi.

Mutta kun paholainen sekaantuu ihmisten asioihin, kukistaakseen yksityisen tai valtion, on harvinaista ettei hän löytäisi jotakin konnaa, jolle hänen tarvitsee kuiskata sana vain, saadaksensa hänet heti toimeen.

Tuo konna, jonka paholainen tällä kertaa valitsi kätyriksi, oli, kuten jo lienee mainittu, Tyckelaer nimeltään ja kirurgi ammatiltaan.

Hän kertoi että Kornelius de Witt, joka oli epätoivoissaan ikuisen ediktin tyhjiinraukeamisesta — kuten hänen lisäyksensäkin osotti — ja raivostunut Vilhelm Oranialaiselle, oli antanut salamurhaajalle toimeksi vapauttaa tasavallan uudesta maaherrasta, ja tuo salamurhaaja oli juuri hän, Tyckelaer, joka vaadittua tekoa harkitessaan oli joutunut omantunnontuskien valtaan ja katsonut paremmaksi antaa hankkeen ilmi kuin toteuttaa sen.

Voi kuvailla minkä raivon sanoma tuosta salavehkeilystä sai uudelleen hereille oranialaisten keskuudessa. Virallinen syyttäjä vangitutti Korneliuksen hänen asunnossaan 16 p. elokuuta 1672, ja ikäänkuin olisi oltu tekemisissä mitä halpamielisimmän rikollisen kanssa, koetettiin Puttenin rantavouti, Jan de Wittin ylevä veli, Buitenhofin vankilassa kiduttamalla pakottaa tunnustamaan salahankkeensa Vilhelmiä vastaan.

Mutta Kornelius ei ollut ainoastaan nerokas mies, vaan hänellä oli myöskin ylevä mieli. Hän kuului noihin marttyyriluonteisiin, jotka pysyvät uskollisina valtiolliselle vakaumukselleen, kuten esi-isät uskontunnustukselleen. Hän hymyili tuskien kesken, ja kidutuksen aikana hän saneli lujalla äänellä ja runomitan poljentoa merkiten ensi säkeistön Horatiuksen »*Justum et tenacem*» runoelmasta, ei tunnustanut mitään ja sai lopuksi kiduttajansa väsähtämään ja hänen intonsa vaimenemaan.

Siitä huolimatta tuomarit, vapauttaen Tyckelaerin kaikesta edesvastuusta, tuomitsivat Korneliuksen menettämään kaikki virkansa ja arvonsa, suorittamaan oikeudenkäyntikulut ja karkotettavaksi ainaiseksi tasavallan alueelta.

Jonkun verran tyydytystä tuotti tosin tämä viatonta, ylevää kansalaista kohdannut tuomio tuolle kansalle, jonka hyväksi Kornelius aina oli empimättä uhrautunut. Mutta, kuten tulemme näkemään, siinä ei ollut kylliksi.

Ateenalaiset, jotka sentään ovat jättäneet jälkimaailmalle varsin kauniin esimerkin kiittämättömyydestä, eivät pystyneet pitämään puoliaan hollantilaisille. He tyytyivät saatuaan Aristideen karkotetuksi.

Kuultuaan veljeään kohdanneen syytöksen, Jan de Witt heti luopui hallinnonjohtajan toimesta. Palkitsematta ei hänenkään isänmaanrakkautensa ollut jäänyt, — olihan hänellä huolensa ja haavansa, nuo tavalliset muistot, jotka epäitsekäs työskentely isänmaan hyväksi tuottaa kunnan kansalaisille.

Sillä välin odotti Vilhelm Oranialainen, käyttäen kaikkia vallassaan olevia keinoja, että häntä jumaloiva kansa toimittaisi nuo veljekset hänelle maaherranistuimen astinlaudaksi.

Siis — kuten luvun alussa mainitsimme — 20 p. elokuuta 1672 riensi koko kaupunki Buitenhofia kohden, katsomaan Kornelius de Wittin lähtöä maanpakoon ja tarkkaamaan mitä jälkiä kidutus oli jättänyt tuohon ylvääseen mieheen, joka niin hyvin tuns Horatiuksen teokset.

Kiiruhtakaamme lisäämään ettei kaikkia tuossa ihmisjoukossa vetänyt Buitenhofiin vain viaton halu katsella odotettavaa näytelmää, vaan että moni halusi siinä esittää osaa, joka hänen mielestään tähän saakka oli esitetty varsin huonosti.

Tarkoitamme teloittajan osaa.

Vielä oli joukossa sellaisiakin, joilla ei ollut aivan niin vihamieliset aikeet kuin edellämainituilla, vaan jotka vain halusivat ylpeytensä tyydytykseksi nähdä tomussa henkilön, joka on kauan ollut ylennettynä.

Eiköhän tuo peloton Kornelius de Witt nyt ollut masentunut, kidutuksesta heikontunut, mietiskeli moni. Varmaankin saataisiin hänet nähdä kalpeana, verta vuotavana, mieli häpeän vallassa!

Sepä vasta olisi tuottanut voitonriemua porvaristolle, joka tuns häntä kohtaan kateutta vielä kiihkeämpää kuin kansa. Mikä kunnan haagilainen olisi voinut kieltäytyä sellaisesta nautinnosta!

Ja lisäksi, tuumiskelivat oranialaiset kiihottelijat, taitavasti sekaantuneina ihmisjoukkoon, jota toivoivat mielensä mukaan voivansa käyttää viiltävänä tai murskaavana aseena, voisi kenties matkalla Buitenhofista kaupunginportille tarjoutua sopiva tilaisuus heittää hiukan lokaa ja kenties muuan kivikin tuota Puttenin rantavoutia kohden, joka ei muutoin kuin »väkivallan pakottamana» ollut suonut Oranian prinssille maaherrantointa ja lisäksi vielä oli tahtonut hänet murhauttaa.

Ja jos meneteltäisiin oikein ja oltaisiin rohkeita, lisäsivät Ranskan kiihkeät viholliset, niin ei Kornelius de Wittä lainkaan päästettäisi maanpakoon, sillä kaupungista päästyään hän tietysti jälleen jatkaisi salavehkeilyään Ranskan kanssa ja eläisi markiisi de Louvois'n rahoilla yhdessä petturimaisen veljensä Janin kanssa.

Voihan hyvin ymmärtää että tuollaiset mietteet saattavat ihmiset pikemmin juoksemaan kuin kävelemään. Siinä siis syy, miksi Haagin asukkaat kiisivät niin nopeasti Buitenhofia kohden.

Niiden keskellä, jotka kiiruhtivat eniten, ensi raivo sydämessä ja mieli hämmennyksissä kunnan Tyckelaer, johon oranialaiset vetosivat rehellisyyden, kansalaisyksikunnan ja kristillisen rakkauden esikuvana.

Tämä kunnan konna kertoi, koristaen esitystään järkensä ja mielikuvituksensa ihanimmilla kukkasilla, mille koetuksille Kornelius de Witt oli saattanut hänen rehellisyytensä, mitä summia hän oli hänelle tarjonnut, mitä pirullisia juonia hän oli keksinyt salamurhan helpottamiseksi.

Ja jokainen hänen lauseensa sai kiihkeästi kuuntelevan kansan huutamaan ilmi rakkautensa Vilhelm prinssiä kohtaan ja raivonpurkauksin uhkaamaan de Witt veljeksiä.

Ja nyt ryhtyi kansa parhaamaan puolueellisia tuomareita, jotka muutta mutkitta päästivät pakoon sellaisen inhottavan pahantekijän kuin tuon Kornelius konnan.

Ja jotkut kiihottajat toistivat matalalla äänellä:

— Hän lähtee tiehensä! Hän karkaa käsistämme!

Ja toiset siihen vastasivat:

— Laiva odottaa häntä Scheveningenissä, ranskalainen sotalaiva!

Tyckelaer on sen nähnyt!

— Kunnon Tyckelaer! Kelpo Tyckelaer! huusi kansanjoukko yhteen ääneen.

— Sitä paitsi, lausui ääni joukosta, — pakenee myöskin Jan, joka on yhtä suuri petturi kuin veljensäkin, yhdessä hänen kanssaan.

— Ja nuo konnat syövät Ranskassa meidän rahamme, rahat, jotka ovat saaneet myymällä sotaluksemme, aseemme, laivaveistämömme Ludvig XIV:lle.

— Estäkäämme heidät poistumasta! huusi muuan isänmaanystävä joukon etunenästä.

— Vankilaan! vankilaan! vastasi hänelle kuoro.

Ja nämä huudot innostivat kansalaiset yhä kiihkeämpään juoksuun, ja musketit viritettiin, kirveet välkähtelivät ja silmät hehkuivat.

Mutta mitään väkivaltaisuuksia ei vielä ollut tapahtunut, ja Buitenhofin edustalla vartioiva ratsuväki pysyi levollisena, järkkymätönnä, hiljaisena, vaikuttaen kylmähäiskoisuudessaan paljon voittamattomammalta kuin kirkuva, kiihtynyt, uhkaileva ihmislauma. Tyynenä tarkkasi se johtajaansa, Haagin ratsuväen päällikköä, jolla tosin oli miekka paljastettuna, mutta laskettuna kupeelle, kärki jalustimen nojassa.

Tuo ratsujoukko, vankilan ainoa turva, piti kurissa sekä sekasortoisen ja meluavan kansanjoukon että kansalliskaartin osaston, joka oli sijoitettu Buitenhofin edustalle, ylläpitääkseen järjestystä yhdessä ratsuväen kanssa, vaan joka sen sijaan yllytti rauhanhäiritsijät kiihkonpurkauksiin, huutamalla heille vastaan:

— Eläköön Oranialainen! Häpeä pettureille!

Tillyn ja hänen ratsumiestensä läsnäolo oli tosin terveellinen hillike kansalliskaartilaisille. Mutta vähitellen he innostuivat omista huudoistaan, ja voimatta käsittää että rohkeutta voi olla olemassa ilman kirkunaa, he selittivät ratsuväen vaiteliaisuuden pelon ilmaukseksi ja lähenivät askeleen kohden vankilaa, koko ihmistulva jäljissään.

Mutta silloin kreivi de Tilly asettui yksin heidän tiellensä ja kysyi miekka koholla rypistetyin kulmin:

— Mutta hyvät herrat kansalliskaartilaiset, miksi ette pysy paikallanne ja mitä te haluatte?

Kaartilaiset pudistelivat muskettejansa, puhjeten huutoihin:

— Eläköön Oranialainen! Surma pettureille!

— Eläköön Oranialainen, — se olkoon menneeksi, sanoi de Tilly, — vaikka minä puolestani tosin pidän enemmän iloisista kuin äreistä ihmisistä. Surmaa pettureille saatte myöskin huutaa niin paljon kuin haluatte, kun vain tyydytte pelkkään huutamiseen. Mutta jos aiotte todenteolla ryhtyä heitä surmaamaan, niin olen minä täällä estääkseni sen, ja minä olen sen estävä.

Ja kääntyen sotilaisiinsa hän huusi:

— Tähdätkää, soturit!

Tillyn soturit tottelivat komentoa tyynellä täsmällisyydellä, joka saattoi porvarikaartilaiset ja kansan ehdottomasti peräytymään täydellisessä sekasorrossa.

Hymyillen lausui ratsu-upseeri sen nähdessään tuohon ylimielisen ivalliseen tapaan, joka on soturille ominaista:

— Hyvä, hyvä! Rauhoittukaa, porvarit! Sotamieheni eivät ammu ainoata löyhää laukaustakaan, mutta te puolestanne ette myöskään tule astumaan askeltakaan lähemmäksi vankilaa.

— Tiedättekö, herra upseeri, että meillä on musketit? lausui perin raivostuneena kaartilaiden johtaja.

— Näen erittäin hyvin että teillä on musketit, lausui Tilly, — olette aivan tarpeeksi välkytelleet niitä silmiäni edessä. Mutta huomatkaa tekin, että meillä puolestamme on pistoolit, jotka kantavat oivallisesti viidenkymmenen askeleen päähän, ja te olette vain viidenkolmatta askeleen etäisyydessä meistä.

— Surma peppureille! huusi kaarti raivoissaan.

— Te toistatte aina vain samaa, nurisi upseeri, — se käy väsyttäväksi!

Ja hän asettui jälleen paikalleen joukkonsa eteen melun yhä kiihtyessä.

Ja kumminkaan ei tuo raivostunut kansa tiennyt, että sillä välin kuin se vaani toisen uhrin verta, toinen ikäänkuin kohtaloaan kiiruhtaakseen matkasi kohden Buitenhofia sadan askeleen päässä vihollisistaan ja ratsuväestä.

Jan de Witt laskeutui palvelijan kanssa vaunuista ja astui levollisesti linnanpihan poikki.

Hän oli esittänyt itsensä vanginvartijalle, joka kyllä hänet tunsikin, lausuen hänelle:

— Hyvää päivää, Gryphus! Tulen noutamaan veljeäni Kornelius de Wittä, viedäkseni hänet pois kaupungista, koska hänet, kuten tiedät, on tuomittu maanpakoon.

Ja vanginvartija, karhu laatuaan, joka oli opetettu avaamaan ja sulkemaan linnan portti, oli häntä tervehtinyt ja päästänyt hänet rakennukseen ja sulkenut ovet hänen jälkeensä.

Ehdittyään kymmenen askelta eteenpäin oli Jan de Witt kohdannut kauniin seitsemän- tai kahdeksantoistavuotiaan friisiläispukuisen tytön. Tyttösen tervehtiessä mitä siroimmin oli Jan laskenut kätensä hänen leukansa alle ja sanonut:

— Hyvää päivää, kaunis, herttainen Rosa! Kuinka veljeni voi?

— Oi, herra Jan, oli tyttönen vastannut, — niistä kärsimyksistä, jotka hän on saanut kokea, ei ole enää vaaraa, nehän ovat nyt ohi, mutta...

— Mitä tarkoitat, kaunis tyttöseni?

— Pelkään niitä kärsimyksiä, jotka hän vielä on saava kokea, herra Jan.

— Vai niin, sanoi de Witt, — tarkoitat tuota kansaa?

— Ettekö kuule, kuinka he meluavat?

— Kyllä, he tuntuvat olevan kovasti kiihkoissaan. Mutta ehkä he tyyntyvät meidät nähdessään, sillä emmehän ole koskaan tehneet heille muuta kuin hyvää.

— Valitettavasti ei siitä ole mitään apua, mumisi tyttö poistuen, noudattaaksensa isänsä kärkevää liikettä.

— Ei kylläkään, lapseni, olet oikeassa!

Jatkaessaan matkaansa mumisi hän:

— Omituista, — tuollainen tyttönen, joka arvatenkaan ei edes osaa lukea, eikä siis ole lukenut mitään, lausuu ilmi päätötuuden, minkä maailmanhistoria meille opettaa!

Ja tyynenä kuin ennenkin, mutta surumielisempänä kuin tullessaan, jatkoi entinen hallinnonjohtaja matkaansa veljensä huonetta kohden.

II.

VELJEKSET.

Kuten kaunis Rosa huolestuneena oli aavistanut, koettivat kansalliskaartilaiset, Jan de Wittin jatkaessa matkaansa veljensä vankihuoneeseen johtavia kiviportaita ylös, saada Tillyn väistymään joukkoineen, jotka estivät kaartilaisia toteuttamasta hankkeensa.

Tämän nähdessään ihmisjoukko, huomaten kaartilaisten oivat aikeet, huusi kaikin voimin:

— Eläköön kansalliskaarti!

Tilly puolestaan, yhtä varovaisena kuin järkähtämätönnä, keskusteli kaartilaisten kanssa ratsujoukkonsa viritettyjen pistoolien turvissa, koettaen parhaansa mukaan todistaa säätyjen antaman määräyksen velvoittavan häntä kolmen komppanian kanssa vartioimaan vankilaa ympäristöineen.

— Miksikä niin? Miksikä vankilaa on vartioitava? huusivat oranialaiset.

— Te kyselette minulta asioita, joita en tiedä, vastasi Tilly. — Minun on käsketty vartioida ja minä vartioin. Ollen puolittain sotilaita, te, hyvät herrat, tietänette, ettei tällaiseen käskyyn tavata liittää selityksiä.

— Mutta teille on annettu tuo määräys sitä varten että petturit pääsisivät pois kaupungista.

— Sehän on kyllä mahdollista, koska petturit ovat tuomitut karkotettaviksi, vastasi Tilly.

— Mutta ken on antanut tuon käskyn?

— Säädyt, tuhat tulimaista!

— Säädyt menettelevät petollisesti.

— Siihen minä en tiedä sanoa mitään.

— Ja te menettelette myöskin petollisesti!

— Minä!

— Niin, te!

— Mutta, hyvät herrat, ketä kohtaan sitten? Säätyjäkö? Minähän olen heidän palveluksessaan ja täytän sääntillisesti heidän määräyksensä.

Kun kreivi oli niin täysin oikeassa, ettei väittelyä käynyt lainkaan jatkaminen, turvauduttiin jälleen huutoon ja uhkauksiin. Mitä sävyisimmin lausui nyt kreivi:

— Hyvät herrat, rukoilen teitä päästämään vireestä aseenne! Joku niistä voisi vahingossa laueta, ja jos luoti haavoittaisi jotakin ratsumiestäni, me surmaisimme teikäläisiä parisen sataa, ja se olisi meille varsin ikävää, mutta vielä ikävämpää teille, eikä hyödyttäisi meitä kumpaakaan.

— Jos sen tekisitte, huusivat porvarit vastaan, — niin me ampuisimme teitä.

— Mutta jos ampuisittekin meidät kuoliaaksi kaikki tyyni, niin ne teistä, jotka me puolestamme olisimme surmanneet, pysyisivät myöskin kuolleina.

— Väistykää siis meidän tieltämme, niin menettelette kunnan kansalaisten tavoin.

— Ensiksikään minä en ole mikään »kansalainen», sanoi Tilly, — vaan olen upseeri, ja tämä ero on varsin suuri. Toiseksi en ole hollantilainen, vaan ranskalainen, ja siinä on vieläkin suurempi ero olemassa. En ole tekemisissä kenenkään muiden kuin säätyjen kanssa, jotka ovat minut palkanneet. Jos tuotte minulle säädyltä käskyn poistua, niin teen heti puolikäännöksen, sillä hauskaa ei minusta täällä suinkaan ole!

— Hyvä, hyvä! huusivat sadat äänet, ja niihin yhtyi heti puolisen tuhatta lisäksi. — Lähtekäämme kaupungintalolle! Eduskunnan puheille! Rientäkää, rientäkää!

— Oivallista! mumisi Tilly nähdessään hurjimpien poistuvan. — Menkää kaupungintalolle kataline pyyntöinenne. Saatte nähdä, suostutaanko niihin. Rientäkää, ystäväni, rientäkää!

Kunnan upseeri luotti hallitusmiesten kunniantuntoon, kuten nämä puolestaan olivat luottaneet hänen sotilaskuntoonsa.

— Anokaapa, kapteeni, kuiskasi kreiville hänen yliluutnanttinsa, — että eduskunta kieltää noilta raivostuneilta ihmisiltä sen mitä he pyytävät ja lähettää meille apujoukon, — luulen että se olisi hyväksi.

Sillä välin Jan de Witt, jonka jätimme nousemaan kiviportaita ylös, keskusteltuaan vanginvartija Gryphuksen ja hänen tyttärensä Rosan kanssa, oli saapunut sen huoneen ovelle, missä hänen veljensä Kornelius virui patjalla, kärsittyään virallisen syyttäjän määräyksestä kidutusta, kuten jo ennen on kerrottu.

Karkotuskäsky oli saapunut ja sen johdosta oli Kornelius säästynyt joutumasta uudelleen kidutuslavalle.

Ranteet ruhjottuina, sormet taitettuina makasi siinä Kornelius vuoteellaan, mutta kolme vuorokautta kestäneet kärsimykset eivät olleet saaneet häntä tunnustamaan rikosta, johon hän ei ollut syyppää, ja nyt hän vihdoinkin voi hengittää helpommin, kuultuaan ettei häntä ollut tuomittu kuolemaan, vaan maanpakoon.

Voimakkaine ruumiineen, tarmokkaine henkineen olisi hän tuottanut pettymystä vihollisilleen, jos nämä nyt olisivat nähneet hänet Buitenhofin pimeässä tyrmässä, kalpeilla kasvoillaan hymyily, joka osotti marttyyrin unohtaneen maallisen elämän kurjuuden, nähtyään taivasten kirkkauden.

Hän oli, pikemmin tahdonlujuuksellaan kuin ulkonaisilla apuneuvoilla, voittanut takaisin entiset voimansa, ja nyt hän harkitsi kuinka kauan hänen täytyisi oikeudenkäynnin vaatimain muotoseikkain takia vielä olla vankeudessa.

Juuri tänä hetkenä kohosivat kansalliskaartin ja kansanjoukon huudot ilmoille, uhaten veljeksiä sekä heidän turvanaan olevaa kapteeni Tillyä. Tuo melu, joka uhkaavana kuin nousuvesi läheni vankilan muureja, tunki vanginkin korviin.

Mutta niin pelättävältä kuin se kuuluikin, ei Kornelius sitä liioin tarkannut eikä välittänyt nousta vuoteeltaan, silmäilläkseen ulos pienestä ristikkoakkunasta, josta valo ja melu tunki sisään.

Pitkällinen tuska oli siinä määrin tylsittänyt hänen tuntokykynsä, ettei hän enää liioin kärsinyt kivuistansa. Hän tunsu nautinnolla sielunsa ja henkensä niin vapautuneen aineellisuuden kahleista, että ne ikäänkuin leijailivat ruumiista irrallaan, kuten liekki leijailee sammumaisillaan olevan valkean yläpuolella, kohotakseen taivaalle.

Kornelius ajatteli myöskin veljeänsä. Epäilemättä johtui tämä myöskin Janin läheisyydestä, kuten magnetismin myöhemmin ilmaistut salaperäiset opit todistavat. Tuona hetkenä nimittäin, jolloin Kornelius mielessään tunsu olevansa niin lähellä veljeänsä että melkein lausui hänen nimensä, ovi aukeni ja Jan tuli sisään. Hän kiiruhti nopein askelin vangin luo, ja tämä ojensi ruhjotut käsivartensa, liinakankaaseen käärityt kätensä kohden kuuluisaa veljeänsä, josta hänen oli onnistunut viedä voitto, — ei tosin maalle tehtyihin palveluksiin nähden, vaan saamalla vielä runsaammassa määrin hollantilaisten vihaa osakseen kuin hän.

Jan suuteli hellästi veljensä otsaa ja laski hänen kipeät kätensä varovasti patjalle.

— Kornelius, veli parkani, sinulla on kovia tuskia, eikö niin?

— En tunne nyt enää tuskia sinut nähdessäni.

— Rakas Kornelius raukkani, jos et sinä kärsikään, niin kärsin minä sen enemmän nähdessäni sinut tässä tilassa, siitä voit olla vakuutettu.

— Olenkin ajatellut enemmän sinua kuin itseäni, ja kidutuksen kestäessä en lausunut muuta valitusta kuin kerran vain: »Veli parkani!» Mutta nythän olet täällä, — unohtakaamme tuo kaikki! Tulet minua noutamaan, eikö niin?

— Niin kyllä.

— Olen jo parantunut. Auta minut pystyyn, veljeni, niin saat nähdä kuinka hyvin voin kävellä.

— Sinun ei tarvitse kävellä kauas. Vaununi odottavat tuolla lammikon luona Tillyn ratsujoukon turvissa.

— Tillyn ratsujoukon turvissa? Miksikä se on täällä?

— Otaksutaan, lausui Jan, kasvoillaan tavallinen surumielinen hymyilynsä, — että Haagin asukkaat tahtovat olla lähtöäsi näkemässä ja pelätään hiukan että voisi syntyä mellakkaa.

— Mellakkaa? toisti Kornelius, tarkaten veljeänsä, joka näytti joutuneen hämilleen. — Mellakkaako?

— Niin kyllä, veljeni.

— Sitä siis äsken kuulin, lausui vanki ikäänkuin itsekseen puhuen.

Kääntyen sitten veljensä puoleen hän lausui:

— Buitenhofin edustalle on kokoontunut ihmisiä, eikö niin?

— On kyllä.

— Mutta tullessasi tänne...

— Mitä tarkoitat?

— Kuinka pääsit tänne?

— Tiedät hyvin ettei meitä täällä suosita, veljeni, lausui Jan surumielisen katkerasti. — Minä tulin tänne syrjäkatuja pitkin.

— Koettelit pysyä salassa?

— Halusin saapua luoksesi mahdollisimman pian, ja näin ollen menettelin kuten on tapana merellä ja valtioelämässä, kun on joutunut vastatuuleen: minä luovailin.

Tänä hetkenä kajahti melu entistä uhkaavampana vankilan edustalta. Tilly keskusteli kansalliskaartilaisten kanssa.

— Niin, niin, virkahti Kornelius, — olet varsin taitava perämies, veljeni. Mutta en tiedä onnistuuko sinun kuljettaa veljesi näiden tyrskyjen halki muinonaisen kansansuosion pirstaleilla yhtä onnellisesti kuin ohjasit Trompin laivaston Schelden karien keskitse Antverpeniin.

— Tahdomme Jumalan avulla ainakin koettaa, vastasi Jan. — Mutta ensiksi sananen.

— Puhu, veljeni.

Alkoi jälleen kuulua huutoa.

— Kuinka nuo ihmiset ovatkaan vihastuneita, jatkoi Kornelius. — Ovatko he vihoissaan sinulle vai minulle?

— Luullakseni molemmille. Olenhan sanonut että se, mistä oranialaiset ennen kaikkea meitä syyttävät, on että olemme olleet salahankkeissa Ranskan kanssa.

— Kuinka typeriä he ovat!

— Niin kyllä, mutta siitä he ovat meille vihoissaan.

— Mutta jos nuo hankkeemme olisivat onnistuneet, ei heidän olisi tarvinnut kärsiä Reesin, Orsayn, Weselin ja Rheinbergin tappioita, ei nähdä vihollisen kulkevan yli Reinin, vaan Hollanti voisi yhä vielä kerskailla olevansa voittamaton soittensa ja kanaviensa suojassa.

— Tuo kaikki on totta, mutta vielä todempaa on se, että jos meidän ja de Louvois'n välinen kirjeenvaihto tulisi ilmi, niin en purjehdustaidostani huolimatta liioin pystyisi pelastamaan de Witt veljesten purtta väljemmille vesille. Nuo kirjeet, jotka todistaisivat puolueettomille henkilöille kuinka hartaasti rakastan maatani ja mitä uhrauksia tarjouduin omasta puolestani tekemään sen hyväksi, — nuo kirjeet tuottaisivat meille turmion, jos joutuisivat vastustajiemme oranialaisten käsiin. Mutta toivon, rakas Kornelius, että olet ne polttanut, ennenkuin läksit luokseni Dordrechtista Haagiin.

— Veljeni, vastasi Kornelius, — kirjeesi de Louvois'lle todistavat, että olet viime aikoina ollut seitsemän yhdistyneen maakunnan suurin, jaloin ja nerokkain kansalainen. Rakastan maani kunniaa ja rakastan sinun kunniaasi, ja olen visusti varonut hävittämästä noita kirjeitä.

— Siis olemme hukassa, mitä maalliseen elämään tulee, lausui tynesti entinen hallinnonjohtaja lähestyen akkunaa.

— Ei, päinvastoin, Jan, me sekä pelastamme henkemme että voitamme takaisin kansamme suosion.

— Missä siis nuo kirjeet nyt ovat?

— Olen uskonut ne kummipoikani Kornelius van Baerlen huostaan, jonka tunnet ja joka asuu Dordrechtissa.

— Poika parka, tuo rakas, viaton lapsukainen, oppinut, joka vastoin tavallisuutta todella tietää niin paljon eikä ajattele muuta kuin kukkia, jotka ylistävät Jumalaa, ja Jumalaa, joka on luonut kukat! Hänelle olet uskonut nuo hengenvaaralliset asiakirjat! Rakas veljeni, hän on hukassa, tuo armas Kornelius parka!

— Hukassa?

— Niin, sillä hänen täytynee olla joko rohkea tai pelkurimainen. Jos hän on rohkea, niin hän kerskailee tuttavuudestaan kanssamme kuullessaan onnettomuudestamme, — ja jonakin päivänä hänen täytyy siitä kuulla erakkoelämästään huolimatta ja vaikka ajamamme asiat ovatkin hänelle täysin vieraita. Jos hän on pelkuri, hän pelkää tuosta tuttavuudesta koituvan hänelle vaaraa. Siis — jos hän on

uskalias mies, hän huutaa salaisuutemme julki, jos hän on pelkuri, hän saattaa sen pelosta ilmi. Kummassakin tapauksessa hän siis on hukassa, veljeni, ja me myöskin. Siis, paetkaamme nopeaan, jos siihen enää on aikaa!

Kornelius kohottautui vuoteeltaan, ja tarttuen veljensä käteen, joka vavahti tuntiessaan liinakankaan kosketuksen, hän lausui:

— Enkö sitten tunne kummipoikaani? Etkö luule minun tuntevan jokaista ajatusta, joka liikkuu van Baerlen mielessä, jokaista tunnetta hänen sydämessään! Kysyt, onko hän pelkuri, onko hän uskalikko! Hän ei ole toista, ei toista! Mutta mitä sillä onkaan väliä? Pääasia on se, että hänen on mahdoton ilmaista tuo salaisuus, sillä hän ei tiedä sitä itsekään.

Jan käännähti hämmästyneenä.

— Katsos, jatkoi Kornelius lempeästi hymyillen, — Puttenin rantavouti on veljensä Janin kasvattama valtiomies. Toistan että van Baerlellä ei ole tietoa hänelle uskomieni asiakirjojen sisällöstä eikä tärkeydestä.

— Siis toimikaamme nopeasti, huudahti Jan, — koska ei vielä ole myöhäistä! Lähettäkäämme hänelle käsky polttaa nuo asiakirjat.

— Kenenkä mukana?

— Palvelijani Craeken, jonka piti seurata meitä ratsain ja joka on täällä vankilassa auttaaksensa minua taluttamaan sinut portaita alas.

— Punnitse tarkoin asiaa, ennenkuin annat polttaa nuo kunniakkaat asiakirjat, Jan.

— Olen ennen kaikkea selvillä siitä, että de Witt veljesten on pelastaminen henkensä, voidakseen pelastaa kunniansa. Jos olemme kuolleet, ken silloin on meitä puoltava? Onko kukaan edes käsittänyt aikeemme?

— Luulet siis että meidät surmataan, jos nuo asiakirjat tulevat ilmi?

Mitään vastaamatta Jan viittasi kohden akkunaa, josta tänä hetkenä tunki sisään hurjia raivonhuutoja.

— Kuulen kyllä tuon huudon, lausui Kornelius, — mutta mitä he oikeastaan tahtovat?

Jan avasi akkunan.

— Surma peppureille! ulvoi kansa.

— Ja peurret, ne olemme me! lausui vanki luoden katseen taivaalle ja kohottaen olkapäitään.

— Ne olemme me, toisti Jan.

— Missä Craeke on?

— Arvatenkin tuolla oven takana.

— Kutsu hänet sisään.

— Tulkaa sisään, Craeke, lausui Jan avaten oven sen takana odottavalle uskolliselle palvelijalle, — ja kuunnelkaa tarkoin mitä veljeni teille puhuu.

— Ei, Jan, ei puhe riitä, valitettavasti minun täytynee kirjoittaa.

— Miksikä niin?

— Siksi että van Baerle ei suostu luovuttamaan tai polttamaan noita papereita ilman nimenomaista käskyä.

— Mutta voitko kirjoittaa, rakas ystäväni? kysyi Jan, silmäillen hänen poltettuja ja runneltuja käsiänsä.

— Jospa minulla vain olisi mustetta ja kynä, niin saisit nähdä, sanoi Kornelius.

— Minulla on lyijykynä.

— Onko sinulla myöskin paperia, sillä minulle ei ole jätetty mitään sellaista.

— Tässä on raamattu. Repäise siitä ensi lehti.

— Hyvä.

— Mutta voineekohan kirjoitustasi lukea?

— Saammepa nähdä! sanoi Kornelius katsoen veljeensä. — Nämä sormet, joita kiduttajan kynttilä ei ole voinut tuhota, tahtoni, joka on voittanut tuskan, ponnistavat yhdistetyin voimin, ja voit olla varma, veljeni, että noissa piirteissä ei ole ilmenevä vavahdustakaan.

Ja Kornelius otti kynän ja kirjoitti.

Silloin voi nähdä valkoiseen liinakankaaseen tunkevan veripisaroita nahattomista sormista, niiden pusertuessa kynää vastaan.

Hikikarpat vierivät veljen ohimoita alas.

Mutta Kornelius kirjoitti:

»Rakas kummipoikani! Polta asiakirjat, jotka olen uskonut huostaasi! Polta ne niitä katsomatta, niitä avaamatta, ettet tietäisi niiden sisältöä. Ne sisältävät salaisuuksia, jotka tuottavat kuoleman niiden säilyttäjälle. Polta, niin olet pelastanut Janin ja Korneliuksen. Jää hyvästi ja säilytä minut rakkaassa muistossa!

20. p. elokuuta 1672.

Kornelius de Witt.»

Kyynelsilmin pyyhkäisi Jan paperilta siihen valuneen veripisaran, antoi kirjeen Craekelle, lausuen vielä viimeiset määräykset, ja palasi sitten Korneliuksen luo, jonka tuska saattoi entistä kalpeammaksi ja joka oli menettämäisillään tajuntansa.

— No niin, lausui Jan, — kun Craeke antaa muinoisen laivapillinsä kuulua, silloin on hän ehtinyt ihmisjoukkojen ohi lammikon toiselle puolen. Silloin on meidän aika lähteä.

Ennen viiden minuutin kuluttua tunki pitkälinen ja kimakka vihellys läpi jalavain tummien latvojen ja väkijoukon kirkunan.

Kiittäen kohotti Jan kätensä kohden taivasta.

— Ja nyt lähtekäämme, Kornelius, lausui hän.

III.

JAN DE WITTIN OPPILAS.

Sillä välin kuin Buitenhofin edustalle kokoontuneen kansanjoukon ulvonta, käyden yhä uhkaavammaksi, saattoi Jan de Wittin jouduttamaan veljensä lähtöä vankilasta, oli porvariston lähetystö saapunut kaupungintalolle anomaan Tillyn joukoille käskyä poistua.

Buitenhofilta Hoogstraetille ei ollut pitkä matka. Niinpä nähtiin erään muukalaisen, joka alusta pitäin oli seurannut tuota näytelmää mielenkiinnolla, lähtevän kulkemaan muitten mukana tai pikemmin muitten jälkeen kaupungintalolle päin, saadakseen nopeammin tietoa tapahtumain kulusta.

Tuo muukalainen oli varsin nuori mies, tuskin kahden- tai kolmenkolmattavuotias, eikä hänen olentonsa liioin kuvastanut tarmoa. Nähtävästi hän halusi pysyä tuntematonna, sillä hän kätki kalpeat, kapeat kasvonsa hienoon friisiläiseen palttinaanenäliinaan, pyyhkiellen sillä lakkaamatta hikistä otsaansa ja hehkuvia huuliansa.

Tuo katse, läpituokea kuin petolinnun, pitkä kaareva nenä, hienopiirteinen suu, jonka kapeat huulet arpi halkaisi, olisivat antaneet Lavaterille, jos hän olisi elänyt tähän aikaan, aihetta sielutieteellisiin tutkimuksiin, jotka varmaankaan eivät aluksi olisi johtaneet tutkittavalle suotuisiin johtopäätöksiin.

Mikä erottaa valloittajan merirosvosta? kysyivät muinaisajan viisaat.

Sama, mikä erottaa kotkan haaskakotkasta.

Toisaalla tyyntä voimaa, toisaalla kiihkeätä saaliinhimoa!

Nuo harmattavat kasvot, tuo hento, sairaalloiselta vaikuttava ruumis, arasteleva vaellus Buitenhofilta Hoogstraetille ulvovan kansanjoukon jäljissä muistuttivat epäluuloista vallanpitäjää tai pelokasta varasta, ja jo mainitsemamme ilmeinen pyrkimys pysyä tuntematonna olisi varmaankin saanut jokaisen järjestyksenvalvojan epäluulot hereille.

Muukalaisella oli yksinkertainen puku ja hän näytti olevan aseetonna. Hänen laiha, mutta tarmokas käsivartensa, luiseva, vaan valkoinen ja hienorakenteinen kätensä nojasi erään upseerin olkaan. Käsi miekan kahvassa oli tämä toveri helposti käsitettävällä mielenkiinnolla Buitenhofin edustalla tarkannut tapahtumain kehitystä aina siihen hetkeen saakka, jolloin toinen matkaan lähtien oli vetänyt hänet mukaansa.

Hoogstraetin torille saavuttua kalpea muukalainen työnsi toverinsa avatun akkunaluukun varjoon ja suuntasi katseensa kaupungintalon parvekkeelle päin.

Mielettömäin huutojen kajahtellessa aukeni akkuna Hoogstraetille päin, ja siihen ilmestyi mies puhelemaan ihmisjoukon kanssa.

— Ken on tuolla parvekkeella? kysyi nuori mies upseerilta, silmäillen puhujaa, joka näytti olevan kiihkeän mielenliikutuksen vallassa ja pikemmin pysyttelevän kiinni parvekkeen käsipuussa, kuin kumartuvan sen ylitse.

— Edusmies Bowelt, vastasi upseeri.

— Mitä hän on miehiään? Tunnetteko häntä?

— Kunnan mies, tietääkseni, teidän ylhäisyytenne.

Kuullessaan upseerin lausuman arvostelun Boweltin luonteesta, nuori mies teki niin ilmeistä pettymystä ja mielipahaa osottavan liikkeen, ettei se voinut jäädä upseerilta huomaamatta, vaan lisäsi tämä:

— Niin olen kuullut sanottavan, teidän ylhäisyytenne. Itse puolestani en tiedä sanoa mitään, kun en ole tuttava herra Boweltin kanssa.

— Kunnan mies, toisti toinen. — Mutta luuletteko, että hän myöskin on rohkea mies?

— Sitä en tiedä sanoa, sillä kuten jo mainitsin teidän ylhäisyydellenne, tunnen hänet ainoastaan ulkonäöltä.

— Odottakaamme siis, niin saamme sen nähdä, mumisi nuori mies.

Upseeri teki vaieten myöntävän liikkeen.

— Jos tuo Bowelt on kunnan mies, jatkoi hänen ylhäisyytensä, — saavat nuo raivostuneet ihmiset pyyntöönsä hiukan odottamattoman vastauksen.

Ja kuten soittoniekan sormet liikkuvat soittokoneen koskettimilla, niin teki nuoren miehen käsi, hänen lausueksaan nuo sanat, kuin itsestään hermostuneita liikkeitä hänen toverinsa olalla, ilmaisten kiihkeätä kärsimättömyyttä, jota kasvojen jäykkä ja synkkä ilmekään ei aina pystynyt salaamaan, eikä ainakaan tänä hetkenä.

Silloin kuultiin porvarislähetystön johtajan tiedustelevan edusmieheltä, missä hänen toverinsa, toiset edusmiehet, olivat.

— Hyvät herrat, lausui herra Bowelt toistamiseen, — vakuutan teille, että olen tällä hetkellä täällä yksin herra d'Asperen'in kanssa enkä voi yksin ratkaista tuota asiaa.

— Määräys, määräys! huusivat monet tuhannet äänet.

Herra Bowelt koetti puhua, mutta hänen äänensä ei päässyt kuuluville ja kiihkeät kädenliikkeet vain todistivat hänen epätoivoansa.

Lopuksi hän, nähdessään kaikki ponnistuksensa turhiksi, kääntyi avoimeen akkunaan päin ja kutsui herra d'Asperen'ia.

Herra d'Asperen tuli vuorostaan parvekkeelle, jossa hänelle kajahti vastaan vielä räikeämmät huudot kuin hetki sitten herra Boweltille.

Hän teki siitä huolimatta yrityksen puhua kansalle. Mutta kansa katsoikin paremmaksi tunkea rakennuksen sisään sitä vartioivan sotaväenosaston ohi — joka muutoin ei tehnytään pienintäkään vastarintaa itsevaltiaalle kansalle, — kuin kuunnella herra d'Asperen'in puhetta.

— Lähtekäämme mukaan, översti, lausui nuori mies kylmähkösti, kansan tulvahtaessa sisään kaupungintalon pääovesta, — näyttää siltä kuin neuvottelu tapahtuisi tuolla sisällä. Menkäämme kuuntelemaan.

— Olkaa varuillanne, teidän ylhäisyytenne, olkaa varuillanne!

— Miksikä niin?

— Edusmiesten joukossa on monta, jotka ovat olleet tekemisissä teidän ylhäisyytenne kanssa, ja jos yksikin heistä tuntee teidän ylhäisyytenne...

— Niin minua syytetään tämän kaiken alkuunpanijaksi. Olet oikeassa, lausui nuori mies, punehtuen harmista, kun oli osottanut niin suurta kiihkeyttä. — Olet oikeassa, jääkäämme tänne. Tältä kohdalta näemme heidät heidän palatessaan määräyksineen tai ilman sitä, ja voimme sen mukaan arvostella, onko herra Bowelt ainoastaan kunnan mies, vai myöskin rohkea mies, minkä seikan haluaisin tietää.

— Mutta, lausui upseeri silmäillen hämmästyneenä vierustoveriaan, — eihän teidän ylhäisyytenne toki hetkeäkään pitäne mahdollisena että edusmiehet antaisivat Tillylle määräyksen poistua, — sehän on mahdotonta!

— Miksikä niin? kysyi nuori mies tylästi.

— Siksi että he sen tehdessään samalla tuomitsivat Kornelius ja Jan de Wittin kuolemaan.

— No, saamme nähdä, vastasi hänen ylhäisyytensä kylmähkösti. — Vain Jumala yksin voi edeltäpäin tietää ihmisten aivoitukset.

Upseeri loi salaa silmäyksen toverinsa kalseisiin kasvoihin ja kalpeni.

Hänen ylhäisyytensä tovereineen voi paikalta, missä he seisoivat, kuulla hälinän ja kolinan kansanjoukon noustessa kaupungintalon portaita ylös.

Sitten alkoi melu kuulua tuon salin avoimista akkunoista, jonka parvekkeella herra Bowelt ja herra d'Asperen olivat seisoneet, mutta josta he nyt olivat poistuneet, varmaankin peläten kansanjoukon heitä ahdistellessaan syöksevän heidät parvekkeelta alas.

Jo alkoivat nuo touhuavat ja meluavat varjokuvat näkyä kaupungintalon akkunoista.

Sali, missä neuvottelujen piti tapahtua, täyttyi täyttymistään.

Äkkiä taukosi huuto. Sitten se, vielä äkillisemmin, kasvoi niin kiihkeäksi, että vanha rakennus tärisi harjaansa myöten.

Vihdoin kääntyi ihmisvirta takaisin, kiitäen pitkin käytäviä ja portaita kohden porttia, mistä vesipyörteen kaltaisena tulvahti ulos.

Ensi ryhmän etunenässä tuli liitäen mies, jonka kasvot olivat vääntyneet vahingonriemusta.

Tuo mies oli kirurgi Tyckelaer.

— Olemme sen saaneet! Olemme saaneet sen! huusi hän heiluttaen paperia ilmassa.

— He ovat saaneet määräyksen! mumisi upseeri tyrmistyneenä.

— No hyvä, sitten voin tehdä johtopäätökseni, lausui hänen ylhäisyytensä tynesti. — Te ette tienny, rakas överstini, onko herra Bowelt yksistään kunnan mies vai myöskin rohkea mies. Hän ei ole kumpaakaan.

Seuraten sitten katseillaan kulmiansa rypistämättä ohivirtaavaa ihmisjoukkoa, hän lausui:

— Lähtekäämme nyt Buitenhofiin, översti, luulen että siellä saamme nähdä harvinaisen näytelmän.

Upseeri kumarsi ja seurasi herraansa mitään vastaamatta.

Vankilan edustalle kokoontunut kansanjoukko oli kasvanut suunnattomaksi. Mutta tarmokkaasti piti Tillyn ratsuväki sitä yhä edelleen kurissa.

Pian alkoi kreivi kuulla yhä kasvavaa kohinaa, minkä synnytti lähenevä ihmisvirta syöstessään eteenpäin kiihtyvän putouksen vauhdilla.

Samassa hän näki ilmassa liehuvan paperin, nyrkkien ja kimmeltävien aseiden yläpuolella.

— Mitä! huudahti hän, kohottautuen jalustimensa varassa ja koskettaen luutnanttiansa miekkansa ponnella. — Luulen että nuo katalat ovat saaneet haluamansa määräyksen!

— Nuo kunnottomat konnat! huudahti luutnantti.

Toivottu määräys se todella olikin, ja riemukkaalla kiljunnalla otti kokoontunut ihmisjoukko sen vastaan.

Se läksi heti liikkeelle ja marssi äänekkäitä huutoja kohottaen kohden Tillyn ratsujoukkoja.

Mutta kreivi ei suinkaan ollut halukas päästämään heitä tarpeellista lähemmäksi.

— Seis! huudahti hän, — seis! Varokaa lähestymästä ratsujamme tai minä annan hyökkäyskäsken!

— Kas tässä määräys! vastasivat sadat uhkaavat äänet.

Kreivi otti sen vastaan tyrmistyneenä, loi siihen nopean katseen ja lausui lujalla äänellä:

— Ne, jotka ovat allekirjoittaneet tämän määräyksen, ovat herra Kornelius de Wittin murhaajia. Ennen menettäisin molemmat käteni, kuin soisin kirjoittaneeni kirjaimenkaan tuosta häpeällisestä kirjelmästä!

Ja työntäen miekkansa ponnella luotaan miehen, joka yritti ottaa kirjelmän häneltä takaisin, hän lausui:

— Tyyntykää! Tuollainen asiakirja on tärkeä ja on säilytettävä!

Ja hän taittoi paperin kokoon ja pani sen huolellisesti alustakkinsa taskuun.

Kääntyen sitten ratsujoukkonsa puoleen hän huusi:

— Tillyn ratsumiehet, rivittäin oikealle!

Sitten hän lausui puoliääneen, mutta kumminkin niin että kaikki kuulivat hänen sanansa:

— Nyt, murhaajat, toimeen!

Kaamea kirkuna, jossa ilmeni hillitön viha ja rajaton kostonriemu, kohosi ilmoille ratsuväen lähtiessä liikkeelle.

Hitaasti poistuivat ratsuväen rivit.

Kreivi jäi viimeiseksi, pitäen viime hetkeen saakka silmällä kiihkeää ihmisjoukkoa, joka voitti sitä myöten tilaa, kuin kapteenin ratsu väistyi sivullepäin.

Kuten nähdään, ei Jan de Witt ollut liioitellut vaaran suuruutta koettaessaan jouduttaa lähtöä vankilasta.

Kornelius laskeutui siis, nojaten veljensä käsivarteen, pihaan johtavia portaita alas.

Portaitten alapäässä hän kohtasi kauniin Rosan, joka vapisi mielenliikutuksesta.

— Oi, herra Jan, lausui hän, — mikä onnettomuus!

— Mitä sitten on tapahtunut, lapseni? kysyi Jan de Witt.

— Sanotaan että on menty kaupungintalolle noutamaan Tillyn joukoille määräystä poistua.

— Jos Tillyn joukot poistuvat, sanoi Jan, — on tilamme toden totta arveluttava.

— Sentähden tahtoisinkin antaa teille neuvon, sanoi vapiseva tyttö, — jos sen sallisitte.

— Lausu neuvosi, lapseni. Ei olisi ihme, jos Jumala tahtoisivat puhua meille sinun suusi kautta.

— Minä en teidän sijassanne läksisi ajamaan päätietä, herra Jan.

— Minkätähden, kun kerran herra de Tillyn ratsumiehet vielä ovat vartiopaikallaan?

— Niin kyllä, mutta saamansa määräyksen mukaan heidän on pysyttelemisen vankilan edustalla.

— Niin onkin.

— Onko teillä sitten määräystä että he saattaisivat teidät ulos kaupungista?

— Ei.

— Ehdittyänne ratsujoukon ohi te joudutte kansanjoukon käsiin.

— Mutta entä kansalliskaartilaiset?

— Ne! Nehän ovat enin raivoissaan kaikista!

— Mitä meidän siis on tekeminen?

— Teidän sijassanne, herra Jan, jatkoi nuori tyttö arasti, — minä poistuisin muurissa olevan salaportin kautta. Se vie syrjäkadulle, jossa ei ole ketään, sillä kaikki odottavat pääkäytävän edustalla, ja sieltä jatkaisin matkaani sille kaupunginportille, josta aiotte poistua kaupungista.

— Mutta veljeni ei voi kävellä, sanoi Jan.

— Minä koetan, vastasi Kornelius, ylevä lujuuden ilme kasvoillaan.

— Mutta onhan teillä vaunut, sanoi tyttö.

— Mutta ne ovat pääkäytävän luona.

— Ei, vastasi tyttö. — Otaksuin että kuskinne on luotettava henkilö ja käskin hänen odottaa salaportilla.

Liikutettuina loivat veljekset toisiinsa katseen, joka sitten kohdistui tyttöseen, tulkiten hänelle heidän kiitollisuutensa.

— Nyt meidän vain tulee vielä tietää, lausui Jan, — suostuuko Gryphus avaamaan meille tuon portin.

— Ei mitenkään, lausui Rosa, — siihen hän ei suostu.

— No, entä sitten?

— Tiesin että hän kieltäytyisi sen tekemästä, ja juuri äsken, kun hän keskusteli vankilan akkunasta erään sotamiehen kanssa, otin avaimen avainrenkaasta.

— Ja sinulla on tuo avain?

— Tässä se on, herra Jan.

— Lapseni, lausui Kornelius, — minulla ei ole antaa sinulle palkinnoksi tuosta palveluksestasi mitään muuta kuin raamattu, jonka löydät huoneestani. Se on rehellisen miehen viimeinen lahja. Toivon että se tuottaa sinulle onnea.

— Kiitän teitä, herra Kornelius, enkä ole koskaan luopuva siitä, vastasi tyttö.

Samassa hän huoaten lisäsi itsekseen:

— Mikä vahinko, etten osaa lukea!

— Huudot kiihtyvät, tyttöseni, lausui Jan. — Luulen ettemme saa hukata hetkeäkään.

— Lähtekää siis, lausui kaunis friisitär, ja hän vei veljekset sisäkäytävää pitkin vankilan toiselle puolen.

Rosan ohjaamina he laskeutuivat parinkymmenen astuimen pituisia portaita alas ja kulkivat sitten hammasreunaisen muurin ympäröimän pienen pihan poikki. Muuriportin auettua he huomasivat onnellisesti saapuneensa kadulle vaunujensa luo, jotka odottivat astuin alaslaskettuna.

— Nopeaan, nopeaan, nopeaan, herrani, ettekö kuule heidän huutoansa! huusi kuski kauhun valtaamana.

Mutta autettuaan Korneliuksen vaunuihin, Jan vielä kääntyi tyttösen puoleen ja lausui:

— Jää hyvästi, lapseni! Mitä ikinä sinulle sanoisimmekin, niin tulkitsisi se perin vaillinaisesti kiitollisuutta, jota tunnemme sinua kohtaan. Uskomme sinut Jumalan haltuun ja toivomme hänen

palkitsevan sinulle sen, että olet pelastanut kahden ihmisen hengen.

Rosa tarttui hänelle ojennettuun käteen ja suuteli sitä kunnioittavasti.

— Lähtekää, sanoi hän, — lähtekää! Kuuluu siltä kuin he murtaisivat oven auki.

Jan de Witt nousi nopeasti vaunuihin, istui veljensä viereen ja sulki jalkapeitteen huutaen:

— Tol-Hekille!

Tol-Hek oli ristikkoportti, joka vei Scheveningenin pieneen satamaan, missä pieni laiva odotti veljeksiä.

Täyttä laukkaa läksi voimakas flaamilainen hevospari kuljettamaan pakolaisia pois.

Rosa seurasi heitä katseillaan kadunkulmaan saakka.

Sitten hän palasi sisään, lukitsi portin ja heitti avaimen kaivoon.

Rosan aavistus ei ollut pettänyt. Melu, jonka hän oli kuullut, johtui todella siitä että kansanjoukko, päästyään nyt vankilan ovelle, pyrki murtamaan sen auki.

Niin luja kuin ovi olikin, ja vaikka vanginvartija Gryphus — sen vaatii kohtuus hänen kunniaakseen mainitsemaan — itsepintaisesti kieltäytyi sitä avaamasta, niin oli ilmeistä, että se ennen pitkää oli aukeneva. Kuolonkalpeana mietti Gryphus juuri, eikö olisi parempi avata se, kuin sallia kansan se murtaa, mutta silloin hän tunsu jonkun hiljaa koskettavan hänen vaatteitansa.

Hän käännähti ja näki Rosan edessään.

— Kuulet, kuinka nuo mielettömät riehuvat, lausui Gryphus.

— Kuulen kyllä, isä, ja sen takia teidän sijassanne...

— Avaisit oven, eikö niin?

— Ei suinkaan, vaan antaisin heidän murtaa sen auki.

— Mutta silloin he tappavat minut.

— Niin tekevät, jos löytävät teidät.

— Kuinka eivät he minua löytäisi?

— Eivät löydä, jos piiloudutte.

— Minne sitten?

— Salatyrmään.

— Entä sinä, lapseni?

— Minä tulen mukaanne. Me lukitsemme oven jälkeemme, ja kun he ovat lähteneet vankilasta, tulemme jälleen esiin.

— Olet toden totta oikeassa, huudahti Gryphus. — On ihmeellistä, lisäsi hän, — kuinka paljon järkeä tuohon pieneen päähän mahtuu.

Kansan suureksi riemuksi näytti ovi alkavan antaa myötä, ja Rosa lausui avaten pienen laskuoven:

— Joutukaa, joutukaa, isä!

— Mutta entä vankimme? lausui Gryphus.

— Jumala on pitävä heistä huolta, isä, vastasi tyttö. — Teistä huolehdin minä.

Gryphus seurasi tytärtään ja laskuovi sulkeutui heidän jälkeensä samassa hetkessä kuin ulko-ovi murtui avaten tien kansanjoukolle.

Piilopaikkaa, johon Rosa oli vienyt isänsä ja johon meidän täytyy jättää heidät hetkiseksi, nimitettiin salatyrmäksi, ja se soi täysin varman turvapaikan, sillä sen olemassaolosta tiesivät vain muutamat hallitusmiehet, jotka väliin antoivat sulkea sinne jonkun kuuluisan vangin, jonka takia voi pelätä levottomuuksia syntyvän.

Kansanjoukko syöksähti vankilaan huutaen:

— Surma peppureille! Kornelius de Witt hirteen! Hirteen!

IV.

MURHAAJAT.

Kasvot ison hatun varjostamina, nojaten yhä upseerin käsivarteen, pyyhkien yhä lakkaamatta kasvojaan ja huuliaan nenäliinallaan, seisoivat ennen esittämämme nuori mies liikkumaton ja muista erillään suljetun kauppakojun katoksen turvissa Buitenhofin torin kulmassa, katsellen raivostuneen kansanjoukon esittämää näytelmää, joka näytti lähestyvän ratkaisuaan.

— Luulen todellakin, sanoi hän upseerille, — että olette oikeassa ja että herrain edusmiesten allekirjoittamaa määräystä itse asiassa voi katsoa herra Korneliuksen kuolemantuomioksi. Kuuletteko tuota huutoa? Nähtävästi ei kansalla ole hyvää mielessä!

— En todellakaan ole ikinä kuullut moista kirkunaa, sanoi upseeri.

— Näyttää siltä kuin he olisivat löytäneet vangin huoneen. Eikös tuo akkuna juuri kuulune herra Korneliuksen tyrmään.

Eräs mies ryhtyikin juuri kaikin voimin pudistamaan akkunan rautaristikkoa tyrmässä, josta Kornelius oli lähtenyt tuskin kymmenen minuuttia sitten.

— Oivallista, oivallista, huusi hän, — hän ei ole enää täällä!

— Mitä, eikö hän ole siellä enää! kysyivät kadulta viimeksi saapuneet, jotka eivät enää olleet mahtuneet sisään vankilaan.

— Ei, ei, vastasi mies raivoissaan, — hän ei ole enää täällä, hän on varmaan pelastunut.

— Mitä tuo mies sanoo? kysyi hänen ylhäisyytensä kalveten.

— Hän kertoo uutisen, joka olisi varsin hyvä, jos se vain olisi tosi.

— Niin kyllä, sehän olisi erittäin hyvä uutinen, jos se vain olisi tosi, sanoi nuori mies. — Kovaksi onneksi se sentään ei voi olla tosi.

— Mutta katsokaa..., sanoi upseeri.

Nyt näkyi akkunassa toisiakin raivostuneita olentoja, jotka kasvot vihasta vääntyneinä huusivat:

— Pelastunut! Paennut! He ovat päästäneet hänet pakoon!

Ja kadulla oleva kansa toisti kammottavin kirouksin:

— Pelastuneet, karanneet! Kiiruhtakaamme heidän jälkeensä, ajakaamme heitä takaa!

— Teidän ylhäisyytenne, sanoi upseeri, — näyttää siltä että herra Kornelius de Witt täyttää totta on pelastunut.

— Kenties vankilasta, vastasi toinen, — mutta ei kaupungista. Saatte nähdä, van Deken, että tuo mies parka löytää lukittuna portin, jonka luulee olevan auki.

— Onko siis annettu määräys kaupunginporttien sulkemisesta?

— Ei suinkaan, ken olisi antanut sellaisen määräyksen?

— Mihinkin seikkaan perustuu sitten lausumanne oletus?

— Onneton sattuma voi saada paljon aikaan, vastasi hänen ylhäisyytensä välinpitämättömästi, — ja suurimmatkin ihmiset ovat väliin joutuneet sattuman uhreiksi.

Upseeri tunsikin nuo sanat kuullessaan kylmän väreet ruumiissaan, sillä hän käsitti että tuho oli jossakin muodossa saavuttava vangin.

Tänä hetkenä kansanjoukon karjunta kohosi ilmoille ukkosen jyrynän kaltaisena, sillä nyt sille oli selvennyt että Kornelius de Witt ei enää ollut vankilassa.

Sillä välin olivat Kornelius ja Jan, ajettuaan ensin lammikon reunaa pitkin, kääntyneet valtatielle, joka vei Tol-Hekille, ja he olivat kehottaneet kuskiä hillitsemään hevosiaan, ettei niiden nopea juoksu herättäisi epäluuloja.

Mutta saavuttuaan keskelle tietä ja nähdessään kaukaa portin sekä tuntiessaan jättävänsä taakseen vankilan ja kuoleman, palatakseen elämään ja vapauteen, kuski unohti kaiken varovaisuuden ja antoi hevosten laukata täyttä vauhtia.

Äkkiä hän pysähdytti ne.

— Mitä nyt? kysyi Jan, pistäen päänsä ulos vaununakkunasta.

— Voi, hyvät herrat..., sopersi kuski.

Kauhu tukahdutti kunnan miehen äänen.

— Mitä on tapahtunut? tiedusteli Jan.

— Portti on lukittu.

— Kuinka, onko portti lukittu? Eihän ole tapana lukita portteja keskellä päivää.

— Katsokaa itse!

Jan de Witt kumartui ulos vaunuista ja näki että portti todella oli lukittu.

— Aja edelleen, sanoi Jan, — minulla on armahduskirje mukanani, portinvartija avaa meille.

Vaunut vierivät edelleen, mutta voi huomata kuskin menettäneen kaiken uskalluksensa.

Janin kumartuessa ulos vaunuista oli hänet nähnyt muuan oluenpanija, joka oli jäänyt tovereistaan jäljelle ja nyt kiireesti sulki ovensa rientääksensä toisten jälkeen Buitenhofille.

Hän huudahti hämmästyksestä ja läksi juoksemaan kahden miehen jälkeen, jotka myöskin juosten ensivät eteenpäin.

Sadan askeleen päässä hän saavutti heidät ja sanoi heille jotakin. Kaikki kolme pysähtyivät katsomaan eteneviä vaunuja, mutta olivat yhä vielä epävarmoja siitä, ketä ne kuljettivat mukanaan.

Sillä välin olivat vaunut saapuneet Tol-Hekille.

— Avatkaa! huusi kuski.

— Avatako pitäisi, sanoi portinvartija astuen asuntonsa kynnykselle, — vai avata, ja millä?

— Avaimella, tuhat tulimaista! huusi kuski.

— Niin kyllä, mutta entä kun ei ole avainta?

— Kuinka! Eikö teillä ole portin avainta? kysyi kuski.

— Ei.

— Minne sen sitten olette pannut?

— Se on minulta otettu pois.

— Ken sen on ottanut?

— Muuan, joka varmaankin tahtoi ettei kukaan pääsisi kaupungista pois.

— Ystäväni, lausui Jan de Witt pistäen päänsä ulos vaunujen akkunasta ja pannen pelastuksen saavuttamiseksi kaikki alttiiksi, — ystäväni, avaa meille! Minä olen Jan de Witt ja olen viemässä veljeäni Korneliusta maanpakoon.

— Oi herra de Witt, olen epätoivoissani, sanoi portinvartija kiiruhtaen vaunujen luo, — mutta vakuutan kunniasanallani että avain on otettu minulta pois.

— Milloinka?

— Tänä aamuna.

— Kuka sen otti?

— Eräs kahdenkymmenen vaiheilla oleva kalpea ja laiha mies.

— Ja miksi annoitte sen hänelle?

— Hänellä oli mukanaan allekirjoituksilla ja sineteillä varustettu määräys.

— Keneltä?

— Kaupungintalon herroilta.

— On ilmeistä, sanoi Kornelius tyynesti, — että meillä on perikato edessämme.

— Tiedätkö, onko kaikilla porteilla menetelty samoin?

— Sitä en tiedä.

— Lähtekäämme täältä, sanoi Jan kuskille. — Jumala tahtoo että ihminen tekee kaiken voitavansa henkensä pelastamiseksi. Aja toiselle portille!

Kuskin kääntäessä vaunut lausui Jan portinvartijalle:

— Kiitän sinua hyvästä tahdostasi, ystäväni. Halu auttaa on teon arvoinen! Sinä olisit tahtonut pelastaa meidät, ja Jumalan silmissä se on yhtä kuin jos se olisi sinulle onnistunutkin.

— Katsokaa, sanoi portinvartija, — näettekö noita tuolla?

— Aja täyttä laukkaa tuon ryhmän ohi, huusi Jan kuskille, — ja käännä vasemmalla olevalle kadulle. Se on meille ainoa pelastumisen mahdollisuus.

Ryhmän, josta Jan puhui, olivat alkuaan muodostaneet nuo kolme ennen mainitsemaamme henkilöä, mutta Janin keskustellessa portinvartijan kanssa oli heihin liittynyt seitsemän tai kahdeksan henkilöä lisäksi.

Uusilla tulokkailla oli ilmeisesti vihamielisiä aikeita vaunuja kohtaan.

Nähdessään hevosten lähenevän täyttä laukkaa, he asettuivat keskelle tietä heilutellen käsivarsiaan keppi kädessä ja huutaen: — Seis! seis!

Kuski puolestaan kumartui heitä kohden ja lyödä sivallutti heitä piiskallaan.

Ajopelit ja ihmiset törmäsivät yhteen.

Veljekset eivät vaunujen sisästä voineet nähdä mitään. Mutta he tunsivat hevosten kavahtavan pystyyn ja sitten tuikean sysäyksen. Vaunut pysähtyivät silmänräpäykseksi, mutta kulkivat sitten pyöreän ja pehmeän esineen ylitse, joka tuntui olevan maahan suistunut ihmisruumis, ja sadatusten sinkoilla jatkui kulku edelleen.

— Pelkään että olemme saaneet onnettomuutta aikaan, sanoi Kornelius.

— Täyttä laukkaa, täyttä laukkaa eteenpäin! huusi Jan.

Mutta käskystä huolimatta kuski äkkiä pysähdytti hevoset.

— Mitä nyt? kysyi Jan.

— Katsokaa! sanoi kuski,

Jan katsoi ulos.

Toisessa päässä katua, jota pitkin kulkua oli jatkaminen, näkyi Buitenhofin edustalla ollut kansanjoukko, ja se lähestyi kiljuen ja rajumyrskyn nopeudella.

— Pysäytä ja pelasta henkesi, sanoi Jan kuskille. — Meidän on turhaa jatkaa matkaamme, olemme hukassa.

— Tuolla, tuolla ne ovat! huusi puolisen tuhatta ääntä.

— Tuolla ovat petturit, murhaajat! vastasivat vaunuja vastaan tuleville ne, jotka juoksivat niiden jälkeen, kantaen sylissään tuon toverinsa kuollutta ruumista, joka oli koettanut pysähdyttää hevoset ja

joutunut niiden jalkoihin.

Hänen ruumiinsa ylitse olivat veljekset tunteneet vaunujen kulkevan.

Kuski pysähtyi, mutta huolimatta herransa hartaista pyynnöistä hän ei tahtonut pelastautua.

Hetkeä myöhemmin olivat vaunut suljetut niiden väliin, jotka tulivat vastaan, ja niiden, jotka kiiruhtivat jälkeen. Kuin liikkuva saari liukuivat ne eteenpäin ylinnä ihmisvirrassa. Mutta äkkiä saari pysähtyi. Muuan johtajista oli nuijalla iskenyt toiseen hevosista, joka nyt veti viimeisiä hengenvetojaan.

Tänä hetkenä aukenivat erään akkunan luukut hiukan, ja siinä nähtiin nuori, kalpea mies, jonka synkkä katse oli kiintynyt alkaneeseen näytelmään.

Hänen takanaan näkyi upseeri, melkein yhtä kalpeana kuin hänkin.

— Oi Jumalani, Jumalani, teidän ylhäisyytenne, mitä nyt seuraakaan? mumisi upseeri.

— Varmasti jotain kammottavaa, vastasi toinen.

— Oi näettekö, he vetävät hallinnonjohtajan ulos vaunuista, he pieksävät häntä, raatelevat häntä!

— Nuo ihmiset näyttävät todellakin olevan raivoisan vihan vallassa, sanoi nuori mies entiseen välinpitämättömään tapaansa.

— Ja nyt he vetävät Korneliuksen vaunuista, — Korneliuksen, joka jo ennestään on ruhjottu ja kidutettu raajarikoksi. Oi katsokaa, katsokaa!

— Olet oikeassa, se on todellakin Kornelius.

Upseeri päästi hiljaisen huudahduksen, kääntäen kasvonsa pois.

Ennenkuin Kornelius de Witt oli ehtinyt vaununastuimelta alas, oli hän saanut rautakangella iskun, joka halkaisi hänen päänsä.

Hän kohottautui vielä pystyyn, mutta vaipui sitten maahan.

Silloin ottivat murhaajat hänet kiinni jaloista ja laahasivat hänet läpi ihmisjoukon, johon hän jätti jälkeensä verisen vaon, mikä sulkeutui heti hänen jälkeensä, ilokiljunnan raikuessa.

Nuori mies kävi yhä kalpeammaksi — mitä tuskin olisi luullut mahdolliseksi —, ja hänen silmäluomensa sulkeutuivat hetkiseksi.

Upseeri huomasi tuon ensimmäisen säälän ilmeen kylmäluontoisessa toverissaan, ja pyrkien käyttämään hyväkseen hänen mielensä hetytymistä hän sanoi:

— Tulkaa, tulkaa, teidän ylhäisyytenne, he surmaavat varmasti myöskin hallinnonjohtajan!

Mutta nuori mies oli jo avannut silmänsä ja lausui:

— Tuo kansa on todella hetytymätöntä. On vaarallista pettää sitä.

— Teidän ylhäisyytenne, sanoi upseeri, — eikö olisi mahdollista pelastaa tuo mies raukka, joka on ollut teidän ylhäisyytenne kasvattaja? Jos on olemassa jokin keino, niin sanokaa se, vaikka se maksaisikin henkeni...

Vilhelm Oranialainen — sillä esittämämme nuori mies oli hän — rypisti synkästi otsaansa, hillitsi silmiensä kiihkeän hehkun ja vastasi:

— Översti van Deken, tehkää hyvin ja menkää kaiken varalta komentamaan joukkoni aseisiin.

— Mutta jätänkö sitten teidän ylhäisyytenne yksin, tänne murhamiesten keskelle?

— Elkkää huolehtiko minusta enempi kuin minä itse sitä teen, lausui prinssi tuikeasti. — Lähtekää!

Upseeri läksi matkaan nopeudella, joka todisti vähemmin hänen tottelevaisuudestaan, kuin ilostaan saada poistua näkemästä toisenkin veljen kaameata murhaa.

Hän oli tuskin sulkenut jälkeensä huoneen oven, kun Jan, joka ponnistaen voimansa äärimmilleen oli saavuttanut portaat talossa, joka sijaitsi melkein vastapäätä sitä, mihin hänen entinen oppilaansa oli piiloutunut, horjahtaen joka suunnalta saamistaan iskuista, huudahti:

— Veljeni, missä on veljeni?

Eräs julmureista heitti nyrkiniskulla hänen hattunsa maahan.

Toinen näytti hänelle veriset kätensä. Hän tuli teurastamasta Korneliusta eikä tahtonut hukata tilaisuutta päästä käsiksi toiseenkin veljeen, silläikaa kuin kuolleen ruumis kuljetettiin hirsipuuhun.

Jan päästi sydäntäsärkevän valituksen, painaen käden silmilleen.

— Vai et tahdo katsoa, sanoi muuan kansalliskaartilainen. — Hyvä, minä kaivan silmät ulos päästäsi!

Ja hän iski häntä keihäällä kasvoihin, niin että veri pulpahti virtana esiin.

— Veljeni! huusi Jan, koettaen sokaisevasta veritulvasta huolimatta katsoa kuinka Korneliuksen oli käynyt.

— Mene hänen luoksensa! huusi toinen murhaaja, laskien musketin kohden hänen ohimoaan ja liikuttaen liipaisinta.

Mutta ase ei lauennut.

Silloin murhaaja käänsi sen, ja tarttuen molemmin käsin sen piippuun, hän iski Jan de Wittia sen perällä.

Jan de Witt horjahti ja vaipui hänen jalkojensa juureen. Mutta ponnistaen voimansa äärimmilleen hän kohottaui ja huusi vielä kerran: — Veljeni! — äänellä, jossa ilmeni niin tuikea tuska, että näytelmää katseleva nuori mies sulki akkunaluukun.

Mutta paljon ei enää ollutkaan jäljellä nähtävää, sillä kolmas murhamies laukaisi häntä vastaan pistoolinsa ja hänen aivonsa tyrskähtivät esiin.

Nyt vaipui Jan de Witt maahan ei enää noustaksensa.

Nyt jokainen noista katalista kuoleman rohkaisemana halusi vielä ampua tuota hengetöntä ruumista. Jokainen halusi iskeä häntä keihäällä, miekalla tai puukolla, jokainen halusi vuodattaa pisaran verta lisää, raastaa palan lisää pukimista.

Kun molemmat veljekset sitten olivat tyystin murhatut, raadellut, paljaiksi ryöstetyt, kansa laahasi heidät alastomina ja verta vuotavina tilapäiselle hirsipuulle, mihin heidät ripustettiin jaloista.

Sitten tulivat kaikkein katalimmat, ne, jotka eivät olleet uskaltaneet iskeä elävään lihaan, ja paloittelivat ruumiit ja menivät kaupittelemaan pitkin kaupunkia pieniä paloja Jan ja Kornelius de Wittin ruumista, kymmenestä äyristä palan.

Emme tiedä sanoa, näkikö nuori mies akkunaluukun raosta tuon kammottavan näytelmän loppuun saakka, mutta samana hetkenä, jolloin molemmat marttyyrit ripustettiin hirsipuuhun, hän kulki läpi ihmisjoukon, joka oli liiaksi innostunut hauskasta tehtävästään tarkatakseen häntä, ja hän saapui pian Tol-Hekille, joka yhä vielä oli suljettuna.

— Kas, siinähan te tulette, herra, huusi portinvartija, — tuotteko minulle avaimeni takaisin?

— Kyllä, ystäväni, tässä se on, vastasi nuori mies.

— Oi mikä suuri onnettomuus, ettette tuonut sitä minulle vain puoltakaan tuntia aikaisemmin, sanoi portinvartija huoaten.

— Miksikä niin? kysyi toinen.

— Että olisin voinut avata herroille de Witt. Kun portti oli suljettu, täytyi heidän kääntyä takaisin ja he joutuivat vainoojiensa käsiin.

— Portti, portti! huusi muuan henkilö, joka näytti olevan kovasti kiiruissaan.

Prinssi käännähti ja tunsi överstin.

— Tekö se olette, översti, lausui hän. — Ette siis vielä ole lähtenyt Haagista. Te panette käskyni hitaasti täytäntöön.

— Herra, vastasi översti, — tämä on kolmas portti, jolle saavun, tavattuani jo kaksi muuta lukittuna.

— Vai niin! Tämä kunnon mies avaa meille kyllä tämän. Avaa, ystäväni, sanoi prinssi portinvartijalle, joka oli hämmästyksestä jähmettynyt, kuullessaan van Dekenin puhuttelevan nimityksellä »teidän ylhäisyytenne» nuorta miestä, jonka kanssa hän itse oli keskustellut niin tuttavallisesti.

Korjatakseen erehdyksensä hän riensi nopeasti avaamaan Tol-Hekin, joka naristen kääntyi saranoillaan.

— Suvaitseeko teidän ylhäisyytenne käyttää minun hevostani? kysyi översti Vilhelmiltä.

— Kiitoksia, mutta täällä täytyy olla jossakin ratsu minua odottamassa, vastasi Vilhelm.

Ja hän otti taskustaan hopeapillin ja puhalsi tuohon koneeseen, jolla tähän aikaan tavattiin kutsua palvelijoita, kimakkaan ja pitkään, ja sen kutsusta saapui tallirenki ratsain, kuljettaen toista ratsua ohjista.

Vilhelm hypähti hevosen selkään jalustinta käyttämättä, ja painaen molemmat kannukset hevosen kylkiin hän karahdutti Leideniin vievälle tielle.

Sen saavutettuaan hän kääntyi katsomaan taaksensa.

Översti seurasi häntä hevosen pituuden päässä.

Prinssi antoi hänelle merkin tulla hänen rinnallensa.

— Tiedättekö, kysyi hän pysähtymättä, — että nuo konnat tappoivat Jan de Wittin kuten Korneliuksenkin.

— Oi herra, vastasi översti surumielisesti, — minusta olisi teidän tähtenne parempi, jos nuo molemmat vielä olisivat elossa, jotka teidät erottivat maaherran toimesta.

— Olisi todella parempi, jos se, mikä on tapahtunut, olisi tapahtumatta. Mutta tehty on tehty, ja me emme ole siihen syypäät. Kannustakaamme ratsujamme, översti, niin että saavumme Alpheniin ennen tiedonantoa, jonka säädyt varmaankin lähettävät minulle leiriin.

Översti kumarsi, päästi prinssin edellensä ja ratsasti eteenpäin samalla etäisyydellä hänestä kuin äsken, ennenkuin prinssi oli häntä puhutellut.

— Tahtoisinpa todellakin, mumisi Vilhelm Oranialainen ilkeästi, rypistäen kulmansa ja pusertaen huulensa yhteen, — tahtoisin nähdä, miltä Ludvig Auringon kasvot näyttäivät, hänen kuullessaan millä tavoin kansa on kohdellut hänen ystäviään de Witt veljeksiä! Oi Aurinko, Aurinko, et tunne Vilhelm Vaiteliasta, — varo säteitäsi!

Ja hän ensi eteenpäin oivalla ratsullaan, tuo nuori prinssi, suuren kuninkaan verivihollinen, uusi maaherra, jonka aseman, edellisenä päivänä vielä niin horjuvan, Haagin asukkaat olivat lujittaneet uhraamalla Jan ja Kornelius de Wittin, ylväitä prinssejä hekin mieleltään Jumalan ja jälkimaailman silmissä.

V.

TULPAANINVILJELIJÄ JA HÄNEN NAAPURINSA.

Sillä välin kuin Haagin asukkaat silpoivat palasiksi Janin ja Korneliuksen ruumiit, ja Vilhelm Oranialainen, hankittuaan itselleen vakuutuksen että hänen molemmat vastustajansa olivat varmasti kuolleet, ratsasti kohden Leideniä, seurassaan översti van Deken, jonka sääli hänestä tuntui siinä määrin liioitellulta, ettei hän enää halunnut osottaa hänelle samaa luottamusta kuin tähän saakka, kiiruhti uskollinen palvelija Craeke, hyvällä ratsulla hänkin, puiden reunustamia teitä eteenpäin, kunnes oli ehtinyt kaupungin ja sen viereisten kylien ohi, aavistamattakaan mitä kammottavia asioita oli tapahtunut hänen lähdettyään matkaan.

Ehdittyään turvaan hän välttääkseen huomion herättämistä jätti hevosensa erääseen talliin ja jatkoi rauhallisesti matkaansa laivoilla, jotka pysähdellen tuon tuostakin laitureiden luona kuljettivat häntä kohden Dordrechtia, valiten suorimman tien kiemurtelevalla virralla, jonka laineet huuhtelivat pajujen, kaislikon ja ruohon ympäröimiä viehkeitä saaria, missä syötöllä olevat lihavat karjalaumat hohtivat päivänpaisteessa.

Craeke tunsu jo kaukaa Dordrechtin, tuon hymyilevän kaupungin, joka kohoaa tuulimyllyjen peittämän kukkulan juurella. Hän näki sen kauniit valkoviiruiset punaiset rakennukset, joiden kivijalkoja vesi

huhuhoito ja joiden virranpuoleisilla parvekkeilla hohteli kultakukkaisia silkkimattoja, Intian ja Kiinan ihmetuotteita, ja niiden rinnalla jättiläissiimat ahneitten ankeriasten pyydystämiseksi, joita pidätteli asuntojen läheisyydessä keittiönakkunoista heitetty ruuantähteet.

Laivankannelta voi Craeke erottaa pyörivien myllynsiipien keskellä mäenrinteellä punavalkoisen talon, joka oli hänen matkansa päämäärä. Sen kattoharjaa varjostivat poppelien kellertävät latvat, ja jättiläisjalavat muodostivat sille tumman taustan. Se sijaitsi siten, että auringonsäteet lankesivat siihen kuin suppiloon, kuivattaen ja lämmittäen viimeisenkin usmapilven, joka suojaavasta vehreydestä huolimatta aamuin ja illoin kohosi sinne virralta.

Astuttuaan maihin keskellä kaupungin tavallista touhua, Craeke läksi heti kulkemaan kohden mainittua taloa, jota meidän nyt on lukijalle tarkemmin kuvaaminen.

Tuossa valkoisessa, sirossa, hohtoisessa talossa, jossa vieraan silmältä salatut paikat olivat vielä puhtaammaksi pestyt, vielä huolellisemmin kiillotetut kuin näkyvissä olevat, tuossa talossa asui kuolevainen, joka oli onnellinen.

Tämä onnellinen kuolevainen, tämä *rara avis*, harvinainen lintu, kuten Juvenalis sanoo, oli tohtori van Baerle, Kornelius de Wittin kummipoika. Hän oli lapsuudestaan saakka asunut tuossa samassa talossa, sillä siinä olivat syntyneet sekä hänen isänsä että isoisänsä, jotka kuuluivat vanhaan arvossapidettyyn kauppiassukuun ylväässä Dordrechtin kaupungissa.

Tohtori van Baerlen isä oli käymällä kauppaa Intian kanssa ansainnut kolme- tai neljäsataatuhatta floriinia, jotka hänen poikansa hyvien ja rakastettujen vanhempiensa kuollessa vuonna 1668 oli saanut melkein uusina, vaikka toiset niistä olivat lyödyt vuonna 1640, toiset vuonna 1610, mikä seikka todisti että toiset niistä olivat kuuluneet isä von Baerlille, toiset isoisä van Baerlille. Nämä neljäsataatuhatta floriinia olivat — kiiruhtakaamme se sanomaan — vain Kornelius van Baerlen, kertomuksemme sankarin, käteiset rahat, sillä näiden lisäksi tuottivat hänen maatilansa vuosittain kymmentuhatta floriinia.

Kun Korneliuksen isä lähestyi kuolemaa, kolme kuukautta vaimonsa jälkeen, joka näytti eronneen elämästä ennen häntä tehdäkseen kuolon polun hänelle helpoksi vaeltaa, kuten oli tehnyt elämänsä polun, lausui hän pojalleen syleillen häntä viimeisen kerran:

— Juo, syö ja kuluta rahaa, jos tahdot todella elää, sillä ei sitä käy elämäksi sanominen, kun istuu kaikki päivät puu- tai nahkatuolilla laboratoriossa taikka makasiinissa. Kerran tulee sinunkin vuorosi kuolla, ja jos sinulla ei ole poikaa, sammuu nimmemme, ja hämmästyneet floriinini huomaavat olevansa tuntemattoman isännän hallussa, — nuo uudet floriinit, joita ei kukaan muu ole pidellyt kädessään kuin isäni ja minä sekä se, joka on ne lyönyt. Varo ennen kaikkea noudattamasta kummisi Kornelius de Wittin esimerkkiä, sillä hän on antautunut valtiotaidon palvelukseen, ja se on epäkiitollisinta mitä olla voi ja vie onnettomuuteen.

Sitten oli hän kuollut, tuo kunnan herra van Baerle, jättäen poikansa lohdutonna jälkeensä, sillä Kornelius välitti hyvin vähän floriineista ja hyvin paljon isästään.

Kornelius jäi siis yksin tuohon isoon taloon.

Turhaan tarjoeli hänen kumminsä Kornelius hänelle toimia yhteiskunnan palveluksessa, turhaan koetti hän herättää hänessä kunnianhimoa, kun Kornelius hänelle mieliksi oli mennyt Ruyterin palvelukseen »Seitsemän maakuntaa» nimiseen sotalaivaan, joka johti sadankolmenkymmenenyhdeksän aluksen suuruista laivastoa, minkä avulla kuuluisa amiraali pyrki yksin vaikuttamaan liittoutuneiden Ranskan ja Englannin kohtaloon. Sivutettuaan luotsi Léger'n ohjaamana musketin kantovälin etäisyydessä »Prinssi» nimisen sotalaivan, jossa Englannin kuninkaan veli, Yorkin herttua, oli, ja nähtyään suojelijansa Ruyterin valloittavan mainitun laivan niin äkillisellä ja taitavalla hyökkäyksellä että Yorkin herttua töin tuskin ehti siitä paeta laivaan »Pyhä Mikael», joka pian hollantilaisten kanuunain ruhjomana vetäytyi syrjään, — nähtyään toisen laivan neljänsadan laivamiehen kera liekkien vallassa uppoavan laineisiin, — huomattuaan ettei tuo taistelu, jossa kaksikymmentä laivaa oli tuhottu, kolmetuhatta soturia surmattu, viisituhatta haavoitettu, ollut mitään ratkaissut, kun kumpikin taistelevista katsoi voittaneensa, joten ainoa tulos oli se, että ottelujen luetteloon voitiin entisten lisäksi merkitä nimi Southwold-Bay, — laskettuaan kuinka paljon aikaa menee hukkaan korvien ja silmien tukkimiseen, kun pyrkii ajattelemaan toisten pommittaessa toisiaan kanuunankuululla. Kornelius lausui hyvästit Ruyterille, Puttenin rautavoudille ja sotamaineelle, syleili hartaan kunnioituksen vallassa hallinnonjohtajan polvia ja palasi kahdeksankolmatta vuoden vanhana taloonsa Dordrechtin, nauttimaan levosta ja verrattomasta terveydestään sekä neljänsadantuhannen floriinin pääomastaan ja kymmentuhannen floriinin vuosituloistaan, — joskin vakuutettuna siitä, että jokainen ihminen on saanut taivaalta aivan liiksi antimia, voidakseen olla onnellinen, ja kylläksi, voidakseen olla onneton.

Ollaksensa siis onnellinen omaan tapaansa, Kornelius ryhtyi tutkimaan kasveja ja hyönteisiä, poimi ja luokitteli saarten koko kasvikkunnan, pyydysti kaikki maakunnan hyönteiset ja kirjoitti niistä selostuksen, jonka kuvitti omin käsin, ja tietämättä nyt enää mihin käyttäisi aikaansa ja liiatenkin rahaansa, joka lisääntyi pelottavassa määrässä, hän lopuksi valitsi maansa ja aikakautensa harrasteluista erään, joka oli kaikkein hienoimpia ja kaikkein runsaskuluisimpia.

Hän omisti harrastuksensa tulpaaneille.

Kuten tunnettua, flaamilaiset ja portugalilaiset tähän aikaan, kilvan kehittären tuota kasvinviljelyksen haaraa, olivat lopuksi tehneet pyhän olennon tuosta Itämaiden kukkasesta, kohottaen sen arvoon sellaiseen, jommoista ei mikään luonnontutkija olisi uskaltanut vaatia ihmiskunnalle, pelosta että herättäisi Jumalan kateuden ja vihan.

Pian ei Dordrechtistä Monisiin saakka puhuttu muusta kuin herra van Baerlen tulpaaneista, ja hänen kasvitaulujaan, kellareitaan, kuivatushuoneitaan käytiin katselemissa kuten muinoin kuuluisat roomalaiset matkailijat kävivät katsomassa Aleksandrian kokoelmia ja kirjastoja.

Aluksi van Baerle käytti vuotuiset tulonsa saadaksensa kokoelmansa kuntoon, sitten hän uhrasi uudet floriininsa sen täydentämiseksi. Hukkaan eivät hänen ponnistuksensa suinkaan menneet: hän sai kasvatetuksi viisi eri lajia, joista nimitti yhden äitinsä mukaan, toisen isänsä ja kolmannen kumminsa Korneliuksen mukaan. Toisten nimiä emme muista, mutta asianharrastajat voivat varmaankin löytää ne senaikuisista luetteloista.

Alussa vuotta 1672 tuli Kornelius de Witt Dordrechtin, aikoen viettää kolmisen kuukautta perheensä vanhassa sukukartanossa, sillä kuten jo on mainittu, oli Kornelius syntynyt Dordrechtissa ja de Wittin suku polveutui sieltä.

Näihin aikoihin alkoi Kornelius de Witt, kuten Vilhelm Oranialainen sanoo, nauttia mitä täydellisintä epäsuosiota kansansa puolelta. Hänen synnyinkaupunkinsa Dordrechtin kunnan asukkaat eivät sentään vielä pitäneet häntä hirsipuuhun kuuluvana konnana, ja joskaan hänen ylen jyrkät tasavaltalaismielipiteensä eivät heitä liioin miellyttäneet, olivat he kumminkin ylpeät hänen merkityksestään ja avuistaan ja halusivat valmistaa hänelle juhlallisen vastaanoton hänen tullessaan kaupunkiin.

Kiitettyään heitä Kornelius meni katsomaan sukukartanoaan ja määräsi mitä siellä oli laadittava kuntoon siksi kuin hänen puolisonsa saapuisi sinne lapsineen.

Sitten läksi hän tervehtimään kummipoikaansa, joka luultavasti oli ainoa Dordrechtin asukkaista, joka ei tiennyt että Kornelius de Witt oli saapunut synnyinkaupunkiinsa.

Samassa määrin kuin Kornelius de Witt valtiollisella toiminnallaan oli kylvänyt vihaa, samassa määrin oli Kornelius van Baerle saavuttanut suosiota pysyttelemällä erillään valtiollisista asioista, omistaen kaiken harrastuksensa tulpaaneille.

Palvelijoittensa ja työväkensä suosiossa oli van Baerle myöskin, eikä hän voinut edes olettaakaan että maailmassa olisi ihmisiä, jotka soivat pahaa toisille ihmisille.

Ja kumminkin oli Kornelius van Baerlellä — tunnustakaamme se ihmiskunnan häpeäksi — tietämättään vihollinen, julmempi, kiihkeämpi, hetyttömämpi kuin tähän saakka ainoakaan noista vihamielisistä oranialaisista, jotka uhkasivat ihailtavaa veljesliittoa, joka tahratonna elämässä jatkui haudan toisella puolen.

Kornelius oli tulpaanien viljelykseen uhrannut vuotuiset tulonsa ja isänsä floriinit. Dordrechtissa asui rinnakkain hänen kanssaan muuan Isak Boxel niminen porvari, joka siitä saakka kuin oli pystynyt itsenäiseen toimintaan oli harrastanut tuota samaa asiaa, ja jonka saattoi haltioihinsa jo pelkkä »*tulban'in*» mainitseminen, — mikä sana tulpaanin oppineimman tuntijan mukaan kuuluu olevan tämän luomisen mestariteoksen aikaisin, singhaleesien kielessä käytetty nimitys.

Boxel ei ollut rikas kuten van Baerle. Oli siis ollut tarpeen paljon huolta ja kärsivällisyyttä, ennenkuin hän talossaan Dordrechtissa oli saanut laadituksi viljelemiseen soveltuvan puutarhan. Hän oli muokkaillut maata sääntöjen mukaisesti ja toimittanut lavoillensa juuri niin paljon aurinkoa ja varjoa, kuin puutarhurien lakikirja sääsi.

Isak tiesi sanoa kasvilavojensa lämpö määrän asteen kahdeskymmenesosissa. Hän tunsu tuulen voiman ja vaimensi sen keinotekoisesti kukkain varsille suotuisaksi. Hänen puutarhansa tuotteet alkoivat voittaa suosiota. Ne olivat kauniita, jopa harvinaisiakin. Monet tulpaaninviljelyksen harrastajat olivat käyneet katsomassa hänen tulpaanitarhaansa. Hän oli myöskin lähettänyt Linnén ja Tournefortin maailmaan uuden tulokkaan, jolle oli antanut nimen itsensä mukaan. Se oli raivannut itselleen tien

Ranskaan, Espanjaan ja Portugaliin saakka, ja kuningas don Alfonso VI, joka Lissabonista karkotettuna oli asettunut Terceiran saareen, missä huvitteli, ei tosin kuten Suuri Condé neilikkoja kastelemalla, vaan viljelemällä tulpaaneja, oli lausunut: »Ei käy moittiminen!» nähdessään mainitun tulpaanilajin.

Kun nyt harjoitetut tutkimukset äkkiä olivat saaneet Kornelius van Baerlen rupeamaan tulpaaninviljelijäksi, muovaeli hän dordrechttiläistä taloansa, joka, kuten mainittu, oli Boxelin talon vieressä, rakennuttaen osan siitä kerrosta korkeammaksi. Mutta tämä lisäke saattoi Boxelin talon menettämään noin puoli astetta lämpöä, tuottaen sijaan puoli astetta kylmää, jota paitsi se katkaisi tuulivirran ja pani sekaisin kaikki Boxelin laskelmat.

Aluksi luuli Boxel todella, ettei muuta haittaa ollut kysymyksessä. Hän piti van Baerleä maalarina, narrina, joka pyrkii kankaalle muodostelevaan irvikuvia luonnon ihmeistä. Maalari rakennutti atelieerinsä kerrosta korkeammaksi saadaksensa suotuisamman valaistuksen, — siihen oli hänellä kieltämättä oikeus. Herra van Baerle oli maalaaja, kuten hän itse tulpaaninviljelijä. Hän tarvitsi aurinkoa taulujansa varten, hän anasti sitä puoli astetta herra Boxelin tulpaaneilta.

Van Baerlellä oli laki puolellaan. Sillä hyvä.

Itse asiassa oli Boxel tehnytkin havainnon että liika päivänpaiste on haitaksi tulpaaneille ja että lempeä aamu- ja ilta-aurinko on tälle kasville suotuisampi ja suo sille kauniimmat värit kuin polttava puolipäivän aurinko.

Hän oli siis melkein kiitollinen van Baerlelle, joka oli ilmaiseksi rakentanut hänelle päivänvarjostimen.

Kenties tämä ei ollut täysin totta, ja ehkäpä Boxel, pyrkiessään arvostelevaan naapurinsa toimia tähän tapaan, ei ollut aivan avomielinen omaa itseään kohtaan. Mutta kovain iskujen kohdatessa löytävät suuret henget odottamatonta lohtua filosofiasta.

Mutta mitä sanoikaan Boxel parka, nähdessään uuden rakenteen akkunoihin ilmestyvän sipuleja, tulpaanilavoja, tulpaaniruukkuja, kaikkea mikä kuuluu tulpaaninviljelemishulluuteen!

Siinä oli nimelistapaketteja, oli laatikoita ja säilytyskaappeja ristikkoakkunoihin, joista ilma pääsi kulkemaan, mutta eivät hiiret eikä rotat, nuo innokkaat luonnontutkijat, jotka mielihyvällä kohdistavat harrastuksensa parinsadantuhannen frangin sipuleihin.

Boxel tosin tyrmistyi nähdessään kaikki nuo esineet, mutta hän ei sittenkään vielä täysin oivaltanut onnettomuutensa suuruutta. Tiedettiin van Baerlen pitävän kaikesta kauniista. Hän tutki luontoa perinpohjaisesti taulujensa varalta, saavuttaakseen saman täydellisyyden kuin opettajansa Gerard Dow tai ystävänsä Mieris. Olihan mahdollista että hän aikoi maalata tulpaaninviljelijän asunnon ja sitä varten oli koonnut uuteen atelieeriinsä kaikki sen esittämiseen kuuluvat tarvekalut.

Mutta vaikka tuo pettävä ajatus rauhoittikin Boxelia, ei hän kumminkaan voinut vastustaa kiihkeää uteliaisuuttaan. Illan tultua hän asetti tikapuut talonsa viereistä seinää vastaan, ja hän näki nyt että suuri maa-ala, jossa äskettäin vielä oli kasvanut sekaisin erilaisia kaseveja, oli muokattu, jaettu lavoihin ja sekoitettu rantamudalla, muodostaen siten tulpaaneille suotuisimman maanlaadun. Nurmireunukset ympäröivät lavoja, ettei maa pääsisi vieremään, ja niitä lämmitti sekä aamu- että ilta-aurinko, ja puolipäivän paahteen lieventämiseksi oli rakennettu varjostin. Vettä oli runsaasti saatavissa, ja puutarha sijaitsi etelälounaaseen päin. Siinä oli tarjona kaikki sekä onnistumisen että edistymisen mahdollisuudet! Ei epäilemistäkään, van Baerlestä oli tullut tulpaaninviljelijä!

Boxel oli heti selvillä siitä, mitä tuo oppinut mies, jolla oli neljänsadantuhannen floriinin pääoma ja kymmentuhannen floriinin vuotuiset tulot käytettävinaan, saisi aikaan omistaessaan henkiset ja aineelliset apuneuvonsa tulpaaninviljelykselle. Epämääräisessä mutta läheisessä tulevaisuudessa oli hän saavuttava mitä suurinta menestystä, ja tuo menestys herätti jo etukäteen Boxelin mielessä niin kiihkeätä tuskaa, että hänen kätensä herposivat, hänen polvensa horjahtivat ja hän suistui tikapuilta alas maahan.

Siis ei van Baerle ollut anastanut häneltä tuota puolta astetta päivänpaistetta maalattavia, vaan todellisia tulpaaneja varten. Siis saivat van Baerlen tulpaanit nauttia mitä suotuisimmista lämpösuhteista, ja lisäksi oli hänellä sipuleilleen varattuna verraton säilytyshuone, — avara, valoisa ja ilmava, — jota vastoin Boxelin oli täytynyt tähän tarkoitukseen uhrata makuuhuoneensa ja tyytyä itse nukkumaan vintillä, ettei hengityksellään myrkyttäisi rakkaita kasvatteja.

Niin oli siis Boxelilla nyt aivan oman talonsa vieressä, muurinsa takana kilpailija, — ja kenties voittoa kilpailija —, ei mikään vähäpätöinen, tuntematon puutarhuri, vaan Kornelius de Wittin kummipoika, siis suorastaan kuuluisa henkilö!

Kuten nähdään, ei Boxel ollut niin älykäs kuin Poros, joka Aleksanteri

Suuren voittamana lohduttautui juuri voittajansa kuuluisuudella.

Miten kävisikään, jos van Baerle kasvattaisi uuden tulpaanilajin ja antaisi sille nimen Kornelius de Wittin mukaan ja sitten toisen, jonka ristisi Jan de Wittin kaimattareksi. Ei sitä kestäisi raivoon tukehtumatta!

Täten Boxtel, katse kateuden teroittamana, ennusteli itselleen asioita, joiden tapahtuman piti.

Noiden havaintojen jälkeinen yö oli hänelle perin tuskallinen.

VI.

TULPAANINVILJELIJÄN VIHA.

Nyt ei siis Boxtelia enää vaivannut pelkkä epäluulo, vaan suorastaan pelko. Sen tarmon ja mielenylevyyden, minkä lempituuman palveleminen muutoin suo, riisti Boxtelilta kiduttava harmi naapurin takia.

Kuten oli odotettavissa, onnistui van Baerlen, omistettuaan runsaat luonnonlahjansa uudelle tehtävälleen, kasvattaa mitä ihanimpia tulpaaneja.

Paremminkin kuin kenenkään Haarlemissa tai Leidenissä, joissa kaupungeissa sentään on tarjona sopivin maanlaatu ja suotuisin ilmasto, onnistui Korneliuksen muunnella tulpaanien värejä, muotoja ja lajeja.

Hän oli tuon älykkään ja harrasmielisen suunnan edustajia, jonka lempilauseena jo seitsemännellä vuosisadalla oli ollut: »Ken halveksii kukkia, loukkaa Jumalaa!» — mistä lauselmasta eräs opetuslapsi vuonna 1653 edelleen kehitti seuraavat tulpaaninviljelijäin kannattamat johtopäätökset:

»Mitä kauniimpi kukka on, sen enemmän loukkaa Jumalaa sitä halveksiessaan.»

»Tulpaani on kaunein kaikista kukista. Ken tulpaania halveksii, se loukkaa Jumalaa äärettömästi.»

Näiden lauselmien avulla olisivat siis nuo neljä- tai viisituhatta tulpaaninviljelijää, jotka elivät Hollannissa, Ranskassa ja Portugalissa, — Ceylonia, Intiaa ja Kiinaa mainitsemattakaan —, pahalla tahdolla voineet julistaa pannaan kaiken maailman ja sadatmiljoonat tulpaanista välittämättömät ihmiset harhaoppisina ja epäuskoisina kuolemaan tuomituiksi.

Jos siitä olisi ollut kysymys, olisi Boxtelkin, vaikka oli van Baerlen verivihollinen, empimättä häntä kannattanut.

Van Baerle saavutti siis paljon menestystä ja tuli kuuluisaksi, jota vastoin Boxtelin nimi katosi ainaseksi Hollannin huomattavimpien tulpaaninviljelijäin luettelosta, ja Dordrechtin tulpaaninviljelyksen edustajaksi tuli Kornelius van Baerle, tuo vaatimaton ja lempeä oppinut.

Täten voi ymppäys väliin saada vaatimattomasta varresta mitä ihanimmat oksat ylenemään, ja orjantappurapensaansa nelilehtinen väritön teriö voi kehittyä tuoksuavaksi jättiläisruusuksi. Niinpä johtaa myöskin moni kuninkaallinen suku syntyperänsä halonhakkaajan hökkelistä tai kalastajan mökki pahaisesta.

Van Baerle, jonka mielessä liikkui vain kylväminen, istuttaminen, sadon korjaaminen, ei Euroopan tulpaaninviljelijöiden ihailemana aavistanutkaan että hänellä oli rinnallaan onneton, jonka hän oli karkottanut häneltä anastamaltaan valtaistuimelta. Hän jatkoi kokeilujaan rientäen voitosta voittoon, ja kahden vuoden jälkeen peitti hänen kasvilavojaan niin lukuisat ihmetuotteet, ettei kukaan paitsi Jumala ole luonut sellaista runsautta, — Shakespearea ja Rubensia kenties lukuunottamatta.

Niinpä tarvitsi nyt vain, jos tahtoi saada kuvan kadotetusta, jonka Dante oli unohtanut esittämättä, luoda katseen Boxteliin. Sillä välin kuin van Baerle kitki, lannoitti, kasteli sarkojansa, kun hän polvistuneena niiden ruohoreunustalle tutki kukkivain tulpaanien joka suonta, punnitte mitä muunnoksia, mitä väriyhdistelmiä hänen olisi pyrkiminen kehittämään, Boxtel piiloutuneena muurin viereen istuttamansa viikunapuun taakse, jota käytti varjostimena, seurasi tuijottavin silmin ja suu vaahdossa jokaista hänen askeltaan, jokaista liikettään, ja luullessaan hänen olevan iloinen, huomattessaan hymyilyn hänen huulillaan, onnen välkkeen hänen silmissään, hän puhkesi sellaisiin

kirouksiin, raivokkaihin uhkauksiin, että on käsittämätöntä kuinka kukat turmeltumatta ja kuihtumatta voivat kestää hänen kateutensa ja vihansa puuskat.

Kun tauti on syöpynyt sydämeen, edistyy se nopeasti, ja pian ei Boxel enää tyytynyt näkemään ainoastaan van Baerleä. Hänen täytyi saada nähdä myöskin hänen kukkansa, sillä ollen todellinen taiteilija hän himoitsi nähdä kilpailijansa mestariteoksen.

Hän osti kaukoputken, jonka avulla voi yhtä hyvin kuin omistaja itse seurata kukan jokaista kehitystasetta, siitä hetkestä saakka, jolloin se ensimmäisenä vuonna kohottaa maasta esiin vaalean taimensa, aina siihen saakka, jolloin se viisivuotiskauden päätettyään kehittää ylvään ja siron kukkavarren, josta sen väri jo hämmöttää esiin ja josta kukkalehdet kehittyvät, saattaen ilmi koko sen salatun ihanuuden.

Oi! Kuinka usein olikaan tuo onneton kadehtija tikapuilleen kiivenneenä nähnyt van Baerlen lavoilla tulpaaneja, joiden ihanuus hänet häikäisi, joiden täydellisyys hänet tukehduutti.

Ihailun jälkeen, jota ei voinut vastustaa, hän tunsu kiihkeää kateutta, ja se tauti täyttää rinnan runtelevilla käärmeillä ja tuottaa tulista tuskaa.

Kuinka usein olikaan Boxel tuskiensa vallassa, joita ei käy sanoin kuvaaminen, tuntenut halua hypätä yön pimeydessä alas puutarhaan, tuhota taimet, purra sipulit palasiksi ja käydä omistajan kimppuun, jos hän uskaltaisi puolustaa tulpaanejansa.

Mutta tulpaanin tappaminen on todellisen tulpaaninviljelijän silmissä kammottava rikos. Sen rinnalla menee ihmisen murhaaminen vielä mukiin.

Mutta van Baerlen edistyessä päivä päivältä taidossaan, jossa häntä näytti ohjaavan syntyperäinen vaisto, joutui Boxel lopuksi niin mielettömän raivon valtaan, että jo mietti heittämällä kiviä ja keppejä tuhota naapurinsa tulpaanilavat.

Vaan ottaessaan huomioon että van Baerle alkityön havaittuaan tekisi siitä ilmoituksen, että silloin todettaisiin että katu oli kaukana ja että kiviä ja keppejä ei putoa taivaasta seitsemännellätoista vuosisadalla kuten amalekiläisten aikoina, ja että rikoksentehtyjä niin muodoin joutuisi kiinni, vaikka olisikin toiminut yön pimeydessä, ja että häntä paitsi lain rangaistus myös kohtaisi koko Euroopan tulpaaninviljelijäin halveksuminen, päätti Boxel turvautua petokseen ja valita keinon, joka ei saattaisi häntä ilmi.

Hän haki sitä kauan, mutta lopuksi hän sen sentään löysi.

Eräänä iltana hän satoi kaksi kissaa kymmenen jalan pituisella käärelangalla toisesta takakäpälästä toisiinsa ja heitti ne muurin ylitse keskelle päälavaa, tuota ruhtinaallista, kuninkaallista lavaa, jossa yleni sekä Kornelius de Wittin kaimatar että maidonvalkoinen ja purppuranpunainen brabanttilainen tulpaani ja lukuisa joukko muita, — liinankarvaisia ja punaisia, ihonvärisiä, vaaleapilkkuisia ja tummia.

Pudottuaan muurilta alas, kauhistuneet eläimet kiisivät eri suuntiin pitkin lavaa, kunnes yhdistävä lanka ne pidätti. Huomattuaan etteivät voineet paeta kauemmaksi, ne juoksivat sinne tänne kauheasti naukuen ja niittäen langallaan poikki kukat, joiden keskellä mellastelivat.

Neljännestunnin kestäneen kiihkeän ottelun jälkeen niiden vihdoinkin onnistui saada lanka poikki ja ne katosivat tiehensä.

Viikunapuunsa takaa ei Boxel yön pimeydessä nähnyt mitään, mutta kissojen raivokkaat huudot saattoivat hänet aavistamaan kaikki, ja ilo täytti nyt hänen sydämensä, missä katkeruus oli vallinnut.

Boxel oli niin innokas näkemään alkityönsä tulokset, että jäi paikoilleen aamuun saakka, tarkastaakseen omin silmin, mihin tilaan kissojen ottelu oli saattanut naapurin kukkasarat.

Aamusumu jähmetytti hänen jäsenensä, mutta hän ei tuntenut kylmää, — koston toivo lämmitti hänen mieltänsä.

Kilpailijan suru oli suova hänelle hyvityksen kärsityistä tuskista.

Auringon noustessa aukeni valkoisen talon ovi. Van Baerle tuli sieltä esiin ja lähestyi sarkojansa, hymyilevänä kuten ainakin se, joka on viettänyt yönsä vuoteessa ja nähnyt siinä kauniita unia.

Äkkiä hän huomasi vakoja tuossa maa-alassa, joka edellisenä päivänä oli ollut peiliä tasaisempi. Hän huomasi että tulpaanein säännölliset rivit olivat joutuneet epäjärjestykseen, kuten keihäät taistelussa, kun pommi on pudonnut niiden keskelle.

Kalveten hän riensi niiden luo.

Boxtel vapisi ilosta. Viisitoista tai kaksikymmentä tulpaania oli siinä haavoitettuna, toiset nuokuksissa, toiset aivan poikki ja jo kuihtuneina. Haavoista vuosi nestettä, kallisarvoista nestettä, jonka van Baerle olisi ollut valmis ostamaan takaisin omalla verellään.

Mutta mikä ihme! Oi van Baerlen iloa! Oi Boxtelin sanomatonta mielenkarvautta! Ei ainoakaan niistä neljästä tulpaanista, joita murhayritys etupäässä oli tarkoittanut, ollut vahingoittunut. Ylväinä kohottivat ne päänsä ilmoille tovereittensa ruumiiden keskeltä. Siinä oli van Baerlelle kylläksi lohtua, se saattoi vihollisen halkeamaan harmista ja epätoivoissaan repimään tukkaansa. Tuo kammottava rikos, jonka hän nyt näki omin silmin, oli ollut hyödytön!

Van Baerle pahoitteli onnettomuutta, joka oli häntä kohdannut, vaan jonka Jumala armossaan sentään oli lieventänyt pienemmäksi kuin se olisi voinut olla, — mutta sen syytä hän ei voinut arvata. Hän tutki kumminkin asiaa ja sai tietää että koko yön oli kuulunut kauheata naukumista. Sitä paitsi näki hän taistelukentällä kissain kynsien jättämät jäljet ja karvatukkoja, joille puolueettomat kastehelmet olivat laskeutuneet kimmeltämään, kuten niiden vieressä olevain taittuneiden kukkien lehdille. Estääkseen onnettomuutta uudistumasta, määräsi van Baerle että eräs puutarhapoika vastedes nukkuisi öisin puutarhassa katoksen suojassa lähellä lavoja.

Boxtel kuuli tuon määräyksen. Hän näki kuinka katos pystytettiin samana päivänä, ja onnellisena siitä etteivät epäluulot olleet kohdistuneet häneen, mutta harmistuneempana kuin koskaan onnelliselle kukkainviljelijälle, hän jäi odottamaan uutta kostontilaisuutta.

Näihin aikoihin Haarlemin tulpaaninviljelijäin yhdistys määräsi palkinnon maksettavaksi sille, jonka onnistuisi kehittää suuri täysin musta tulpaani, — mitä tehtävää tosin pidettiin mahdottomana suorittaa, kun ei tunnettu mitään sen tapaistakaan lajia luonnontilassa kasvavana.

Näin ollen ihmiset tuumiskelivat että olisi yhtä hyvin voitu määrätä kahden miljoonan floriinin palkinto, kuin sadantuhannen, kun kerran mahdoton asia oli kysymyksessä.

Mutta siitä huolimatta tulpaaninviljelijät joutuivat kiihkeään jännitykseen.

Muutamat asianharrastajat ryhtyivät toimeen, mutta pitäen päämääränsä saavuttamista mahdottomana. Mutta niin voimakas on kasvinviljelijäin mielikuvitus, että he yrityksen toivottomuudesta huolimatta eivät enää ajatelleet mitään muuta kuin tuota suurta mustaa tulpaania, joka oli tarumainen kuin Horatiuksen musta joutsen tai ranskalaisten satujen valkoinen rastas.

Van Baerle kuului niihin, jotka ryhtyivät tuota aatetta toteuttamaan, Boxtel niihin, jotka olisivat halunneet voittaa luvatus palkinnon.

Heti kun van Baerlen älykkäissä ja kekseliäissä aivoissa oli herännyt tuuma ryhtyä tuohon yritykseen, oli hän alkanut kylvämiset ja kokeilut, kehittääkseen viljelemänsä tulpaanit punaisesta ruskeaan, ruskeasta tummanruskeaan.

Seuraavana vuonna oli hän jo kasvattanut erään mustahkon lajin, ja Boxtel näki nuo kukkaset hänen saroillaan, — itse ei hän ollut ehtinyt vaaleanruskeata pitemmälle.

Kenties olisi tärkeätä esittää lukijalle nuo oivat teorit, jotka osottavat että tulpaani saa värinsä alkuaineilta. Kenties luettaisiin meille ansioksi, jos tässä todistaisimme, ettei mikään ole mahdotonta kasvinviljelijälle, joka taidolla ja kärsivällisyydellä käyttää hyväkseen auringon tulta, veden puhtautta, maan mehua ja ilman hengähdyksiä. Mutta tämän esityksen aineena ei ole tulpaani yleensä, vaan muuan erityinen tulpaani, ja me pysyttelemme tässä asiassa, niin houkuttelevaa kuin olisikin käsitellä tuota toistakin.

Boxtel, joka taasen kerran oli saanut havaita vihollisensa etevämmyyden, menetti täydelleen halun viljellä kukkia, ja puolihulluna hän omisti kaiken aikansa naapurinsa silmälläpidolle.

Hänen kilpailijansa talo oli silmälle täysin avoinna. Päivänpaisteinen puutarha, suuriakkunaiset säilytyshuoneet kaappeineen, rasioineen, nimilappuineen olivat kaukoputkella helposti tarkastettavissa. Boxtel antoi sipulien mädätä maassa, sementen pilaantua säiliöissään, tulpaanien kuihtua saroissaan, ja omistaen elämänsä yksinomaan katsomiselle, hän ei enää välittänyt mistään muusta kuin siitä mitä van Baerlen talossa tapahtui. Hänen tulpaaniensa varren kautta kävi hänen hengityksensä, hän sammutti janonsa niille heitetyllä vedellä, hän tyydytti nälkänsä pehmeällä ja puhtaalla mullalla, jota naapuri ripotteli rakkaille sipuleilleen ravinnoksi. Mutta kaikkein mieltäkiinnittävin työskentely ei tapahtunut puutarhassa.

Kellon lyödessä yksi, yksi yöllä, ilmestyi van Baerle laboratorioonsa, tuohon suuriakkunaiseen kammioon, jonne Boxtel niin hyvin voi nähdä kaukoputkellaan, sekä päivällä että nyt, kun oppineen

sytyttämä valo kirkasti seinät ja akkunat, ja siellä kokeili nyt van Baerle kekseliään neronsa ohjaamana.

Boxtel näki hänen valitsevan siemeniä ja kostuttavan niitä jollakin nesteellä kehittääkseen niistä jonkun uuden muunnoksen ja suodakseen sille jonkun erityisen värin. Hän näki hänen kuumentavan toisia ja sitten kostuttavan niitä ja yhdistävän ne toisiin jonkunmoisella ymppäyksellä, joka vaati suurta täsmällisyyttä ja taitoa, sulkevan pimeään ne, joille tahtoi mustan värin, asettavan auringon tai lampun valaistaviksi punaisiksi aiotut, vedenvälkkeessä peilailemaan ne, joiden piti edustaa tuon kostean alkuaineen valkoista väriä.

Nuo viattomat taikatemput, lapsellisen haaveilun ja nerokkaan kekseliäisyyden yhteistuotteet, tuo kärsivällisyyttä ja aikaa kysyvä työskentely, jommoiseen Boxtel tunsi olevansa kykenemätön, tieteilijän elämänharrastukset ja toiveet, — kaikki tyyni oli paljastettuna kadehtijan kaukoputkelle!

Ja käsittämätöntä! Ei edes tuo innostus ja puhdas taiteenharrastus voinut tukahduttaa Boxtelin hurjaa kateutta ja kostonhalua. Väliin tuntui hänestä tähdätessään kaukoputkensa van Baerleen, kuin olisi hän pitänyt kädessään muskettia, jonka luoti ehdottomasti oli osuva viholliseen, ja hän tavotteli sormellaan liipaisinta, hänet surmatakseen.

Mutta on jo aika liittää tähän esitykseen toisen työskentelystä ja toisen vakoilusta kertomus Kornelius de Wittin käynnistä synnyinkaupungissaan.

VII.

ONNELLINEN IHMINEN TUTUSTUU ONNETTOMUUTEEN.

Järjestettyään perheasiansa meni Kornelius de Witt tervehtimään kummipoikaansa van Baerleä. Tämä tapahtui tammikuun keskivaiheilla vuonna 1672.

Yö lähestyi.

Vaikkei liioin ollut kasvinviljelijä eikä taiteilijakaan, tarkasteli vieras kumminkin koko talon atelieerista kasvihuoneisiin saakka kaikkine tauluineen ja tulpaaneineen. Hän kiitti kummipoikaansa kunniasta, jota tämä oli hänelle osottanut kuvatessaan hänet Southwold-Bayn taistelua esittävässä taulussa amiraalilaivan komentosillalla seisovana, sekä antaessaan komealle tulpaanille nimen hänen mukaansa, ja hän kohteli talon isäntää isän hyvyydellä ja hellyydellä. Hänen täten tarkastellessaan van Baerlen aarteita ihmisjoukko odotteli uteliaana, jopa kunnioittavanakin, onnellisen van Baerlen oven edustalla.

Boxtel oli silloin nauttimassa illallista takkavalkean ääressä, mutta melu herätti hänen huomionsa, hän otti selkoa sen aiheesta ja nousi laboratorioonsa.

Ja sinne hän jäi, kylmästä välittämättä, kiikari kädessä tekemään havaintoja.

Muutoin ei kaukoputki syksystä saakka enää ollut häntä liioin hyödyttänyt. Todellisina Itämaiden tyttärinä tulpaanit kammovat pakkasta eivätkä tyydy talvella olemaan ulkona. Ne tarvitsevat huoneen suojaa, pehmeän leposijan laatikoissa ja uunin lämpöä. Niinpä viettikin Kornelius talven laboratorioissaan kirjojensa ja taulujensa parissa. Vain silloin tällöin hän kävi sipulien säilytys huoneessa, päästääkseen sinne muutaman auringonsäteen, jonka oli yllättänyt taivaalla ja pakotti luoksensa laskuakkunan avaamalla.

Sinä iltana, josta puhumme, lausui Kornelius de Witt hiljaa van Baerlelle, heidän tarkastettuaan talon muutamien palvelijoiden seuraamina:

— Poikani, lähettäkää palvelijat pois, niin että saamme olla hetkisen kahden kesken.

Van Baerle kumarsi myöntävästi ja lausui sitten lujalla äänellä:

— Ettekö halua nyt tulla katsomaan huonetta, missä kuivatan sipulini.

Kuivatushuoneeseen! Tuohon tulpaaninviljelijän tempeliin, pyhätön pyhättöön, joka muinoisen Delfin tavoin oli kielletty maallikoilta, sinne hän siis aikoi viedä vieraansa!

Ei konsanaan palvelijan rohkea jalka sinne astunut, kuten olisi sanonut ylevä Racine, jonka loistokausi

nyt oli. Muita ei Kornelius päästänyt tuohon huoneeseen kuin vaatimattoman luudan, jota käytteli vanha friisiläinen palvelijatar, hänen muinoinen hoitajattarensa, joka oli niin tunnontarkka, ettei sen jälkeen kuin Kornelius oli antaunut tulpaaninviljelykselle, enää ollut uskaltanut käyttää sipuleja lihakeittoihin, peläten haavoittavansa hoidokkinsa sydäntä.

Kuullessaan siis isäntänsä mainitsevan kuivatushuonetta poistuivat kynttilöitä kantavat palvelijat hartaan kunnioituksen vallassa. Kornelius otti kynttilän lähinnä seisovan kädestä ja meni kumminsa edellä huoneeseen.

Lisätkäämme tähän, että kuivatushuone oli juuri tuo lasiakkunoilla varustettu kammio, jota kohden Boxelin kaukoputki oli alinomaan suunnattuna.

Nyt oli vihamies varuillaan, jos konsanaan.

Hän näki valon lankeavan seinille ja akkunoihin. Sitten ilmestyi huoneeseen kaksi miestä. Toinen näistä, kookas, ylväs, juhlallinen ihmisolento, istui pöydän viereen, jolle van Baerle oli asettanut kynttilänsä.

Pian tunsu Boxel tuon olennon kalpeat kasvot ja pitkän, otsalta jaetun, hartioille valuvan mustan tukan. Hän oli Kornelius de Witt.

Lausuttuaan van Baerlelle muutamia sanoja, joiden sisältöä huulten liikkeet eivät ilmaisseet Boxelille, otti vieras esiin vaatteistaan valkoisen, sinetillä suljetun käärön, ja tavasta, millä van Baerle otti sen vastaan ja asetti kaappiin, voi Boxel päätätä että se sisälsi perin tärkeitä asiakirjoja.

Boxel oli ensin otaksunut että tuossa kallisarvoisessa käärössä oli joitakin uusia Bengaalista tai Ceylonista saapuneita sipuleja. Mutta sitten hän tuli ajatelleeksi ettei Kornelius de Witt lainkaan välittänyt tulpaaneista, vaan ainoastaan ihmisestä, tuosta kiittämättömästä taimesta, joka on paljon rumempi katsella ja jota on niin vaikea kehittää ihanuuteen.

Siis teki Boxel sen johtopäätöksen, että tuo käärö aivan yksinkertaisesti sisälsi papereita, ja että nuo paperit olivat laadultaan valtiollisia.

Mutta miksi jätettiin nuo valtiolliset paperit van Baerlelle, joka oli ja kerskasi olevansa täysin välinpitämätön valtiotaidolle, se kun hänen mielestään oli vielä paljoa hämäämpää ja käsittämättömämpää kuin kemia ja yksin alkemiakin?

Epäilemättä de Witt, peläten epäsuosiota, jolla hänen kansalaisensa alkoivat häntä kunnioittaa, uskoi nuo paperit kummipoikansa tallettaviksi, ja epäilemättä hän siten tehdessään menetteli varsin järkevästi, sillä olihan selvää ettei kukaan tietäisi hakea niitä van Baerleltä, joka pysytteli niin tykkänään erillään kaikista valtiollisista asioista.

Ja jos käärö olisi sisältänyt sipuleja, olisi van Baerle, mikäli Boxel hänet tunsu, heti ryhtynyt asiantuntijana niitä tarkastamaan, tietääksensä saamansa lahjan arvon.

Sen sijaan oli van Baerle juhlallisena ottanut käärön kumminsa kädestä ja yhtä juhlallisena pannut sen kaapin laatikkoon, työntäen sen kauas taakse, arvatenkin osittain siksi ettei sitä nähtäisi, osittain sentähden, ettei se anastaisi liaksi hänen sipuleilleen varattua tilaa.

Kun nyt käärö oli onnellisesti saatu laatikkoon, nousu Kornelius de Witt paikaltaan, pusersu kummipoikansa käsiä ja läksi astumaan ovea kohden.

Van Baerle tarttui nopeasti kynttilään ja kiiruhti hänen edellensä näyttääkseen kohteliaasti hänelle tietä.

Sitten jäi kuivatushuone pimeään, ja valo loisti porraskäytävästä, sitten ulkoeteisestä ja lopuksi kadulta, missä ihmisjoukko odotti saadakseen nähdä Kornelius de Wittin astuvan vaunuihin.

Boxelin otaksumat olivat täysin oikeat. Tuo käärö, jonka de Witt oli jättänyt kummipojalleen ja tämä pannut huolellisesti talteen, sisälsi Jan de Wittin ja herra de Louvois'n välisen kirjeenvaihdon.

Mutta jättäessään nuo paperit kummipojalleen varoi Kornelius, kuten olemme kuulleet hänen sanovan veljelleen, mainitsemasta mitään niiden valtiollisesta merkityksestä. Ainoa määräys, minkä hän antoi hänelle niihin nähden, oli, ettei hän luovuttaisi niitä kenellekään muulle kuin hänelle itselleen tai sille henkilölle, jonka hän kirjelmällä varustettuna lähettäisi niitä noutamaan.

Kuten on kerrottu, oli van Baerle piilottanut tuon käärön kaappiin, missä säilytti kallisarvoisia sipuleja.

Kun Kornelius de Witt oli lähtenyt, melu tauonnut, valkeat sammutetut, ei talonisäntä enää liioin

muistanutkaan tuota käärröä, — mutta sen enemmän ajatteli sitä Boxel, taitavan purjehtijan tavoin oivaltaen sen uhkaavaksi pilveksi, joka vielä oli tuottava myrskyä ja tuhoa.

Ja nyt olemme siis laskeneet kertomuksellemme perustuksen laajalla esityksellä Dordrechtin ja Haagin tapahtumista. Ketä haluttaa, voi seuraavissa luvuissa kuulla lisää niiden kehittymisestä. Me puolestamme olemme pitäneet sanamme, todistamalla ettei Kornelius eikä Jan de Wittillä ollut koko Hollannissa niin hetyntöntä vihamiestä kuin van Baerlellä, ja että tämä hänen vihamiehensä oli herra Isak Boxel.

Mutta tätä aavistamatta oli van Baerle lähenemistään lähennyt Haarlemin puutarhayhdistyksen asettamaa päämäärää, kehittämällä tummanruskeita ja mustahkoja tulpaaneja. Tuona päivänä, jolloin esittämämme kaameat seikat olivat tapahtuneet Haagissa, hän meni noin yhden ajoissa päivällä puutarhaansa, ottaaksensa sieltä lavasta sipulit, jotka olivat kehittyneet paahdetun kahvin värisen tulpaanin siemenestä ja joiden kukkiminen nyt oli ehkäistävä, tuottaakseen keväällä 1673 tuon suuren täysin mustan tulpaanin, jonka Haarlemin puutarhayhdistys oli palkitseva.

20 p. elokuuta 1672 istui siis Kornelius yhden ajoissa kuivatushuoneessaan, jalat pöydän poikki puun varassa, kyynärpäät nojattuna pöytään, ja katsellen ihastuneena kolmea sipulia, jotka hän oli irroittanut suomuslehdistä. Nuo sirot, täydelliset, virheettömät luonnon ja tieteen ihmetuotteet olivat ikuistavat Kornelius van Baerlen nimen!

— Minun on onnistuva kehittää tuo suuri musta tulpaani, lausui Kornelius itseksensä sipuleitansa puhdistellen. — Minä voitoin satatuhatta floriinia. Ne minä lahjoitan Dordrechtin köyhille. Täten on vaimeneva tuo viha, joka sisäisten levottomuuksien aikana aina kohtaa rikkaita, ja minä voin pelkäämättä tasavaltalaisia tai oranialaisia pitää lavani kunnossa. Minun ei tarvitse enää pelätä että levottomuuksien syntyessä Dordrechtin rihkamakauppiat tai laivurit tulevat anastamaan sipulini ravinnoksi perheilleen, kuten he väliin salaa uhkailevat, kuullessaan että olen maksanut joistakin sipuleista kaksi- tai kolmesataa floriinia. Siis on päätetty että annan nuo satatuhatta floriinia köyhille.

— Tosinhan voisin...

Kornelius huokasi vaieten hetkeksi.

— Voisin tosin, jatkoi hän sitten, — käyttää nuo satatuhatta floriinia kukkatarhani suurentamiseen tai matkustaa niillä Itämaalle, jossa on niin paljon kauniita kukkia.

— Mutta eihän nykyisin sellaista saa ajatellakaan, — nyt on vain puhe musketeista, sotailuista, rummuista ja julistuksista!

Huokaisten loi van Baerle silmänsä taivaalle. Mutta sitten kiintyi hänen katseensa jälleen sipuleihin, jotka hänestä olivat verrattomasti arvokkaammat musketteja, rumpuja, sotailupuja ja julistuksia, — mitkä vain olivat omiansa panemaan kunnan ihmisen mielen sekaisin.

— Mutta siinäpä vasta on kauniita sipuleja, lausui hän. — Kuinka ne ovat sileitä ja siroja, ja niillä on tuollainen surumielinen ilme, joka takaa että tulpaanini on oleva musta kuin eebenpuu. Niiden pinnalla ei paljaalla silmällä erota ainoatakaan suonta. Ei pieninkään pilkku ole tahraava luomani kukkasen surupukua!

— Minkä nimen on saava tuo valvomieni öiden, työni, ajatusteni tuote? *Tulipa nigra Barlaensis*.

— Niin, *Barlaensis*, se on kaunis nimi! Kaikki Euroopan tulpaaninviljelijät, siis koko järkevä Eurooppa, on vavahtava hämmästyksestä, kun tämä viesti tuulen siivillä entää joka ilmansuuntaan:

»Suuri musta tulpaani on kehitetty!»

»Entä sen nimi?» kysyvät asianharrastajat. »*Tulipa nigra Barlaensis*». — »Miksikä juuri *Barlaensis*?»

— »Siksi että sen kehittäjä on van Baerle», vastataan siihen. »Ken on tuo van Baerle?» — »Hän, joka jo ennestään on kehittänyt viisi uutta tulpaanin lajia.»

— Minun kunnianhimoni ei saata ketään kyneleitä vuodattamaan. Ja suuresta mustasta tulpaanista puhutaan vielä silloin, kun kummistani, tuosta jalosta valtiomiehestä, ei enää tiedetä mitään, ja hänen nimensä ihmisten korvissa merkitsee vain hänen mukaansa ristimääni tulpaania.

— Oi noita ihania sipuleja!

— Kun tulpaanini on kukkinut, jatkoi Kornelius, — niin annankin köyhille vain viisikymmentätuhatta floriinia, jos meillä silloin jo on rauha maassa. Oikeastaan sekin on aika paljon, kun on puhe miehestä,

joka ei ole kenellekään kiitollisuudenvelassa. Noilla ylijäävillä viidelläkymmenellä tuuhannella floriinilla aion kokeilla. Koetan niiden avulla saada tulpaanin tuoksuvaksi. Oi, jospa voisin tulpaanille hankkia ruusun tai orvokin tuoksun tai mieluummin vielä jonkun uuden, tuntemattoman lemun. Jospa voisin voittaa tälle kukkasten kuningattarelle takaisin sen alkuperäisen tuoksun, jonka se on menettänyt siirtyessään Itämaiden hallitusistuimelta Euroopan valtiattareksi, tuon tuoksun, joka sillä täytyy olla Intian niemimaalla, Goassa, Bombayssa, Madrasissa ja ennen kaikkea tuolla saarella, jonka vakuutetaan muinoin olleen maallinen paratiisi ja jota nimitetään Ceyloniksi. Oi mikä kunnia! Silloin olisin mieluummin, sen vakuutan, Kornelius van Baerle kuin Aleksanteri Suuri, Caesar tai Maksimilian.

— Nuo ihastuttavat sipulit!

Ja nauttien sipulien katselemisesta vaipui Kornelius mitä suloisimpiin haaveisiin.

Äkkiä soitettiin ovikelloa tavallista tarmokkaammin.

Kornelius vavahti ja käännähtäessään hän laski kätensä sipuleilleen.

— Ken siellä on? kysyi hän.

— Herra, vastasi palvelija, — täällä on lähetti Haagista.

— Lähetti Haagista... Mitä hän sitten haluaa?

— Se on Craeke.

— Craeke, herra Jan de Wittin uskottu palvelija. Hyvä! Odottakoon hän hetken.

— En voi odottaa, vastasi ääni eteisestä.

Samassa Craeke, palvelijan kiellosta välittämättä, syöksähti kuivatushuoneeseen.

Tuo melkein raju esiintyminen oli niin räikeä vastakohta talon tavoille, että van Baerle, nähdessään Craeken syöksähtävän huoneeseen, teki melkein kouristuksentapaisen liikkeen kädellään, jonka oli laskenut sipuleille, niin että kaksi noista kalleuksista lennähti tiehensä, toinen pöydän alle, joka oli suuren pöydän vieressä, toinen uuniin.

— Tuhhat tulimaista! huudahti Kornelius hyökäten ajamaan takaa sipulejaan. — Mitä sitten on tapahtunut, Craeke?

— Teidän tulee, herra, lausui Craeke, pannen paperin suurelle pöydälle, jossa kolmas sipuli vielä oli jäljellä, — teidän tulee hetkeäkään hukkaamatta lukea tämä paperi.

Ja Craeke, joka luuli huomanneensa Dordrechtin kaduilla samanlaisen mellakan enteitä kuin oli nähnyt Haagissa, kiiruhti tiehensä taakseen katsomatta.

— Hyvä, hyvä, kunnan Craeke, lausui Kornelius kurottaen kätensä pöydän alle, saavuttaakseen kallisarvoisen sipulinsa, — luen kyllä paperisi.

Ottaen sitten sipulin maasta ja laskien sen pivoonsa sitä tutkiakseen hän lausui:

— Hyvä, tämä ainakin on vahingoittumaton. Tuo Craeke paholainen, kun tulee sillä tavoin kuivatushuoneeseen! Katsokaammepa nyt, kuinka toisen laita on!

Ja päästämättä kädestään saavuttamaansa karkulaista van Baerle meni uunin luo, laskeutui polvilleen ja alkoi sormenpäällä tutkia tuhkaa, joka onneksi oli kylmää.

Hetken kuluttua hän löysi toisen sipulin.

— Hyvä, lausui hän, — tässä se on!

Ja katsellen sitä melkein isällisellä hellyydellä hän lausui:

— Vahingoittumaton kuten edellinenkin!

Korneliuksen tutkiessa toista sipulia, yhä vielä polvistuneena, ravistettiin huoneen ovea niin voimakkaasti ja työnnäistiin auki sellaisella vauhdilla, että Kornelius tunsi poskensa ja korvansa vihasta käyvän hehkuviksi.

— Mitä nyt taas? kysyi hän. — Onko tässä talossa tultu hulluiksi?

— Herra, herra! huusi palvelija syösten huoneeseen vielä kalpeampana: ja kauhistuneempana kuin

Craeke äsken.

— Mitä sitten? kysyi Kornelius, aavistaen tämän uudistuneen sääntöjen rikkomisen ennustavan onnettomuutta.

— Oi herra, paetkaa, paetkaa, nopeaan! huusi palvelija.

— Minkätähden pakenisin?

— Herra, talo on täynnä kaartilaisia.

— Mitä ne haluavat?

— Ne hakevat teitä.

— Mitä varten?

— Vangitakseen teidät.

— Vangitakseen minut, — minut?

— Niin, herra, ja niillä on johtajana muuan virkamies.

— Mitä tämä kaikki merkitsee? kysyi van Baerle, sulkien sipulit käteensä ja luoden pelästyneen katseen porraskäytävään.

— He nousevat portaita ylös! huudahti palvelija.

— Oi rakas lapseni, kallis herrani, huusi hoitajatar, saapuen vuorostaan huoneeseen. — Ottakaa kultanne, kalleutenne, ja paetkaa, paetkaa!

— Mutta minne voisin paeta? kysyi van Baerle.

— Hypätkää ulos akkunasta.

— Se on viidenkolmatta jalan korkeudessa.

— Mutta alhaalla on kuuden jalan paksulti pehmeätä multaa.

— Niin kyllä, mutta minä putoan tulpaanieni päälle.

— Ei auta, teidän täytyy hypätä!

Kornelius otti kolmannen sipulin, lähestyi akkunaa ja avasi sen, mutta pelästyen tuhoa, jonka aikaansaisi lavoillaan, enemmän vielä kuin hypättävän välin pituutta, hän peräytyi ja lausui:

— Sitä en ikinä tee!

Tänä hetkenä alkoi portaitten ristikkoaidan takaa näkyä sotamiesten tapparakeihäitä.

Hoitajatar kohotti kätensä kohden taivasta.

Mitä Kornelius van Baerleen tulee, niin on tunnustettava, ei ihmisen, vaan tulpaaninviljelijän kunniaksi, että hän tänä hetkenä ajatteli yksinomaan verrattomia sipulejaan.

Hänen katseensa hakivat paperia, mihin ne kääriä, hän havaitsi Craeken jättämän raamatunlehden, ja hän otti sen, muistamatta mielenjännityksessään, mikä lehtinen se oikein olikaan. Hän kääri siihen nuo kolme sipulia, pisti ne povellensa ja jäi odottamaan.

Samassa astuivat sotamiehet sisään, virkamiehen ohjaamina.

— Oletteko te tohtori Kornelius van Baerle? kysyi virkamies, vaikka hän varsin hyvin tunsi vangittavan. Mutta tässä hän noudatti lain määräyksiä, mikä seikka, kuten käsittää voi, soi kuulustelulle perin juhlallisen leiman.

— Olen kyllä, herra van Spennen, vastasi Kornelius, kohteliaasti tervehtien tuomariansa, — ja te tiedätte sen myöskin varsin hyvin.

— Luovuttakaa siis meille nuo salavehkeilyjä käsittelevät paperit, jotka teillä on hallussanne.

— Salavehkeilyjä? toisti Kornelius, perin ihmeissään tuosta tuimasta puhuttelusta.

— Ei maksa vaivaa teeskennellä hämmästyttä!

— Vakuutan teille, herra van Spennen, lausui nyt Kornelius, — etten lainkaan käsitä tarkoitustanne.

— Koetan siis auttaa teidät jäljille, tohtori, lausui tuomari. — Luovuttakaa meille ne paperit, jotka petturi Kornelius de Witt viime tammikuussa jätti huostaanne.

Asia rupesi selvenemään Korneliukselle.

— No niin, no niin! lausui van Spennen. — Näen että muistinne alkaa selvetä, eikö totta?

— Kyllä. Mutta te sanoitte noiden paperien käsittelevän salavehkeilyjä, ja sellaisia papereita minulla ei ole hallussani.

— Vai kiellätte sen?

— Niin teen.

Virkamies käännähti, luoden katseen yli huoneen.

— Mitä talonne huonetta nimitetään kuivatushuoneeksi? kysyi hän.

— Juuri tätä, jossa nyt olemme.

Tuomari silmäili pientä muistiinpanolistaa, joka oli päällimmäisenä hänen papereittensa joukossa.

— Hyvä, sanoi hän, kuten se, joka on tehnyt päätöksensä.

Kääntyen sitten Korneliuksen puoleen hän lausui:

— Tahdotteko antaa minulle nuo paperit?

— Mutta sitähan en voi tehdä, herra van Spennen. Nuo paperit eivät ole minun. Ne ovat minulle uskottuja papereita, ja pyhä velvollisuuteni on säilyttää ne huostassani.

— Tohtori Kornelius, lausui tuomari, — säätyjen nimessä käsken teitä avaamaan tuon laatikon ja luovuttamaan minulle paperit, jotka se sisältää!

Ja tuomari osotti sormellaan uunin vieressä olevan kaapin kolmatta laatikkoa.

Tässä kolmannessa laatikossa olivat todellakin nuo paperit, jotka rantavouti oli uskonut kummipojalleen, ja poliisi oli siis saanut perin tarkat tiedonannot.

— Vai ette te tahdo? lausui Spennen nähdessään Korneliuksen tyrmistyvän hämmästyksestä. — Avaan sen sitten itse!

Ja vetäen auki koko laatikon näki tuomari sieltä ensin tulevan esiin parikymmentä sipulia, huolellisesti järjestettyinä ja nimilapuilla varustettuina, ja sitten tuon paperikäärön, juuri samassa kunnossa kuin Kornelius de Witt paran jättäessä sen kummipojalleen.

Tuomari avasi sinetit, repi auki käärön, loi kiihkeän katseen ensi lehtiin, jotka tulivat esiin, sekä huusi kammottavalla äänellä:

— Siis ovat oikeuden saamat tiedonannot täysin totuudenmukaisia.

— Mitä? kysyi Kornelius. — Mitä ne sitten sisältävät?

— Elkkää enää tekeytykö tietämättömäksi, herra van Baerle, vastasi tuomari. — Teidän on seuraaminen meitä!

— Kuinka niin? Teitä seuraaminen?

— Niin, sillä säätyjen nimessä vangitsen nyt teidät.

Vangitsemisia ei vielä toimitettu Vilhelm Oranialaisen nimessä. Hän oli ollut vielä liian vähän aikaa maaherrana.

— Aiotteko vangita minut! huudahti Kornelius. — Mutta mitä sitten olen tehnyt?

— Se asia ei koske minua, tohtori. Sen saatte kuulla tuomareiltanne.

— Missä sitten?

— Haagissa.

Tyrmistyneenä syleili Kornelius hoitajatartaan, joka meni tainnoksiin, ojensi kätensä kyyneliin menehtyville palvelijoille ja seurasi virkamiestä, joka sulki hänet vaunuihin, kuljetettavaksi säätyjen vankina täyttä laukkaa Haagiin.

VIII.

SISÄÄNMURTO.

Kuten lukija voi arvata, oli nyt esitetty tapahtuma Isak Boxtelin pirullista työtä.

Kuten muistettaneen, oli hän kaukoputkellaan tarkoin voinut seurata Kornelius de Wittin ja hänen kummipoikansa välistä kohtausta. Tosin ei hän ollut voinut kuulla mitään, mutta hän oli nähnyt kaikki.

Lukija muistaneekin myöskin, että Boxtel oli arvannut noiden papereiden, jotka rantavouti uskoikummipojalleen, olevan perin tärkeitä; olihan tämä sulkenut saamansa käärön laatikkoon, missä säilytti kaikkein kallisarvoisimpia sipulejaan.

Kun siis Boxtel, joka seurasi valtiollisia tapahtumia paljon tarkemmin kuin hänen naapurinsa, sai kuulla että Kornelius de Witt oli vangittu syytettynä valtiopetoksesta, hän käsitti että hänen tarvitsi sanoa vain sana, saattaaksensa kummipojan kumminsä kohtalosta osalliseksi.

Mutta niin suurta onnea kuin tuo ajatus tuottikin Boxtelille, pöyristytti se häntä kumminkin samalla, hänen ottaessaan huomioon että ilmiannollaan voi saattaa syytetyn mestauslavalle.

Mutta rikollisilla ajatuksilla on se kammottava ominaisuus, että rikoksiin taipuvaiset mielet niihin vähitellen tottuvat. Sitä paitsi tynnytteli Boxtel itseään mietiskelemällä tähän tapaan:

Kornelius de Witt on huono kansalainen, koska hänet on vangittu, valtiopetoksesta syytettynä.

Minä sitä vastoin olen kunnan kansalainen, koska en ole mistään syytteessä ja olen vapaa kuin ilman tuulet.

Koska Kornelius de Witt kerran on huono kansalainen, mikä seikka ilmenee siitä, että hän on vangittuna valtiopetoksesta, on hänen rikostoverinsa Kornelius van Baerle yhtä huono kansalainen kuin hänkin.

Koska minä siis olen kunnan kansalainen ja kunnan kansalaisten velvollisuus on antaa ilmi huonot kansalaiset, niin on minun, Isak Boxtelin, velvollisuus antaa ilmi Kornelius van Baerle.

Mutta kenties eivät nuo johtopäätökset, niin vakuuttavia kuin olivatkin, taikka tuo sydäntäkalvava kateus, joka häntä vaivasi, olisi sittenkään saaneet Boxtelia toimimaan, ellei kateuden pahahenki olisi liittolaisekseen saanut omanvoitonpyyntiä.

Boxtel tiesi kyllä, kuinka pitkälle van Baerle oli ehtinyt kokeiluissaan luoda suuren mustan tulpaanin. Niin vaatimaton kuin Kornelius tohtori olikin, ei hän ollut voinut salata lähimmiltä tuttaviltaan että oli melkein varma voittavansa armon vuonna 1673 Haarlemin puutarhayhdistyksen määräämän sadantuhannen floriinin palkinnon.

Tuo Kornelius van Baerlen varmuutta lähenevä toivo se kalvoi Isak Boxtelin sydäntä.

Jos Kornelius vangittaisiin, syntyisi siitä talossa kauhea sekasorto. Vangitsemisen jälkeisenä yönä ei kukaan muistaisi vartioida puutarhaa tulpaaneineen.

Ja tuona yönä Boxtel kiipeisi muurin ylitse, ja kun hän tiesi, missä tuo sipuli oli, josta suuren mustan tulpaanin piti versoa, anastaisi hän sen. Musta tulpaani ei siis kukkisikaan Korneliuksen talossa, vaan hänen talossansa, ja hän saisi Korneliuksen asemesta nuo satatuhatta floriinia, puhumattakaan kunniasta saada antaa tuolle uudelle kukalle nimen *Tulipa nigra Buxtellensis*.

Siten tulisi sekä hänen kostonhimonsa että omanvoitonpyyntinsä tyydytetyksi.

Valvoessaan hän ajatteli vain suurta mustaa tulpaania, nukkuessaan hän uneksi siitä.

Vihdoinkin, 19 päivänä elokuuta, kahden ajoissa iltapäivällä, kiusaus voitti herra Isakin.

Hän laati salaisen ilmiannon, jossa seikkaperäisyys sai korvata luotettavuuden, ja pani kirjelmän postiin.

Ei konsanaan ollut Venedigin pronssikitoihin solunut myrkyllinen paperi vaikuttanut nopeammin ja kammottavammin.

Samana iltana sai sen ylituomari. Hän antoi heti tovereilleen käskyn saapua seuraavana aamuna kokoukseen. Nämä kokoontuivat, päättivät van Baerlen vangitsemisesta ja määräisivät sen toimeenpanijaksi herra van Spennenin, ja, kuten olemme nähneet, tämä suoriutui tehtävästä kunnan hollantilaisen tavoin, vangiten van Baerlen juuri samana hetkenä, jolloin Haagin oraniaiset ryhtyivät paistamaan Kornelius ja Jan de Wittin ruumiista viiltämiään paloja.

Mutta — lieneekö sitten häpeäntunto vai tottumattomuus rikollisuuteen ollut siihen syynä — tänään ei Isak Boxtel ollut kääntänyt kaukoputkeaan puutarhaa, ei atelieeriä tai säilytyshuonetta kohden.

Hän tiesi katsomattakin liiankin hyvin, mitä tänään oli tapahtuva tohtori Kornelius paran talossa. Hän ei ollut noussut levolta, kun hänen ainoa palvelijansa, joka kadehti Korneliuksen palvelijoita yhtä kiihkeästi kuin hänen herransa heidän isäntänsä, tuli huoneeseen, vaan lausui hänelle:

— Tänään en nouse lainkaan vuoteesta, sillä olen sairas.

Yhdeksän ajoissa kuului kadulta melua, joka sai hänet vavahtamaan. Tänä hetkenä hän oli kalpeampi kuin oikea potilas, värisi pahemmin kuin kuumeen kourissa.

Palvelija tuli huoneeseen. Boxtel piiloutui peitteeseen.

— Voi hyvä herra, huudahti palvelija, ei aivan aavistamatta että surkutellessaan van Baerleä saattoi ilosanoman isännälleen, — voi, hyvä herra, ette tiedä, mitä nyt paraikaa tapahtuu!

— Kuinka voisin sen tietää? vastasi Boxtel melkein kuulumattomalla äänellä.

— Ajatelkaapas vain, herra Boxtel, — juuri tänä hetkenä vangitaan naapurimme Kornelius van Baerle, valtiopetoksesta syytettynä.

— Mitä loruatkaan? äännähti Boxtel heikosti, — se ei ole mahdollista.

— Niin kumminkin sanotaan, Jumala paratkoon! Sitä paitsi näin itse tuomari van Spennenin menevän sinne kahden kaartilaisen kanssa.

— No, jos sen itse olet nähnyt, niin täytynee sinun olla oikeassa, lausui Boxtel.

— Joka tapauksessa menen uudelleen asiaa tiedustelemaan, sanoi palvelija, — ja tulen sitten kertomaan teille, mitä olen kuullut.

Boxtel tyytyi myöntävällä liikkeellä rohkaisemaan palvelijansa virkaintoa.

Tämä läksi, mutta palasi neljännestunnin kuluttua.

— Voi herra, se mitä teille kerroin, lausui hän, — on täysin totta.

— Mitä tarkoitat?

— Herra van Baerle on vangittu, hänet kuljetettiin vaunuihin ja vietiin Haagiin.

— Haagiin?

— Niin, ja jos se, mitä puhutaan, on totta, ei hänen siellä ole käyvä hyvin.

— Mitä sitten puhutaan? tiedusteli Boxtel.

— Sanotaan — mutta se ei ole aivan varmaa — että Haagin asukkaat juuri paraikaa ovat hankkeissa surmata herrat Kornelius ja Jan de Wittin.

— Voi! sai Boxtel vaivoin lausutuksi ja sulki silmänsä, varmaankin päästäkseen näkemästä kammottavaa kuvaa, joka hänelle esiintyi.

— Tuhat tulimaista! huudahti palvelija tullessaan ulos huoneesta. — Herra näyttää olevan kovin sairas, kun ei tuollainen uutinen saattanut häntä hypähtämään ylös vuoteestaan!

Itse asiassa olikin Isak Boxtel kovin sairas, niin sairas kuin on ihminen, joka on murhannut toisen ihmisen.

Mutta hänen murhanteollaan oli ollut kahtalainen tarkoitus. Toinen oli nyt saavutettu, ja hänen oli huolehtiminen siitä että saavuttaisi toisenkin.

Yö lähestyi. Boxtel odotti sen tuloa.

Yön saavuttua hän nousi levolta.

Sitten hän kiipesi ylös viikunapuuhunsa.

Hän oli arvannut oikein, ei kukaan ajatellut puutarhan vartioimista. Talossa oli kaikki sokin sokin ja palvelijat päästään sekaisin.

Boxtel kuuli kellon lyövän kymmenen, yksitoista, kaksitoista.

Nyt hän sydän pamppailevana, kalpeana ja vavisten laskeutui alas puusta, otti tikapuut, asetti ne muuria vasten, kiipesi lähinnä ylimmälle astuimelle ja kuunteli.

Kaikkialla oli hiljaista. Ei mikään häirinnyt yön rauhaa.

Yhdestä akkunasta vain näkyi valoa, — siellä valvoi van Baerlen muinoinen hoitajatar.

Hiljaisuus ja pimeys rohkaisivat Boxtelia.

Hän nousi muurille, pysähtyen hetkeksi sen harjalle. Varmana ettei tarvinnut mitään pelätä, hän sitten nosti tikapuut omasta puutarhastaan Korneliuksen puutarhaan ja alkoi laskeutua alas.

Tietäen täsmälleen missä paikassa hänen tulevan mustan tulpaaninsa sipulit olivat, hän kiiruhti niiden luo, poikkeamatta kumminkaan käytävältä, etteivät jäljet häntä ilmaisisi, ja päämääränsä saavutettuaan hän tiikerin riemulla upotti kätensä pehmeään multaan.

Hän ei löytänyt mitään ja arveli erehtyneensä paikasta.

Mutta tuskan hiki helmeili hänen otsallansa.

Hän haki oikealta, hän haki vasemmalta, mutta turhaan.

Hän haki lähempää, hän haki kauempaa, mutta multaa siinä vain oli.

Hän oli menettää järkensä, sillä nyt hän vihdoinkin havaitsi, että lavaa oli samana päivänä kaiveltu.

Itse asiassa olikin Kornelius, Boxtelin ollessa vuoteessaan, käynyt puutarhassa, ottanut sieltä sipulin ja jakanut sen kolmeen osaan.

Boxtel ei voinut irroittautua tuosta paikasta. Hän oli penkonut maan ylösalaisin kymmenen neliöjalan alalla.

Lopuksi täytyi hänen uskoa onnettomuuteensa.

Mieletonnä vihasta hän palasi tikapuilleen, nousi yli muurin, nosti tikapuut jälkeensä, heitti ne omaan puutarhaansa ja hyppäsi itse niiden jälkeen maahan.

Äkkiä välähti viimeinen toivon säde hänen mieleensä.

Sipulit olivat varmaankin kuivatushuoneessa!

Hänen tarvitsi vain mennä kuivatushuoneeseen, kuten oli mennyt puutarhaan, ja siellä hän oli ne löytävä.

Tämä tehtävä ei ollut vaikeampi kuin edellinenkään.

Kuivatushuoneessa oli avattavat akkunat. Kornelius van Baerle oli aamulla itse avannut ne, eikä kukaan ollut ajatellutkaan niiden sulkemista.

Nyt oli siis vain tarpeen hankkia kyllin pitkät tikapuut, — kahdentoista jalan pituisten asemesta kahdenkymmenen jalan pituiset.

Boxtel oli huomannut että kadun varrella, missä hänen talonsa sijaitsi, korjattiin erästä taloa. Tämän talon seinää vasten oli asetettu suunnattoman pitkät tikapuut.

Nuo tikapuut auttaisivat Boxtelin pulasta, elleivät työmiehet olleet niitä vieneet pois.

Hän riensi tuon talon luo, — tikapuut olivat paikoillaan.

Hän otti ne ja kuljetti ne suurella työllä ja vaivalla puutarhaansa, ja vielä suuremmalla vaivalla hän sai ne pystytetyksi Korneliuksen talon seinää vasten.

Tikapuut ulottuivat juuri akkunaluukkuun saakka.

Boxtel pisti taskuunsa palavan salalyhdyn, nousi tikapuita ylös ja laskeutui huoneeseen.

Saavuttuaan tähän pyhättöön hän pysähtyi nojaten pöytään; hänen jalkansa horjuivat, sydämen kiihkeä tykytys oli hänet tukehduttaa.

Tämä oli sentään pahempaa kuin luvaton tunkeminen puutarhaan. Omistusoikeuden kunnioittamisen sanotaan heikkenevän ulkoilmassa, niin että moni, joka empimättä on hypännyt pensasaidan ylitse tai kiivennyt muuria ylös, pysähtyy huoneen ovelle tai akkunalle.

Puutarhassa oli Boxtel ainoastaan anastelija, täällä sisällä hän oli varas.

Mutta hän rohkaisi mielensä. Päästyään näin pitkälle ei hän halunnut palata kotiin tyhjin käsin.

Mutta turhaan hän haki, vetäen auki ja sulkien laatikoita, — yksin tuonkin kaikkein pyhimmän, missä tuhoa tuottaneet asiakirjat olivat olleet. Siellä olivat sipulit kaikki tyyni, nimilipuilla merkittyinä kuten taimitarhassa. Siinä oli erilaatuisia mustahkoja tulpaaneja, mutta ei jälkeäkään täysin mustasta — tai oikeammin sanoen sen sipulista, jossa se uinaili kukkimisen kynnyksellä.

Mutta siementen ja sipulien luettelossa, josta oli kaksoiskappale ja joka oli laadittu huolellisemmin ja täsmällisemmin kuin Amsterdamin suurinten kauppaliikkeiden tavaraluettelot, luki Boxtel nämä sanat:

»Tänään, 20 p. elokuuta 1672, olen ottanut maasta suuren mustan tulpaanin sipulin ja jakanut sen kolmeen osaan.»

— Sipulit! sipulit! ulvoi Boxtel, pannen kaikki sekaisin kuivatushuoneessa. — Minne hän on voinut ne kätkeä?

Äkkiä hän löi otsaansa niin tarmokkaasti, että olisi voinut litistää aivonsa.

— Oi minua kurjaa! huudahti hän. — Kolminkertaisesti kadotettu Boxtel parka, luuletko että kukaan eroaa sipuleistaan ja jättää ne Dordrechtin, kun itsensä on mentävä Haagiin, luuletko että kukaan voi elää sipuleittaan, kun nämä ovat suuren mustan tulpaanin sipuleita! Hän on ehtinyt ottaa ne mukaansa, tuo kirottu olento! Hän on kätkenyt ne vaatteisiinsa, hän on vienyt ne Haagiin!

Ja kuin salaman kirkastamana näki Boxtel äkkiä rikosten kuilun, johon hän oli syössyt turhaan.

Tyrmistyneenä hän vaipui vasten tuota samaa pöytää, samalle paikalle missä onneton van Baerle oli muutamia tunteja aikaisemmin niin pitkän aikaa ja sydän iloa tulvillaan ihailnut mustan tulpaanin sipuleja.

— No hyvä! lausui hän lopuksi, kohottaen esiin kalpeat kasvonsa, — jos hänellä on ne mukanaan, niin hän pitää ne hallussaan niin kauan kuin elää, mutta sitten...

Hänen inhottavan ajatuksensa jatko ilmeni kaameana hymyilynä.

— Sipulit ovat Haagissa, lausui hän sitten. — Siis en minä enää voi elää Dordrechtissä!

Haagiin sipuleitten takia! Haagiin!

Ja välittämättä rikkauksista, jotka olisi voinut anastaa, tuon verrattoman aarteiden takia, jota mielensä halasi, poistui Boxtel taas huoneesta akkunan kautta, laskeutui tikapuita alas, vei ne entiselle paikalle ja palasi asuntoonsa kiljuvan pedon kaltaisena.

IX.

SUKUKAMMIO.

Yö oli ehtinyt puoleen, kun van Baerle parka merkittiin Buitenhofin vankiluetteloon.

Vankilassa oli kaikki käynyt sillä tavoin kuin Rosa oli otaksunut. Löytäessään Korneliuksen huoneen

tyhjänä joutui kansanjoukko kiihkeän raivon valtaan, ja jos isä Gryphus olisi joutunut niiden vimmastuneiden olentojen käsiin, olisi hän epäilemättä saanut korvata vankinsa.

Mutta heidän vihansa löysi uhrinsa, — veljekset, jotka Vilhelm Oranialainen, tuo varova mies, toimitti murhaajien käsiin sulkemalla kaupungin portit.

Tuli siksi hetki, jolloin vankila tyhjentyi ja hiljaisuus seurasi siellä kauheata ulvontaa, joka jymisten eteni käytäviä pitkin.

Tätä hetkeä oli Rosa käyttänyt hyväkseen poistuakseen salatyrmästä ja päästääkseen isänsäkin sieltä.

Vankila oli aivan tyhjä. Ken olisi jäänyt sinne, kun teurastus oli käymässä Tol-Hekillä!

Vavisten asteli Gryphus rohkean Rosan jälkeen. He ryhtyivät parhaansa mukaan sulkemaan vankilan ovea, mikä ei ollut helppoa, se kun oli puoleksi pirstaleina. Voi nähdä että valtavan vihan laineet siinä olivat avanneet itselleen uoman.

Neljän tienoissa melu uudistui, mutta nyt ei Gryphuksen ja hänen tyttärensä tarvinnut sitä pelätä. Nyt tuotiin vain ruumiit hirsipuuhun ripustettaviksi tavalliselle teloituspaikalle.

Rosa piiloutui uudelleen, mutta sen hän teki päästäkseen näkemästä tuota inhottavaa näytelmää.

Puoliyön aikana kolkutettiin Buitenhofin ovea tai oikeammin sanoen sitä korvaavia telkiä.

Kornelius van Baerleä siellä tuotiin.

Kun vanginvartija Gryphus otti vastaan uuden vieraan ja näki vankiluettelosta hänen rikoksensa laadun, mumisi hän itsekseen ilkeästi hymyillen:

— Kornelius de Wittin kummipoika! Vai niin, lapseni. Sukukammio on nyt tyhjänä, sinä saat sen!

Ja mielissään oivasta pilastaan tuo kiihkeä oranialainen otti lyhtynsä ja avainkimpunsa, viedäkseen Korneliuksen kammioon, josta Kornelius de Witt oli samana aamuna lähtenyt maanpakoon, nimittäin maanpakoon sellaiseen kuin tuo, jota tarkoittivat vallankumousajan suuret henget, julistaessaan valtiotaidon päätotuudeksi lauselman:

»Kuolleet yksin eivät palaa.»

Gryphus valmistautui nyt siis viemään kummipojan kummin huoneeseen.

Matkallaan tuohon huoneeseen epätoivoinen tulpaaninviljelijä ei kuullut muuta kuin koiran haukuntaa, ei nähnyt muuta kuin nuoren tytön kasvot.

Koira tuli esiin muuriin koverretusta komerostaan nuuskimaan Korneliusta, tunteakseen hänet saadessaan käskyn repiä hänet palasiksi.

Nuori tyttö oli, kuullessaan käsipuun narahtelevan vangin siihen raskaasti nojatessa, avannut porraskäytävän vieressä olevan huoneensa oven. Lamppu, jota hän piti oikeassa kädessään, valaisi hänen raikkaat viehkeät kasvonsa ja tuuhean vaalean kiharatukkansa. Vasemmalla kädellään veti hän valkoista yöpu'intansa kokoon yli rinnan, sillä vangin odottamaton tulo oli herättänyt hänet iltaunestaan.

Siinäpä olis ollut arvokas aihe mestari Rembrandtin siveltimelle! Kiertoportaat lyhdyn punertavassa valossa, niiden yläpäässä synkkä vanginvartija ja surumielinen Kornelius kumartuneena kaidepuun ylitse katsoakseen alas, ja alhaalla kamarin ovella kirkkaassa valaistuksessa nuoruudenhempeyttä uhkuva Rosa, tehden häveliään liikkeensä, joka ei sentään näytä täysin täyttävän tarkoitustaan, sillä ylempänä seisovan Korneliuksen alakuloinen katse kiintyy kuin epämääräisellä hyväilyllä tyttösen pyöreihin valkoisiin olkapäihin.

Ja portaitten alapäässä, missä yksityiskohdat häipyvät pimeään, peto kiiluvine silmineen ja kalisuttaen ketjuaan, jonka renkaat Rosan lampun ja Gryphuksen lyhdyn yhtynyt valo saattaa hohtoisina kimmeltämään.

Mutta sitä surumielistä ilmettä mestari ei olisi voinut samalla kertaa kuvata taulussaan, joka levisi Rosan kasvoille hänen nähdessään kauniin nuoren miehen kalpeana nousevan hitaasti portaita ylös ja käsittäessään isänsä lausuneen hänelle kammottavat sanansa:

— Vien teidät sukukammioon!

Tuo esittämämme näytelmä kesti hetkisen vain, paljoa vähemmän aikaa kuin me olemme tarvinneet

kuvaamiseen. Sitten jatkoi Gryphus matkaansa, Korneliuksen täytyi seurata häntä, ja viisi minuuttia myöhemmin hän saapui kammioon, jota meidän ei tarvitse kuvata, koska lukija tuntee sen jo ennestään.

Viitattuaan sormellaan vuoteeseen, jossa oli niin paljon kärsinyt tuo marttyyri, jonka sielu oli tänään palannut Jumalan tykö, Gryphus otti lyhtynsä ja poistui.

Jäätyään yksin Kornelius heittäytyi vuoteelle, mutta hän ei voinut lainkaan vaipua uneen. Alinomaan kiintyi hänen katseensa pieneen ristikkoakkunaan, joka sijaitsi Buitenhofin torille päin. Hän näki puitten latvojen yläpuolella aamun ensi hohteen, joka valkoisen vaipan kaltaisena laskeusi yli maan.

Yön kuluessa oli Kornelius väliin kuullut hevosten kiitävän täyttä laukkaa yli torin sekä vahtien raskaiden askelten kalskahtelevan kivityksellä, ja länsituulen sytyttämien musketinlunttujen säihke oli tuon tuostakin kirkastanut vankilan akkunan.

Mutta valkenevan päivän hopeoidessa talojen kupukatot Kornelius lähestyi akkunaa, kärsimätönnä näkemään joitakin elonmerkkejä, ja surumielisenä loi hän katseen yli tienoon.

Torin toisessa päässä siinsi aamu-usman keskeltä tummahko esine vaaleiden talojen muodostamaa taustaa vastaan.

Kornelius tunsi sen hirsipuuksi.

Tässä hirsipuussa riippui kaksi muodotonta olentoa tai paremminkin kaksi veristä luurankoa.

Kunnon haagilaiset olivat anastaneet uhriensa lihan, mutta olivat olleet kyllin tunnontarkkoja ilmoittaakseen syyn hirsipuuhun kiinnitetyllä suunnattomalla levyllä.

Tuolta ylhäältä saattoi Kornelius nuorilla silmillään lukea seuraavat rivit, jotka oli piirtänyt jonkun töhertäjän taitamaton sivellin:

»Tässä riippuu suuri petturi nimeltä Jan de Witt ja vähäpätöinen konna Kornelius de Witt, edellisen veli, molemmat kansan vihollisia, mutta Ranskan kuninkaan uskollisia ystäviä.»

Kornelius puhkesi kauhun huutoon, ja tuskasta mieletönnä hän käsin ja jaloin iski oveensa, ja niin tarmokkaasti ja hätääntyneesti, että Gryphus raivostuneena kiiruhti hänen luoksensa, suunnaton avainkimppu kädessä.

Hän avasi oven, uhkaillen kauheilla sadatuksilla vankia, joka häiritsi häntä luvattomalla ajalla.

— No, mutta tämäpä vasta! Onko tämä uusi de Witt hullu! Noilla de Witteillä on paholainen nahkassaan!

— Tulkaa, tulkaa, sanoi Kornelius, tarttuen hänen käsivarteensa ja vetäen hänet akkunan luo, — mitä merkitsee tuo mitä tuolta olen lukenut?

— Mistä sitten?

— Tuolta levyltä!

Ja kalpeana, vavisten ja huohottaen hän osotti torin takana olevassa hirsipuussa nähtävää kyynillistä kirjoitusta.

Gryphus tyrskähti nauruun.

— Kas vain, kas vain! virkahti hän. — Olette siis itse lukenut sen! Siinä näette, rakas herra, mihin joutuu antautuessaan salavehkeisiin Oranian prinssin vihollisten kanssa.

— Herrat de Witt on murhattu! mumisi Kornelius hiki otsalla ja vaipui vuoteelle, kädet herpoutuneina ja silmät ummessa.

— Herroja de Witt on kohdannut kansan tuomio, lausui Gryphus. — Sanotteko te sitä murhaamiseksi? Minä nimittäisin sitä tuomion täytäntöönpanoksi.

Mutta huomattaessaan ettei vanki ollut ainoastaan tyyntynyt, vaan käynyt tiedottomaksi, hän läksi huoneesta, paiskasi oven kiinni ja antoi salpojen kalisten pudota paikoilleen.

Tointuessaan oli Kornelius yksin, ja hän käsitti nyt että hän huoneesta, jossa nyt oli, sukukammioista, kuten Gryphus oli sitä nimittänyt, oli siirtynyt kuolon maille.

Ja ollen filosofi ja ennen kaikkea kristitty, hän alkoi rukoilla kumminsä ja hänen veljensä sielun puolesta ja pyrki sitten tyytymään kohtaloonsa, mitä kärsimyksiä Jumala katsoisikin hyväksi hänelle lähettää.

Laskeuduttuaan sitten taivaasta maailmaan ja maailmasta vankikoppiinsa sekä tultuaan täysin vakuutetuksi että oli tässä kopissa yksin, hän otti poveltaan esiin mustan tulpaanin sipulit ja piilotti ne huoneen pimeimpään nurkkaan kiven taakse, jota käytettiin tuon vankikoppiin tavanmukaisesti kuuluvan vesiruukun alustana.

Hukkaan oli siis mennyt niin monen vuoden työ! Turhiin olivat rauenneet kaikki riemukkaat toiveet! Tuho oli saavuttava hänen kasvattinsa, kuten hänet itsensä kuolema! Tässä vankilassa ei hän ollut näkevä kasvin kortta, ei multahiukkasta, ei auringon sädettä!

Tuo ajatus saattoi Korneliuksen vaipumaan synkän epätoivon valtaan, josta vasta muuan odottamaton tapahtuma hänet herätti.

Mikä tuo tapahtuma oli?

Siitä pyydämme saada kertoa seuraavassa luvussa.

X.

VANGINVARTIJAN TYTÄR.

Samana iltana, kun Gryphus toi vangille hänen muonansa, hän avatessaan kammion oven luiskahti kostealta astuimelta ja kaatui. Mutta pyrkien tukemaan itseään kädellään hän katkaisi käsivartensa ranteen yläpuolelta.

Kornelius teki liikkeen vartijaa kohden. Mutta tämä ei pitänyt tapahtumaa liioin vaarallisena, vaan lausui:

— Ei ole hätää, pysykää paikoillanne!

Ja hän pyrki nousemaan käsivartensa nojassa, mutta luu taipui. Silloin Gryphus tunsu tuskaa ja päästi huudon.

Hän käsitti että oli taittanut käsivartensa, ja tuo mies, joka oli niin kova muille, vaipui pyörtyneenä huoneen kynnykselle ja jäi siihen makaamaan liikkumaton ja kylmänä kuin kuollut.

Tällä aikaa oli vankihuoneen ovi ollut auki ja Kornelius likimittäin vapaa.

Mutta hänelle ei tullut mieleenkään ajatus käyttää tätä seikkaa hyväksensä. Nähdessään käsivarren taipuvan ja kuullessaan, minkä äänen se silloin synnytti hän ymmärsi, että kysymyksessä oli luunmurto ja että se tuotti tuskaa, eikä hän halunnut muuta kuin toimittaa apua kärsivälle, niin pahantahtoisena kuin tämä puolestaan olikin esiintynyt häntä kohtaan.

Gryphuksen kaatua romahdettua ja päästettyä tuskanhuuton alkoi porraskäytävästä kuulua nopeita askelia, ja pian kohtasi Korneliuksen katsetta näky, joka sai hänet hämmästyksestä huudahtamaan, ja tuota huudahdusta säesti nuoren tytön kirkaisu.

Kirkaiseva tyttö oli kaunis friisitär, joka nähdessään isänsä maassa ja vangin kumartuneena hänen ylitsensä ja tuntien isänsä raakuuden oli luullut Gryphuksen sortuneen maahan taistellessaan raivokkaasti vangin kanssa.

Kornelius oivalsi heti paikalla mitä ajatuksia tyttösen mielessä liikkui.

Mutta päästyään tuokiossa asiasta selville ja häpeissään epäluulostaan tyttö katsoi kyynelsilmin Korneliukseen ja lausui:

— Anteeksi ja kiitoksia, hyvä herra. Antakaa anteeksi ajatukseni ja sallikaa minun kiittää teitä siitä mitä teette!

Punehtuen vastasi Kornelius:

— Täytän ainoastaan velvollisuuteni kristittynä auttaessani lähimäistäni.

— Ja auttaessanne häntä olette unohtanut hänen tämänaamuiset loukkaavat sanansa. Herra, siinä ilmenee muutakin kuin inhimillisyyttä ja kristillisyyttä!

Kornelius katsahti hämmästyneenä tyttöön, peräti ihmeissään kuullessaan kansan naisen puhuvan samalla niin ylevästi ja osaaottavaisesti.

Mutta hän ei ehtinyt lausua ilmi kummastustaan. Toipuen avasi Gryphus silmänsä ja samassa palasi myös hänen tavallinen raakuutensa.

— Kas vain, lausui hän. — Minä teen parastani toimittaakseni vangille hänen ateriansa hyvissä ajoin. Kiireessä kaadun ja taitan käsivarteni, ja minut jätetään makaamaan lattialle.

— Vaiti, isä, sanoi Rosa. — Teette vääryyttä tälle nuorelle herralle, joka tänne tullessani teki parastansa teitä auttaaksensa.

— Todellako? kysyi Gryphus epäilevästi.

— Se on kyllä totta, ja olen valmis edelleenkin suomaan teille apua.

— Te? ihmetteli Gryphus. — Oletteko sitten lääkäri?

— Se on päätoimeni, sanoi vanki.

— Osaatte siis asettaa käsivarteni paikoilleen?

— Varsin hyvin.

— Ja mitä te tarvitsette sitä varten?

— Kaksi puulastaa ja liinakaistaleen.

— Kuulet siis, Rosa, lausui Gryphus, — että vanki lupaa asettaa käsivarteni paikoilleen. Siten pääsen mitään maksamasta. Auta minut maasta, olen kuin lyijyä!

Rosa kumartui potilasta kohden, ja tämä kietoi terveen kätensä hänen kaulaansa ja ponnistihe pystyyn, ja Kornelius työnsi nojatuolin hänen luoksensa, ettei hänen tarvinnut kävellä.

Gryphus istui tuoliin ja lausui kääntyen tyttärensä puoleen:

— Etkö sinä kuullut? Mene noutamaan mitä tarvitaan!

Rosa läksi ja palasi hetken kuluttua mukanaan kaksi tynnörinlautaa ja liinakangasta.

Sillaikaa oli Kornelius riisunut takin vanginvartijan yltä ja työntänyt hänen hihansa ylemmäksi.

— Voitteko käyttää näitä, herra? kysyi Rosa.

— Kyllä, neiti, lausui Kornelius, luoden silmäyksen noudettuihin esineisiin. — Ne ovat varsin hyvät. Työntäkää nyt pöytä lähemmäksi. Asetan isänne käsivarren sen nojaan.

Rosa teki niin, ja Kornelius kohotti taittuneen käsivarren pöydälle, siten että kämmen oli pöytää vasten, asetti murtuneen luun taittavasti oikeaan asentoon ja lastat paikoilleen ja kääri liinakankaan niiden ympärille.

Juuri hänen pistäessään viimeisen neulan vanginvartija meni uudelleen tiedottomaksi.

— Noutakaa etikkaa, neiti, lausui Kornelius. — Hierokaamme sillä hänen ohimoitaan, niin hän toipuu.

Mutta saamastaan käskystä välittämättä Rosa lähestyi vankia, tultuaan vakuutetuksi että Gryphus oli tiedotonna.

— Herra, lausui hän, — palvelus palveluksesta!

— Mitä tarkoitatte, kaunis lapsukaiseni? kysyi Kornelius.

— Tuomari, joka huomenna tulee teitä tutkimaan, kävi tänään tiedustelemassa, missä huoneessa te olette. Kuullessaan teidän olevan herra Kornelius de Wittin kammiossa hän nauroi tavalla, joka saattoi minut arvelemaan, ettei teillä ole hyvää odotettavissa.

— Mutta, kysyi Kornelius, — mitä voivat he minulle tehdä?

— Näettekö nuo luurangot?

— Mutta en ole tehnyt mitään rikollista, vastasi Kornelius.

— Olivatko sitten nuo rikollisia, jotka riippuvat tuolla runneltuina, silvottuina?

— Olette oikeassa, sanoi Kornelius synkistyen.

— Yleinen mielipide vaatii teidän julistamistanne syylliseksi, jatkoi Rosa. — Mutta olittepa syyllinen tai syytön, niin tutkitaan asianne huomenna, ja ylihuomenna on tuomionne langennut. Nykyisin ei vitkastella.

— Mitä tarkoitatte tuolla puheellanne, neiti?

— Tarkoitan sitä, että minä olen yksin ja olen heikko. Isäni on tainnoksissa, koiralla on kuonokoppa, eikä siis mikään estä teitä pakenemasta. Siis — pelastakaa henkenne — se on neuvoni!

— Mitä sanottekaan?

— Sanon, etten ole voinut pelastaa herra Kornelius ja herra Jan de Wittä, ja tahtoisin nyt pelastaa teidät. Mutta kiiruhtakaa! Isäni jo tointuu, hetken kuluttua hän avaa silmänsä, ja silloin on liian myöhäistä. Te epäröitte?

Itse asiassa tuijotti Kornelius liikkumatonna Rosaan, mutta hän ei näyttänyt tajuavan hänen sanojansa.

— Ettekö te ymmärrä? kysyi tyttö kärsimätönnä.

— Varsin hyvin, mutta...

— Mitä sitten?

— En tahdo noudattaa neuvoanne. Te joutuisitte siitä syytteeseen.

— Mitä sillä olisi väliä? lausui Rosa punehtuen.

— Kiitän teitä, lapseni, lausui Kornelius, — mutta minä jään tänne.

— Te jääte tänne! Oi Jumalani, Jumalani! Ettekö te sitten ymmärrä että teidät tuomitaan ... tuomitaan kuolemaan, kuolemaan mestauslavalla, — ja kenties teidät murhataan ja silvotaan palasiksi kuten herra Jan ja herra Kornelius! Taivaan tähden, elkkää välittäkö minusta, vaan paetkaa tästä huoneesta. Tämä tuottaa onnettomuutta de Witteille!

— Mitä! huudahti vanginvartija heräten tajuihinsa. — Ken täällä puhuu noista kurjista pettureista, noista de Witt konnista?

— Elkkää kiivastuko, lausui Kornelius lempeästi hymyillen. — Kuuma veri on luunmurrelle vaarallista.

Sitten hän lausui hiljaa Rosalle:

— Lapseni, olen viaton ja olen tyynenä kuuleva tuomioni.

— Vaiti! lausui Rosa.

— Miksikä niin?

— Isäni ei saa aavistaa, että olemme puhelleet keskenämme.

— Mitä haittaa siitä olisi?

— Mitäkö haittaa? Hän ei sallisi minun enää lainkaan tulla tänne, sanoi tyttö.

Tuo avomielinen vastaus saattoi Korneliuksen hymyilemään. Hänestä oli, kuin olisi hänelle onnettomuudessaan suotu hiukan onneakin.

— Mitä te siellä mumisette? kysyi Gryphus nousten seisomaan, tukien oikeata käsivarttaan vasemmalla.

— Herra vain antaa ohjeita, miten teitä on hoidettava.

— Ohjeita, miten minua on hoidettava! Minua hoidettava! Minä annan myöskin sinulle ohjeita, kaunokaiseni!

— Mitä ohjeita sitten?

— Ettet enää toiste tule vankien huoneeseen, tai jos tulet, että poistut sieltä mahdollisimman pian. Siis marssit nyt täältä pois minun edelläni. Ja nopsaan!

Rosan katse lausui:

— Siinä sen näette!

Korneliuksen katse vastasi:

— Tapahtukoon Jumalan tahto!

XI.

KORNELIUS VAN BAERLEN TESTAMENTTI.

Rosa ei ollut erehtynyt. Tuomarit tulivat seuraavana päivänä Buitenhofiin tutkimaan Kornelius van Baerleä. Mutta kyselyä ei kestänyt kauan. Todettiin että Kornelius van Baerle oli säilyttänyt huostassaan de Witt veljesten Ranskan hallitukselta saamat kirjeet.

Hän ei edes kieltänytkään sitä.

Tuomarit pyrkivät vain selvyYTEEN siitä, oliko van Baerle saanut nuo kirjeet Kornelius de Wittin välityksellä.

Kun van Baerlen nyt veljesten kuoltua ei tarvinnut salata mitään, hän myönsi ilman muuta että Kornelius de Witt omakätisesti oli antanut nuo kirjelmät hänen talletettavikseen, ja hän kertoi myöskin seikkaperäisesti miten se oh tapahtunut.

Tuo tunnustus todisti ilmeisesti että kummipoika oli kumminsa rikostoveri.

Mutta Kornelius tunnusti vielä muutakin. Hän kertoi avomielisesti toimiskeluistaan, tavoistaan, kotielämästään. Hän kertoi ettei ollenkaan välittänyt valtiollisesta elämästä, vaan harrasti opintoja, tieteitä ja taiteita ja kukkain viljelystä. Vielä hän lisäsi ettei ollut koskenut eikä edes nähnytkään Korneliuksen hänelle jättämiä papereita sen päivän jälkeen, jolloin Kornelius oli ollut Dordrechtissa ja uskonut ne hänen huostaansa.

Hänen viime lausuntoaan vastaan huomautettiin, ettei se voinut olla tosi, koska paperit olivat kaapissa, jossa hänen kätensä ja silmänsä toimiskelivät joka päivä.

Kornelius myönsi kyllä pistäneensä kätensä laatikkoon, mutta ainoastaan tutkiakseen olivatko sipulit kuivia, ja hän oli katsonut sinne vain nähdäkseen alkoivatko ne itää.

Tähän huomautettiin, että oli mahdoton uskoa sellaiseen välinpitämättömyyteen, sillä antaessaan omakätisesti tuollaisia papereita hänen huostaansa ei hänen kumminsa ollut voinut jättää häntä tietämättömäksi niiden merkityksestä.

Tähän vastasi Kornelius, että hänen kumminsa rakasti häntä liiaksi ja oli liian viisas mies ilmaistakseen hänelle noiden paperien sisällön, koska tieto siitä olisi voinut tuottaa tallettajalle levottomuutta.

Siihen vastattiin, että jos herra de Witt olisi menetellyt sillä tavoin, olisi hän varalta pannut kääröön kirjelmän, jossa todistaisi ettei hänen kummipoikansa tiennyt mitään tuosta kirjeenvaihdosta, tai olisi ainakin jouduttuaan syytteeseen kirjoittanut hänelle muutaman sanan, jolla hän voisi todistaa viattomuutensa.

Kornelius lausui tähän että hänen kumminsa ei voinut ajatellakaan minkään vaaran uhkaavan kääröä, sitä kun talletettiin kaapissa, jota van Baerlen talossa pidettiin pyhänä kuin liitonarkkia. Niin muodoin ei hän voinut tietää mitään todisteita olevan tarpeen. Mutta kuullessaan kirjettä mainittavan heräsi hänen mielessään nyt muisto, että juuri ennen hänen vangitsemistaan, hänen ollessaan vaipuneena tarkastamaan erästä kaikkein arvokkaimmista sipuleistaan, herra Jan de Wittin palvelija oli tullut hänen kuivatushuoneeseensa ja antanut hänelle erään paperin. Mutta tuo kaikki oli hänen mielessään kuin unennäkönä vain. Palvelija oli sitten poistunut, mutta Kornelius arveli että paperi ehkä löytyisi, jos sitä

haettaisiin tarkasti.

Mitä Craekeen tulee, olisi ollut turhaa häntä hakea, sillä hän oli lähtenyt pois Hollannista.

Paperin löytymistä taas pidettiin niin vähän otaksuttavana, ettei edes viitsitty vaivautua sitä hakemaan, eikä Kornelius sitä liioin vaatinutkaan, koska oli mahdollista, että jos se löytyisikin, se ei sisältäisi mitään tuota kääriä koskevaa.

Tuomarit olivat koettavinaan yllyttää Korneliusta tarmokkaampaan itsepuolustukseen. He kohtelivat häntä tuollaisella hyväntahtoisella kärsivällisyydellä, joka osottaa joko suopeutta syytettyä kohtaan tai voitonvarmuutta, kun vastustaja jo on täysin nujerrettu eikä enää ole tarpeen häntä liioin ahdistella.

Kornelius ei antanut tuon suopeuden pettää itseään. Esittäen lopullisen puolustuksensa marttyyrin vlevyydellä ja syyttömän levollisuudella hän lausui:

— Te kysytte, hyvät herrat, minulta asioita, joihin jo olen vastannut pysyen tarkoin totuudessa. Kas tässä ne tosiseikat, joihin tiedustelunne kohdistuvat: Olen saanut tuon kääriön haltuuni sillä tavoin kuin olen teille kertonut. Vakuutan Jumalan edessä, etten tiennyt mitään sen sisällöstä enkä tiedä vielä kukaan muuta kuin minkä sain kuulla silloin kuin minut vangittiin, nimittäin että se sisälsi markiisi de Louvois'n kirjeitä herra Jan de Wittille. En myöskään tiedä, millä tavoin on tullut ilmi että tuo kääriö oli minun hallussani, enkä käsitä kuinka voidaan katsoa rikokseksi sitä, että tallensin sen, mitä kuuluisa onneton kummini uskoi huostaani.

Siinä oli Korneliuksen koko puolustus. Tuomarit menivät neuvottelemaan.

He lausuiivat nyt ensiksi ilmi sen mielipiteen, että kaikki valtiollinen erimielisyys on pahaksi, koska se voi johtaa sodankäyntiin, jota ennen kaikkea on kartettava.

Eräs tuomareista, jota pidettiin tarkkana ihmistuntijana, lausui arvelun, että tuo näennäisesti tyyni mies voi käydä varsin vaaralliseksi, koska hän varmaan juuri välinpitämättömyydellään pyrki salaamaan kiihkeän halunsa kostaa de Witt veljesten puolesta, joihin oli niin läheisissä suhteissa.

Toinen huomautti, että tulpaanein ihailu varsin hyvin voi olla yhtynyt valtiollisiin harrastuksiin, ja että historia todisti monen hyvin vaarallisen henkilön harjoittaneen kasvien viljelemistä sellaisella innolla, kuin olisi se ollut hänen pääharrastuksensa, vaikka hänen mielessään itse asiassa liikkui aivan toisenmoisia seikkoja. Todisteena siitä mainitsi hän Tarqvinius Vanhemman, joka hautoessaan tuumaa palata Roomaan viljeli unikukkia Gabiissa, ja Suuren Condén, joka mietiskellessään pakoa vankilastaan kasteli neilikoita Vincennes'in linnassa. Näiden seikkojen perusteella teki tuomari seuraavat johtopäätökset:

Herra Kornelius van Baerle oli joko harras tulpaaninviljelijä tai harras politikoitsija. Mutta kummassakin tapauksessa hän oli valehdellut tuomareille, sillä toisaalta todistivat kirjeet, jotka hänellä oli hallussaan, hänen toimineen valtiollisella alalla, ja toisaalta taas hänen huostassaan löytyneet sipulit todistivat hänen viljelleen tulpaaneja. Mutta juuri tuo outo seikka, että Kornelius van Baerle oli sekä harras politikoitsija että harras tulpaaninviljelijä, osotti hänellä olevan luonnottomia taipumuksia, osotti hänen pystyvän esiintymään milloin toisena, milloin toisena, politikkona tai tulpaaninviljelijänä, aina tarpeen mukaan, — ja ilmenivät siis hänessä kaikki yhteiskunnallisen turvallisuuden vihollisille ominaiset tuntomerkit sekä jonkunmoinen — tai oikeammin sanoen täydellinen — yhdenkaltaisuus noiden pelättävien nerojen kanssa, joista varsinkin kuningas Tarqvinius Vanhempi ja herra Condé vielä olivat tuoreessa muistissa.

Keskustelu oli tuottanut tuomareille vakaumuksen, että maaherra, Oranian prinssi, olisi rajattoman kiitollinen Haagin tuomareille, jos nämä auttaisivat häntä pitämään kurissa Hollannin seitsemää maakuntaa, riistämällä hänen valtaansa uhkaavilta salahankkeilta kaikki toteutumisen mahdollisuudet.

Siinä oli kumoamaton peruste, ja ettei syytetylle jäisi pienintäkään salavehkeilyn mahdollisuutta päätettiin yksimielisesti, että herra Kornelius van Baerle oli tuomittava kuolemaan, syyllisenä valtiopetokseen, koska oli yhdessä de Witt veljesten kanssa vihollisen liittolaisena vehkeillyt Hollannin kansaa vastaan.

Päätöksen yhteydessä mainittiin myöskin muotoseikka, että mainittu van Baerle oli vietävä Buitenhofin vankilasta samannimisellä torilla olevalle mestauslavalle, missä teloittajan oli iskeminen hänen kaulansa poikki.

Kun käsiteltävä asia oli ollut perin vakava laadultaan, oli neuvottelu kestänyt puolen tuntia, ja tuon puolen tunnin aikana oli vanki jälleen kuljetettu kammioonsa.

Sinne tuli siis virkakirjuri lukemaan hänelle hänen tuomionsa.

Mestari Gryphuksen oli luunmurrosta johtuva kuume pidättänyt vuoteessa. Hän oli uskonut avaimensa eräälle ylimääräiselle palvelijalle, ja kun tuo palvelija nyt toi kirjurin vangin luo, seurasi Rosa häntä, asettuen nurkkaan oven taakse ja pitäen suunsa edessä nenäliinaa, tukahduttaakseen huokauksensa ja nyyhkytyksensä.

Kornelius kuuli tuomionsa pikemmin hämmästyen kuin alakuloisena.

Lopetettuaan lukemisensa tiedusteli kirjuri, oliko hänellä vielä mitään sanottavaa.

— Ei, toden totta, vastasi vanki. — Mutta minun täytyy tunnustaa, että kaikista kuolemansyistä vähimmin olisin tiennyt varoa tätä.

Kuultuaan tuon vastauksen kirjuri lausui jäähyväiset tuollaisen hartaan kunnioituksen valtaamana, jommoista hänen tapaisensa virkailijat aina osottavat kuuluisille rikollisille.

Hänen yrittäessään poistua lausui Kornelius:

— Vielä muuan seikka, — suvaitsetteko sanoa, minä päivänä tuo on määrätty tapahtuvaksi?

— Tänään, vastasi kirjuri, hiukan hämillään tuomitun kylmäverisyydestä.

Oven takaa kuului nyyhkytys.

Kornelius koetti katsoa, ken siellä nyyhkytti, mutta Rosa oli sen arvannut ja vetäytynyt nurkkaansa.

— Ja mihinkä aikaan? tiedusteli Kornelius edelleen.

— Puolenpäivän aikaan, herra.

— Tuhat tulimaista! huudahti Kornelius. — Ellen erehdy, löi kello kymmenen jo ainakin kaksikymmentä minuuttia sitten. Minun täytyy pitää kiirettä.

— Niin, herra, päästäksenne sovintoon Jumalan kanssa, sanoi kirjuri, kumartaen maahan saakka, — ja te voitte antaa käskeä luoksenne minkä papin tahdotte.

Näin sanoen hän peräytyi huoneesta, ja virkaatekevä vanginvartija seurasi häntä sulkeakseen oven. Mutta valkoinen vapiseva käsivarsi laskeutui hänen ja raskaan oven väliin.

Kornelius ei nähnyt muuta kuin valkoisilla pitseillä koristetun kultapäähineen, jommoisia kauniit friisittäret tapasivat käyttää, ei kuullut muuta kuin kuiskeen vanginvartijan korvan juurelta. Mutta vanginvartija pani raskaat avaimensa valkoiseen käteen, joka oli ojennettu häntä kohden, ja laskeuduttuaan muutamia astuimia alemmaksi hän istuutui portaille, vartioiden niiden yläpäässä, kuten koira alhaalla.

Kultapäähine käännähti ja Kornelius näki nyt kauniin Rosan itkettyneet kasvot ja kyyneltyneet siniset silmät.

Tyttönen lähestyi Korneliusta kädet povellet puserrettuina.

— Oi herra, herra! lausui hän.

Muuta ei hän saanut sanotuksi.

— Kaunis lapseni, lausui Kornelius liikuttetuna, — mitä haluatte minulta? Minun täytyy tunnustaa että kykyäni auttaa nyttemmin on varsin vähäinen.

— Oi herra, tulen pyytämään teiltä armoa meille, lausui tyttö, kohottaen kätensä puolittain Korneliusta kohden, puolittain kohden taivasta.

— Elkää itkekö noin, Rosa, lausui vanki. — Kyyneleenne järkyttävät mieltäni paljoa kiihkeämmin kuin lähestyvä kuolemani. Tehän tiedätte, että mitä viattomampi vanki on, sitä tyynemmin hän voi kuolla, ja hän kuolee ilolla, kun saa kuolla marttyyrinä. Elkää itkekö enää, vaan lausukaa minulle toivomuksenne, kaunis Rosani!

Tyttö lankesi polvilleen.

— Antakaa anteeksi isälleni! lausui hän.

— Isällenne? kysyi Kornelius hämmästyneenä.

— Niin, hän on ollut niin kova teitä kohtaan. Mutta hän on luonnostaan sellainen, hän on sellainen

kaikille, eikä erityisesti teille.

— Hän on saanut rangaistuksensa, rakas Rosa! Tuo tapaturma oli liiankin ankara rangaistus, ja minä annan hänelle kaikki anteeksi.

— Kiitän teitä! lausui Rosa. — Ja nyt, sanokaa te vuorostanne, voinko tehdä teille jonkun palveluksen?

— Voitte kyllä, rakas lapseni, vastasi Kornelius lempeästi hymyillen.

— Te voitte pyyhkiä kyyneleet kauniista silmistänne.

— Mutta enkö voi tehdä mitään teidän hyväksenne...

— Sen, jolla on enää tunti elettävänä, pitäisi olla paha aineellisuuden orja halutakseen vielä jotakin, rakas Rosa.

— Entä pappi, josta oli puhe?

— Olen palvellut Jumalaa kaiken ikäni. Olen kunnioittanut häntä ihailemalla hänen kättensä tekoja, olen tyytynyt hänen tahtoonsa. Jumalan täytyy olla suojele minua kohtaan. Siis en halua pappia. Haluaisin vain Jumalan kunniaksi vielä saada erään tehtävän suoritetuksi. Auttakaa minua, rakkaani, toteuttamaan tuo viimeinen ajatukseni!

— Oi herra Kornelius, puhukaa, puhukaa! huusi tyttönen kyynelten vallassa.

— Ojentakaa minulle kaunis kätösenne, lapseni, ja luvatkaa olla nauramatta.

— Nauramatta! huudahti Rosa epätoivoisena, — nauramatta — tänä hetkenä! Ettekö sitten ole luonut katsettakaan minuun, herra Kornelius!

— Olen katsellut teitä, Rosa, sekä ruumiillisilla silmilläni että sieluni silmillä. En ole vielä koskaan nähnyt ihanampaa naista, en puhtaampaa mieltä. Ja jos en enää katso teihin tämän hetken jälkeen, niin suokaa se minulle anteeksi. Kun minun on eroaminen elämästä, haluaisin tehdä sen sitä surematta.

Rosa vavahti. Vangin puhuessa löi Buitenhofin tornikello yksitoista.

Kornelius ymmärsi hänen ajatuksensa.

— Niin, Rosa, lausui hän, — olette oikeassa, meidän täytyy kiiruhtaa.

Ja hän veti kolme paperiin käärittyä sipulia esiin poveltaan, jonne oli ne piilottanut, kun ei enää tarvinnut pelätä ruumiintarkastusta.

— Armas ystäväni, lausui hän, — olen pitänyt hyvin paljon kukkasista. Silloin en tietänyt että on olemassa muutakin, jota voi rakastaa. Oi, elkää punehtuko, elkää kääntäkö kasvojanne minusta pois, Rosa, joskin rohkenen puhua teille rakkaudesta. Tämä puheeni on vaaratonta; tuolla alhaalla Buitenhofin torilla on olemassa säilä, joka on rankaiseva rohkeuteni. Siis — minä rakastin kukkia, ja luulen löytäneeni keinon kasvattaa tuon suuren mustan tulpaanin, jota on luultu mahdottomaksi kehittää ja josta Haarlemin puutarhayhdistys, kuten tiedätte, — tai kenties ette sitä tiedäkään —, on luvannut sadantuhannen floriinin palkinnon. Nuo satatuhatta floriinia — joita en suinkaan sure, sen tietää Jumala, — nuo satatuhatta floriinia minulla on tässä paperissa. Ne ovat voitettavissa niillä kolmella sipulilla, jotka se sisältää, ja jotka te voitte ottaa vastaan, sillä lahjoitan ne teille.

— Herra Kornelius!

— Voitte ottaa ne varsin hyvin, Rosa, ette tee vääryyttä kenellekään, lapseni. Olen aivan yksin maailmassa, isäni ja äitini eivät enää elä, ja minulla ei ole koskaan ollut veljiä eikä sisaria. En ole koskaan rakastanut, ja jos joku on rakastanut minua, niin en ole siitä tiennyt. Näettehän kyllä, kuinka yksinäinen ihminen olen, jo siitäkin, ettei tänä hetkenä ole luonani minua auttamassa ja lohduttamassa ketään muita kuin te.

— Mutta herra, satatuhatta floriinia...

— Puhukaamme vakavasti asiasta, rakas lapseni, sanoi Kornelius. — Tuollainen kaunis tyttö ja satatuhatta floriinia myötäjäisiä, — sillä te saatte kyllä nuo satatuhatta floriinia, olen varma, sipuleistani. Saatte siis nuo rahat, rakas Rosa, ja kiitokseksi pyydän vain että lupaatte valita mieheksenne nuoren kelpo miehen, jota te rakastatte ja joka rakastaa teitä yhtä hartaasti kuin minä rakastin kukkiani. Elkää keskeyttäkö minua, Rosa, sillä minulla on enää vain muutama minuutti jäljellä.

Tyttö parka oli tukehtua nyyhkytyksiinsä.

Kornelius otti häntä kädestä.

— Kuunnelkaa minua, jatkoi hän. — Näin teidän on menetteleminen: Te otatte multaa Dordrechtissa olevan taloni puutarhasta. Pyytäkää puutarhuriltani Butruysheimiltä multaa sarasta n:o 6. Te istutatte sitten nuo kolme sipulia syvään laatikkoon ja ne kukkivat ensi toukokuussa. Kun näette kukkimisajan lähestyvän, vartioikaa niitä öisin, ettei tuuli saa niitä vahingoittaa, suojatkaa niitä päivisin auringon paahteelta. Niiden kukka on oleva musta, olen varma siitä. Silloin ilmoitatte asiasta Haarlemin puutarhayhdistyksen puheenjohtajalle. Hän antaa palkintolautakunnalle toimeksi tutkia kukan väriä, ja teille maksetaan satatuhatta floriinia.

Rosa huokasi tuskallisesti.

— Nyt, jatkoi Kornelius pyyhkäisten silmäripseistään kyyneleen, joka oli pikemmin omistettu tuolle ihmekukalle, jota hän ei saanut nähdä, kuin elämälle, josta hänen oli luopuminen, — nyt ei minulla enää ole muuta toivomusta kuin se, että annatte tuolle tulpaanille nimen *Rosa Barlaensis*, niin että se muistuttaa samalla teidän ja minun nimeäni. Mutta kun te tietysti ette osaa latinaa, niin voisitte helposti unohtaa tuon sanan. Koettakaa siis toimittaa minulle paperia ja kynä, että voin kirjoittaa sen teille.

Itkuun tyrskähtäen ojensi Rosa hänelle nahkakantisen kirjan, jossa oli nimimerkkinä kirjaimet C.W.

— Mikä kirja tämä on? kysyi vanki.

— Oi herra, vastasi Rosa, — se on kummi parkanne raamattu. Se soi hänelle voimaa kestää kidutuksen ja kuulla kalpenematta tuomionsa. Löysin sen tästä huoneesta hänen marttyyrikuolemansa jälkeen, ja olen säilyttänyt sitä pyhänä muistona. Otin sen nyt mukaani tänne, sillä minusta tuo kirja tuntui omistavan taivaallista voimaa. Teille on Jumala välittömästi suonut tuota samaa voimaa. Kiitos olkoon hänelle! Kirjoittakaa tähän kirjaan se, mitä haluatte kirjoittaa, herra Kornelius, ja vaikka kovaksi onneksi en osaa lukea, on tahtonne tuleva täytetyksi.

Kornelius otti raamatun ja suuteli sitä kunnioittavasti.

— Mutta millä minä kirjoitan? kysyi hän.

— Raamatussa on kynä, sanoi Rosa. — Se oli siinä, ja olen sen säilyttänyt.

Tuon kynän oli Jan de Witt ojentanut veljelleen, ja se oli jäänyt kirjan sisään.

Kornelius otti kynän ja kirjoitti sen toiselle lehelle — sillä, kuten muistettaneen, oli ensi lehti reväisty pois, — kuoleman läheisyydestä huolimatta yhtä vakavalla kädellä kuin hänen kumminsakin oli kirjoittanut, seuraavat sanat:

»23 p. elokuuta 1672, viatonna tuomittuna kuolemaan mestauslavalla ja ollen valmis jättämään sieluni Jumalan haltuun, luovutan Rosa Gryphukselle ainoan omaisuuden, mikä minulle on jäänyt muun varallisuuteni jouduttua valtion omaksi. Luovutan Rosa Gryphukselle kolme sipulia, joista varman vakuutukseni mukaan ensi toukokuussa on kehkeytyvä suuri musta tulpaani, jommoisesta Haarlemin puutarhayhdistys on luvannut sadantuhannen floriinin palkinnon. Luovutan hänelle ainoana perillisenäni nuo satatuhatta floriinia, asettaen ehdoksi ainoastaan sen, että hänen on valittava puolisoikseen noin minun ikäiseni mies, joka häntä rakastaa ja jota hänkin rakastaa, ja että hän antaa uudelle suurelle mustalle tulpaanilajille nimen *Rosa Barlaensis*, siis nimen, joka on muovaeltu hänen ja minun nimestäni yhteisesti. Suokoon Jumala minulle armonsa ja hänelle terveyttä!

Kornelius van Baerle.»

Ojentaen raamatun Rosalle lausui Kornelius:

— Lukekaa, mitä olen kirjoittanut!

— Oi herra, vastasi tyttö, — johan sanoin etten osaa lukea.

Silloin luki Kornelius ääneen tekemänsä testamentin.

Lapsi raukan nyyhkytykset kävivät yhä kiihkeämmiksi.

— Suostutteko ehtoihini? kysyi vanki surumielisesti hymyillen ja suudellen kauniin friisittären vapisevia sormia.

— Oi, en tiedä, herra, sopersi tyttö.

— Ette tiedä, — miksikä niin?

— Siinä on ehto, jota en voi täyttää.

— Mikä sitten? Luulin laatineeni ehdot välipuheemme mukaisiksi.

— Te annatte minulle nuo satatuhatta floriinia myötäjaisiksi?

— Niin kyllä.

— Ja minun pitäisi mennä naimisiin miehen kanssa, jota rakastan?

— Tietysti.

— Sitten en voi ottaa vastaan noita rahoja. En ole koskaan rakastava ketään, enkä mene koskaan naimisiin.

Saatuinaan nuo sanat vaivoin lausutuksi Rosa vaipui polvilleen, tuskasta puoleksi tajutonna.

Kauhistuneena nähdessään hänet niin kalpeana ja elotonna yritti Kornelius ottaa hänet syliinsä, mutta silloin kuului porraskäytävästä raskaita askeleita ja muita kammottavia ääniä, joihin yhtyi koiran haukunta.

— Teitä tullaan noutamaan! huudahti Rosa käsiään väännellen. — Jumalani! Jumalani! Eikö teillä ole enää mitään minulle sanottavaa?

Ja hän vaipui polvilleen ja painoi kasvot käsiinsä, tukehtumaisillaan kyyneliin ja nyhkytyksiin.

— Pyydän teitä rakkaudesta minuun huolellisesti säilyttämään noita kolmea sipulia ja hoitamaan niitä antamieni määräysten mukaisesti. Jääkää hyvästi, Rosa!

— Kyllä ... voi herra! sopersi tyttönen päätään kohottamatta. — Teen kaikki mitä olette käsenyt. Mutta naimisiin en voi mennä, sillä se ... se on aivan mahdotonta, vannon sen!

Ja hän kätki vavahtelevalle povellensa Korneliuksen antaman kalliin aarteen.

Melu, jonka Kornelius ja Rosa olivat kuulleet, johtui siitä, että virkakirjuri saapui noutamaan tuomittua, seurassaan teloittaja ja sotamiehiä, joiden piti muodostaa vartiojoukko mestauslavan ympärille, sekä linnan palvelusväkeen kuuluvia uteliaita katselijoita.

Osottamatta heikkoutta tai kerskailevaa rohkeutta otti Kornelius heidät vastaan pikemmin ystävinä kuin vihollisina ja tyytyi ilman muuta noudattamaan toimituksen täytäntöönpanoa varten annettuja määräyksiä.

Luodessaan silmäyksen pienestä ristikkoakkunasta torille hän näki mestauslavan ja parinkymmenen askeleen päässä siitä hirsipuun, josta de Witt veljesten häväistyt maalliset jäännökset oli poistettu maaherran käskystä.

Lähtiessään huoneesta seuratakseen sotamiehiä Kornelius halusi vielä kerran katsoa Rosan enkelinsilmiin, mutta hän näki sotamiesten miekkojen ja keihäiden välitse vain puupenkin vieressä maassa makaavan ruumiin ja värittömät kasvot, puolittain pitkien kiharoiden peitossa.

Mutta mennessään tiedottomaksi oli Rosa totellakseen ystävänsä laskenut kätensä samettiliivilleen, ja tajutonnakin suojeli hän yhä vielä vaistomaisesti Korneliuksen hänelle uskomaa aarretta.

Ja lähtiessään vankikammiosta näki Kornelius Rosan koukistuneiden sormien lomitse tuon keltaisen raamatunlehden, johon Kornelius de Witt oli niin suurella vaivalla ja tuskalla piirtänyt muutamia rivejä, jotka ehdottomasti olisivat pelastaneet niin ihmisen kuin tulpaaninkin, jos Kornelius vain olisi lukenut ne.

XII.

MESTAUS.

Korneliuksen tarvitsi kulkea tuskin kolmeasataa askeltakaan tullakseen vankilasta mestauslavalle.

Portaitten juurella odottava koira silmäili häntä levollisesti hänen kulkiessaan ohitse, ja hän oli näkevinään sen silmissä lempeän ilmeen, joka melkein vivahti säälille.

Kenties tunsu koira tuomitut ja puri ainoastaan niitä, jotka pääsivät vapaiksi.

Voi ymmärtää, että mitä lyhyempi matka vankilan ovelta mestauslavalle oli, sitä tiheämpänä joukkona reunustivat sitä uteliaat katselijat.

Ne olivat katselijoita, joiden kostonhimoa kolme päivää aikaisemmin vuodatettu veri ei ollut tyydyttänyt, vaan jotka nyt himoitsivat uutta uhria.

Tuskin oli Kornelius tullut näkyviin, kun ilmoille kohosi kaamea ulvonta, joka levisi yli torin ja siihen päättyviä, ihmistulvan täyttämiä katuja pitkin.

Mestauslava oli kuin neljän tai viiden virran huuhteleva saari.

Huutojen, ulvonnan ja uhkausten keskellä käyskenteli Kornelius tykkänään omaan itseensä vaipuneena.

Mitä ajatteli tuo oikeamielinen mies, mennessään nyt kuolemaan?

Hän ei ajatellut vihollisiaan, ei tuomareitaan, ei teloittajiaan.

Hän ajatteli kaikkia noita kauniita tulpaaneja, Ceylonissa, Bengaalissa ja muualla kasvavia, joita saisi katsella taivaan korkeudesta, istuessaan kaikkein viatonten kanssa Jumalan oikealla puolella ja silmäillen säälivästi tätä maailmaa, jossa herrat Jan ja Kornelius de Witt oli surmattu siksi, että olivat liiaksi ajatelleet politiikkaa, ja jossa ryhdyttiin surmaamaan herra Kornelius van Baerle siksi että hän oli liiaksi ajatellut tulpaaneja.

— Miekan isku vain, ajatteli tuo filosofi, — ja kaunis unelma on alkava.

Se vain oli tietymätöntä, täytyisikö hänen ehkä, kuten herra de Chalais'n, herra de Thoun ja muiden taitamattomasti mestattujen henkilöiden, kestää yhden iskun asemesta useampia.

Mutta siitä huolimatta nousi van Baerle tyynenä mestauslavan portaita ylös.

Hän nousi mestauslavalle ylpeänä siitä, että oli tuon kuuluisan Jan de Wittin ystävä, ylevän Kornelius de Wittin kummipoika, joskin roistoväki, joka nyt oli kokoontunut häntä katsomaan, oli paloitellut ja paistanut heidät kolme päivää sitten.

Hän polvistui, lausui rukouksensa ja havaitsi hartaalla ilolla, että jos laskeutessaan pänsä mestauslavalle piti silmänsä auki, voi vielä viime hetkenään nähdä Buitenhofin ristikkoakkunan.

Ja hetki tuli, jolloin hänen oli tehtävä tuo kammottava liike. Kornelius laskeutui leukansa kostealle ja kylmälle pölkylle. Mutta vastoin tahtoaan hän sulki silmänsä, kestääkseen rohkeammin tuikean iskun, joka oli tekevä lopun hänen elämästään.

Välkähdyks heijastui mestauslavalle: teloittaja oli kohottanut miekkansa.

Van Baerle lausui jäähyväiset suurelle mustalle tulpaanille, varmana saavansa herätessään lausua hyvää huomenta Jumalalle maailmassa, jossa vallitsi toisenlainen valo, toisenlaiset värit.

Kolmeen kertaan hän tunsu ilmanhengen alaspäin suhahtavasta miekasta värisevällä kaulallaan.

Mutta — oi ihmettä!

Hän ei tuntenut tuskaa, ei iskuakaan.

Hänelle ei ollut auennut mikään uusi värien maailma.

Äkkiä tunsu van Baerle jonkun tarttuvan varovasti hänen käsiinsä, ja pian hän huomasi seisovansa jalkojensa varassa, joskin hieman horjuvana.

Hän avasi silmänsä.

Joku luki hänen rinnallaan jotakin suurelta, punaisella vahasinetillä varustetulta pergamenttilevyiltä.

Ja entinen aurinko, keltaisena ja kalpeana kuten hollantilaisen auringon olla tulee, paistoi taivaalla, entinen ristikkoakkuna silmäili häntä Buitenhofin vankilasta, ja torilla seisoa sama roistoväki kuin ennenkin, mutta ei enää ulvovana, vaan ihmeissään.

Van Baerle koetti parhaansa mukaan katsella ja kuunnella, ja lopuksi hän käsitti kaikki.

Hänen ylhäisyytensä Oranian prinssi Vilhelm, joka nähtävästi pelkäsi että ne seitsemäntoista naulaa verta, jotka van Baerlellä likimmittain oli ruumiissaan, voisivat painaa liiaksi taivaallisen oikeuden vaa'assa, oli suvainnut ottaa huomioon hänen luonteensa sekä hänen viattomuuttaan todistavat asianhaarat ja vapauttanut hänet kuolemanrangaistuksesta. Sentähden miekka, joka oli luonut tuon uhkaavan välkkeen mestauslavalle, vain oli kiertänyt kolmeen kertaan hänen päätänsä, kuten Tuonelan lintu Turnuksen päätä, mutta ei ollut iskenyt hänen kaulaansa, vaan jättänyt niskanikamat vahingoittumattomiksi. Siksi ei hän ollut tuntenut mitään tuskaa eikä miekaniskua kaulassaan. Sentähden hymyili aurinko hänelle yhä edelleen tuolta tosin sangen vaalealta, mutta sentään aika miellyttävältä taivaanlaelta.

Kornelius, joka oli toivonut näkevänsä Jumalan ja kaiken maailman tulpaanitarhat, tunsi tosin hiukan pettymystä, mutta lohduttautui pian liikutellessaan jonkunmoisella mielihyvällä tuon ruumiinosan joustimia, jota me nimitämme kaulaksi.

Sitä paitsi Kornelius toivoi, että armahdus oli täydellinen ja että hänet päästettäisiin vapauteen ja kukkatarhojensa luo Dordrechtin.

Mutta Kornelius erehtyi, — käyttäkösemme rouva de Sévigné'n sanontatapaa. Kirjelmässä oli jälkikirjoitus, joka sisälsi kirjelmän tärkeimmän kohdan.

Tuossa jälkikirjoituksessa Vilhelm, Hollannin yleismaaherra, tuomitsi Kornelius van Baerlen elinkautiseen vankeuteen.

Kornelius ei ollut kyllin syyllinen kuollakseen, mutta hän oli liiaksi syyllinen elääkseen vapaana.

Kornelius kuuli tuon jälkikirjoituksen, ja voitettuaan harmin, jonka se ensi aluksi hänen mielessään herätti, hän ajatteli:

— No, ei kaikki silti ole hukassa. Elinkautisella vankeudella on sentään hyvätkin puolensa. Siellä odottaa minua Rosa ja mustan tulpaanin kolme sipulia.

Mutta Kornelius unohti, että seitsemässä maakunnassa voi olla seitsemän vankilaa, yksi kutakin kohden, ja että vangin leipä on halvempaa muualla kuin Haagissa, joka on pääkaupunki.

Hänen ylhäisyytensä Vilhelm, jolla nähtävästi ei ollut varaa elättää van Baerleä Haagissa, lähetti hänet elinkautiseen vankeuteen Loewesteinin linnahan, joka oli varsin lähellä Dordrechtia, mutta valitettavasti myöskin varsin kaukana siitä.

Loewestein sijaitsee nimittäin maantieteen mukaan Waalin ja Maasin muodostaman saaren nenässä, vastapäätä Gorkumia.

Van Baerle tunsi kyllin tarkoin maansa historian tietääkseen että kuuluisa Grotius oli Barneveldin kuoltua ollut vankina tuossa linnassa, ja että säädyt olivat olleet kyllin jalomielisiä myöntääkseen tämän kuuluisan kirjailijan ja runoilijan, lakimiehen, historioitsijan ja jumaluusoppineen ravintoa varten kaksikymmentäneljä äyriä päivää kohden.

— Minulle, joka en pienimmässäkään määrin vedä vertoja Grotiukselle, mietiskeli van Baerle, — annettaneen tuskin kahtatoistakaan äyriä, ja niillä tulen viettämään perin kurjaa elämää, — mutta pysynhän sentään hengissä.

Mutta äkkiä hänelle tuli mieleen kammottava ajatus.

— Oi, huudahti hän, — tuo tienoo on perin kosteata ja sumuista, ja maanlaatu ei ole lainkaan sopivaa tulpaaneilleni!

— Ja Rosa, Rosa ei ole oleva Loewesteinissä, mumisi hän, antaen päänsä vaipua kohden rintaa, tuon pään, joka juuri oli pelastunut vaipumasta vielä alemmaksi.

XIII.

Korneliuksen seistessä ajatuksiinsa vaipuneena, vaunut lähestyivät mestauslavaa.

Ne olivat aiotut vangille. Häntä kehoitettiin niihin nousemaan, ja hän totteli.

Hänen viimeinen katseensa suuntautui kohden Buitenhofin vankilaa. Hän toivoi näkevänsä akkunassa Rosan rauhoittuneet kasvat, mutta vaunujen eteen oli valjastettu oivat hevoset, ja nämä kuljettivat van Baerlen nopeasti pois keskeltä tuota kansanjoukkoa, joka ylistyshuudoin kunnioitti ylevää maaherraa, omistaen vielä muutaman häväistyssanan de Witt veljeksille ja kuolemasta pelastuneelle kummipojalle.

— Olipa oivallista, tuumiskelivat katselijat, — että kiiruhdimme rankaisemaan tuota Jan petturia ja Kornelius konnaa. Muutoin olisi hänen ylhäisyytensä säälistä riistänyt heidätkin meidän käsistämme, kuten tämän!

Katselijoiden joukossa, jotka van Baerlen mestaus ali houkutelut Buitenhofin torille ja jotka hiukan pahoittelivat asiain odottamatonta käännettä, oli varmaankin kaikkein pahastunein muuan siistipukuinen porvari, joka oli aamulla käyttänyt jalkojaan ja käsiään niin taitavasti, että hänet erotti mestauslavasta ainoastaan sitä ympäröivä vartiojoukko.

Moni oli osottanut kiihkeätä halua nähdä rikollisen Korneliuksen kavalan veren vuotavan; mutta ei kukaan ollut ilmaissut tuota koleata mielihaluansa sellaisella hillittömällä katkeruudella kuin mainittu porvari.

Kaikkein kiihtyneimmät olivat saapuneet päivänkoitteessa Buitenhofin torille, hankkiakseen itselleen mahdollisimman hyvän paikan. Mutta vieden voiton näistäkin oli tuo porvari viettänyt yönsä vankilan edustalla, ja sieltä käsin oli hänen onnistunut hyvin sanoin ja iskuin raivata itselleen tietä, niin että oli päässyt ensi riviin.

Ja kun teloittaja toi vangin mestauslavalle, oli tuo porvari, seisten paremmin nähdäkseen ja näkyäkseen kaivon vieressä olevalla rajapyykillä, tehnyt teloittajaa kohden liikkeen, joka merkitsi:

— Te pysytte sanassanne, eikö niin?

Ja tähän liikkeeseen oli teloittaja vastannut toisella, joka merkitsi:

— Voitte olla aivan levollinen.

Ken oli sitten tuo porvari, joka näytti olevan niin tuttava teloittajan kanssa, ja mikä oli noiden liikkeiden tarkoitus?

Asia on varsin helppo ymmärtää. Tuo porvari oli tietysti herra Isak Boxel, joka Korneliuksen vangitsemisen jälkeen oli tullut Haagiin, pyrkiäkseen saamaan haltuunsa nuo kolme mustan tulpaanin sipulia.

Boxel oli ensiksi tehnyt yrityksiä toteuttaakseen tuumansa Gryphuksen avulla, mutta tämä oli uskollinen, epäluuloinen ja pureva kuin verikoira. Hän käsitti Boxelin vihan takaperoisesti, luullen häntä vangin hartaaksi ystäväksi, joka turhanpäiväisillä verukkeilla pyrki hankkimaan vangille tilaisuuden paeta vankilasta.

Kun siis Boxel ensi kerran ehdotti Gryphukselle, että tämä toimittaisi hänelle sipulit, jotka vangin täytyi säilyttää joko povellaan tai jossakin kammionsa sopukassa, vastasi Gryphus ajamalla hänet ulos ja usuttamalla vahtikoiran hänen kimppuunsa.

Koiran hampaisiin jäänyt housunpala ei ollut lannistanut Boxelin rohkeutta. Hän palasi jälleen, mutta tällä kertaa oli Gryphus vuoteen omana, kuumeessa ja käsivarsi taittuneena. Hän ei siis ollut edes ottanut vastaan asiamiestä, mutta tämä oli nyt kääntynyt Rosan puoleen, tarjoten hänelle korvaukseksi noista kolmesta sipulista päähineen puhtaasta kullasta. Vastaukseksi jalo tyttönen, vaikkei tiennytkään kuinka arvokkaita nuo esineet olivat, joiden varastamisesta hänelle tarjottiin niin hyvä hinta, kehotti kiusaajaa kääntymään teloittajan puoleen, tämä kun oli tuomittujen viimeinen perillinen.

Tuo kehoitus sai erään tuuman hereille Boxelin mielessä.

Sillä välin oli tuomio langennut, — nopea, ratkaiseva tuomio. Isak ei ehtinyt lahjoa ketään. Hän päätti noudattaa Rosan neuvoa ja meni teloittajan puheille.

Isak oli varma, että Kornelius kuolisi tulpaanit sydämellään.

Boxel ei tiennyt ottaa lukuun kahta seikkaa, nimittäin:

Rosaa eli rakkautta;

Vilhelmiä eli armahtavaisuutta.

Ellei Rosaa eikä Vilhelmiä olisi ollut olemassa, olisivat Boxtelin laskut olleet oikeat.

Ilman Vilhelmiä olisi Kornelius kuollut.

Ilman Rosaa olisi Kornelius kuollut tulpaanit sydämellään.

Herra Boxel meni siis teloittajan puheille, esiintyi tuomitun hyvänä ystävänä ja tarjosi tulevan vainajan omaisuudesta, kulta- ja hopeakoruja lukuunottamatta, jotka jätti teloittajalle, hieman tuhlaten kokonaista sata floriinia.

Mutta mitä merkitsi sata floriinia sille, joka oli melkein varma voivansa tällä hinnalla ostaa Haarlemin puutarhayhdistyksen palkinnon?

Se oli laina, joka tuotti korkoa tuhannen yhdeltä, ja sellaista rahain sijoittamista ei käy moittiminen.

Teloittajan puolestaan ei tarvinnut tehdä juuri mitään voittaakseen nuo sata floriinia. Hänen piti vain toimituksen päätyttyä päästää Boxel palvelijoiheen mestauslavalle, ottamaan huostaansa ystävänsä maalliset jäännökset.

Oli muuten varsin tavallista, että jonkun johtomiehen kärsittyä kuolemanrangaistuksen Buitenhofin torilla, hänen opetuslapsensa menettelivät tähän tapaan.

Tuollaisella intoilijalla kuin Kornelius voi varsin hyvin olla ystävänä toinen intoilija, joka maksoi sata floriinia hänen ruumiistaan.

Niinpä suostuikin teloittaja hänen pyyntöönsä ja asetti vain sen ehdon, että saisi maksun etukäteen.

Boxtelin voi käydä kuten niiden, jotka menevät markkinanäytelmää katsomaan. Hän voi katua kauppiaan ja jälkeensä kieltäytyä maksamasta.

Boxtel maksoi etukäteen ja jäi odottamaan tapahtumain kehitystä.

Sanomattakin ymmärtää, että Boxel oli kiihtynyt, että hän piti silmällä vahteja, kirjureita, teloittajia, van Baerlen jokaista liikettä. Kuinkahan tämä asettaisi kaulansa mestauspölkylle, millä tavoin suistuisi hän maahan, ja eikö hän suistuessaan murskaisi allensa noita kallisarvoisia sipuleita? Oliko hän edes pannut ne kultarasiaan, kulta kun olisi kovinta kaikista metalleista?

Emme edes pyrikään kuvaamaan vaikutusta, jonka tähän ylevään sieluun teki mestaustoimituksen keskeytys. Miksi tuhlassa mestaja tuolla tavoin aikaansa, välkyttelemällä miekkaansa Korneliuksen päällä, sen sijaan että olisi sillä katkaissut hänen kaulansa? Mutta kun hän sitten näki kirjurin tarttuvan tuomitun käteen ja kohottavan hänet pystyyn sekä vetävän taskustaan esiin pergamenttilevyn, — kuuli maaherran armahduskirjeen luettavan julki, — silloin ei Boxel enää ollut ihminen. Hänen silmissään, huudossaan, liikkeissään kuvastui tiikerin, hyeenan tai käärmeen raivo. Jos hän olisi voinut saavuttaa van Baerlen, olisi hän käynyt hänen kimppuunsa ja surmannut hänet.

Nyt jäisi siis Kornelius henkiin ja menisi Loewesteiniin. Hän veisi sipulinsa vankilaansa, ja kenties hän löytäisi siellä puutarhan, jossa saisi mustan tulpaanin kukkaan.

On mielen järkytyksiä, joita kirjailija paran kynä ei pysty kuvaamaan, vaan joihin nähden hänen täytyy turvautua lukijan omaan mielikuvitukseen, tyytyen esittämään vain niihin liittyvät ulkonaiset tapahtumat.

Boxtel vaipui tiedotonna rajapyykiltään muutamien oraniaalaisten syliin, jotka olivat tyytymättömiä kuten hänkin tapahtumain kulkuun. Mutta luullen herra Isakin huutojen aiheutuvan ilosta, he antoivat hänen maistaa nyrkiniskuja sellaisia, ettei Kanaalin toisella puolellakaan olisi ollut parempia saatavissa.

Mutta mitä merkitsivät nyrkiniskut sen tuskan rinnalla, mikä raateli Boxelin sydäntä!

Hän yritti lähteä juoksemaan vaunujen jälkeen, jotka veivät pois Korneliuksen sipuleineen. Mutta innoissaan ei hän huomannut muuatta katukiveä, vaan kompastui, kadotti tasapainonsa ja pyöri kymmenen askelta eteenpäin. Kun hänen vihdoinkin onnistui nousta pystyyn rusikoituna ja tukehtumaisillaan, oli Haagin lokainen roskaväki kulkenut tietänsä hänen selkensä ylitse.

Vaatteet rikkinäisinä, selkä kirvelevänä ja kädet naarmuilla sai Boxel nyt mietiskellä kovaa kohtaloansa.

Luulisi hänen jo saaneen kyllänsä ja väsyneen taistelemasta sitä vastaan.

Mutta niin ei kumminkaan ollut.

Jaloilleen päästyään Boxtel raastoi tukkaansa parhaansa mukaan ja heitti töyhdöt uhriksi tuolle hurjalle ja säälimättömälle jumalattarelle, jolla on nimenä Kateus.

Epäilemättä iloitsi jumalatar tuosta antimesta, sillä mytologia kertoo hänellä muutoin olevan pääankoristeena ainoastaan käärmeitä.

XIV.

DORDRECHTIN KYYHKYSET.

Kornelius van Baerlelle oli tietysti suuri kunnia jo sekin, että hänet määrättiin samaan vankilaan, missä oppinut Grotius oli asustanut.

Mutta vankilaan tultuaan odotti häntä siellä vieläkin suurempi kunnia. Huone, mihin Barneveldin kuuluisa ystävä oli ollut suljettuna, oli vapaana tulpaaninviljelijä van Baerlen saapuessa Oranian prinssin armahtamana Loewesteinin linnaan.

Tuo huone oli ollut linnanväen kesken huonossa maineessa siitä saakka kuin Grotiuksen oli onnistunut kekseliään vaimonsa avulla paeta sieltä kirja-arkussa, jota ei ollut muistettu tutkia.

Van Baerlestä tuntui hyvältä enteeltä tuo, että hän sai juuri tämän huoneen; hänen mielestään ei olisi pitänyt panna uutta kyyhkystä häkkiin, josta edellinen oli niin helposti lentänyt tiehensä.

Tuo vankikammio on historiallinen huone. Emme siis hukkaa aikaamme kuvaamalla sen yksityiskohtia. Lukuunottamatta sitä, että siihen liittyi rouva Grotiukselle laadittu sivukammio, se oli samanlainen vankihuone kuin toisetkin, kenties hiukan korkeampi vain. Sitä paitsi oli ristikkoakkunasta mitä ihanin näköala.

Muutoin ei kertomuksemme tarkoituksena olekaan kuvata niin ja niin monta huonetta sisustuksineen. Van Baerlelle merkitsi elämä muutakin kuin hengittämistä. Vanki parka rakasti paljoa enemmän kuin hengitysneuvojaan kahta esinettä, jotka ainoastaan ajatus, tuo nopea matkailija, tästä lähtien voi toimittaa hänen ihailtaviksensa.

Kukka ja nainen, — niin toinen kuin toinenkin oli häneltä ainaiseksi hukassa!

Onneksi erehtyi kunnon van Baerle näin ajatellessaan! Jumala, joka hänen vaeltaessaan mestauslavalle oli silmäillyt häntä isän hymyilevin katsein, Jumala oli varannut hänelle vankilassa, herra Grotiuksen huoneessa, ihmeellisempiä elämänvaiheita kuin mikään tulpaaninviljelijä konsanaan on kokenut.

Kun hän eräänä aamuna seisoj akkunansa ääressä nauttien Waalista kohoavasta raittiista ilmasta sekä ihailien synnyinkaupunkinsa Dordrechtin tuulimyllyjä, jotka näkyivät kaukaa savupiippumetsän takaa, havaitsi hän kuinka samasta suunnasta lähestyi parvi kyyhkysii, jotka vilusta väristen laskeutuivat päivänpaisteeseen Loewesteinin suipoille harjoille.

— Nämä kyyhkysii, mietiskeli van Baerle, — tulevat Dordrechtista, ja siis voivat ne myöskin palata sinne. Jos joku kiinnittäisi sanasen niiden siipeen, niin hänen voisi onnistua lähettää itsestään tietoja Dordrechtii, missä häntä surraan.

Vaivuttuaan sitten hetkeksi haaveisiin van Baerle lisäsi:

— Tämä »joku» olen minä!

Ajasta ei ole puutetta, kun on kahdenkymmenen kahdeksan vuoden vanha ja on tuomittu elinkautiseen vankeuteen eli siis viettämään kaksikymmentäkaksi tai kaksikymmentäkolme tuhatta päivää vankilassa.

Ajatellen kolmea sipuliaan — sillä tuo ajatus sykähteli aina syvinnä hänen mielessään, kuten sydän syvinnä povessa, — van Baerle valmisteli kyyhkysille ansan. Hän houkutteli noita siivekkäitä olentoja kaikilla herkkupaloilla, joita hänen keittiönsä tarjosi, — kahdeksastatoista äyristä päivää kohden, — ja ponnisteltuaan turhaan kuukauden ajan, hän lopuksi sai ansaan naaraskyyhkysen.

Hän käytti nyt kaksi kuukautta pyydystääkseen uroskyyhkysen. Sitten hän sulki ne yhteen, ja alussa

vuotta 1673 hän munia saatuaan päästi naaraan vapaaksi, ja tämä läksi, uskoen munat uroskyyhkynsen haudottaviksi, ilomielin lentämään kohden Dordrechtia, kirjelijpu siiven alla.

Illalla se palasi.

Kirje oli yhä paikoillaan.

Tämä uudistui joka päivä kahden viikon aikana, tuottaen ensiksi van Baerlelle pettymystä ja saattaen hänet lopuksi epätoivon valtaan.

Kuudentenatoista päivänä kyyhkynen vihdoinkin palasi ilman kirjettä.

Van Baerle oli osottanut kirjeen hoitajattarelleen, vanhalle friisittärelle, rukoillen sitä armeliasta ihmistä, joka sen löytäisi, toimittamaan sen hänelle mahdollisimman varmasti ja nopeasti.

Tässä hoitajattarelle osotetussa kirjeessä oli ollut pieni lippu Rosalle.

Jumala, joka henkäyksellään kuljettaa orvokin siemenen ylös kivimuureille ja suo sadetta, joka sen kasvattaa, Jumala huolehti siitä, että van Baerlen hoitajatar sai tämän kirjeen.

Se tapahtui tällä tavoin:

Lähtiessään Dordrechtista Haagiin ja Haagista Gorkumiin, herra Isak Boxtel oli jättänyt oman onnensa nojaan sekä talonsa että palvelijansa, sekä näkötorjnsa kaukoputkineen että myöskin kyyhkysensä.

Palkatta jäänyt palvelija käytti ensin vähäiset säästövaransa ja ryhtyi sitten syömään kyyhkysyä.

Tämän johdosta kyyhkysset muuttivat Isak Boxelin katolta Kornelius van Baerlen katolle.

Van Baerlen hoitajatar oli hyväsydäminen olento, jonka täytyi saada rakastaa jotakin. Hän otti suojaansa kyyhkysset, jotka olivat turvautuneet hänen vieraanvaraisuuteensa, ja kun Isakin palvelija tuli noutamaan niistä viimeiset kaksitoista tai viisitoista, syödäkseen ne, kuten oli syönyt edelliset kaksitoista tai viisitoista, tarjoutui hän ostamaan ne kuudesta äyristä kappaleen.

Hinta oli puolta suurempi tavallista, ja palvelija suostui ilolla ehdotukseen.

Hoitajatar oli siis kyyhkysten laillinen omistaja.

Nuo kyyhkysset olivat toisten seurassa tehneet retkeilyjä Haagiin, Loewesteiniin, Rotterdamiin, epäilemättä haluten toisenlaisia jyviä, toisenmakuisia hampunsiemeniä.

Sattuma tai pikemmin Jumala, Jumala, jonka johdatuksen me puolestamme haluamme nähdä joka asiassa, Jumala oli sallinut van Baerlen saada juuri yhden näistä kyyhkysistä ansaansa.

Jos ei siis kateellinen Boxtel olisi lähtenyt vihollisensa jälkeen Dordrechtista Haagiin ja sieltä Gorkumiin — tai Loewesteiniin, jos niin halutaan, sillä noita paikkakuntia erottaa ainoastaan Waalin ja Maasin yhtyneet vedet, — olisi van Baerlen kirje joutunut hänen käsiinsä, eikä hoitajattaren, ja vanki parka olisi hukannut turhaan aikansa ja vaivansa, ja niiden moninaisten vaihtelevien tapahtumain sijaan, joita kynämme tulee esittämään, olisi meidän kuvaaminen vain sarjaa synkkiä päiviä, elottomia ja värttömiä kuin musta yö.

Kirje joutui siis van Baerlen hoitajattaren käsiin.

Ja eräänä iltana helmikuun lähestyessä, kun tähdet alkoivat syttyä taivaalla, Kornelius kuuli torninsa porraskäytävästä äänen, joka saattoi hänet vavahtamaan.

Hän laski käden sydämelleen ja jäi kuuntelemaan.

Rosan lempeä, miellyttävä ääni se oli.

Tunnustakaamme ettei Kornelius joutunut siinä määrin pois suunniltan hämmästyksestä ja ilosta, kuin olisi joutunut ilman tuota kyyhkysjuttua. Kyyhkynen oli kirjeen asemesta tuonut hänelle toivoa tyhjän siipensä alla, ja tuntien Rosan sekä toivoen kirjeen hänet saavuttaneen, hän odotteli joka päivä tietoja lemmitystään ja sipuleistaan.

Hän nousi paikaltaan, kurotti korvansa, taivutti ruumiinsa kohden ovea.

Kyllä, sama ääni se oli, joka oli niin miellyttävästi vaikuttanut häneen Haagissa.

Mutta onnistuisiko Rosan, joka oli matkustanut Haagista Loewesteiniin, Rosan, joka oli päässyt — Kornelius ei tiennyt miten — vankilaan, onnistuisiko tämän Rosan myöskin päästä yhtä onnellisesti vangin tykö?

Korneliuksen mielen täytyessä yhä uusilla ajatuksilla ja toiveilla, hänen kammionsa ristikkoluukku aukeni ja siihen ilmaantui Rosa ilosta loistavana ja hienosti puettuna, entistään kauniimpana surun kalventamine poskineen. Hän painoi kasvonsa rautaristikoon lausuen:

— Oi herra, herra, tässä olen nyt!

Kornelius levitti käsivartensa, katsahti taivaalle ja päästi ilohuudon.

— Oi Rosa, Rosa! huudahti hän.

— Hiljaa, puhukaamme hiljaa, isäni seuraa minua, sanoi tyttö.

— Isänne?

— Niin, hän on tuolla alhaalla pihaportaitten luona saamassa määräyksiä linnanpäälliköltä, mutta hän tulee kohta.

— Määräyksiä linnanpäälliköltä?

— Koetan selittää teille kaikki mahdollisimman lyhyesti. Maaherralla on tunnin matkan päässä Leidenistä maakartano, suuri karjatalo. Tätini, joka on ollut hänen hoitajattarensa, hoitaa siellä koko karjataloutta. Saatuaani kirjeenne, jota valitettavasti en osannut lukea, vaan jonka hoitajattarenne luki minulle, kiiruhdin tätini luo ja jäin sinne odottamaan että prinssi tulisi siellä käymään. Kun hän tuli sinne, pyysin häntä sallimaan isäni vaihtaa Haagin vankilan vanginvartijan toimen päällysmiehen toimeen Loewesteinissä. Syytä hän ei aavistanut. Jos hän olisi sen tehnyt, niin ei hän kenties olisi suostunut, mutta nyt hän suostui.

— Joten nyt siis olette täällä.

— Kuten näette.

— Saan siis nähdä teitä joka päivä?

— Niin usein kuin suinkin mahdollista.

— Oi Rosa! Ihana Rosa madonnani! huudahti Kornelius. — Te rakastatte siis minua hiukan?

— Hiukan? lausui tyttö. — Oi, herra Kornelius, olette liian vaatimaton!

Kornelius ojensi intohimoisesti kätensä häntä kohden, mutta ainoastaan heidän sormensa kohtasivat toisensa rautaristikon lomitse.

— Isäni! äännähti tyttö.

Ja Rosa käännähti nopeasti ja kiiruhti isäänsä vastaan, joka jo oli ehtinyt portaitten yläpäähän.

XV.

RISTIKKOLUUKKU.

Gryphusta seurasi tuo suunnaton koira, johon tutustuimme Haagissa.

Vanginvartija kuljetti sitä mukanaan, jotta se tarvittaessa tuntisi vangit.

— Katsokaa, isä, sanoi Rosa, — tässä on tuo kuuluisa huone, josta herra Grotius karkasi.

— Niin, niin, tuo lurjus Grotius! Hän oli tuon Barneveld konnan ystäviä, jonka lapsena ollessani näin mestattavan. Vai tästä huoneesta Grotius karkasi. Hyvä, minä vastaan siitä, ettei kukaan toinen siitä enää karkaa.

Ja avaten oven hän alkoi pimeässä keskustella vangin kanssa.

Koira ryhtyi muristen nuuskimaan vangin pohkeita, ikäänkuin kysyäkseen häneltä, kuinka hän rohkeni vielä olla elossa, vaikka oli lähtenyt vankilasta oikeudenkirjurin ja teloittajan seurassa.

Mutta Rosa kutsui koiraa luoksensa, ja se totteli.

— Herra, sanoi Gryphus, kohottaen lyhtynsä korkeammalle, pyrkien heittämään hiukan valoa ympärilleen, — tässä näette vankilanne uuden päällysmiehen. Vankihuoneitten ylin valvonta kuuluu minulle. Minä en ole paha, mutta hetyvätön kaikkeen nähden, mitä komentoon kuuluu.

— Mutta minähän tunnen teidät varsin hyvin, rakas herra Gryphus, sanoi vanki, tullen lyhdyn valopiiriin.

— Kas vain, kas, tekö se olettekin, herra van Baerle, lausui Gryphus.

— No niin, no niin, näin sitä sentään aina tapaa tuttavilla!

— Niin kyllä, sanoi Kornelius, — ja näen suureksi ilokseni, ettei kättänne enää mikään vaivaa, koska voitte sillä pitää lyhtyä.

Kulmiansa rypistellen lausui Gryphus:

— Valtiollisissa asioissa tehdään aina tyhmyyksiä. Hänen ylhäisyytensä on jättänyt teidät henkiin, minä en olisi sitä tehnyt.

— Mutta miksikä niin?

— Siksi että teissä on miestä alkamaan sommitella uudelleen salajuonia. Te oppineet olette liitossa paholaisen kanssa.

— Kuinka, mestari, virkkoi Kornelius nauraen, — oletteko tyytymätön tapaani hoitaa käsivarttanne tai vaatimaani palkkaan?

— Päinvastoin, tuhat tulimaista, päinvastoin! murisi Gryphus. — Temppunne onnistui aivan liian hyvin, — siinä täytyi olla jotakin taikaa. Kuuden viikon perästä voin käyttää kättäni, kuin ei sille olisi koskaan tapahtunut mitään. Buitenhofin lääkäri, joka on varsin taitava ammatissaan, halusi taittaa sen uudelleen, sijoittaaksensa sen sääntöjen mukaisesti paikoilleen, taaten etten voisi käyttää sitä kolmeen kuukauteen.

— Ja te ette suostunut?

— En. Minä sanoin hänelle: »Kun kerran voin tällä käsivarrellani tehdä ristinmerkin,» — Gryphus oli katolilainen, — »kun voin tehdä ristinmerkin, niin ei paholaisesta ole pelkoa.»

— Mutta jos ette kerran pelkää paholaista, herra Gryphus, sanoi van Baerle, — niin lienee teillä vielä vähemmän syytä pelätä oppineita.

— Oppineet ovat pahimmat kaikista, huudahti Gryphus, ottamatta korviinsa Korneliuksen perustelua.

— Mieluummin vartioisin kymmentä soturia kuin yhtä ainoata oppinutta. Soturit polttavat tupakkaa, juovat, juopuvat ja käyvät lauhkeiksi kuin lampaat saatuaan paloviinaa tai Maasin viiniä. Mutta oppineet! Ei puhuttakaan tupakoimisesta, juomisesta, juopumisesta! He pysyvät raittiina, säästävät rahansa, pitävät päänsä selvänä pystyäkseen sommittelemaan salajuonia. Mutta sanon teille nyt jo alusta pitäen, ettei teidän ole käyvä helpoksi ryhtyä salavehkeilyyn. Eihän teillä ole edes loitsukirjaakaan eikä muitakaan kirjoja, ei edes paperia. Herra Grotius pelastui kirjojensa avulla.

— Vakuutan teille, herra Gryphus, vastasi van Baerle, — että jos ehkä mielessäni olisi ollutkin ajatus paeta, niin olen siitä nyt ehdottomasti luopunut.

— Oikein, oikein! sanoi Gryphus. — Pitäkää itse itseänne kurissa, minä kyllä myös avustan teitä siinä toimessa. Mutta kaikesta huolimatta on hänen ylhäisyytensä tehnyt pahan virheen.

— Jättäessään pääni paikoilleen, te tarkoittatte. Kiitoksia, kiitoksia, herra Gryphus!

— Niin kyllä. Saamme nähdä, eivätkö herrat de Witt nyt pysy rauhallisina.

— Puheenne on kammottavaa, sanoi van Baerle kääntyen pois salatakseen inhonsa. — Te unohdatte, että toinen noista onnettomista oli ystäväni, ja toinen ... toinen oli minulle läheinen kuin isä.

— Muistan sen kyllä, mutta muistan senkin, että molemmat olivat salavehkeilijöitä. Sitä paitsi puhun myöskin säälistä.

— Todellakin? Selittäkööpä hiukan tuota asiaa, herra Gryphus, — en oikein ymmärrä teitä.

— Nähkääs, jos mestari Harbruck olisi katkaissut kaulanne...

— Niin mitä sitten?

— Te ette kärsisi enää. Nyt sitä vastoin tulee elämänne olemaan varsin raskasta, en tahdo salata sitä teiltä.

— Kiitoksia lupauksestanne!

Ja vangin hymyillessä ivallisesti vanhukselle Rosa vastasi hänelle oven takaa enkelin hymyilyllä.

Gryphus lähestyi akkunaa.

Oli vielä siksi valoisa, että voi erottaa harmaaseen usmaan peittyvän äärettömän ilmapiirin.

— Millainen näköala täältä on? kysyi Gryphus.

— Erinomaisen kaunis, vastasi Kornelius katsoen Rosaan.

— Niin, niin, — aivan liian laaja näköala.

Samassa kaksi kyyhkystä, pelästyneenä nähdessään oudon ihmisen ja varsinkin kuullessaan hänen äänensä, läksi pesästään ja katosi sumuun.

— Mitä tämä merkitsee? tiedusteli Gryphus.

— Ne ovat minun kyyhkysiäni, vastasi Kornelius.

— Teidän kyyhkysiänne, huudahti vartija, — teidän kyyhkysiänne? Onko vangilla sitten mitään omaa?

— No, sanoi Kornelius, — sitten ne ovat Jumalan kyyhkysiä, jotka hän on lainannut minulle.

— Tässä on jo tapahtunut rikos sääntöjä vastaan, vastasi Gryphus. — Vai kyyhkysiä! Minä sanon teille, nuori mies, erään seikan, nimittäin sen, että nuo kyyhkysset jo huomispäivänä kiehuvat minun padassani.

— Mutta ensiksikin teidän täytyisi saada ne kiinni, sanoi van Baerle. — Ette salli minun nimittää niitä kyyhkysiksi, mutta vielä vähemmin ne ovat teidän kyyhkysiänne, sen vakuutan!

— Ei hätäillä, ei hätäillä! mumisi vartija. — Huomenna minä katkaisen niiltä kaulan.

Ja lausueessaan tuon ilkeän uhkauksen Gryphus kumartui ulos tarkastamaan pesän rakennetta, suoden van Baerlelle tilaisuuden rientää ovelle pusertamaan Rosan kättä ja saamaan häneltä lupauksen:

— Kello yhdeksän illalla.

Gryphus, jonka mielessä paloi halu saada seuraavana päivänä täyttää uhkauksensa, ei nähnyt mitään, ei kuullut mitään, ja suljettuaan akkunaa hän tarttui tyttärensä käsivarteen, läksi huoneesta, väänsi oven kahteen lukkoon, työnsi salvat ovelle ja läksi ilahduttamaan toista vankia samantapaisilla lupauksilla.

Tuskin oli hän poistunut, kun Kornelius meni ovelle kuunnellakseen askelten etenemistä, ja kun ne lakkasivat kuulumasta, hän juoksi akkunaa luo ja tuhosi tykkänään kyyhkysten pesän.

Parempi oli karkottaa ne ainaiseksi luotaan kuin saattaa kuolemanvaaraan kiltit sanansaattajat, joita hänen oli kiittäminen onnesta, että sai nähdä Rosan.

Mutta ei vartijan käynti eikä hänen raa'at uhkauksensa, ei synkkä tulevaisuudenkuva hänen valtansa väärinkäytön uhrina ollut voinut Korneliuksen mielestä karkottaa suloisia ajatuksia eikä toivoa, jonka Rosan läsnäolo oli saanut hereille hänen mielessään.

Kärsimättömästi odotti hän, että Loewesteinin tornikello löisi yhdeksän.

Olihan Rosa sanonut: — Tulen kello yhdeksän.

Viimeinen metallisointu väreili vielä ilmassa, kun Kornelius kuuli porraskäytävästä keveitä askeleita ja hameen kahinaa, ja valo lankesi sisään oven ristikkoakkunasta, johon Korneliuksen silmät olivat kiihkeästi kiintyneet.

Luukku oli avattu ulkoapäin.

— Tässä minä olen, sanoi Rosa, vielä aivan hengästyneenä portaita noustuaan, — tässä olen!

— Oi, Rosa kulta!

— Teistä on siis hauskaa tavata minua?

— Kuinka voitte sitä kysyäkään! Mutta sanokaa, kuinka teidän on onnistunut päästä tänne?

— Isäni vaipuu illalla uneen melkein heti illallisen jälkeen, paloviinasta hiukan päihtyneenä. Silloin toimitan minä hänet vuoteeseen. Elkkä kertoko tästä kenellekään, sillä tuo uni suo minulle tilaisuuden tulla joka ilta tunnin ajaksi teidän kanssanne juttelemaan.

— Oi, kiitän teitä, Rosa, rakas Rosa!

Ja näin sanoen Kornelius vei kasvonsa niin lähelle ristikkoluukkuja, että Rosa vetääntyi kauemmaksi.

— Minä olen tuonut teille takaisin tulpaaninsipulinne.

Korneliuksen sydän sykähti ilosta. Hän ei ollut vielä uskaltanut kysyä Rosalta, miten hänelle uskotun kalliin aarteen oikein oli käynyt.

— Te olette siis säilyttänyt ne?

— Tehän uskoitte ne minulle aarteena, joka oli teille hyvin rakas.

— Mutta minähän lahjoitin ne teille, ja nähdäkseni ne siis olivat teidän.

— Ne olisivat olleet minun omani teidän kuoltuanne, ja onneksi te olette elossa. Oi, kuinka minä siunasin hänen ylhäisyyttään! Jos Jumala suo prinssi Vilhelmille kaiken sen onnen, jota olen hänelle toivonut, niin epäilemättä on kuningas Vilhelm oleva sekä kuningaskuntansa että koko maailman onnellisin ihminen. Te olitte elossa, ja pitäen kumminne Korneliuksen raamatun omanani, päätin toimittaa teille sipulinne takaisin, mutta en vain tiennyt, kuinka se voisi tapahtua. Lopuksi päätin mennä maaherralta pyytämään isälleni tämän vankilan päällysmiehen paikkaa. Silloin toi hoitajattarene minulle teidän kirjeenne. Oi kuinka me itkimme yhdessä! Mutta päätökseni kävi nyt entistä lujemmaksi, ja minä läksin Leideniin. Lopun te tiedätte.

— Kuinka, rakas Rosa, sanoi Kornelius, — te olitte ajatellut tulla minua tapaamaan jo ennenkuin saitte kirjeeni?

— Ja sitä te kysyttekään! sanoi Rosa, jonka sydämessä rakkaus vei voiton kainoudesta. — Sehän oli ainaisena ajatuksenani!

Ja näin sanoessaan Rosa kävi niin kauniiksi, että Kornelius lähensi otsansa ja huulensa toistamiseen ristikkoluukkuun, ilmeisesti aikeessa kiittää tyttöstä.

Rosa peräytyi kuten edelliselläkin kerralla.

— Olen todellakin, lausui hän tuollaiseen keikailevaan tapaan, jommoisella nuoret tytöt kiusaavat ihailijoitaan, — olen todellakin varsin usein pahoitellut sitä, etten osaa lukea, mutta en koskaan siinä määrin kuin saadessani teidän kirjeenne. Pitelin kädessäni tuota kirjettä, joka puhui muille niin paljon ja jota minä tyhmyri en pystynyt ymmärtämään.

— Olette usein pahoitellut ettette osaa lukea, sanoi Kornelius, — ja minkätähden?

— No, sanoi nuori tyttö nauraen, — voidakseni lukea kaikki ne kirjeet, joita minulle kirjoitettiin.

— Te saitte siis paljon kirjeitä, Rosa?

— Sadoittain.

— Mutta kuka teille sitten kirjoitti?

— Kukako kirjoitti? Ensiksikin kaikki ylioppilaat, jotka kulkivat Buitenhofin torin poikki, kaikki upseerit, jotka menivät harjoituskentälle, kaikki kauppapalvelijat ja yksin kauppiaatkin, jotka näkivät minut pienen akkunani ääressä.

— Ja mitä te teitte kaikilla noilla kirjeillä?

— Ennen annoin jonkun ystävättäreni lukea ne ääneen, sanoi Rosa, — ja se tuotti minulle paljon huvia. Mutta viime aikoina on minusta tuntunut turhalta hukata aikaansa tuollaisiin typeryyksiin, ja olen polttanut ne.

— Viime aikoina! huudahti Kornelius ilon ja rakkauden kyyneleet silmissään.

Punehtuen loi Rosa katseensa maahan.

Hän ei siis nähnyt, kuinka Korneliuksen huuli raukat lähestyivät häntä, mutta kohtasivat ainoastaan rautaristikon! Mutta tuosta väliaidasta huolimatta tunki tyttönen kumminkin huulillaan mitä hellimmän suutelon tulisen henkäyksen.

Tuntiessaan tuon hehkun Rosa kävi yhtä kalpeaksi, ehkä kalpeammaksikin kuin oli ollut Buitenhofissa mestauspäivänä. Hän päästi vaikeroivan huokauksen, sulki kauniit silmänsä ja pakeni sykkivin sydämin, koettaen turhaan kädellään hillitä sen pamppailua.

Kornelius jäi yksin, lohtunaan vain Rosan tukan jättämä suloinen lemu, joka oli sekin joutunut vangiksi rautaristikkojen taakse.

Rosa oli paennut niin nopeasti, että oli unohtanut antaa Korneliukselle mustan tulpaanin sipulit.

XVI.

OPETTAJA JA OPPILAS.

Kuten on voitu huomata, ei Kornelius de Wittin kummipojan ollut onnistunut voittaa likimainkaan samassa määrin kunnan Gryphuksen, kuin hänen tyttärensä suosiota.

Loewesteinissä oli kaikkiaan viisi vankia. Päälysmiehen toimi ei siis ollut vaikea täyttää, ja se olikin annettu Gryphukselle etupäässä hänen vanhojen päivänsä turvaamiseksi.

Mutta tuon arvoisan vartijan mielikuvituksissa hänen toimensa merkitys kasvoi määrättömiin. Korneliuksen laski hän ensi luokan pahantekijöihin. Hän oli siis vaarallisin hänen vangeistansa. Hän piti silmällä jokaista hänen tointansa, lähestyi häntä vain kasvot vihaisina ja antoi hänen kaikin tavoin tuntea seuraukset kammottavasta kapinoimisestaan lempeää maaherraa kohtaan.

Hän tuli kolmasti päivässä Korneliuksen huoneeseen, odottaen aina tapaavansa hänet jostakin pahanteosta. Mutta Kornelius ei enää välittänyt kirjeenvaihdostakaan, saatuaan kirjeenvaihtajansa luokseen. Yksin sekin on luultavaa, että jos Korneliukselle olisi suotu vapaus ja annettu lupa mennä minne ikinä halusi, vankila, jossa Rosa ja hänen sipulinsa olivat, olisi ollut hänestä mieluisampi kuin mikään muu olopaikka ilman Rosaa ja sipuleja.

Rosa oli luvannut tulla joka ilta kello yhdeksän juttelemaan rakkaan vangin kanssa, ja kuten olemme nähneet oli hän jo ensi iltana pitänyt lupauksensa.

Seuraavana päivänä tuli hän jälleen, yhtä salaperäisenä ja varovaisena kuin edellisenäkin. Hän oli tehnyt mielessään lupauksen, ettei liiaksi lähentäisi kasvojaan ristikkoluukkuun. Saadakseen heti alulle keskustelun, joka vakavasti kiinnittäisi van Baerlen mielen, hän ojensi hänelle ristikon lävitse sipulit, yhä vielä samaan paperiin käärittyinä.

Mutta Rosan suureksi hämmästykseksi työnsi van Baerle sormenpäillään hänen valkoisen kätensä takaisin.

Kornelius oli tuuminut asiaa.

— Kuulkaa, sanoi hän, — emme saa panna liian paljoa yhdellä kertaa alttiiksi. Huomatkaa, rakas Rosa, että on kysymyksessä mahdottomana pidetyn yrityksen toteuttaminen. Meidän olisi saatava suuri musta tulpaani kukkimaan. Ryhtykäämme siis kaikkiin mahdollisiin varovaisuustoimenpiteisiin, niin ettei meillä ole mitään kaduttavaa, jos emme onnistuisikaan. Kuulkaa, kuinka olen ajatellut meidän saavuttavan päämäärämme.

Rosa kuunteli mahdollisimman tarkasti, vähemmin siksi, että asia hänestä itsestään olisi ollut niin kovin mielenkiintoinen, kuin sentähden että vanki parka sitä katsoi niin peräti tärkeäksi.

— Tarkatkaa, sanoi Kornelius, — mitä olen ajatellut meidän molempain tehtäväksi tämän tärkeän yrityksen hyväksi.

— Tarkkaan parhaani mukaan, sanoi Rosa.

— Teillä lienee kaiketi tässä linnoituksessa pieni puutarha tai ainakin jonkunmoinen piha tai jokin pengermä.

— Meillä on hyvin kaunis puutarha, sanoi Rosa, — se on Waalin rannalla ja siellä kasvaa paljon kauniita vanhoja puita.

— Voitteko, Rosa kulta, tuoda minulle vähän multaa tuosta puutarhasta, että voisin arvostella millaista se on.

— Tuon huomenna.

— Tuokaa sitä hiukan varjoisalta ja hiukan päivänpaisteiselta paikalta, niin että voin sitä arvostella sekä kuivana että kosteana.

— Teen määräystenne mukaan.

— Kun minä olen valinnut mullan ja määrännyt mitä siihen nähden on tehtävä, niin jaamme sipulit, ja te otatte niistä yhden ja istutatte sen minun määräämänäni päivänä valitsemaani multaan. Se on varmasti kukkiva, jos seuraatte ohjeitani.

— En väisty hetkeksikään sen luota.

— Toisen sipulin te annatte minulle ja minä koetan kasvattaa sen täällä huoneessani, — se on auttava minua kuluttamaan pitkät päivät, jolloin en teitä näe. Tähän nähden minulla on varsin vähäiset toiveet, ja katson tuota kukka raukkaa jo etukäteen itsekkäisyyteni uhriksi. Joskus pilkistää sentään aurinko tänne sisään. Koetan käyttää hyväkseni kaikkea, yksin piippuni suomaa lämpöä ja tuhkaa. Kolmannen sipulin me pidämme tallessa — tai, oikeammin sanoen, te pidätte tallessa — siltä varalta että molemmat toiset yrityksemme epäonnistuisivat. Jos menettelemme tällä tavoin, rakas Rosani, niin on mahdotonta ettemme voittaisi noita sataatuhatta floriinia myötäjäisiä, ja samalla saamme nauttia onnesta nähdä työmme menestyneen.

— Ymmärrän kaikki varsin hyvin, sanoi Rosa. — Huomenna tuon teille multaa ja te valitsette sitä itseänne ja minua varten. Teidän sipulillenne täytyy minun sitä tuoda moneen erään, sillä en voi tuoda sitä kuin hiukan kerrallaan.

— Meillä ei ole kiirettä, rakas Rosa. — Tulpaanejamme ei voi istuttaa ennenkuin noin kuukauden kuluttua. Meillä on siis yllin kyllin aikaa. Mutta hoidattehan te sipulianne aivan minun määräysteni mukaan?

— Sen lupaan.

— Ja kun se on istutettu, kerrotte kaikesta mikä koskee kasvattiamme, sään muutoksista, jäljistä käytävillä ja saroilla. Öisin tarkkaatte, liikuskeleeko puutarhassamme kissoja. Dordrechtissa kerran kaksi noista onnettomista eläimistä tuhosi kaksi kukkasarkaani.

— Tarkkaan parhaani mukaan.

— Kuutamöinä... Voitteko te nähdä puutarhaan, rakas lapseni?

— Makuuhuoneeni akkuna on sinnepäin.

— Hyvä. Kuutamöinä pidätte silmällä, tuleeko sinne muurin raoista rottia. Rotat ovat pelättäviä nakertajia, ja olen kuullut onnettomain tulpaaninviljelijäin katkeralla mielellä parhaan Noaa siitä, että hän otti rottaparinkin mukaansa arkkiin.

— Pidän puutarhaa silmällä. Ja jos näen siellä kissoja tai rottia...

— Mietimme sitten mitä on tehtävä. Mutta sitten on vielä olemassa muuan vihollinen, — van Baerle oli vankilassa käynyt epäluuloiseksi —, on vielä muuan vihollinen, vaarallisempi kuin kissat ja rotat!

— Ja mikä eläin se on?

— Ihminen! Moni varastaa floriinin, pannen vapautensa alttiiksi tuon turhanpäiväisen rahamäärän takia, — onhan silloin paljoa enemmän syytä varastaa sadantuhannen floriinin arvoinen tulpaaninsipuli.

— Ei kukaan muu ole pääsevä puutarhaan kuin minä.

— Lupaatte sen?

— Vakuutan sen pyhästi.

— Hyvä! Paljon kiitoksia, Rosa! Teitä minun on kiittäminen kaikesta ilosta, mikä tulee osakseni.

Ja kun van Baerlen huulet jälleen lähestyivät ristikkoa yhtä tulisina kuin edellisenä päivänä ja muutoinkin jo oli aika lähteä, veti Rosa päänsä kauemmaksi luukusta ja kurotti kätensä kohden vankia.

Tuossa kauniissa kädessä, jota turhamainen tyttönen hoiti erityisellä huolella, oli sipuli.

Kornelius suuteli intohimoisesti tuon käden sormenpäitä. Tekikö hän sen siksi että tuo käsi piteli suuren mustan tulpaanin sipulia? Vai siksikö, että käsi oli Rosan? Sen jätämme viisaampien ratkaistavaksi.

Rosa läksi, toiset kaksi sipulia poveansa vasten puserrettuina.

Pusersiko hän niitä vasten poveansa siksi että ne olivat suuren mustan tulpaanin sipuleja, vai siksi että hän oli saanut ne Kornelius van Baerleltä? Tähän kysymykseen olisi luullaksemme helpompi vastata kuin edelliseen.

Mutta kuinka lieenee ollutkin, — vangin elämä kävi tästä hetkestä suloiseksi ja sisältörikkaaksi.

Rosa oli, kuten tiedämme, antanut hänelle takaisin yhden sipuleista.

Joka ilta hän toi hänelle puutarhasta pivollisen multaa, sitä lajia, jonka Kornelius oli katsonut paraimmaksi, ja joka olikin vallan oivallista.

Suuri ruukku, jonka Kornelius oli taitavasti lohkonut matalammaksi, tarjosi tulpaanille sopivan kasvinpaikan, ja hän täytti sen puoleksi ja sekoitti sitten multaan kuivatettua rantamutaa, ja niin oli sipulille valmistettu mitä oivallisin maanlaatu.

Huhtikuun alussa hän istutti sipulinsa.

Emme voi sanoin kuvata sitä huolta ja taitoa, niitä juonia, joita Kornelius käytti, salataksensa Gryphukselta tuon toimiskelunsa, joka tuotti hänelle niin suurta iloa. Moni puolituntinen tuntui vangitusta filosofistamme mielenliikutuksineen ja vaihtelevine tunteineen kokonaisuudelta vuosisadalta.

Nyt ei tullut enää sitä päivää, jolloin Rosa ei olisi käynyt juttelemassa Korneliuksen kanssa.

Rosa sai nyt suorittaa täydellisen tulpaanin hoidon oppikurssin, ja tulpaanit olivat siis keskustelun pääaineena. Mutta niin mieltäkiinnittävä kuin tuo aine onkin, niin eihän sentään voi aina puhua yksistään tulpaaneista.

Puhuttiin siis muustakin, ja hämmästykseseen huomasi tulpaaninviljelijä, kuinka laajan piirin keskustelu voi käsittää.

Mutta Rosa oli ottanut tavaksi pitää kauniit kasvonsa korttelin päässä ristikosta, nähtävästi siksi ettei enää luottanut itseensä, koettuaan kuinka vangin hengähdys voi ristikonkin takaa polttaa nuoren tytön sydäntä.

Muuan seikka huolestutti Korneliusta näihin aikoihin melkein samassa määrin kuin hänen tulpaaninsa, ja hänen ajatuksensa palasivat siihen alinomaan.

Tuo seikka oli Rosan riippuvaisuus isästään.

Oppinut tohtori van Baerle, tuo etevä mies, mieltäkiinnittävä maalaaja, — van Baerle, joka todennäköisesti oli keksivä tuon luomisen ihmeteoksen, joka oli saava nimen *Rosa Barlaensis*, — tämä sama van Baerle oli elämänsä ja onnensa puolesta riippuvainen toisen miehen jokaisesta oikusta. Ja tämä toinen mies oli typerä, alhaissyntyinen olento, vanginvartija, järjettömämpi kuin lukko, joka hänen oli suljettava, kovempi kuin salpa, joka hänen oli työnnettävä oven eteen, — jonkunmoinen »Myrskyn» Calibanin kaltainen hirviö, puolittain ihminen, puolittain eläin.

Tuosta olennosta riippui siis Korneliuksen onni. Tuo mies voi jonakin aamuna ikävystyä Lowesteiniin, katsoa ilmaa siellä epäterveelliseksi, paloviinaa huonoksi, — ja lähteä pois ja ottaa tyttärensä mukaansa, — ja Kornelius ja Rosa olisivat jälleen erotetut. Jumala voi väsyä auttamasta luotujaan, ja kenties ei hän enää yhdistäisikään heitä.

— Ja mitä hyötyä meillä olisi matkakyyhkysistäkään, sanoi Kornelius tyttöselle, — kun te, rakas Rosa, ette osaisi lukea, mitä minä teille kirjoittaisin, ette kirjoittaa minulle ajatuksianne.

— Meillä on käytettävänä tunti joka ilta, sanoi Rosa, joka sydämessään pelkäsi eroa yhtä pahoin kuin Korneliuskin, — käyttäkäämme hyvin tuo aika.

— Mutta mielestäni olemme käyttäneet sen varsin hyvin, sanoi Kornelius.

— Käyttäkäämme se vielä paremmin, sanoi Rosa hymyillen. — Opettakaa minut lukemaan ja kirjoittamaan. Voitte uskoa, että käytän opetustanne hyväkseni, ja sillä tavoin emme enää koskaan voi vastoin tahtoaamme tulla erotetuiksi.

— Oi, huudahti Kornelius, — silloin olemme ikuisesti yhdistetyt.

Rosa hymyili ja kohautti keveästi olkapäitään.

— Jättekö te sitten ainaiseksi vankeuteen? sanoi hän. — Eikö hänen ylhäisyytensä lahjoitettuaan teille henkenne, myöskin lahjoita teille vapautta? Sitten te saatte takaisin omaisuutenne ja tulette jälleen rikkaaksi. Kun vapaana ja rikkaana ratsastatte tai ajatte vaunuissanne ohitseni, alennuttekohan silloin katsahtamaan pihku Rosaan, jonka isä on vanginvartija, siis jotain teloittajan tapaista.

Kornelius pyrki vakuuttamaan, että Rosa arvosteli häntä väärin, ja epäilemättä hän olisi tehnyt sen koko sydämensä vakuutuksella ja rakastavaisen mielen lämmöllä, mutta Rosa ehätti hymyillen kysymään:

— Kuinka teidän tulpaaninne menestyy?

Jos Rosa tahtoi saada Korneliuksen unohtamaan kaiken muun, yksin hänet itsensäkin, tarvitsi hänen vain mainita hänen tulpaaninsa.

— Varsin hyvin, vastasi Kornelius. — Kuori tummenee, itäminen on alulla. Sipulin suonet elpyvät ja paisuvat. Viikon perästä, kenties jo ennenkin, voimme jo erottaa idun. Ja kuinka on teidän sipulinne laita, Rosa?

— Minä puolestani, sanoi Rosa, — olen ryhtynyt suurenmoisiin valmistuksiin ohjeittenne mukaisesti.

— Mitä sitten olette tehnyt? kysyi Kornelius, ja hänen silmänsä olivat yhtä hehkuvat, hänen hengityksensä yhtä kiihkeä kuin sinä päivänä, jolloin nuo silmät olivat polttaneet Rosan kasvoja, tuo hengitys hänen sydäntään.

— Valmistukseni ovat suurenmoisia, sanoi Rosa hymyillen, sillä hänen täytyi tutkia mielenkiinnolla tuota vangin rakkautta, joka kohdistui kahteen esineeseen, — häneen ja mustaan tulpaaniin. — Olen muokannut tyhjän saran, jonka lähellä ei ole puita eikä muuria, jossa multa on hiukan hiekkansekaista sekä pikemmin kosteata kuin kuivaa, enkä ole jättänyt siihen kivijyvästäkään, vaan menetellyt täysin määräysten mukaan.

— Oivallista, oivallista.

— Kun nyt maa on valmiina, odotan vain käskyänne. Niin pian kuin tulee kaunis päivä, te käskette minun istuttaa sipulin ja minä istutan sen. Kuten tiedätte, ei minun tarvitse pitää kiirettä ehtiäkseni teidän rinnallenne, minulla kun on käytettävänäni kaikki edut: raitis ilma, päivänpaiste, runsaat maan mehut.

— Oikein, oikein, huudahti Kornelius, taputtaen ilosta käsiänsä. — Te olette oiva oppilas, Rosa, ja te voitatte varmasti nuo satatuhatta floriinia.

— Elkää unohtako, lausui Rosa nauraen, — että oppilaallanne, kuten minua nimitätte, on muutakin opittavaa kuin tulpaaninviljelys.

— Niin kyllä, ja minä pidän yhtä tärkeänä kuin tekin, kaunis Rosaseni, että te opitte lukemaan.

— Milloin me alamme?

— Heti paikalla.

— Ei, huomenna.

— Miksi vasta huomenna?

— Koska aika tänään on kulunut loppuun ja minun täytyy lähteä.

— Joko nyt! Mutta mistä me luemme?

— Minulla on kirja, sanoi Rosa, — kirja, jonka toivon tuottavan meille onnea.

— Siis huomenna?

— Niin.

Seuraavana iltana Rosa palasi Kornelius de Wittin raamattu mukanaan.

XVII.

ENSIMÄINEN SIPULI.

Kun Rosa palasi seuraavana iltana, toi hän, kuten sanottu, mukanaan Kornelius de Wittin raamatun.

Ja nyt seurasi muuan noita kohtauksia, joita romaaninkirjoittajat kuvaavat niin suurella mielihyvällä, saadessaan siihen tilaisuutta.

Ristikkoluukku, joka välitti rakastavaisten seurustelua, oli siksi korkealla, etteivät nuo molemmat, jotka tähän saakka olivat tyytyneet lukemaan kaiken luettavansa toistensa kasvoilta, voineet yhtä mukavasti lukea Rosan tuomasta kirjasta.

Rosan täytyi siis lukiessaan nojata luukkuun, pää kumarassa ja kirja lampun tasalla, jota hän piti oikeassa kädessään. Mutta Kornelius keksi kiinnittää lampun nenäliinallaan ristikkoon, ja nyt voi Rosa sormellaan seurata kirjaimia ja sanoja, joita Kornelius antoi hänen tavata, kädessään olkinen lukupuikko, jolla hän ristikon aukoista osotti kirjaimia tarkkaavalle oppilaalleen.

Lampun valo kirkasti Rosan raikkaat kasvot, sielukkaat sinisilmät, vaaleat palmikot, jotka pilkistivät esiin kiiltävän kultakypärin alta, jommoista friisittäret käyttivät pääkoristeenaan, kuten jo on mainittu. Hänen ilmaan kohotetut sormensa, joista veri virtasi pois päin, saivat lampun valossa tuon vaalean ruusunhohteen, joka salaperäisenä todistaa ihon alla pulppuilevasta elämästä.

Rosan äly kehittyi nopeasti Korneliuksen elähyttävän vaikutuksen alaisena, ja jos voitettavat vaikeudet milloin tuntuivat ylen suurilta, niin katseet, jotka sulautuivat yhteen, toisiinsa koskevat ripset ja hiukset synnyttivät salamoita, jotka olisivat pystyneet valaisemaan pimeimmänkin järjettömyyden yön.

Ja tultuaan huoneeseensa Rosa kertasi mielessänsä saamansa sisäluvun opetukset sekä niihin liittyvät salaiset rakkaudenharjoitelmat.

Eräänä iltana hän tuli puolta tuntia myöhemmin kuin tavallisesti.

Puolen tunnin myöhästyminen oli siksi vakava asia, että Kornelius heti ensiksi tiedusteli sen syytä.

— Elkkää toruko, sanoi tyttö, — se ei ole minun syyäni. Isäni on Loewesteinissä uudistanut tuttavuutensa erään miehen kanssa, joka kävi Haagissa usein hänen puheillaan, haluten nähdä vankilaa. Hän on hyvälaitainen ihminen, kertoelee kernaasti pullon ääressä hauskoja juttuja, on runsaskätinen ja maksaa kernaasti juomingit toistenkin puolesta.

— Ettekö tiedä hänestä mitään muuta? kysyi Kornelius ihmeissään.

— En, vastasi tyttö. — Isäni on jo pari viikkoa ollut vallan ihastunut tuohon tulokkaaseen, joka käy niin ahkerasti hänen luonaan.

— Voi sentään! sanoi Kornelius pudistaen levotonna päätänsä, sillä jokainen uusi tapahtuma tuntui hänestä huonolta enteeltä. — Hän on varmaankin tuollainen vakoilija, jommoisia tavataan lähettää vankiloihin pitämään silmällä sekä vankeja että vartijoita.

— Sitä en luule, sanoi Rosa hymyillen. — Jos tuo kunnan mies pitää jotakin silmällä, niin ei se ainakaan ole isäni.

— Kukas sitten?

— No, esimerkiksi minä!

— Te?

— Miksikä se ei olisi mahdollista, sanoi Rosa nauraen.

— Olette oikeassa, vastasi Kornelius huoaten. — Te ette tule aina tyytymään pelkkiin kosijoihin, tuo mies voi tulla puolisoksenne.

— Miksikä ei.

— Ja mihin perustuu tuo iloisa otaksumisenne?

— Pelkoni, te tarkoitatte.

— Kiitän teitä. Siis: mihin perustuu tuo pelkonne?

— Nähkääs...

— Kuuntelen jännityksellä, puhukaa!

— Tuo mies kävi jo Haagissa ollessamme, monta kertaa Buitenhofissa. Muistan nyt, että se tapahtui juuri silloin, kun te olitte siellä. Kun minä läksin kaupungista, läksi hän sieltä myöskin; kun minä saavuin tänne, saapui hän myös. Haagissa hän keksi tekosyyksi, että halusi nähdä teitä.

— Nähdä minua? Minua?

— Se oli ilmeisesti vain tekosyy, sillä nyt, kun hän vieläkin voisi vedota tuttavuuteensa teidän kanssanne, koska te olette jälleen tullut isäni vangiksi, tai isäni pikemminkin teidän vartijaksenne, hän ei enää lainkaan puhu teistä. Kuulin hänen eilen sanovan isälleni, ettei hän tunne teitä.

— Kertokaa edelleen, Rosa, että pääsisin selville siitä, ken tuo mies on ja mitä hän haluaa.

— Te olette varma, herra Kornelius, ettei hän ole kukaan teidän ystävästänne?

— Minulla ei ole ystäviä, Rosa. Hoitajattareni on ainoa, joka minusta välittää, ja hänet te tunnette, ja hän tuntee teidät. Tuo vanhus parka tulisi kyllä itse juonia keksimättä ja sanoisi itkien isällenne tai teille: »Rakas herra, rakas neiti, lapseni on täällä, näette kuinka epätoivoissani minä olen, päästäkää minut edes tunniksi hänen luoksensa, niin minä rukoilen kaiken ikäni Jumalaa teidän puolestanne.» Ei, ei, jatkoi Kornelius, — lukuunottamatta tuota vanhusta minulla ei ole ketään ystävää.

— Siis täytyy minun pysyä alkuperäisessä uskossani, varsinkin kun eilen illalla, muokkaillessani auringonlaskun aikoina sarkaa, johon aion istuttaa sipulinne, näin varjon pujahtavan raollaan olevasta portista puutarhaan haapojen ja seljapensasten taakse. Katsomattakin tiesin, että se oli tuo meidän vieraamme. Hän piiloutui, katseli työskentelyäni, ja minä tulin vakuutetuksi, että hänen vakoilunsa kohdistuu minuun. En voinut koskea haravaani, en mullan hiukkaseen, ilman että hän piti silmällä jokaista liikettäni.

— Olette kyllä oikeassa, hän on teidän ihailijanne, sanoi Kornelius.

— Onko hän nuori ja kaunis?

Ja Kornelius katsoi kiinteästi Rosaa, odottaen kärsimätönnä hänen vastaustaan.

— Nuori ja kaunis! huudahti Rosa tyrskähtäen nauruun. — Hän on ruma, köyryselkäinen, likimmittain viidenkymmenen ikäinen, hän ei uskalla katsoa minua kasvoihin eikä puhua ääneen.

— Ja mikä hänen nimensä on?

— Jakob Gisels.

— En tunne ketään sen nimistä. — Näette siis, ettei hän ole tullut tänne teidän tähtenne. Mutta joskin hän rakastaa teitä, Rosa, mikä on varsin luultavaa, sillä ken voisi nähdä teidät teitä rakastamatta, niin ettehän te kumminkaan rakasta häntä, ettehän?

— En, toden totta!

— Siis minä voin olla levollinen?

— Sen vakuutan!

— Ja nyt kun te alatte osata lukea, Rosa, te lukisitte kaikki mitä teille kirjoittaisin lemmentekien ja yksinäisyyden tuskista?

— Lukisin kyllä, jos te kirjoittaisitte tarpeeksi isoilla kirjaimilla.

Kun keskustelu Rosasta nyt tuntui kääntyneen hiukan vaaralliselle tolalle, lausui hän:

— Mutta kuinka tulpaaninne voi tänään?

— Oi Rosa, kuvaillkaa iloani! Tänä aamuna, kun poistettuani varovasti sitä peittävän mullan katselin sitä päivänpaisteessa, näin idun pään pistävän esiin. Oi Rosa, sydämeni oli pakahtua ilosta! Tuo mitättömän näköinen vaalea itu, tuo hento, mutta kumoamaton elon todiste liikutti minua enemmän kuin maaherran kirjelmä, joka Buitenhofin mestauslavalla lahjoitti minulle henkeni, pidättäen teloittajan miekan.

— Te elätte siis hyvässä toivossa? sanoi Rosa hymyillen.

— Niin elän.

— Ja milloinka minä saan istuttaa sipulini?

— Ensimmäisenä suotuisana päivänä, jonka teille määrään. Mutta elkkää turvautuko kenenkään apuun, elkkää uskoko salaisuuttanne ainoallekaan ihmiselle. Asiantuntija voisi, nähdessään tuon sipulin, heti käsittää sen arvon. Ja ennen kaikkea, ennen kaikkea, säilyttäkää huolellisesti kolmatta sipuliamme!

— Se on vielä samassa paperissa, missä sen minulle annoitte, ja juuri samalla tavoin siihen käärittynä kuin antaessannekin. Säilytän sitä kaapissani pitsieni alla, jotka pitävät sen kuivana, vahingoittamatta sitä painollaan. Mutta hyvästi nyt, vanki raukka!

— Miksikä nyt jo!

— Se on välttämätöntä.

— Tulitte niin myöhään ja lähdette näin varhain!

— Isäni voi käydä kärsimättömäksi, jos en palaa, ja ihailijani voi arvata että hänellä on kilpailija.

Hän jäi levotonna kuuntelemaan.

— Mitä nyt? kysyi van Baerle.

— Minusta kuului jotakin.

— Mitä sitten?

— Ikäänkuin askeleita portailta.

— Gryphus se ei voi olla, hänen askeleensa kyllä kuuluvat jo kaukaa.

— Ei, isäni se ei ollut, siitä olen varma, mutta...

— Mitä tarkoitatte?

— Se olisi voinut olla herra Jakob.

Rosa kiiruhti portaille, ja itse asiassa kuultiin oven sulkeutuvan, ennenkuin hän oli ehtinyt laskeutua kymmentäkään porrasta.

Kornelius oli käynyt kovin levottomaksi, mutta tämä levottomuus oli alkua vain.

Kun kova onni alkaa vainota jotakin, niin on harvinaista, ettei se säälistä varoita uhriansa, kuten tappelikko vastustajaansa, suodakseen tälle tilaisuutta ryhtyä itsepuolustukseen.

Mutta nuo varoitukset, joita välittää ihmisen vaisto tai elottomat esineet — jotka tosin usein osottautuvat vähemmän elottomiksi kuin on luultukaan —, nuo varoitukset jäävät melkein aina huomioon ottamatta. Isku on suhahtanut ilmassa ja kohtaa päätä, jonka tuon suhahduksen kuultuaan olisi tullut pitää varansa.

Seuraavana päivänä ei tapahtunut mitään erikoista. Gryphus kävi, kuten tavallisesti, kolmasti vangin luona, mutta ei huomannut mitään. Toivossa saada ilmi vangin salaisuudet, vartija aina tuli eri aikoina, mutta kuullessaan hänen lähestyvän laski van Baerle keksimänsä kojeen avulla, joka muistutti niitä, joilla maakartanoissa nostetaan ja lasketaan jyväsäkkejä, ruukkunsa akkunasta tiili- ja kivimuuria pitkin alas. Langat, joihin ruukku oli kiinnitetty, oli keksijämme piilottanut tiilien päällä ja kivien välissä kasvavaan sammaleeseen.

Gryphus ei huomannut mitään.

Tätä menoa kesti viikon päivät.

Mutta eräänä aamuna Kornelius, vaipuneena tarkastamaan sipuliansa, josta jo vihreä taimi versoi esiin, ei lainkaan kuullut Gryphus vanhuksen askeleita, sillä tuona päivänä oli kova tuuli ja torni rasahteli yhtä mitta. Mutta äkkiä ovi aukeni ja Gryphus tapasi Korneliuksen ruukku polvien välissä.

Nähdessään tuntemattoman ja siis kielletyn esineen vangin käsissä Gryphus hyökkäsi sitä kohden kuin haukka saaliinsa kimppuun.

Sattuma taikka tuo onneton taitavuus, jonka pahahenki väliin suo ilkimyksille, saattoi hänet laskemaan suuren, kovan kätensä keskelle ruukkuun, missä sipuli oli mullan alla piilossa, — tuon käden, joka oli taittunut ranteen yläpuolelta, ja jonka Kornelius niin taitavasti oli asettanut paikalleen.

— Mitä teillä siinä on? huusi Gryphus. — Sen otan minä teiltä pois.

Ja hän työnsi kätensä multa.

— Minullako? Ei mitään, ei mitään! huusi Kornelius vavisten.

— Vai niin! Mutta minä otan sen teiltä pois. Saviruukku! Tässä on kysymyksessä jokin rikollinen salaisuus!

— Rakas herra Gryphus! rukoili van Baerle, levottomana kuin peltokana, jolta viljankorjaaja tulee ryöstämään poikaset.

Gryphus kaiveli maata koukkuisilla sormillaan.

— Varokaa, varokaa! äännähti Kornelius kalveten.

— Mitä minun pitää varoa, tuhat tulimaista, mitä? ulvoi vartija.

— Varokaa! Te tapatte sen!

Ja nopealla, melkein epätoivoisella liikkeellä Kornelius tempaisi vanginvartijan käsistä ruukun ja piilotti sen syliinsä kuin kalliin aarteen.

Mutta Gryphus, itsepintaisena kuten vanhukset ainakin ja entistään varmempana siitä että oli saattanut ilmi Oranian prinssiä uhanneen salaliiton, juoksi vankia kohden keppi koholla, mutta nähdessään Korneliuksen järkkymättömän päättäväisesti puolustavan aarrettaan, hän käsitti hänen vähemmän välittävän päästään kuin ruukustaan.

Hän koetti siis väkisin riistää sen häneltä.

— Voi teitä! huudahti raivostunut vartija. — Näette nyt itse, että te kapinoitte!

— Jättäkää minulle tulpaanini! huusi van Baerle.

— Niin, niin, tulpaani, toisti vanhus. — Kyllä tunnetaan vankien temput!

— Mutta minä vannon...

— Antakaa se tänne, toisti Gryphus polkien jalkansa maahan. — Antakaa se, taikka minä kutsun vahdit.

— Kutsukaa ketä tahdotte, mutta niin kauan kuin minä olen hengissä, te ette saa tätä kukka raukkaa.

Poissa suunniltaan Gryphus työnsi sormensa toistamiseen multa, ja tällä kertaa hän veti sieltä esiin mustan sipulin, ja van Baerlen iloitessa siitä että oli pelastanut ruukun, aavistamatta että vihollisella oli sen sisältö, Gryphus paiskasi pehmittyneen sipulin lattialle, missä se heti murskaantui puuroksi hänen raskaan anturansa alla.

Van Baerle näki murhan ja kosteat jäännökset, käsitti Gryphuksen hurjan ilon ja päästi niin epätoivoisen huudon, että se olisi liikuttanut yksin tuotakin murhanhaluista vanginvartijaa, joka muutamia vuosia aikaisemmin oli tappanut Pélisson'ilta hänen hämähäkinsä.

Kuin salama välähti Korneliuksen mieleen ajatus surmata tuo ilkeä ihminen. Veri kohosi hänelle päähän, ja sokeana raivosta hän kohotti ilmaan ruukun raskaine sisältöineen. Silmänräpäys vain, ja hän olisi paiskannut sen kohden Gryphus vanhuksen kaljua päälakea.

Huuto pidätti hänet, huuto täynnä tuskaa ja itkua, huuto, jonka Rosa parka päästi luukun takana, kalpeana, vapisevana, käsivarret taivasta kohden kohotettuina.

Kornelius päästi ruukun käsistään, ja se murskaantui kauhealla räjähdyksellä tuhansiksi sirpaleiksi.

Silloin Gryphus käsitti, missä vaarassa oli ollut, ja puhkesi kammottaviin uhkauksiin.

— Toden totta, lausui Kornelius, — täytyy teidän olla peräti halpamielinen ja raaka ihminen, riistääksenne vanki raukalta hänen ainoan lohdutuksensa, tulpaaninsipulin!

— Hyi isä, lisäsi Rosa, — olette tehnyt rikoksen!

— Vai sinäkö siellä olet, nokkaviisas neitoseni, huusi vanhus kääntyen vihan vimmoissa tytärtään kohden. — Pidä huolta omista asioistasi, ja kiiruhda ennen kaikkea täältä tiehesi!

— Oi surkeutta, surkeutta! vaikeroi Kornelius epätoivoissaan.

— No mutta eihän ole kysymyksessä muuta kuin tulpaani, sanoi Gryphus hiukan häpeissään. — Voitte saada minulta niin paljon tulpaaneja kuin ikinä haluatte, minulla on niitä kolmesataa aitassani.

— Hiiteen tulpaaneinenne! huudahti Kornelius. — Ne ovat juuri samanarvoiset kuin te itsekin. Antaisin satatuhatta miljoonaa, jos ne omistaisin, tuosta, jonka te murskasitte!

— Siinäpä se! huudahti Gryphus voitonriemuisasti. — Siinä nähdään, ettei itse tulpaani ollut pääasia. Se oli jokin taikasipuli, jonka avulla kenties pyritte yhteyteen maaherran vihollisten kanssa, välittämättä siitä, että hän on armahtanut teitä. Johan sen sanoin, että oli väärin jättää kaulanne katkaisematta!

— Isä, oi isä! huudahti Rosa.

— No niin, sen parempi, sen parempi, huusi Gryphus kiihtyen, — olenhan onneksi sen hävittänyt! Samaten käy joka kerran, jos yritätte uudelleen. Johan sanoin teille, kunnan ystäväni, että tekisin elämänne karvaaksi!

— Kirottua, kirottua! vaikeroi Kornelius epätoivoissaan, käännellen vapisevilla sormillaan sipulin viimeisiä jäännöksiä, — tuon sipulin, joka oli tuottanut niin paljon iloa, herättänyt niin paljon toiveita.

— Huomenna istutamme toisen, rakas herra Kornelius, lausui hiljaisella äänellä Rosa, joka käsitti tulpaaninviljelijän sanomattoman surun ja pyrki lempeillä sanoillaan tuottamaan hoivaa hänen haavoittuneelle, verta vuotavalle sydämellensä.

XVIII.

ROSAN IHAILIJA.

Tuskin oli Rosa lausunut nuo lohdutuksen sanat Korneliukselle, kun porraskäytävästä kuultiin jonkun tiedustelevan Gryphukselta mitä oli tekeillä.

— Isä, sanoi Rosa, — ettekö kuule?

— Mitä sitten?

— Herra Jakob kutsuu teitä. Hän on levoton.

— Onpa täällä ollutkin elämöimistä. Olisi luullut vangin aikovan surmata minut! Nuo oppineet, ne ovat oikeana maanvaivana!

Viitaten sitten sormellaan porraskäytävään hän sanoi Rosalle:

— Menkää edellä, neitiseni!

Ja sulkiessaan oven hän lausui:

— Tulen heti, Jakob ystäväni!

Ja Gryphus poistui, vieden mukanaan Rosan ja jättäen yksinäisyyteen ja surunsa valtaan Korneliuksen, joka mumisi:

— Sinä olet surmannut minut, vanha teloittaja! Tästä en voi enää toipua!

Ja vanki parka olisi varmasti sairastunut, ellei kaitselmus surujen vastapainoksi olisi suonut hänelle tuota lohtua, joka oli nimeltään Rosa.

Illan tultua tyttönen palasi.

Hän ilmoitti heti aluksi, ettei hänen isänsä vastedes estäisi Korneliusta viljelemästä kukkia.

— Ja mistä te sen tiedätte? kysyi vanki surumielisesti.

— Hän sanoi sen itse.

— Pettäkseen minut.

— Ei, hän katuu tekoaan.

— Mutta hänen katumuksensa on liian myöhäinen.

— Tuo katumus ei tullut aivan itsestään.

— Mistäs sitten?

— Jospa tietäisitte, kuinka hänen ystävänsä häntä nuhteli!

— Vai niin! Herra Jakob ei siis lähde lainkaan luotanne?

— Hänellä ei näytä olevan pienintäkään aikomusta lähteä.

Ja Rosa hymyili tavalla, joka karkotti Korneliuksen otsalta tuon pienen mustasukkaisuuden varjon, joka siinä oli näkynyt.

— Mitä nyt sitten oikein on tapahtunut? kysyi vanki.

— Ystävänsä kysymysten johdosta isäni kertoi illallispöydässä tulpaanistanne — tai oikeammin sanoen sipulistanne — ja kerskaili urotyöstä, jonka oli suorittanut murskatessaan sen mäsäksi.

Kornelius päästi huokauksen, joka melkein kuulosti vaikeroimiselta.

— Jospa olisitte tuona hetkenä nähnyt herra Jakobin! jatkoi Rosa. — Luulin että hän sytyttäisi linnan tuleen. Hänen silmänsä hehkuivat kuin tulisoihdut, hänen tukkansa nousi pystyyn, hänen kätensä puristuivat nyrkkiin, ja luulin hetken aikaa että hän kuristaisi isäni kuoliaaksi. »Olette murskannut sipulin?» huusi hän. »Oletteko todella tehnyt sen?» — »Olenpa niinkin», vastasi isäni. »Se on katalaa», ulvoi herra Jakob, »se on inhottavaa, te olette tehnyt rikoksen!»

— Isäni katsoi häntä tyrmistyneenä.

— »Oletteko tekin hullu?» kysyi hän ystävältään.

— Oi tuota kelpo Jakobia, mumisi Kornelius, — hän on kunnan mies, ylevämielinen olento!

— Olisi mahdotonta kohdella ketään ihmistä ankarammin kuin hän kohteli isääni, jatkoi Rosa. — Hän oli aivan epätoivon vallassa ja toisti lakkaamatta: »Tuhottu, sipuli on tuhottu! Voi hyvä Jumala, hyvä Jumala, tuhottu!»

— Mutta sitten hän kääntyi minun puoleeni ja kysyi: »Mutta eihän se liene ollut ainoa, jonka hän omisti?»

— Kysyikö hän niin? lausui Kornelius käyden tarkkaavaksi.

— »Luuletteko että hänellä on useampiakin?» kysyi isäni. »Hyvä, haemme toisetkin käsiimme!»

— »Te aiotte hakea toisetkin käsiinne!» huusi Jakob, tarttuen isäni kaulukseen, mutta hän päästi sen heti.

— Sitten hän kysyi minulta:

— »Mitä tuo mies parka oikein sanoi?»

— En tiennyt mitä vastata, sillä te olitte kieltänyt minua antamasta kenenkään aavistaa, kuinka tärkeä tuo sipuli teille oli. Onneksi isäni päästi minut pulasta, vastaamalla puolestani:

— »Mitäkö hän sanoi? Hän joutui vihan vimmoihin!»

— Minä keskeytin häntä sanoen:

— »Kuinka hän ei olisi suuttunut, kun te kohtelitte häntä niin tylästi ja säälimättömästi.»

— »Mutta oletteko te hulluja kaikki tyyni?» huudahti isäni vuoroonsa.

»Onhan tämä nyt koko onnettomuus, jos tulpaaninsipuli lyödään mäsäksi.

Saahan niitä Gorkumin torilta satoja yhdellä floriinilla.»

— »Mutta kenties ei niin arvokkaita kuin tämä», tulin minä kovaksi onneksi vastanneeksi.

— Ja mitä sanoi Jakob tuon kuullessaan?

— Hänen silmänsä välähtivät oudosti.

— Mutta eikö hän myöskin sanonut jotakin?

— Kyllä, — hän lausui mitä suloisimmalla äänellä:

— »Te luulette siis, ihana Rosa, että tuo sipuli oli kallisarvoinen?»

— Huomasin tehneeni tyhmyyden.

— »Mistäpä minä sen tietäisin?» lausuin minä välinpitämättömästi. »Kuinka minä osaisin arvostella tulpaaneja? Tiedän vain sen, koska me olemme tuomitut aina elämään vankien parissa, että vangeille on arvokasta kaikki, mikä auttaa heitä aikaansa kuluttamaan. Herra van Baerlelle tuotti tuon sipulin hoito huvia, ja minusta oli julmaa riistää häneltä tuo huvike.»

— »Mutta», lausui isäni, »miten hänen oikeastaan oli onnistunut saada tuo sipuli? Olisi nähdäkseni tärkeätä tietää tuo seikka.»

— Katsahdin toisaanne vältellen katsoa isääni, mutta silloin kohtasin Jakobin katseen.

— Minusta oli ikäänkuin hän olisi pyrkinyt tunkemaan ajatusteni syvyyteen. Kärsimätön liike vapauttaa väliin vastauksesta. Kohautin siis olkapäitäni, käänsin heille selkäni ja lähestyin ovea. Mutta kuulin sanan, joka sai minut pysähtymään, niin hiljaa kuin se lausuttiinkin. Jakob sanoi nimittäin isälleni:

— »Siitä voi toden totta helposti päästä selville.»

— »Jos hän on piilottanut vaatteisiinsa toisia sipuleita, niin on tarpeen vain tarkastus niiden löytämiseksi», sanoi isäni.

— »Sipuleita on tavallisesti kolme», sanoi Jakob.

— Hän sanoi että minulla on kolme sipulia? huudahti Kornelius.

— Voitte ymmärtää että hänen sanansa pelästyttivät minuakin kuten teitä. Käännähdin heihin päin. He olivat niin kiintyneet keskusteluunsa, etteivät huomanneet liikettäni.

— »Mutta», sanoi isäni, »voi olla mahdollista että hän on piilottanut sipulinsa jonnekin muuanne kuin vaatteisiinsa.»

— »Keksikää jokin tekosyy, viedäksenne hänet pois hänen huoneestansa», sanoi Jakob, »ja sillä aikaa minä pidän siellä tarkastuksen.»

— Oivallista, oivallista! sanoi Kornelius. — Mutta tuo teidän Jakob herrannehan on ilmeinen konna!

— Samaa minäkin pelkään.

— Kuulkaas, Rosa, ... sanoi Kornelius ajatuksiin vaipuneena.

— Mitä sitten?

— Ettekö te äsken kertoneet minulle, että sinä päivänä, jolloin te muokkailitte sarkaanne, tuo mies oli seurannut teitä puutarhaan?

— Kerroin kyllä.

— Että hän hiipi kuin haamu seljapensaitten taakse?

— Niin hän teki.

— Ja seurasi jokaista haravanne liikettä?

— Niin kyllä.

— Rosa..., lausui Kornelius kalveten.

— Mitä tarkoittatte?

— Hän ei tullut sinne teidän tähtenne!

— Kenenkäs tähden?

— Hän ei ole teidän ihailijanne.

— Vaan kenen?

— Hän tuli minun tulpaanini tähden, — hän on minun tulpaanini ihailija.

— Se voisi toden totta olla mahdollista, huudahti Rosa.

— Tahdotteko päästä siitä selville?

— Kuinka se voisi tapahtua?

— Oi, se on varsin helppoa.

— Sanokaa, miten.

— Menkää huomenna puutarhaan. Pitäkää huolta siitä että Jakob siitä tietää ja seuraa teitä sinne. Olkaa istuttavianne sipuli ja lähtekää sitten pois, mutta katsokaa salaa mitä hän tekee.

— Entä sitten?

— Nähtyämme mitä hän tekee, päätämme mitä meidän on tehtävä.

— Oi, sanoi Rosa huoaten, — te rakastatte kovin sipuleitanne!

— Olen todella, sanoi vanki, huoaten hänkin, — ollut aivan kuin lamautunut siitä saakka kuin isänne tuhosi tuon onnettoman sipulin.

— Mutta kuulkaa, sanoi Rosa. — ettekö tahtoisi koettaa vielä erästä keinoa?

— Mitä keinoa?

— Kuinka olisi, jos suostuisitte isäni ehdotukseen?

— Mihin ehdotukseen?

— Hän tarjoutui toimittamaan teille sadoittain tulpaaninsipuleja.

— Niin kyllä.

— Ottakaa niitä pari, kolme, ja kasvattakaa yhdessä näiden kanssa kolmas sipulinne.

— Se voisi kyllä onnistua, sanoi Kornelius kulmat rypyssä, — jos isänne olisi yksin. Mutta tuo toinen, tuo Jakob, joka pitää meitä silmällä...

— Olette oikeassa, — mutta miettikää sentään vielä ehdotustani. Näen että te kieltäytyessänne tuosta toimiskelusta kiellätte itseltänne suuren hovin.

Ja hän lausui nuo sanat hymyillen tavalla, joka vaikutti hieman ivalliselta.

Kornelius vaipuikin hetkeksi mietteisiin, ja voi nähdä hänen taistelevan kiihkeitä mielihaluja vastaan.

— Ei, ei, huudahti hän, osottaen muinaisaikaista järkähtämättömyyttä. — Ei, se olisi heikkoutta, mielettömyyttä, kunnottomuutta! Olisi anteeksiantamatonta, jos saattaisin tämän viimeisen apuneuvomme alttiiksi kaikille vihan ja kateuden puuskille. Ei, Rosa, ei! Huomenna päätämme teidän tulpaaninne paikasta. Te hoidatte sitä minun määräysten mukaan. Ja mitä kolmanteen sipuliin tulee, — Kornelius huokasi syvään, — mitä tuohon kolmanteen sipuliin tulee, niin säilyttäkää sitä kaapissanne! Säilyttäkää sitä kuten saituri säilyttää ensimmäistä tai viimeistä kultarahaansa, kuten haavoittunut viimeistä veripisaraansa! Minulla on mielessäni vakuutus, että tuo sipuli on oleva pelastuksemme, rikkautemme! Pitäkää siitä hyvää huolta! Ja jos salama iskisi Loewesteinin linnaan, niin luvatkaa minulle, Rosa, että sormustenne ja korujenne asemesta, tuon kultakypärin asemesta, joka niin

kaunistaa kasvojanne, pelastatte tuon viimeisen sipulin, jossa musta tulpaanini uinailee!

— Olkaa levollinen, herra Kornelius, lausui Rosa samalla vienon surullisesti ja juhlallisesti. — Olkaa aivan levollinen, teidän toivomuksenne ovat minuun nähden käskyn veroisia!

— Ja jos te huomaatte, jatkoi Kornelius yhä kiihtyen, — että teitä vakoillaan, että teidän käyntinne täällä herättävät huomiota, että isänne tai tuo inhottava Jakob, jota kiroan, kuuntelevat keskustelujamme, niin uhratkaa heti minut, minut, jolle te merkitsette elämän onnea, jolla ei ole ketään muuta koko maailmassa! Uhratkaa minut, elkkää tulko enää luokseni!

Rosan sydäntä ahdisti, kyyneleet kohosivat hänelle silmiin.

— Minua onnetonta! lausui hän.

— Mitä tarkoittatte? kysyi Kornelius.

— Huomaan erään seikan.

— Mitä te huomaatte?

— Minä huomaan, lausui tyttö nyhkyttäen, — että te rakastatte tulpaaneja siinä määrin, ettei sydämässänne ole tilaa millekään muulle kiintymykselle.

Ja hän kiiruhti pois.

Kornelius vietti hänen mentyään yön, joka oli rauhattomimpia mitä hän konsanaan oli kokenut.

Rosa oli häneen suuttunut, ja tyttönen oli oikeassa. Hän ei tulisi enää Korneliuksen luo, eikä tämä enää saisi kuulla mitään hänestä eikä tulpaaneistaan.

Kuinka selittäisimmekään tuon omituisuuden, joka on havaittavissa todellisissa tulpaaninviljelijöissä, jommoisia on yhä vieläkin maailmassa olemassa?

Tunnustamme sentään sankarimme ja kukkasviljelyksen häpeäksi, että noista molemmista lemmityistään Kornelius pahemmin suri Rosaa, ja kun hän vihdoinkin nukkui kolmen ajoissa aamulla, uupuneena väsymyksestä ja levottomuudesta, omantunnontuskien kiduttamana, sai suuri musta tulpaani hänen unissansa väistyä vaalean friisittären lempeiden sinisilmien tieltä.

XIX.

NAINEN JA KUKKA.

Mutta Rosa parka ei huoneessansa voinut tietää, kenestä tai mistä Kornelius uneksi.

Näin ollen Rosa, sen jälkeen mitä oli kuullut, oli paljoa taipuisampi uskomaan hänen uneksivan tulpaanistaan kuin hänestä, ja kumminkin Rosa erehtyi.

Mutta kun ei ollut ketään, joka olisi voinut sanoa Rosalle että hän erehtyi, ja Korneliuksen varomattomat sanat olivat vaikuttaneet kuin myrkky hänen mieleensä, niin Rosa ei nähnyt unta, vaan hän itki.

Ollen suora, ylevämielinen ja syvätunteinen henkilö, Rosa ryhtyi arvostelemaan omaa itseänsä, ei tosin siveellisten ja ulkonaisten ominaisuuksiensa puolesta, vaan yhteiskunnalliseen asemaansa nähden.

Kornelius oli oppinut, hän oli rikas, — tai oli ainakin ollut, ennenkuin hänen omaisuutensa anastettiin valtiolle. Hän kuului tuohon kauppaporvaristoon, joka oli ylpeämpi puotikylteistään kuin syntyperäinen aateli vaakunoistaan. Rosa kelpasi auttamaan Korneliusta aikaansa kuluttamaan, mutta jos oli kysymys vakavista tunteista, niin lahjoitti hän sydämensä paljoa pikemmin tulpaanille, ylpeälle kukkain kuningattarelle, kuin Rosalle, vaatimattomalle vanginvartijan tyttärelle.

Rosa käsitti siis kyllä, että Kornelius antoi tulpaanille etusijan hänen edellään, mutta juuri siksi, että hän sen käsitti, oli hän siitä sen epätoivoisempi.

Niinpä olikin Rosa tehnyt lujan päätöksen tänä kammottavana yönä, jona hän ei ollut saanut unta silmiinsä.

Hän päätti, ettei enää palaisi ristikkoluukulle.

Mutta kun hän tiesi, kuinka kiihkeästi Kornelius kaipasi uutisia tulpaanistaan, mutta ei tahtonut saattaa itseään vaaraan tavata miestä, jonka herättämän säälin tunsu jo ehtineen ohi myötätuntoisuuden asteen ja lähenemistään lähenevän rakkautta, päätti hän, pelastaakseen tuon miehen epätoivosta, jatkaa omin päin luku- ja kirjoitusharjoituksiansa, ja onneksi oli hän jo saavuttanut siksi suuren taidon, ettei enää olisi lainkaan kaivannutkaan opettajaa, ellei tämä opettaja olisi ollut henkilö nimeltään Kornelius.

Rosa ryhtyi siis tarmolla lukemaan Kornelius de Witt raukan raamattua, tuota raamattua, josta ensi ehti oli reväisty pois, ja jonka toiselle lehdelle Kornelius van Baerle oli kirjoittanut testamenttinsa.

— Oi, mumisi hän, lukien uudelleen tuon testamentin, jonka lukeminen aina saattoi kyynelien, rakkauden helmen, vierähtämään hänen kirkkaista silmistään kalvenneille poskille, — oi, silloin luulin hetkisen, että hän rakasti minua!

Rosa parka arvosteli asioita väärin. Ei konsanaan vanki ollut häntä rakastanut hartaammin kuin juuri nyt, koska hänen ja suuren mustan tulpaanin välisessä taistelussa tulpaani oli joutunut tappiolle, kuten jo hieman hämillämme tunnustimme.

Mutta — toistamme sen — Rosa ei tiennyt suuren mustan tulpaanin tappiosta.

Suoritettuaan lukemisen, joka jo kävi aika hyvin, hän otti kynän ja ryhtyi yhtä kehuttavalla tarmolla harjoittamaan tuota verrattomasti vaikeampaa kirjoitustaitoa.

Kun Rosa sinä päivänä, jolloin Kornelius puhui niin varomattoman avomielisesti, jo kirjoitti melkein luettavasti, niin toivoi hän voivansa viimeistään viikkokauden kuluttua antaa vangille tietoja hänen tulpaanistaan.

Hän ei ollut unohtanut sanaakaan Korneliuksen antamista ohjeista. Eihän Rosa tosin muutoinkaan unohtanut sanaakaan siitä, mitä Kornelius hänelle puhui, jos kohta ohjeiden antaminen ei ollutkaan kysymyksessä.

Kornelius puolestaan heräsi rakastuneempana kuin koskaan ennen. Tulpaani oli tosin eloa uhkuvana ja hohtoisana yhä hänen mielessänsä, mutta ei enää aarteena, jolle hänen oli uhraaminen kaikki, yksin Rosakin, vaan kallisarvoisena kukkana, luonnon ja taiteen ihmetuotteena, jonka Jumala soi hänelle koristeeksi hänen rakastettunsa vyöhön.

Mutta epämääräinen pelko vaivasi häntä koko päivän. Hän oli samassa tilassa kuin ihmiset, jotka ovat kyllin lujaluontoisia unohtaakseen hetkeksi, että suuri vaara uhkaa heitä samana iltana tai huomispäivänä. Voitettuaan ensi levottomuutensa he toimiskelevat tavalliseen tapansa. Mutta tuon tuostakin unohdettu vaara äkkiä kouristaa heidän sydäntänsä. He vavahtavat, tiedustelevat itseltään syytä, ja unohdettu muistuu mieleen. — Niin, niin, sanovat he huoaten, — sehän se oli!

Se, mikä Korneliusta vaivasi, oli pelko ettei Rosa enää tulisikaan tänä iltana kuten ennen.

Ja sitä mukaa kuin ilta lähestyi, kävi hänen pelkonsa aina selväpiirteisemmäksi, aina kiihkeämmäksi, kunnes se lopuksi tykkänään täytti hänen mielensä, valtasi hänen koko olentonsa.

Sykkivin sydämin tarkkasi hän illan pimenemistä, ja kuta synkemmäksi pimeys tuli, sitä selvemmin muisti hän edellisenä iltana lausumansa sanat, jotka olivat niin kovin pahoittaneet Rosa paran mieltä, ja hänestä tuntui käsittämättömältä, kuinka hän oli voinut kehottaa lohduttajatartaan uhraamaan hänet itsensä tulpaanille, luopumalla häntä näkemästä, jos niin olisi tarpeen, kun sentään Rosan näkeminen oli käynyt hänelle välttämättömäksi elämänehdoksi.

Korneliuksen huoneesta voi kuulla tornikellon lyönnin. Se löi seitsemän — kahdeksan — yhdeksän. Ei konsanaan metallisoitu ole värähdyttänyt sydäntä kiihkeämmin kuin tuo, jolla kellon vasara ilmoitti yhdeksännen tunnin loppua.

Sitten seurasi hiljaisuus. Kornelius painoi kätensä sydämelleen, hillitäkseen sen sykintää, ja kuunteli.

Rosan askeleet, hänen hameensa kahina olivat Korneliukselle niin tutut, että hän heti tyttösen ehdittyä portaitten ensi astuimelle tiesi sanoa: — Hän siellä tulee!

Mutta tänä iltana ei porraskäytävästä kuulunut mitään. Kello ilmoitti neljänneksen taas kuluneen, sitten, kahteen eri äänilajiin kuuluvien sävelin, tunnin ehtineen puoleen, sitten seuraavaan

neljännekseen, ja lopuksi saattoi se vakavasti ja juhlallisesti niin vankilan kuin Loewesteinin asukasten tietoon, että kymmenes tunti oli kulunut loppuun.

Siihen aikaan Rosa tavallisesti läksi Korneliuksen luota. Nyt oli kello jo lyönyt, eikä Rosa ollut vielä saapunutkaan.

Siis oli Kornelius aavistanut oikein. Rosa oli suuttunut, pysytteli huoneessaan ja jätti hänet oman onnensa nojaan.

— Olen täysin ansainnut kohtaloni, sanoi Kornelius. — Hän ei tule, ja niin tehdessään hän on oikeassa. Hänen sijassaan menettelisin varmasti samoin.

Mutta kaikesta huolimatta Kornelius kuunteli, odotti ja toivoi yhä vielä.

Täten hän kuunteli ja odotti puoliyöhön saakka, mutta sitten hän lakkasi odottamasta ja heittäytyi riisuutumatta vuoteelleen.

Yö oli pitkä ja surullinen, — vihdoin koitti päivä. Mutta päivä ei tuonut mitään uutta toivoa vangin mieleen.

Kello kahdeksan aamulla aukeni ovi, mutta Kornelius ei edes kääntänyt päätänsäkään. Hän oli kuullut Gryphuksen raskaat askeleet porraskäytävästä, mutta hän tunsu varsin hyvin mielessään, että Gryphus tuli yksin.

Hän ei katsahtanut edes vanginvartijaan päinkään.

Ja kumminkin olisi hän halunnut tiedustella häneltä Rosan vointia. Niin oudolta kuin sellainen kysymys isästä voikin tuntua, yritti hän kumminkin jo tehdä sen. Itsekkäästi toivoi hän, että Rosa olisi sairas.

Ellei mitään erikoista tapahtunut, ei Rosa koskaan tullut päivällä. Siis ei Kornelius voinut lainkaan täyttää totta odottaa häntä ennen iltaa. Mutta hänen äkilliset vavahduksensa, ovelle päin kuunteleva korvansa, nopeat luukkuun suuntautuvat katseensa todistivat sentään hämärästä toivosta, että Rosa poikkeaisi tavallisista tavoistansa.

Gryphuksen tullessa toisen kerran oli Kornelius, unohtaen vanhan vihan, tiedustellut vartijaltaan kuinka tämä voi. Mutta Gryphus oli vastannut yksikantaan kuin spartalainen:

— Voin hyvin.

Kolmannella kerralla Kornelius muutti kysymyksen muodon.

— Ei kukaan ole sairas Loewesteinissä? tiedusteli hän.

— Ei! vastasi Gryphus vielä lyhyempään kuin edellisellä kerralla ja sulki oven hänen nenänsä edessä.

Tottumatonna liioin kuulemaan kohteliaisuuksia vangiltaan, oli Gryphus käsittänyt nuo kysymykset lahjomisen alkuyrityksiksi.

Kornelius oli jälleen yksin. Kello oli seitsemän illalla, ja nyt uudistuivat edelläkuvatut tuskat, kiihkeämpinä vain kuin eilisiltana.

Mutta kuten eilen, kuluivat tunnit tänäänkin tuomatta mukanaan tuota suloista ilmiötä, joka ristikon takaa oli kirkastanut Kornelius raukan tyrmän ja valaissut sen poissaoloajakseenkin.

Van Baerle vietti yön todellisen epätoivon vallassa. Seuraavana päivänä tuntui hänestä Gryphus entistä rumemmalta, raaemmalta ja inhottavammalta: hänen päässään, tai pikemmin sydämessään, oli herännyt toivo, että Gryphus esti Rosaa tulemasta.

Hänessä heräsi hurja halu kuristaa Gryphus kuoliaaksi. Mutta Korneliuksen kuoliaaksi kuristama Gryphus olisi kaikkien jumalallisten ja inhimillisten lakien mukaan estänyt Rosaa näkemästä Korneliusta enää konsanaan.

Täten pelastui siis vanginvartija mitä suurimmasta vaarasta, vaaraa aavistamattaankaan.

Ilta tuli, ja Korneliuksen epätoivo muuttui surumielisyydeksi. Tuo surumielisyys oli sitä synkempää, kun hänen surunsa ohella täytyi ajatella myöskin tulpaani parkaansa. Huhtikuu oli ehtinyt juuri siihen kohtaan, jota taitavimmat puutarhurit katsovat tulpaanien istuttamiselle soveliaimmaksi. Hän oli sanonut Rosalle: — Minä määrään päivän, jolloin sipuli on istutettava. — Hän olisi tänään määrännyt sen seuraavana iltana tapahtuvaksi. Sää oli oivallinen, ilmaa, joka tosin vielä oli hiukan kosteata,

lämmittivät huhtikuun kalpeat, mutta kalpeudesta huolimatta niin suloiset auringonsäteet. Entä jos Rosa antaisi oikean istuttamisajan mennä ohi, jos tuskaan, jota hän tunsu, kun ei saanut Rosaa nähdä, vielä liittyisi mielenhaikeus siitä, että sipuli turmeltuisi liian myöhäisen istutuksen johdosta, — tai jos se jäisi tykkäänään istuttamatta!

Ei ihme, jos Korneliukselle, molemmat huolet sydämessään, ruoka ja juoma lakkasi maittamasta!

Näin kävi hänen neljäntenä päivänä.

Kornelius oli sääliittävän näköinen, kun hän mykkänä ja tuskasta ja paastosta kalpeana katsoi ulos ristikkoakkunastaan, pyrkien vaaran uhalla, ettei enää voisi vetää päätään takaisin, katsomaan akkunasta vasemmalla olevaan, rantaan päin aukenevaan pieneen puutarhaan, josta Rosa oli hänelle puhunut, ja jossa hän toivoi huhtikuun vaaleassa päivänpaisteessa näkevänsä nuoren tytön tai tulpaanin, nuo molemmat kadottamansa lemmityt.

Illalla Gryphus sai viedä pois Korneliuksen aamiaisen ja päivällisen; hän oli niihin tuskin koskenutkaan.

Seuraavana päivänä hän ei kajonnut niihin ollenkaan, joten Gryphus sai viedä noita molempia aterioita vartan valmistetut ruuat täysin koskemattomina takaisin.

Sinä päivänä ei Kornelius ollut lainkaan noussut vuoteelta.

— Oivallista, sanoi Gryphus palatessaan viime käynniltään, — varsin oivallista! Luulen että pääsemme pian tuosta oppineesta!

Rosa vavahti.

— Mitä tarkoittatte? kysyi Jakob.

— Hän ei syö eikä juo enää eikä nouse enää vuoteeltaan, sanoi Gryphus. — Hän lähtee täältä tiehensä arkussa, kuten herra Grotius, mutta se arkku on oleva ruumisarkku.

Rosa kävi kuolonkalpeaksi.

— Oi, sopersi hän, — käsitän kaikki! Hän on levoton tulpaaninsa takia.

Ja mieli ahdistettuna hän nousi, palasi huoneeseensa ja otti kynän ja paperia, viettäöksensä yönsä kirjaimia piirtämällä.

Kun Kornelius seuraavana aamuna nousi vuoteeltaan laahautuakseen akkunaa luo, huomasi hän paperin, joka oven alitse oli työnnetty sisään.

Hän sieppasi sen käteensä, avasi sen ja luki. Käsilalalla, joka oli viikkokauden aikana parantunut siinä määrin, että hän sitä tuskin enää tunsikaan, oli Rosa kirjoittanut hänelle:

»Olkaa levollinen, tulpaaninne voi hyvin.»

Vaikka nuo sanat vapauttivatkin Korneliuksen osasta hänen huoliensa, koski niihin kätkeytyvä iva kumminkin hänen mieleensä. Siis — Rosa ei ollut sairas, hän oli loukkaantunut. Rosaa ei kukaan estänyt tulemasta, hän pysyi vapaaehtoisesti poissa Korneliuksen luota.

Rosalla oli siis kylläksi tahdonlujuutta pysyäksään poissa hänen luotaan, joka oli kuolla surusta, kun ei saanut häntä nähdä.

Korneliuksella oli paperia ja kynä, jonka Rosa oli hänelle tuonut. Hän käsitti tyttösen odottavan vastausta, mutta että hän tulisi noutamaan sen vasta yöllä. Hän kirjoitti siis samanlaiselle paperilapulle kuin se, jonka oli saanut:

»En ole sairas levottomuudesta tulpaanin takia, vaan mielipahasta, kun en enää saa nähdä teitä.»

Gryphuksen mentyä pois ja illan tultua hän työnsi kirjeen oven alitse ulos ja jäi kuuntelemaan.

Mutta niin kiihkeästi kuin hän tarkkasikin, ei hän kuullut askeleita eikä hameen kahinaa.

Hän kuuli vain äänen, heikon kuin henkäys ja vienon kuin hyväily, ristikon takaa kuiskaavan:

— Huomenna!

Huomenna, — huomenna oli viikko kulunut umpeen. Viikkokauden aikana eivät Kornelius ja Rosa olleet tavanneet toisiansa.

XX.

MITÄ TÄMÄN VIIKKOKAUDEN KULUESSA OLI TAPAHTUNUT.

Seuraavana päivänä kuuli Kornelius luukkunsa takaa rapinaa, kuten Rosalla heidän ystävyytensä päivinä oli ollut tapana ilmoittaa tulostansa.

Voi arvata ettei Kornelius ollut kovin kaukana ovesta, jonka luukun takaa oli ilmestynyt tuo viehättävä olento, jota vailla hänen oli täytyntä olla niin kauan.

Rosa, joka odotti häntä lamppu kädessä, teki ehdottomasti hämmästyttäviä ilmaisevan liikkeen, nähdessään vangin niin alakuloisena ja kalpeana.

— Te olette sairas, herra Kornelius? kysyi hän.

— Kyllä, neiti, vastasi Kornelius, — sairas ruumiin ja sielun puolesta.

— Näin ettette enää syönyt, sanoi Rosa. — Isäni sanoi ettette enää edes noussut vuoteelta. Silloin kirjoitin teille, teitä rauhoittaakseni, tuosta aarteesta, joka aiheutti levottomuutenne.

— Ja minä puolestani, sanoi Kornelius, — vastasin teille. Nähdessäni teidät jälleen täällä, rakas Rosa, luulin teidän saaneen kirjeeni.

— Olette oikeassa, olen sen saanutkin.

— Ette voi puolustukseksenne sanoa ettette osaisi lukea. Te luette sujuvasti ja sitä paitsi olette edistynyt suunnattomasti kirjoituksessakin.

— Olette oikeassa. En ole ainoastaan saanut kirjettänne, vaan myöskin lukenut sen. Sentähden tulinkin katsomaan, olisiko jotain keinoa saada teidät jälleen terveeksi.

— Saada minut terveeksi! huudahti Kornelius. — Sananne herättävät toiveen, että teillä on minulle hyviä uutisia.

Rosa joko ei ymmärtänyt näihin sanoihin liittyvää katsetta tai ei ollut sitä ymmärtävinään. Hän vastasi vakavasti:

— Minulla on vain kerrottavaa teidän tulpaanistanne, jonka takia tiedän teidän olevan niin vakavasti huolissanne.

Rosa lausui nuo sanat niin jäykkään tapaan, että Kornelius vavahti.

Innokas tulpaaninviljelijä ei käsittänyt mitä kaikkea lapsi parka pyrki salaamaan välinpitämättömyydellään, otellen yhä kilpailijattarensa, mustan tulpaanin kanssa.

— Oi, mumisi Kornelius, — siis yhä vielä, yhä vielä! Hyvä Jumala, enkö ole sanonut teille, Rosa, että ajattelin yksin teitä, että te olitte huolieni ainaisena esineenä, että kaipasin yksin teitä, että te poissaolollanne riistitte minulta ilman, lämmön, valon, elämän!

Rosa hymyili alakuloisesti.

— Oi, sanoi hän, — teidän tulpaaninne on ollut suuressa vaarassa.

Kornelius vavahti ehdottomasti, tarttuen siten ansaan, jos Rosan sanat todella olivat ansaksi tarkoitettut.

— Suuressa vaarassa! huudahti hän vavisten. — Hyvä Jumala, missä vaarassa?

Rosa katsoi häneen lempeän säälivästi, tuntien vaativansa tuolta mieheltä mahdollisuuksia ja olevansa pakotettu pitämään hyvänänsä hänen heikkoutensa.

— Te olitte oikeassa, sanoi Rosa, — tuo ihailija, herra Jakob, ei tullut minun tähteni.

— Kenen tähden hän sitten tuli? kysyi Kornelius levoton.

— Hän tuli tulpaanin tähden.

— Oi! huudahti Kornelius, kalveten enemmän kuullessaan tuon uutisen kuin oli kalvennut, kun Rosa erehtyen oli kaksi viikkoa aikaisemmin kertonut hänelle Jakobin tulleen hänen tähtensä.

Rosa näki hänen kauhistuksensa, ja Kornelius voi hänen kasvojensa ilmeestä arvata hänen ajattelevan sitä, mitä me juuri lausuimme.

— Suokaa anteeksi, Rosa, sanoi hän, — minähän tunnen teidät, — tunnen hyvyytenne ja rehellisen sydämenne. Jumala on antanut teille ajatus-, arvostelu- ja liikkumiskyvyn sekä voimaa puolustautua, mutta vaaranalaiselle tulpaani raukalleni Jumala ei ole antanut mitään tästä kaikesta.

Vastaamatta mitään vangin puolustukseen Rosa jatkoi:

— Teidän käytyänne levottomaksi tuon ihmisen takia, joka oli seurannut minua puutarhaan ja jonka tunsin Jakobiksi, minä kävin vielä levottomammaksi kuin te. Menettelin siis siten kuin olitte käskenynt, seuraavana päivänä sen jälkeen kuin viimeksi kävin luonanne, ja jolloin te sanoitte...

Kornelius keskeytti hänet.

— Pyydän vielä kerran anteeksi, Rosa, huudahti hän. — Nuo sanani olivat mielettömiä. Olen jo pyytänyt anteeksi ja pyydän vielä kerran! Ettekö sitten aio koskaan enää leppyä!

— Seuraavana päivänä, jatkoi Rosa, — menin minä puutarhaan, muistaen mitä olitte sanonut ... muistaen kuinka olitte kehottanut minua salajuonella hankkimaan tietoa siitä, tarkoittiko tuon inhottavan miehen ihailu minua vai tulpaania.

— Olette oikeassa, hän on todella inhottava... Tehän vihaatte myöskin tuota ihmistä?

— Vihaan toden totta, sanoi Rosa, — sillä hän on syyppää viime viikolla kestämiini kärsimyksiin!

— Oi, te olette siis myöskin kärsinynt, Rosa? Kiitän teitä noista sanoistanne!

— Tuon onnettoman illan jälkeisenä päivänä, jatkoi Rosa, — menin siis puutarhaan, ja astellessani kohden lavaa, johon aion istuttaa tulpaanin, katsahdin tuon tuostakin taakseni, nähdäkseni seuraisiko minua joku, kuten edellisellä kerralla.

— Ja kuinka oli? kysyi Kornelius.

— Sama haamu hiipi portista sisään ja muurin vieritse seljapensasten taakse.

— Ettehän ollut häntä näkevinänne? kysyi Kornelius, muistaen vielä tarkoin Rosalle antamansa neuvot.

— Kumarruin lavaa kohden ja kaivoin sitä lapiolla, ikäänkuin olisin istuttanut sipulin.

— Entä hän ... hän ... mitä hän teki sillä aikaa?

— Näin kuinka hänen silmänsä kiiluivat kuin tiikerin silmät pensaikon takaa.

— Siinä näette! siinä näette! sanoi Kornelius.

— Kun työni oli olevinaan lopussa, läksin pois.

— Mutta ainoastaan puutarhan portin taakse, eikö niin? Niin että voitte portin taikka lukon raosta nähdä mitä hän teki teidän mentyänne?

— Hän odotti hetken, ollakseen varma etten enää palaisi, sitten hän syöksähti kuin susi piilopaikastaan, kulki pitkää kiertotietä lavan luo, ja saavutettuaan päämaalinsa, nimittäin sen lavan, jota äskettäin oli muokkailtu, hän pysähtyi välinpitämättömän näköisenä, katsahti joka suuntaan, silmäili läheisten rakennusten joka akkunaa, tarkasteli maata, taivasta ja ilmaa, ja tultuaan vakuutetuksi että oli aivan yksin, turvassa kaikkein ihmisten katseilta, hän hyökkäsi lavan kimppuun, upotti kätensä pehmeään maahan ja otti sieltä multakimpaleen, jonka paloitteli varovasti, nähdäkseen oliko sipuli sen sisässä. Kolmeen kertaan uudistui tuo temppu ja yhä suuremmalla kiihkeydellä, kunnes hän lopuksi alkoi käsittää joutuneensa jonkun salajuonen uhriksi. Silloin pyrki hän voittamaan tulisen kiihkonsa, otti haravan, tasoitti maan, jättääksensä sen samaan tilaan kuin missä se oli hänen tullessaan, ja häpeissään ja nyrpeissään hän läksi kulkemaan kohden porttia, tavotellen huvikseen kävelevän henkilön välinpitämätöntä kasvoinilmettä.

— Oi tuota katalaa, mumisi Kornelius, pyyhkiellen pois otsaansa pitkin virtaavia hikipisaroita. — Oi tuota katalaa! Vaan johan sen arvasin! Mutta miten on sipulin laita, Rosa? Valitettavasti on jo hiukan myöhäistä istuttaa se.

— Sipuli on ollut jo kuusi päivää maassa.

— Missä sitten? Kuinka niin? huudahti Kornelius. — Hyvä Jumala, kuinka varomatonta! Missä se on?

Minkälaisessa maassa? Onko se sopivalla paikalla puutarhassa? Eikö tuo inhottava Jakob voi sitä löytää ja varastaa?

— Ei, ellei hän lyö rikki huoneeni ovea.

— Se on siis teidän huoneessanne, Rosa, sanoi Kornelius hiukan rauhoittuneena. — Mutta millaisessa mullassa, millaisessa astiassa? Estehän liene pannut sitä juurtumaan veteen, kuten Haarlemin ja Dordrechtin kunnan naiset, jotka itsepintaisesti kuvittelevat että vesi voisi korvata mullan, — vesi, jossa on kolmekymmentäkolme osaa hapetta ja kuusikymmentäkuusi osaa vetyä, jota vastoin... Mutta mitä minä tässä teille juttelenkaan...

— Se kuuluu todellakin hiukan liian oppineelta minun korvissani, vastasi Rosa hymyillen. — Tyydyn siis vastaamaan teille, teitä rauhoittaakseni, että sipulinne ei ole vedessä.

— Vapautatte minut suuresta huolesta.

— Se on oivassa kiviruukussa, joka on juuri samankokoinen kuin se, johon te olitte istuttanut oman sipulinne. Se kasvaa maassa, jonka olen valmistanut sekoittamalla kolmeen neljäsosaan mitä oivallisinta puutarhamultaa neljäsosan tieltä ottamaani maata. Oi, olen kuullut teidän ja tuon Jakob konnan — kuten te häntä nimitätte — niin usein sanovan millaisessa mullassa tulpaanin tulee kasvaa, että tiedän sen yhtä hyvin kuin Haarlemin etevin puutarhuri.

— Ja nyt on vielä jäljellä kysymys päivänpaisteesta. Mitä siitä tiedätte kertoa?

— Nyt se on koko päivän päivänpaisteessa, milloin aurinko vain paistaa. Mutta kun se on noussut maasta esiin ja päivänpaiste on käynyt kuumemmaksi, menettelen minä kuten te teitte, rakas herra Kornelius. Pidän sitä itäänpäin olevalla akkunallani kello kahdeksasta aamulla kello yhteentoista, ja länteenpäin olevalla kello kolmesta iltapäivällä kello viiteen.

— Oikein, oikein! huudahti Kornelius. — Te olette oiva puutarhuri, ihana Rosani. Mutta pelkään että tulpaanini hoito vie kaiken aikanne.

— Se on kyllä totta, sanoi Rosa, — mutta mitäpä sillä on väliä. Teidän tulpaaninne on minun tyttäreni. Omistan sille sen ajan, jonka omistaisin lapselleni, jos olisin äiti. Ainoastaan rupeamalla sen äidiksi, lisäsi hän hymyillen, — voin lakata olemasta sen kilpailijatar.

— Hyvä, rakas Rosa! mumisi Kornelius, luoden nuoreen tyttöön katseen, joka tulkitsi paljoa ilmeisemmin rakastavan miehen kuin tulpaaninviljelijän tunteita ja hiukan lohdutti Rosaa.

Nyt seurasi hetken vaitiolo, kun Kornelius pyrki ristikon takaa tavottamaan Rosan kättä, jonka tämä veti pois.

— Siis kuusi päivää on sipuli jo ollut maassa, jatkoi Kornelius.

— Niin kyllä, herra Kornelius, vastasi tyttö.

— Eikö se vielä ole versonut esiin?

— Ei, mutta luulen taimen tulevan esiin huomenna.

— Huomisiltana saan taas kuulla siitä, kuten teistä itsestännekin, eikö niin, Rosa? Tyttärenne, kuten sitä nimititte, kiinnittää suuresta määrin mieltäni, mutta sen äiti vielä melkoista enemmän.

— Huomennako? sanoi Rosa, luoden salaa katseen Korneliukseen. — En tiedä, voinko tulla huomenna.

— Hyvä Jumala! sanoi Kornelius. — Miksi ette voisi tulla huomenna?

— Minulla on tuhansia tehtäviä.

— Ja minulla aina vain yksi ja sama.

— Niin, rakastaa tulpaanianne.

— Rakastaa teitä, Rosa.

Rosa pudisti päätänsä.

Jälleen seurasi äänettömyys.

— Kaikki vaihtelee luonnossa, sanoi van Baerle katkaisten vaitiolon. — Kevään kukkasia seuraavat toiset kukat, ja mehiläiset, jotka hellästi hyväilivät orvokkeja ja kultalakkoja, lähestyvät taas yhtä

rakastavaisina kuusamaa, ruusuja, jasmiineja, päivänkukkia ja kurjenpolvia.

— Mitä te tuolla tarkoitatte? kysyi Rosa.

— Sitä, neiti, että teitä huvitti aluksi kuulla iloistani ja huolistani. Te vaalitte yhteisen nuoruutemme kukkaa. Mutta minun kukkani oli tuomittu kuihtumaan varjossa. Vangin toiveitten ja ilojen kukkatarhalla on vain yksi vuodenaika. Se ei ole niiden ihanain kukkatarhojen vertainen, joissa ilma on raikas ja päivä paistaa. Kun kevätsato on korjattu, entävät mehiläiset sellaiset kuin te, hentovartalaiset, kultasarviset mehiläiset, läpikuultavin siivin ristikkojen välitse pois, paeten kylmää, yksinäisyyttä, alakuloisuutta, hakemaan sulotuoksua ja lämpöä, hakemaan onnea!

Rosa loi Korneliukseen katseen, jota tämä ei huomannut. Hän oli luonut silmänsä taivaalle.

Huoaten hän jatkoi:

— Te olette hylännyt minut, neiti Rosa, saadaksenne iloita kaikista vuodenajoista. Olette oikeassa, eikä minulla ole syytä valittaa. Mitä oikeutta minulla olisi vaatia teiltä uskollisuutta?

— Uskollisuutta! huudahti Rosa, salaamatta enää kyneleitä, jotka vierivät pitkin hänen poskiansa. — Enkö minä sitten ole ollut teille uskollinen?

— Onko tuo uskollisuutta, huudahti Kornelius, — kun hylkäätte minut, jätätte minut tänne kuolemaan?

— Mutta herra Kornelius, lausui Rosa, — enkö tee hyväksenne kaikkea mitä voin tehdä, kun tuottaakseni teille huvia hoitelen tulpaanianne?

— Tuo puheenne on katkeraa, Rosa. Te lulette minulle viaksi ainoan sekoittamattoman ilon, joka minulla on ollut tässä maailmassa.

— En lue teille mitään viaksi, herra Kornelius, — ellen kenties sitä syvää surua, jota tunsin, kun minulle Buitenhofissa kerrottiin että teidät oli tuomittu kuolemaan.

— Mutta teitä harmittaa se, että minä pidän kukkasista.

— Ei se, että te niistä pidätte, herra Kornelius, vaan siitä olen suruissani, että te pidätte niistä enemmän kuin minusta.

— Oi rakas, rakas lemmittyäni, huudahti Kornelius, — katsokaa, kuinka käteni vapisevat, kuinka otsani on kalpea, — kuunnelkaa, kuunnelkaa kuinka sydämeni sykkii, — ei siksi, että musta tulpaani minulle suopeasti hymyilisi, — ei, vaan siksi, että te hymyilette minulle, teidän otsanne lähestyy minua, — siksi, että minusta tuntuu, vaikka sitä tuskin rohkenen uskoakaan, kuin tavottelisivat pakenevat kätenne minun käsiäni, kuin tuntisin kauniiden kasvojenne lämmön kylmän ristikon takaa. Rosa, rakkaani, tuhotkaa mustan tulpaanin sipuli, hävittäkää idussansa tuo kukka, riistäkää minulta viaton ja ihana unelma, joka on elämäni sulostuttanut, — riistäkää minulta muutkin rikkaampiväriset, komeammat, viehkeämmät kukat, riistäkää ne kaikki tyyni, te kateellinen kukkanen, joka ette suvaitse rinnallanne muita kukkasista, mutta suokaa minulle ilo kuulla äänenne, kuulla askeleenne porraskäytävästä, nähdä liikkeenne, nähdä silmienne säihky synkän ristikkoni takaa, suokaa minulle vakuutus, että rakastatte minua, kuten minä teitä! Rakastakaa minua, Rosa, sillä minä rakastan teitä yli kaiken maailmassa!

— Lukuunottamatta mustaa tulpaania, huokasi Rosa, jonka itsepintaiset kädet vihdoinkin suostuivat hyväillen antautumaan Korneliuksen suudeltaviksi.

— Yli kaiken, Rosa.

— Voinko luottaa teihin?

— Kuin Jumalaan.

— Mutta tuo vakuutuksenne ei velvoita teitä rakastamaan minua kovinkaan paljoa.

— Valitettavasti ei, — mutta se velvoittaa teitä johonkin.

— Mihinkä sitten?

— Pysymään toistaiseksi naimatonna.

Rosa hymyili.

— Oi kuinka itsekäs te olette, sanoi hän. — Teillä on lemmitty, jota jumalotte. Te ajattelette vain häntä, uneksitte vain hänestä. Kun teidät tuomitaan kuolemaan, omistatte mestauslavalla viimeisen

huokauksenne hänelle. Ja kumminkin te vaaditte minua, tyttö parkaa, luopumaan tulevaisuudentoivoistani, kunnianhimostani.

— Mutta mistä lemmitystä te sitten puhutte? kysyi Kornelius, hakien turhaan muistinsa kätköistä naista, jota Rosa olisi voinut tarkoittaa.

— Teidän tummasta kaunottarestanne, hyvä herra, — tuosta solakkavartisesta, hentojalkaisesta, ylväästä kaunottaresta. Puhun kukastanne.

Kornelius hymyili.

— Mutta entä te, kunnan Rosani. Lukuunottamatta ihailijaanne Jakobia, jonka sydän tosin kuuluu toiselle, teillä on liuta kosiskelijoita, jotka teitä imartelevat. Muistatteko, mitä te minulle kerroitte Haagin ylioppilaista, upseereista, kauppapalvelijoista? Eikö Loewesteinissä ole lainkaan kauppapalvelijoita, ei upseereja eikä ylioppilaita?

— On, yllin kyllin.

— Ja ne kirjoittelevat?

— Niin tekevät.

— Ja nyt, kun te osaatte lukea...

Ja Kornelius huokasi ajatellessaan että Rosan oli kiittäminen juuri häntä, vanki parkaa, siitä että osasi lukea rakkaudenkirjeensä.

— Mutta lukiessani nuo kirjeet, sanoi Rosa, — ja pyrkiessäni tutustumaan ihailijoihini, noudatan vain teidän määräyksiänne.

— Kuinka, minun määräyksiäni?

— Niin kyllä. Ettekö muista enää, sanoi Rosa, vuoroonsa huoasten, — tuota testamenttia, jonka olette kirjoittanut herra Kornelius de Wittin raamattuun? Minä en sitä puolestani unohda, sillä nyt, kun osaan lukea, luen sen uudelleen joka päivä, usein kahdestikin päivässä. Tuossa testamentissa te määrätte, että minun on rakastettava kuudenkolmatta tai kahdeksankolmatta vuoden ikäistä miestä ja mentävä naimisiin hänen kanssaan. Koetan hakea tuollaista nuorta miestä, ja kun päiväni kuluvat tulpaaninne hoitamiseen, täytyy teidän suoda minun käyttää ilta häntä hakeakseni.

— Oi Rosa, tuo testamentti on laadittu sillä edellytyksellä että minä kuolisin, ja kiitos taivaan, minä elän!

— No hyvä, luovun siis hakemasta tuota kuuden- tai kahdeksankolmatta vuoden ikäistä miestä ja tulen edelleen teitä tervehtimään.

— Oi Rosa, tulkaa, tulkaa!

— Mutta minulla on muuan ehto.

— Suostun siihen etukäteen.

— Ehtoni on, ettei mustaa tulpaania mainita kolmeen päivään.

— Ei koskaan, jos niin tahdotte.

— Ei pidä sentään vaatia mahdottomia, vastasi tyttönen.

Ja ikäänkuin epähuomiossa hän lähensi raikkaan poskensa ristikkoon, ja niin lähelle, että Kornelius voi koskettaa sitä huulillaan.

Rosan huulilta kajahti huudahdus täynnä rakkautta, ja hän kiiruhti pois.

XXI. TOINEN SIPULI.

Nyt seurasi suloinen yö ja vielä suloisempi päivä.

Edellisinä päivinä oli vankityrmä tuntunut entistä tukahduttavammalta, synkemmältä, matalammalta. Koko sen paino tuntui raskaana taakkana lepäävän vangin hartioilla. Sen muurit olivat mustat, sen ilma kylmä, päivä oli toin tuskin päässyt pilkistämään sisään ristikkoakkunan tankojen välitse.

Mutta Korneliuksen herätessä seuraavana aamuna leikitteli auringonsäde ristikolla, kyyhkysset ensivät siivet levällä läpi ilman, toisten hellästi kuherrellessa suljetun akkunan yläpuolella.

Kornelius kiiruhti akkunan luo ja aukaisi sen. Hänestä oli kuin olisi elämä, ilo, melkein vapauskin tullut tuon auringonsäteen mukana hänen synkkään huoneeseensa.

Rakkaus oli tullut hänen luoksensa ja kirkastanut kaikki hänen ympärillään, — rakkaus, tuo taivaan kukkanen, hoitoisampi, tuoksuvampi kuin mitkään maalliset kukkasat.

Sen sijaan että Gryphus edellisinä päivinä huoneeseen tullessaan oli tavannut vangin äreänä vuoteessaan, hän nyt oli noussut levolta ja lauleskeli jotakin oopperan säveltä.

Gryphus loi häneen syrjäkatseen.

— No, kuinkas tänään voidaan? tiedusteli Kornelius.

Gryphus silmäili häntä yhä syrjästä.

— Koira ja herra Jakob ja kaunis Rosamme, kuinka ne voivat kaikki tyyni?

Gryphus irvisti hampaitansa.

— Tässä on aamiaisenne, sanoi hän.

— Kiitoksia, ystäväni Kerberos, lausui vanki, — se tulee oikeaan aikaan, minulla on kova nälkä.

— Vai on teidän nälkä? ihmetteli Gryphus.

— Miksikä ei olisi? kysyi van Baerle.

— Salajuonet näyttävät edistyvän hyvin, tuumiskeli Gryphus.

— Mitkä salajuonet? kysyi Kornelius.

— En puhu turhia, mutta pidän varani, oppinut herrani. Olkaa levollinen, pidän kyllä varani.

— Pitäkää vain varanne, ystäväni! sanoi van Baerle. — Olen salajuonineni käytettävänänne!

— Saammepa nähdä, kun tulee päivällisen aika, sanoi Gryphus.

Ja hän läksi huoneesta.

— Päivällisen aika, toisti Kornelius. — Mitä hän tarkoitti? No, odottakaamme! Päivällisen aikaan se käy ilmi.

Korneliuksen kävi helpoksi odottaa päivällisen aikaa. Päivällisajan jälkeen oli vielä seuraava yhdeksän aika illalla.

Puolenpäivän aikaan kuului Gryphuksen askelten lisäksi porraskäytävästä kolmen tai neljän sotamiehen askeleet.

Ovi aukeni, Gryphus tuli sisään ja päästi sinne sotamiehetkin sekä sulki oven heidän jälkeensä.

— No niin, sanoi hän, — nyt ryhdymme hakemaan.

Korneliuksen taskut tarkastettiin, sitten tutkittiin löytyisikö mitään takin ja liivin välistä, liivin ja paidan, paidan ja ihon välistä, — mutta ei löytynyt mitään.

Nyt haettiin lakanoista, patjoista, oljista, mutta ei mitään löytynyt.

Kornelius riemuitsi mielessään, kun ei ollut suostunut istuttamaan kolmatta sipulia. Gryphus olisi varmasti löytänyt sen tällä hakuretkellään, kuinka huolellisesti se olisikin ollut piilotettu, ja sen olisi käynyt kuten ensimmäisen sipulin.

Ei konsanaan vanki lienekään iloisemmin kasvoin seurannut huoneessaan pidettyä tarkastusta, kuin nyt Kornelius.

Gryphus läksi tiehensä vieden mukanaan lyijykynän ja kolme tai neljä lehtistä tuota valkoista paperia,

jota Rosa oli Korneliukselle antanut. Siinä oli koko voittosaalis.

Kuuden ajoissa Gryphus palasi, tällä kertaa yksin. Kornelius koetti lepyttää häntä, mutta Gryphus murisi, osotti hammasta, joka hänellä oli suunsa kulmauksessa, ja poistui huoneesta takaperin, ikäänkuin peläten Korneliuksen käyvän hänen kimppuunsa.

Kornelius tyrskähti nauruun.

Tämä saattoi Gryphuksen huutamaan hänelle ristikon takaa:

— Hyvä, hyvä! Saammepa nähdä, kumpi meistä nauraa viimeiseksi!

Ainakin tänä iltana toivoi Kornelius voivansa nauraa viimeiseksi, sillä Kornelius odotti Rosaa.

Rosa tuli yhdeksän aikaan, mutta hän tuli ilman lyhtyä. Hän ei tarvinnut enää valkeata, hän osasi nyt lukea.

Valkea olisi myöskin voinut antaa ilmi Rosan, jota Jakob piti silmällä tarkemmin kuin konsanaan.

Ja lopuksi, — kun Rosa punehtui, näkyi punehtuminen liian selvästi lyhdyn valossa.

Mistä puhelivat Rosa ja Kornelius tänä iltana? Samasta, mistä rakastavaiset puhuvat oven kynnyksellä Ranskassa, parvekeaidan molemmin puolin Espanjassa, ylhäältä terassilta alas maahan Itämailla.

He puhuivat asioista, jotka suovat hetkille siivet, jotka kiihdyttävät ajan vauhtia.

He puhuivat kaikesta muusta, vaan eivät mustasta tulpaanista.

Kello kymmenen aikaan he erosivat kuten tavallisesti.

Kornelius oli onnellinen, niin onnellinen kuin voi olla tulpaaninviljelijä, jolle ei ole puhuttu hänen tulpaanistaan.

Rosa oli hänestä ihana kuin itse rakkaudenjumalatar; hän oli hänestä hyvä, herttainen, viehättävä.

Mutta miksi ei Rosa suvainnut kuulla puhuttavan tulpaaneista?

Siinä suhteessa oli Rosalla paha virhe.

Huokaellen lohdutti Kornelius itseään ajatuksella, ettei täydellistä naista ole olemassakaan.

Hän vietti osan yötä tuota epätäydellisyyttä mietiskellen. Toisin sanoen, hän ajatteli Rosaa niin kauan kuin oli valveilla.

Nukuttuaan hän uneksi hänestä.

Mutta unelmien Rosa oli paljoo täydellisempi kuin todellinen. Ei sillä hyvä, että hän puhui tulpaaneista, vaan hän toi sitä paitsi Korneliukselle komean mustan tulpaanin kiinalaisessa maljakossa.

Kornelius heräsi ilosta väristen ja mumisi: — Rosa, Rosa, rakastan sinua!

Ja kun oli jo valoisa päivä, ei Kornelius katsonut sopivaksi enää nukkua uudelleen.

Hänelle jäi siis koko päiväksi mieleen tuo unessa saatu kuva.

Oi! Jos Rosa olisi puhunut tulpaanista, olisi hän Korneliuksen mielestä ollut täydellisempi kuin maailman etevimmät ja ihanimmat kuningattaret, — Semiramis, Kleopatra, Elisabet, Anna Itävaltalainen!

Mutta Rosa oli kieltänyt, uhalla ettei enää palaisi, mainitsemasta tulpaania kolmeen päivään.

Rakastaja oli tosin siten saanut käytettäväkseen seitsemänkymmentäkaksi tuntia, mutta nämä seitsemänkymmentäkaksi tuntia olivat anastetut tulpaaninviljelijältä.

Tosinhan näistä seitsemästäkymmenestä kahdesta tunnista jo oli kulunut kolmekymmentäkuusi.

Toiset kolmekymmentäkuusi kyllä myöskin kuluisivat pian: kahdeksantoista odotellessa, kahdeksantoista Rosaa muistellessa.

Rosa tuli tavalliseen aikaan. Kornelius kesti sankarimaisesti rangaistuksensa. Hän olisi ollut oiva pythagoralainen, ja jos hänen olisi sallittu kerran päivässä kysyä kuulumisia tulpaanistaan, olisi hän

rauhallisesti tyytynyt veljeskunnan sääntöjen mukaisesti muutoin vaikenemaan viisi vuotta.

Onneksi hänen kaunis vieraansa käsitti varsin hyvin, että jos on toisaalta vaateliias, täytyy toisaalta olla myöntäväinen. Hän salli siis Korneliuksen vetää hänen sormensa ristikon aukosta sisään, hän salli Korneliuksen suudella hänen hiuksiaan ristikon lomitse.

Lapsi parka! Tuo lemmenleikki oli hänelle paljoka vaarallisempaa kuin tulpaanista puhuminen olisi ollut.

Hän käsitti tämän palatessaan huoneeseensa sykkivin sydämin, posket hehkuvina, huulet kuivina, silmät kosteina.

Kun siis seuraavana iltana ensi sanat, ensi hyväilyt oli vaihdettu, loi Rosa ristikon takaa pimeässä Korneliukseen tuollaisen katseen, jonka tuntee sitä näkemättä, ja hän lausui:

— Olkaa iloissanne! Se on jo kohonnut esiin!

— Mikä? kysyi Kornelius, rohkenematta uskoa Rosan itsestään lyhentävän hänen koetusaikansa.

— Tulpaani, sanoi Rosa.

— Kuinka, huudahti Kornelius, — te sallitte siis?

— Olkoon menneeksi! sanoi Rosa kuten hellä äiti, joka suo lapselleen ilon.

— Oi Rosa! huudahti Kornelius, kurottaen huulensa ulos ristikosta, toivoen kohtaavansa posken, käden, otsan tai jotain muuta.

Hän kohtasi parasta kaikesta, — puoliavoimet huulet.

Rosa päästi huudahduksen.

Kornelius käsitti, että oli parasta nopeasti jatkaa keskustelua. Hän käsitti, että tuo odottamaton kosketus oli kovasti pelästyttänyt Rosaa.

— Kasvaako se suoraan? kysyi hän.

— Suoraan kuin nyplypuikko, vastasi Rosa.

— Onko se jo pitkäkin?

— Ainakin kaksi tuumaa.

— Oi Rosa, hoitakaa sitä hyvin, niin näette, kuinka se kasvaa nopeasti.

— Kuinka voisin hoitaa sitä enää huolellisemmin? sanoi Rosa. — Enhän ajattele muuta kuin sitä.

— Kuinka, Rosa? Varokaa, etten minä vuorostani käy mustasukkaiseksi.

— Tiedättehän että ajattellessani sitä ajattelen teitä. En väisty enää sen luota. Voin nähdä sen vuoteistani. Herätessäni luon siihen ensi katseeni, uneen vaipuessani viimeisen. Päivällä istun työskennellen sen vieressä, sillä siitä saakka kuin se tuli huoneeseeni, en enää ole liioin sieltä poistunut.

— Teette oikein, Rosa, sillähän te olette voittava itsellenne myötäjäiset.

— Niin, ja sitä minun on kiittäminen siitä, että voin mennä naimisiin kuuden- tai kahdeksankolmatta vuotiaan miehen kanssa, jota rakastan.

— Olkaa vaiti, te ilkeä tyttö!

Ja Korneliuksen onnistui tavoittaa tytön sormet, mikä aiheutti hetkisen vaitiolon, joskaan ei keskusteluaineen muutosta.

Tämän illan jälkeen oli Kornelius onnellisin ihmisistä. Hän sai pidellä Rosan kättä mielin määrin ja puhella tulpaanistaan niin paljon kuin ikinä halusi.

Tämän jälkeen jokainen uusi päivä merkitsi uutta kehitystasetta tulpaanille ja nuorten lemmelle.

Tulpaanin lehdet kasvoivat kasvamisestaan, pian voi erottaa kukan.

Korneliuksen riemu oli suuri hänen saadessaan tuon uutisen, ja kysymykset seurasivat toisiaan nopeudella, joka todisti kuinka tärkeitä ne olivat.

— Se on umpulla? huudahti Kornelius.

— Niin on, vastasi Rosa.

Mielenliikutuksen vallassa nojasi Kornelius horjuen luokkuun.

— Hyvä Jumala! huudahti hän.

Sitten hän kyseli edelleen:

— Onko soikio säännöllinen? Onko se täyteläinen, ovatko lehtien päät täysin vihreät?

— Soikio on melkein tuuman pituinen ja suippenee teräväksi kuin neula, se käy yhä pulleammaksi, pian se on aukeneva.

Seuraavana yönä ei Kornelius nukkunut paljoa. Mikä ylevä hetki olikaan oleva se, jolloin umppu aukeni!

Kaksi päivää myöhemmin Rosa ilmoitti soikion hiukan auenneen.

— Oi Rosa, huudahti Kornelius, — jos soikio on aukeamaisillaan, täytyy voida jo hieman erottaa kukan väriäkin!

Ja vanki vaikenä huohottaen.

— Kyllä, vastasi Rosa. — Voi erottaa toisenvärisen juovan, ohuen kuin hius.

— Ja minkä värinen se on? kysyi Kornelius vavisten.

— Se on hyvin tumma, vastasi Rosa.

— Ruskea?

— Ei, paljoa tummempi.

— Paljoa tummempi, Rosa kulta, oi, kiitoksia! Tumma kuin eebenpuu, tumma kuin...

— Kuin muste, jolla olen teille kirjoittanut.

Kornelius päästi hurjan ilohuudon.

Hilliten sitten äkkiä mielensä ja pannen kätensä ristiin hän lausui:

— Oi Rosa, teidän vertaistanne enkeliä ei ole olemassa!

— Eikö todellakaan! lausui Rosa, hymyillen hänen kiihkolleen.

— Rosa, te olette nähnyt niin paljon vaivaa, te olette tehnyt niin paljon minun hyväkseni. Rosa, tulpaanini on puhkeava kukkaan, ja sen kukka on oleva musta! Rosa, Rosa, te olette täydellisin luoduista!

— Mustan tulpaanin jälkeen sentään?

— Vaiti, te ilkeä olento. Säälikää minua, elkää turmelko iloani. Mutta, Rosa, jos tulpaani on kehittynyt niin pitkälle, niin kukka aukenee parin, kolmen päivän perästä?

— Niin kyllä, huomenna tai ylihuomenna.

— Oi, mutta minä en saa nähdä sitä, huudahti Kornelius, heittäytyen taapäin, — en saa suudella tuota Luojan ihmeteosta, kuten suutelen teidän käsiänne, Rosa, hiuksianne, poskianne, jos ne sattuvat olemaan luukkuni läheisyydessä.

Rosa lähensi poskensa ristikkoon, ei enää sattumalta, vaan vapaaehtoisesti. Ahnaasti kiintyivät siihen nuoren miehen huulet.

— Minä taitan sen teille, jos tahdotte, sanoi Rosa.

— Ei, ei! Heti kun se on auennut, on teidän asetettava se varjoon, Rosa, ja samana hetkenä, samana hetkenä tulee teidän lähettää joku ilmoittamaan Haarlemin puutarhayhdistyksen puheenjohtajalle, että suuri musta tulpaani on kukkinut. Haarlem on kaukana, tiedän sen kyllä, mutta rahalla saatte kyllä

sanansaattajan hankituksi. Onko teillä rahaa, Rosa?

Rosa hymyili.

— On kyllä, vastasi hän.

— Kylläksi? tiedusteli Kornelius.

— Minulla on kolmesataa floriinia.

— Jos teillä on kolmesataa floriinia, ei teidän tule lähettää sanansaattajaa, vaan te itse, te itse, Rosa, menette Haarleemiin.

— Mutta sillaikaa kukka...

— Kukan te otatte mukaanne, ymmärrättehän ettette saa hetkeksikään erota siitä.

— Mutta jos en eroa siitä, täytyy minun erota teistä, herra Kornelius, sanoi Rosa alakuloisesti.

— Olette oikeassa, herttainen, rakas Rosani. Hyvä Jumala, kuinka pahoja ihmiset ovat! Mitä olen heille tehnyt, kun he ovat riistäneet minulta vapauden! Olette oikeassa, en voi elää ilman teitä. No hyvä, te lähetätte jonkun Haarleemiin. Tuo ihme on toden totta siksi suuri, että puheenjohtaja voi nähdä vaivaa sen tähden. Tulkoon itse noutamaan tulpaanin.

Mutta hän vaikeni äkkiä ja jatkoi sitten vapisevalla äänellä:

— Rosa, Rosa! Jos se ei olisikaan musta!

— No, siitä te saatte tiedon huomis- tai ylihuomisiltana.

— Täytyykö minun odottaa iltaan, ennenkuin saan sen tietää? Menehdyn kärsimättömyyteen! Emmekö voisi sopia jostakin merkistä?

— Minä tiedän paremman keinon.

— Minkä sitten?

— Jos se aukenee yöllä, niin tulen itse sanomaan sen teille. Jos se tapahtuu päivällä, kuljen ovenne ohitse ja toimitan teille kirjelasun, joko oven alitse tai ristikkosta, isäni ensimmäisen ja toisen käynnin välillä.

— Oivallista, Rosa! Sananen teiltä ilmoittaa minulle tuon uutisen, ja onneni on oleva kaksinkertainen.

— Kello on kymmenen, sanoi Rosa, — minun täytyy lähteä.

— Niin, niin, sanoi Kornelius, — menkää, Rosa, menkää!

Rosa läksi pois puolittain alakuloisena.

Kornelius oli melkein lähettänyt hänet tiehensä.

Tosinhan se tapahtui siksi, että hän menisi vartioimaan mustaa tulpaania.

XXII.

PUHKEAMINEN.

Korneliuksen yö kului suloisissa, mutta hiukan levottomissa mietteissä. Joka hetki odotti hän kuulevansa Rosan lempeän äänen häntä kutsuvan. Hän heräsi vavahtaen, kiiruhti ovelle, lähensi kasvonsa ristikkoon. Mutta ei luukulla, ei eteisessä ollut ketään.

Epäilemättä oli Rosakin hereillä. Mutta onnellisempana kuin hän valvoi Rosa tulpaania vartioiden, hän sai katsella tuota ylvästä kukkaa, tuota ihmeistä ihmeellisintä, jota ei kukaan vielä tuntenut, jonka kehittämistä kukaan ei pitänyt mahdollisena.

Mitä sanoisivat ihmiset kuullessaan, että musta tulpaani oli olemassa, että sen kehittäjä oli vanki nimeltä van Baerle?

Kuinka kauas Kornelius olisikaan lähettänyt luotaan sen, joka olisi tullut tarjoamaan hänelle vapauden, pyytäen korvaukseksi hänen tulpaaninsa!

Aamu tuli, eikä Kornelius vielä ollut saanut mitään tietoa. Tulpaani ei siis vielä ollut kukkinut.

Päivä kului samaan tapaan kuin edellinen yö.

Yön tullen saapui Rosa iloisena, keveänä mieleltään kuin lintunen.

— Ja mitä kuuluu? kysyi Kornelius.

— Kaikki on hyvin. Kukka puhkeaa epäilemättä tänä yönä.

— Ja se on musta?

— Aivan musta.

— Siinä ei ole muunväristä pilkkuakaan?

— Ei ainoatakaan.

— Mikä taivaan armo! Rosa, olen mietiskellyt kaiken yötä. Ensiksikin ajattelin teitä...

Rosa teki epäilystä ilmaisevan liikkeen.

— Sitten sitä, mitä meidän on tekeminen.

— Ja mitä te ehdotatte?

— Kas tässä tuumani. Heti kun kukka on puhjennut, ja on varmaa, että se on musta, aivan musta, on teidän hankittava varma lähetti.

— Eikö muuta? Olen jo hankkinut lähetin.

— Onko hän luotettava?

— Vastaaan hänestä, hän on ihailijoitani.

— Toivottavasti ei sentään Jakob.

— Olkaa levollinen. Hän on Loewesteinin lauttamies, noin viiden- tai kuudenkolmatta vuoden ikäinen reipas poikanen.

— Voi paholainen sentään!

— Ei hätää, sanoi Rosa nauraen, — hän on liian nuori, tehän määräsitte iän kuudeksi- tai kahdeksaksikolmatta vuodeksi.

— Luulette siis voivanne luottaa tuohon mieheen?

— Kuin itseeni. Hän olisi valmis käskystäni heittäytymään Waaliin taikka Maasiin.

— No hyvä, Rosa. Kymmenen tunnin kuluttua hän voi olla Haarlemissa. Te annatte minulle paperia ja lyijykynän, tai mieluummin mustekynän ja mustetta, ja minä kirjoitan kirjeen. On vieläkin parempi, jos te kirjoitatte, sillä minua, vanki raukkaa, voitaisiin syyttää salavehkeilystä, kuten isällänne on tapana tehdä. Te kirjoitatte siis puutarhayhdistyksen puheenjohtajalle, ja olen vakuutettu että hän saapuu tänne.

— Mutta jos hän vitkastelee?

— Kenties voi kestää päivän tai kaksi ennenkuin hän tulee. Mutta eihän se ole mahdollista, — sellainen tulpaanien ihailija kuin hän ei voi viivytellä tuntiakaan, ei minuuttia, ei sekuntia lähtiessään matkaan nähdäkseen maailman kahdeksannen ihmeen. Mutta jos kestäisikin, kuten sanottu, päivän tai kaksi, niin on tulpaani sittenkin vielä oleva täydessä loistossaan. Kun puheenjohtaja on nähnyt tulpaanin ja laatinut pöytäkirjan, on kaikki valmiina. Te saatte pöytäkirjasta kaksoiskappaleen ja luovutatte tulpaanin hänelle. Oi Rosa, jospa olisimme voineet itse viedä sen Haarlemiin! En olisi päästänyt sitä käsistäni muuta kuin laskeakseni sen teidän käsiinne. Mutta mitäpä kannattaa sellaisia haaveilla, jatkoi Kornelius huoaten. — Muiden silmät näkevät sen kasvavan ja kuihtuvan, mutta ei minun. Oi Rosa, varokaa ennen kaikkea ettei kukaan saa sitä nähdä, ennenkuin tuo puheenjohtaja on

sen nähnyt. Musta tulpaani! Hyvä Jumala, jos joku näkisi sen, niin hän sen varastaisi!...

— Mitä sanottekaan!

— Sanoittehan te itsekin pelkääväanne tässä suhteessa ihailijaanne Jakobia. Floriinikin voi houkutellessa varkauteen, miksi ei sitten satatuhatta floriinia!

— Minä vartioin sitä, olkaa aivan levollinen.

— Jos se puhkeaa teidän ollessanne täällä!

— Sen se oikuttelija kyllä pystyisi tekemään, sanoi Rosa.

— Jos se olisi auennut, kun nyt palaatte huoneeseenne!

— Niin mitä sitten?

— Kun se on auennut, on teidän hetkeäkään hukkaamatta toimitettava siitä tieto Haarleemiin.

— Ja teille, teille! Ymmärrän, ymmärrän!

Ja Rosa huokasi, mutta ilman katkeruutta, — kuten se, joka alkaa käsittää toisen heikkouden, vaikka ei voikaan siihen täysin tyytyä.

— Palaan tulpaanin luo, herra van Baerle, ja heti kun se on auennut, saatte siitä tiedon. Heti tiedon saatuanne lähtee sanansaattajamme matkaan.

— Rosa, Rosa, en tiedä enää mihin maan tai taivaan ihmeeseen teitä vertaisin!

— Verratkaa minua mustaan tulpaaniin, herra Kornelius. Lukisin sen itselleni suureksi kunniaksi, sen vakuutan. Siis näkemiin, herra Kornelius!

— Oi sanokaa: »Näkemiin, ystäväni!»

— Näkemiin, ystäväni, sanoi Rosa, mieli lohdullisempana.

— Sanokaa: »Rakas ystäväni!»

— Oi ystäväni!

— »Rakas ystäväni», rukoilen teitä, »rakas ystäväni!»

— Rakas, niin kyllä, rakas ystäväni, äännähti Rosa vavisten, ilosta huumaantuneena.

— Siis Rosa, kun kerran olette sanonut »rakas», niin sanokaa myös »onnellinen», — sillä olen ihmisistä onnellisin! Vain yhtä vielä kaipaan, Rosa.

— Mitä sitten?

— Teidän poskeanne, teidän pehmoista, raikasta rusoposkeanne! Oi suokaa minulle vapaaehtoisesti tuo ilo, ettei minun enää tarvitsisi turvata ryöstöön tai sattumaan!

Huoaten päätti vanki rukouksensa, — ja hän kohtasi nuoren tytön huulet, mutta ei sattumalta, kuten Saint-Preux sataa vuotta myöhemmin kohtasi Julian huulet.

Rosa pakeni pois.

Kornelius jäi paikoilleen, sielu huuliin keskitettynä, kasvot painettuna ristikkoon.

Ilo ja onni oli hänet tukehduuttaa. Hän aukaisi akkunansa ja katsoi kauan aikaa, sydän riemua tulvillaan, pilvetöntä sinitaivasta, kuun hopeoimaa, kukkuloiden välitse kiemurtelevaa kaksoisvirtaa. Hän täytti keuhkonsa raittiilla, puhtaalla ilmalla, mielensä lempeillä ajatuksilla, sielunsa hartaalla kiitollisuudella ja ihailulla.

— Oi, sinä olet yhä siellä ylhäällä, Jumalani! huudahti hän puoleksi polvistuen, kiihkeä katse tähtiin kohotettuna. — Suo anteeksi että sitä melkein epäilin viime päivinä, kun piilouduit pilviin enkä enää nähnyt sinua, hyvä, iankaikkinen, laupias Jumala! Mutta tänään, tänä iltana, tänä yönä, — oi, näen sinut kaikkialla taivastesi kuvastimessa ja ennen kaikkea oman sydämeni kuvastimessa.

Hän oli parantunut, tuo potilas parka; vanki raukka tunsu itsensä vapaaksi!

Kornelius vietti osan yötä ristikkoakunansa ääressä, korvat varuillaan, viisi aistia sulaneina yhdeksi

tai pikemmin kahdeksi, — hän katseli ja kuunteli.

Hän katseli taivasta, hän kuunteli mitä maan päällä tapahtui.

Luoden tuon tuostakin silmäyksen eteiseen päin hän mietiskeli:

— Tuolla alhaalla on Rosa, — Rosa, joka valvoo kuten minäkin, odottaen hetkestä hetkeen. Tuolla alhaalla katselee Rosa salaperäistä kukkaa, joka elää, joka aukenee aukenemistaan. Kenties hän tällä hetkellä laskee hennot, lämpöiset sormensa tulpaanin varrelle. Koske siihen varovasti, Rosa! Kenties hänen huulensa koskettavat aukenevaa umppea. Suutele sitä hellävaroin, Rosa, huulesi polttavat! Kenties molemmat lemmittyäni tänä hetkenä hyväilevät toisiansa, Jumalan katsoessa heihin alas taivaastansa!

Tänä hetkenä syttyi tähti eteläisellä taivaalla, kiisi läpi avaruuden taivaanrannalta Loewesteiniin saakka ja syöksähti alas linnoituksen kohdalla.

Kornelius vavahti.

— Oi, sanoi hän, — Jumala lähettää kukalleni sielun!

Ja ikäänkuin hän olisi arvannut oikein, hän kuuli melkein samana hetkenä eteisestä askeleita, keveitä kuin keijukaisen, ja hameen kahinaa, joka oli kuin siipien suhahtelua, ja tuttu ääni lausui:

— Kornelius, rakas, onnellinen ystäväni, tulkaa, tulkaa pian!

Yhdellä hyppäyksellä kiiruhti Kornelius akkunan luota luukulle. Jälleen kohtasivat häntä Rosan huulet, jotka suudellen kuiskasivat:

— Se on auennut, se on musta, — tässä se on!

— Kuinka, täällä? huudahti Kornelius, irroittaen huulensa tyttösen huulista.

— Niin, niin, täytyy jotain uskaltaa niin suuren ilon takia. Tässä se on, katsokaa!

Toisella kädellään hän kohotti luukulle salalyhdyn, jonka oli sytyttänyt, toisella kädellään hän nosti ihmetulpaanin sen tasalle.

Kornelius päästi huudahduksen ja oli menemäisillään tiedottomaksi.

— Oi Jumalani, Jumalani! mumisi hän. — Sinä palkitset viattomuuteni ja suot minulle hyvityksen vankina olostani, lähettämällä minulle nämä molemmat kukkaset ristikkoni ääreen!

— Suudelkaa sitä, sanoi Rosa, — kuten minä sitä juuri olen suudellut!

Kornelius kosketti hennosti huulenpäällään kukan kärkeä, eikä konsanaan naisen huulille puserrettu suudelma, olipa tämä nainen vaikka Rosa nimeltään, olisi voinut tunkea syvemmälle hänen sydämeensä.

Tulpaani oli kaunis, komea, muhkea — sen varsi oli yli kahdeksantoista tuumaa korkea ja kohosi neljän vihreän, kiiltävän lehden keskeltä, jotka olivat suorat kuin keihäät, — kukka itse oli aivan musta ja hohtoisia kuin gagaatti.

— Rosa, sanoi Kornelius huohottaen, — Rosa, emme saa hukata hetkeäkään, meidän täytyy kirjoittaa tuo kirje.

— Se on jo kirjoitettu, rakas Kornelius, vastasi Rosa.

— Todella!

— Tulpaanin puhjetessa kirjoitin minä sen, sillä en tahtonut hukata hetkeäkään. Kas tässä on tuo kirje, ja sanokaa, onko se teistä hyvä.

Kornelius otti kirjeen, ja tehden huomion että Rosan käsiala oli vielä tuntuvasti parantunut hänen edellisen kirjeensä jälkeen, hän luki:

»Herra Puheenjohtaja!

Musta tulpaani puhkeaa noin kymmenen minuutin perästä kukkaan. Heti kukan auettua minä lähetän sanansaattajan matkaan, pyytämään teitä tulemaan itse sitä noutamaan Loewesteinin linnoituksesta. Minä olen vanginvartija Gryphuksen tytär, eikä minulla ole juuri enempiä vapautta kuin isäni vangeilla. En voi siis itse tuoda teille tuota ihmekukkaa. Sentähden rohkenen pyytää teitä tulemaan sitä noutamaan.

Toivomukseni on, että sille annetaan nimi *Rosa Barlaensis*.

Se on auennut. Se on aivan musta. Tulkaa, herra puheenjohtaja, tulkaa!

Minulla on kunnia olla nöyrin palvelijanne.

Rosa Gryphus.»

— Hyvin, hyvin, rakas Rosa! Kirje on vallan mainio. Minä en olisi osannut kirjoittaa sitä näin koruttomasti. Tutkinnossa te annatte kaikki tiedot, mitä teiltä pyydetään. Tulee tunnetuksi, missä oloissa tulpaani on kehitetty, kuinka paljon huolta, vaivaa, pelkoa se on tuottanut. Mutta nyt, Rosa, nyt emme saa hukata hetkeäkään... Lähetä, lähetä!

— Mikä on puheenjohtajan nimi?

— Antakaa tänne, minä kirjoitan osoitteen. Oi, hän on kyllä tunnettu henkilö. Hänen nimensä on van Systens, hän on Haarlemin pormestari. Antakaa se, Rosa, antakaa!

Ja vapisevin käsin Kornelius kirjoitti osoitteen:

»Pormestari Peter van Systensille, Haarlemin puutarhayhdistyksen puheenjohtajalle.»

— Ja nyt, menkää, Rosa, menkää, sanoi Kornelius. — Sulkeutukaamme Jumalan suojaan, hänen, joka tähän saakka on meitä niin hellästi varjellut!

XXIII.

KADEHTIJA.

Toden totta tarvitsivatkin nuo ihmisparat Jumalan erityistä suojelusta.

Ei konsanaan vielä epätoivo ollut uhannut heitä niin läheltä kuin tänä hetkenä, jolloin he olivat varmat onnestaan.

Emme epäile siinä määrin lukijan järkeä, että otaksuisimme hänen voineen olla tuntematta Jakob herraa entiseksi ystäväksemme — tai oikeammin sanoen viholliseksemme — Isak Boxteliksi.

Lukija on siis arvannut että Boxtel oli seurannut Buitenhofista Loewesteiniin rakkautensa ja vihansa esineitä, mustaa tulpaania ja Kornelius van Baerleä.

Mitä ei kukaan muu kuin tulpaaninviljelijä, jonka sydämen kateus täytti, olisi voinut aavistaakaan, nimittäin sipulien olemassaoloa ja vangin pyrkimyksiä niitä kasvattaa, sen oli kateus saattanut Boxtelin ainakin aavistamaan, ellei havaitsemaankin.

Olemme nähneet, kuinka hänen oli onnistunut, otettuaan nimen Jakob — paremmin kuin Isak nimisenä — voittoa Gryphuksen ystävyys ja ylläpitää hänen kiitollisuuttaan ja vieraanvaraisuuttaan paraalla paloviinalla mitä Texelin ja Antverpenin välillä valmistettiin.

Hänen onnistui myöskin tukahduttaa Gryphuksen epäluulot, niin epäluuloinen kuin tämä olikin. Hän tukahdutti ne luulottelemalla Gryphukselle tavoittelevansa avioliittoa Rosan kanssa.

Paitsi isänylpeyttä, lietsoi hän hänen mielessään myöskin vanginvartijan kunnianhimoa. Hän teki sen kuvailemalla mitä synkimmin väreän oppinutta vankia, jota Gryphus säilytti salpojensa takana ja joka tämän vale-Jakobin sanain mukaan oli tehnyt sopimuksen paholaisen kanssa, tuhotakseen hänen ylhäisyytensä Oranian prinssin.

Aluksi oli hän onnistunut yhtä hyvin Rosaan nähden. Tosin hän ei ollut voittanut Rosan myötätuntoa, vaan hän oli tyttösestä aina tuntunut peräti vastenmieliseltä, mutta puhumalla hänelle avioliitosta ja intohimoisesta rakkaudesta poisti hän kaikki hänen epäluulonsa.

Olemme nähneet, kuinka hän varomattomasti seuraamalla Rosaa puutarhaan oli paljastanut hänelle aikeensa, ja kuinka Korneliuksen vaistomainen pelko oli saattanut heidät olemaan varuillaan hänen suhteensa.

Se, mikä ennen kaikkea oli herättänyt vangin levottomuuden, oli Jakobin kiihkeä viha hänen kuullessaan tuhotusta sipulista.

Jakobin raivo oli tuona hetkenä ollut sitä suurempi, kun ei hän voinut varmaan tietää, oliko Korneliuksella lainkaan toista sipulia, jos hän otaksuikin niin olevan.

Silloin hän alkoi vakoilla Rosaa, sekä puutarhassa että sisällä.

Mutta kun hän sisällä seurasi häntä pimeässä ja paljain jaloin, ei häntä nähty, ei kuultu.

Ainoa kerta oli tuo, jolloin Rosa oli ollut näkevinään varjon kiitävän porraskäytävää pitkin.

Mutta silloin oli Boxel jo kuullut tarpeeksi, vangin omasta suusta oli hän kuullut, että toinen sipuli todella oli olemassa.

Annettuaan Rosan juonen pettää itsensä, kun tämä oli ollut kaivavinaan sipulin maahan, ja arvaten kepposen keksityksi sitä varten että hän joutuisi ansaan, hän kävi entistä varovammaksi ja jatkoi peliään pingottaen älynsä äärimmilleen, päästäkseen selville muitten puuhista, joutumatta itse ilmi.

Hän näki Rosan vievän suuren fajanssiruukun isänsä keittiöstä omaan huoneeseensa.

Hän näki Rosan rannassa pesevän kauniit kätensä puhtaiksi mullasta, jota hän oli alustanut, valmistaakseen sipulille mahdollisimman hyvän maanlaadun.

Lopuksi hän vuokrasi pienen vinttikamarin vastapäätä Rosan akkunaa, siksi kaukaa, ettei sinne voinut nähdä paljain silmin, mutta ei loitompaa kuin että hän kaukoputkellaan voi seurata kaikkea mitä Rosan huoneessa tapahtui, kuten oli Dordrechtissa seurannut kaikkea mitä tapahtui Korneliuksen kuivatuhuoneessa.

Tuskin oli hän asunut kolmeakaan päivää vinttikamarissaan, kun jo oli varma asiastaan.

Aamulla auringon noustessa oli ruukku jo akkunalla, ja Mierisin tai Metsun kuvaamien viehkeitten naisten kaltaisena näkyi Rosa akkunan ääressä villin viinin ja kuusaman ensimmäisten vihreitten köynnösten keskellä.

Rosa katseli ruukkuja tavalla, joka ilmaisi Boxelille ruukun sisältämän esineen todellisen arvon.

Tuo ruukku sisälsi toisen sipulin, vangin viimeisen toiveen.

Milloin yö uhkasi käydä liian kylmäksi, nosti Rosa ruukun pois akkunalta.

Oli ilmeistä että hän noudatti Korneliuksen määräyksiä, — Kornelius pelkäsi sipulin voivan paleltua.

Kun päivänpaiste kävi kuumemmaksi, oli ruukku poissa akkunalta yhdestatoista aamulla kahteen päivällä.

Tämä oli vieläkin selvempi todiste. Kornelius pelkäsi mullan käyvän liian kuivaksi.

Taimen noustua maasta katosivat kaikki Boxelin epäilykset. Se ei ollut tuumankaan korkuinen, ennenkuin hän kaukoputkensa avulla oli tullut täysin varmaksi asiastaan.

Korneliuksella oli ollut kaksi sipulia, ja toisen hän oli uskonut Rosan rakkauden ja hoidon huomaan.

Kuten voi käsittää, ei nimittäin nuorten rakkaus ollut jäänyt Boxelilta huomaamatta.

Nyt oli siis keksittävä keino Rosan hoitaman, Korneliuksen lempimän sipulin varastamiseksi.

Mutta se ei ollut helppoa.

Rosa vartioi tulpaaniaan kuin äiti lastaan, — huolellisemmin vielä: kuin hautova kyyhkynen muniaan.

Päivisin ei Rosa poistunut huoneestaan, ja mikä ihmeellisempää, — hän ei poistunut sieltä enää illoinkaan.

Viikon päivät piti Boxel Rosaa turhaan silmällä. Rosa ei poistunut huoneestaan.

Ne olivat nuo epäsovun päivät, jotka olivat tehneet Korneliuksen niin onnettomaksi, kun ei hän saanut tietoa Rosasta eikä tulpaanistaan.

Kestäisikö Rosan suuttumus ainaisesti? Se olisi tehnyt kukan varastamisen melkoista vaikeammaksi kuin Isak herra oli osannut aavistaakaan.

Puhumme varastamisesta, sillä Isak oli lopuksi päättänyt aivan yksinkertaisesti varastaa tulpaanin. Sehän kasvoi mitä oivallisimmassa piilopaikassa, omistajat salasivat sen olemassaolon, ja niin ollen tultaisiin epäilemättä luottamaan enemmän häneen, tunnettuun tulpaaninviljelijään, kuin puutarhanhoitoon perehtymättömään tyttöön tai valtiopetoksesta tuomittuun vankiin, joka tarkoin vartioituna ei liioin pystyisi tyrmästään käsin puolustamaan oikeuksiansa. Kun tulpaani sitä paitsi olisi hänen hallussaan, ja irtaimen tavaran omistajana tavataan pitää sitä, jonka huostassa tavara on, voitaisi hän epäilemättä luvatus palkinnon, saavuttaisi Korneliuksen asemesta kunniaa ja mainetta, ja tulpaanin nimeksi ei tulisikaan *Tulipa nigra Barlaensis*, vaan *Tulipa nigra Buxtellensis* tai *Buxtellea*.

Isak herra ei vielä ollut varma kummanko nimen valitsisi, mutta kun molemmat merkitsivät samaa, ei tämä ollut tärkein seikka.

Tärkein seikka oli saada tulpaani varastetuksi.

Mutta Buxtel ei voinut varastaa tulpaania, ellei Rosa poistunut huoneestaan.

Siksipä tunsikin Jakob — eli Isak, kuten vain halutaan, — todellista iloa, huomattessaan iltakuhertelun alkaneen uudelleen.

Hän alkoi käyttää hyväkseen Rosan poissaoloa tutkiakseen hänen oveansa.

Oveen, joka sulkeutui hyvin — lukko kiertyi kahdesti — oli Rosalla yksin avain.

Buxtel tuumi varastaa avaimen, mutta paitsi sitä, ettei olisi ollut helppoa päästä käsiksi Rosan taskuun, olisi hän, huomattuaan avaimen kadonneen, panettanut oveensa uuden lukon eikä olisi poistunut huoneestaan ennenkuin sen tapahduttua, ja niin olisi rikos ollut aivan hyödytön.

Täytyi siis valita toinen keino.

Buxtel kokosi kaikki avaimet mitkä voi löytää, ja Rosan ja Korneliuksen viettäessä onnellisia hetkiä ristikkonsa ääressä, hän koetteli niitä kaikkia.

Kaksi niistä sopi lukkoon, toinen kiertikin sitä kerran, mutta ei toista kertaa.

Tuota avainta ei tarvinnut paljoakaan parannella.

Buxtel siveli sitä hiukan vahalla ja uudisti kokeensa.

Vahaan jäi merkki esineestä, jonka ohi avain ei päässyt kääntymään.

Buxtelin tarvitsi vain viilata avainta tuota merkkiä myöten viilalla, joka olisi ohut kuin veitsenterä.

Työskenneltyään kaksi päivää oli Buxtel saanut avaimen mielensä mukaiseksi.

Rosan ovi aukeni äänettömästi, helposti, ja Buxtel havaitsi olevansa huoneessa yksin tulpaanin kanssa.

Ensi rikos, johon Buxtel oli tehnyt itsensä syyppääksi, oli kiipeäminen muurin yli tulpaania maasta kaivamaan. Toiseksi hän oli tunkeunut Korneliuksen kuivatushuoneeseen avoimesta akkunasta. Kolmanneksi hän meni Rosan huoneeseen väärällä avaimella.

Kuten nähdään, saattoi kateus Buxtelin nopeasti edistymään rikosten tiellä.

Buxtel oli siis kahden kesken tulpaanin kanssa.

Tavallinen varas olisi pistänyt kukkaruukun kainaloonsa ja lähtenyt tiehensä. Mutta Buxtel ei ollut tavallinen varas. Hän punnitsi tarkoin kaikki asiat.

Kun hän tarkasti tulpaania salalyhtynsä valossa, tuntui hänestä ettei nyt vielä, sen nykyisellä kehitystasellaan ollessa, ollut täysin varmoja takeita, että se todella olisi musta, niin selvästi kuin kaikki merkit siihen viittasivatkin.

Jos kukka ei olisikaan musta tai tulpaanissa olisi muuta vikaa, olisi hän turhaan tehnyt itsensä varkauteen vikapääksi.

Varkaus kävisi ilmi, ja sen jälkeen mitä puutarhassa oli tapahtunut, voisivat epäluulot kohdistua häneen; seuraisi tarkastus, ja kuinka hyvin hän ikinä tulpaanin piilottaisikin, oli olemassa mahdollisuus, että se löytyisi.

Jos hän taasen piilottaisi tulpaanin niin hyvin, että olisi mahdoton sitä löytää, voisi se retkillä, jotka silloin kävisivät välttämättömiksi, saada jonkun vamman.

Kun hänellä nyt kerran oli Rosan kamarin avain ja hän voi mennä sinne milloin halusi, oli parasta odottaa kunnes tulpaani kukkisi, ottaa se tuntia ennen tai jälkeen puhkeamisen, kiiruhtaa Haarleemiin ja näyttää se palkintotuomareille, ennenkuin kukaan muu olisi ehtinyt väittää sitä omakseen.

Sitä, joka sen sitten tekisi, syyttäisi Boxtel puolestaan varkaaksi.

Tuuma oli joka suhteessa keksijänsä arvoinen.

Joka ilta, rakastavaisten viettäessä suloisia hetkiä vankihuoneen ristikon ääressä, meni Boxtel nuoren tytön huoneeseen, ei neitseyden pyhättöä saastuttamaan, vaan tarkastamaan mustan tulpaanin kehitystä.

Sinä iltana, johon kertomuksessamme olemme ehtineet, oli hän menetellyt kuten muulloinkin. Mutta, kuten muistettaneen, eivät nuoret tällä kertaa olleet vaihtaneet kuin muutaman sanan, — sitten oli Kornelius lähettänyt Rosan tulpaania vartioimaan.

Nähdessään Rosan palaavan huoneeseensa jo kymmenen minuutin perästä, arvasi Boxtel että musta tulpaani oli puhjennut kukkaan tai oli heti puhkeava.

Tämä yö oli ratkaiseva kaiken. Siksi olikin Boxtelilla Gryphuksen luo tullessaan kaksinkertaiset viinavarat mukanaan, — pullo kummassakin taskussa.

Gryphuksen juovuttua olisi Boxtel likimittäin isäntänä talossa.

Yhdentoista ajoissa oli Gryphus humaltunut tiedottomaksi. Kahden aikaan aamulla näki Boxtel Rosan lähtevän huoneestaan, mutta ilmeisesti hänellä oli kannettavana jokin esine, jota hän käsitteli hyvin varovasti.

Epäilemättä tuo esine oli musta tulpaani, jonka kukka nyt oli auennut. Mutta mitä aikoikaan Rosa nyt tehdä?

Aikoiko hän lähteä heti paikalla viemään sitä Haarleemiin?

Ei ollut ajateltavissa että nuori tyttö uskaltaisi lähteä keskellä yötä yksin sellaiselle matkalle.

Menikö hän ehkä vain näyttämään kukkaa Korneliukselle?

Tämä oli luultavinta.

Boxtel seurasi Rosaa paljain jaloin ja käyden varpaillaan.

Hän näki Rosan lähestyvän ristikkoo, hän kuuli hänen kutsuvan Korneliusta.

Salalyhdyn valossa hän näki auenneen tulpaanin, mustan kuin ympäröivä yö.

Hän kuuli Korneliuksen ja Rosan sopivan sanansaattajan lähettamisestä Haarleemiin, hän näki rakastavaisten suutelevan toisiaan, kuuli Korneliuksen kehottavan Rosaa lähtemään pois.

Rosa sammutti lyhtynsä ja palasi huoneeseensa. Kymmenen minuuttia myöhemmin näki Boxtel hänen jälleen lähtevän huoneestaan ja sulkevan oven huolellisesti kahteen lukkoon.

Miksi sulki hän ovensa niin huolellisesti? Siksi että tämä ovi suojasi mustaa tulpaania.

Boxtel, joka piiloutuneena Rosan huoneen yläpuolella olevaan porrasten käänteeseen näki tämän kaiken, laskeutui kerrosta alemmaksi nähdessään Rosan tekevän samoin.

Kun siis Rosan keveä jalka koski porrasten alimpaan astuimeen, koski Boxtelin vieläkin keveämpi käsi Rosan huoneen lukkoon.

Tuossa kädessään oli hänellä, kuten voitaneen ymmärtää, väärä avain, joka avasi Rosan oven yhtä helposti kuin oikea.

Täten olimme siis täysin oikeassa sanoessamme luvun alussa rakastavaisten tarvinneen Jumalan erityistä suojelusta.

XXIV.

MUSTA TULPAANI SAA UUDEN OMISTAJAN.

Rosan lähdettyä oli Kornelius hervotonna jäänyt seisomaan luukun luo, kuin kykenemätönnä kestävänsä kahdenkertaisen onnensa taakkaa.

Puoli tuntia meni menojaan.

Sinisinä ja raikkaina tunkivat päivän ensi säteet jo ristikkoakkunasta sisään. Silloin kuuli Kornelius äkkiä porraskäytävästä läheneviä askeleita ja huutoja, jotka saivat hänet vavahtamaan.

Seuraavana hetkenä seiso Rosa kalpeana ja kasvot vääntyneinä hänen edessään.

Kauhistuneena peräytyi Kornelius, kalveten hänkin.

— Kornelius, Kornelius! huohotti Rosa.

— Hyvä Jumala, mitä on tapahtunut? kysyi vanki.

— Kornelius! Tulpaani...

— Mitä tarkoitatte?

— Kuinka voin sen sanoa!

— Puhukaa, Rosa, puhukaa!

— Se on ryöstetty, varastettu meiltä!

— Ryöstetty! Varastettu! huusi Kornelius.

— Niin, sanoi Rosa, nojaten oveen pysyäkseen pystyssä. — Niin, se on varastettu!

Mutta jalat eivät häntä enää kantaneet, hän horjahti ja vaipui polvilleen.

— Mutta kuinka se on tapahtunut? kysyi Kornelius. — Kertokaa, selittäkää...

— Syy ei ole minun, ystäväni.

Rosa parka ei enää uskaltanut sanoa: »Rakas ystäväni.»

— Te jätitte sen yksin, vaikeroi Kornelius.

— Silmänräpäykseksi vain, toimittaakseni matkaan lähettimme, jonka asunnolle on tuskin viittäkymmentäkään askelta.

— Ja siksi aikaa te jätitte, onneton lapsi, varoituksistani huolimatta avaimen ovelle.

— Ei, ei, avain oli koko ajan kädessäni, puristin sitä kuin olisin pelännyt kadottavani sen.

— Mutta kuinka se sitten on tapahtunut?

— Tiedänkö sitä itsekään? Annoin kirjeen lähetille, ja hän läksi matkaan. Palatessani oli huoneeni ovi lukossa, ja siellä oli muutoin kaikki paikoillaan, mutta musta tulpaani oli poissa. Joku on hankkinut itselleen avaimen huoneeseeni tai mennyt sinne väärällä avaimella.

Hän vaikeni, kyöneleet tukahduttivat hänen äänensä.

Kornelius näytti kuin vanhentuneen, hän kuunteli liikkumatonna, melkein tajutonna, ainoastaan äännellen:

— Varastettu, varastettu, varastettu! Olen hukassa.

— Oi herra Kornelius, armoa, armoa! huusi Rosa. — Tämä vie minut kuolemaan!

Kuullessaan Rosan uhkauksen Kornelius tarttui oven ristikkoon ja ravisti sitä hurjasti.

— Rosa, huusi hän, — joskin se on ryöstetty meiltä, niin emme siltä saa lannistua. Onnettomuus on tosin suuri, mutta kenties keksimme vielä jonkun neuvon. Mehän tunnemme varkaan.

— Kuinka voisin varmasti syyttää ketään?

— Minä puolestani sen kyllä voin. Varas on tuo katala Jakob! Sallimmeko hänen kuljettaa Haarleemiin vaivannäkömme, rakkautemme lapsukaisen? Rosa, häntä täytyy ajaa takaa, hän ei saa päästä käsistämme!

— Mutta kuinka se voi tapahtua, ilman että isäni huomaa meidän toimineen yhdessä? Kuinka voisin minä, taitamaton nainen, jolla on niin peräti vähän vapautta, saada suoritetuksi tehtävän, joka tuskin onnistuisi teille itsellennekään?

— Rosa, Rosa, avatkaa minulle tämä ovi, niin saamme nähdä, eikö se onnistu minulle! Saatte nähdä, enkö minä löydä varasta, enkö saa häntä tunnustamaan rikostaan! Saatte nähdä, enkö saa häntä armoa rukoilemaan!

— Kuinka minä sen voin avata? sanoi Rosa itkuun tyrskähtäen. — Ovatko sitten avaimet minun hallussani? Jos niin olisi, niin olisitte toden totta jo aikoja ollut vapaa.

— Mutta ne ovat teidän isällänne, katalalla isällänne, teloittajalla, joka tappoi tulpaanini ensimmäisen sipulin. Oi tuota konnaa, tuota konnaa! Hän on Jakobin rikostoveri.

— Hiljempää, hiljempää, taivaan tähden!

— Jos te ette avaa minulle, Rosa, huusi Kornelius raivosta mieletönnä, — niin minä rikon tuon ristikon ja surmaan kaikki vankilan asukkaat!

— Ystäväni, tyyntykää, rukoilen teitä!

— Minä sanon teille, Rosa, että minä hajoitan koko tämän vankilan kivi kiveltä!

Ja tuo onneton, jonka voimat viha kasvatti kymmenkertaisiksi, jyskytti ovea molemmin käsin, välittämättä siitä että melu saattoi kiertoportaat voimakkaasti kajahtelevaan.

Kauhistanut Rosa koetti turhaan tyyntyttää tuota raivokasta mielenpurkausta.

— Vakuutan että tapan tuon Gryphus konnan, huusi van Baerle. — Vuodatan hänen verensä kuiviin, kuten hän vuodatti mustan tulpaanin veren.

Onneton näytti olevan menettämäsillään järkensä.

— Niin kyllä, niin kyllä, sanoi Rosa vavisten, — mutta tyyntykää! Minä noudan avaimet, minä avaan oven, mutta tyyntykää, ystäväni, tyyntykää!

Hän vaikenä. Ulvahdus, jonka hän kuuli edessään, keskeytti hänen puheensa.

— Isäni! kirkaisi Rosa.

— Gryphus! karjaisi van Baerle. — Tuo konna!

Gryphus vanhus oli melun kestäessä noussut portaita ylös, heidän kuulemattaan hänen askeltaan.

Hän tarttui tarmokkaasti Rosan ranteeseen.

— Vai otat sinä minun avaimeni, sanoi hän vihan tukahduttamalla äänellä. — Oi tuota katalaa, tuota hirviötä! Hirtettävä petturi on tuo Korneliuksesi! Vai olet sinä niin hyvissä väleissä valtiollisten vankien kanssa! Hyvä on.

Epätoivon vallassa löi Rosa käsiänsä yhteen.

— Vai niin, jatkoi Gryphus, jonka kiihkeän raivostunut äänensävy oli käynyt voittoisan ivalliseksi, — siis aikoo viaton tulpaaninviljelijä, lempeä oppinut, lyödä minut kuoliaaksi, juoda vereni! Oivallista! Varsin oivallista! Ja yksissä tuumin tyttäreni kanssa. Hyvä Jumala! Olenko sitten joutunut varasten joukkoon, ryövärien luolaan! Linnanpäällikkö saa aamulla tietää kaikki, ja hän ilmoittaa asiasta heti huomispäivänä hänen ylhäisyydelleen maaherralle. Kyllä täällä laki tunnetaan. Kapinoimisesta vankilassa seuraa 6:nnessä pykälässä määrätty rangaistus. Tästä tulee uusi Buitenhofin juttu, herra oppinut, ja entistä hauskeampi. Pureskelkaa vain nyrkkejänne kuin karhu häkissään, ja te, kaunokaiseni, ahmikkaa vain silmillänne rakas Korneliuksenne. Minun täytyy tunnustaa teille, karitsani, ettette enää voi saada onnea toimiskella yhdessä. No niin, mene huoneeseesi, luonnoton tytär. Ja te, herra oppinut, näkemiin! Olkaa levollinen, me tapaamme kyllä vielä toisemme!

Mieletönnä kauhusta ja epätoivosta Rosa heitti lentomuiskun ystävälleen. Äkkiä näytti hänen mieleensä tulevan uusi ajatus, ja kiiruhtaen kohden porraskäytävää hän lausui:

— Ei kaikki vielä ole hukassa! Luota minuun, Korneliukseni!

Vihasta karjuen seurasi Gryphus häntä.

Mitä vanki raukkaan tulee, herposivat hänen kätensä vähitellen ristikosta, johon ne kouristuksentapaisella liikkeellä olivat takertuneet, hänen päänsä painui alas, hänen silmänsä pyörivät kuopissaan, ja hän vaipui raskaasti lattialle mumisten:

— Varastettu! Se on varastettu minulta!

Sillä välin oli Boxtel poistunut linnasta oven kautta, jonka Rosa itse oli jättänyt auki, ja musta tulpaani väljään viittaansa piilotettuna heittäytyi hän Gorkumissa odottaville rattaille ja läksi pois seudusta, toimittamatta ystävällensä Gryphukselle sanaa äkillisestä lähdöstänsä, — kuten lukija ehkä arvanneekin.

Ja nähtyämme hänen nyt nousevan rattailensa seuraamme häntä lukijan luvalla hänen matkansa päämäärään saakka.

Hän ajoi hitaasti, sillä ei ole helppoa kuljettaa mustaa tulpaania kyytirattailla.

Mutta peläten viipyvänsä liian kauan matkalla antoi Boxtel Delftissä laatia kotelon, joka oli sisältä verhottu kauniilla tuoreella sammaleella, ja siihen sijoitti hän tulpaaninsa. Kukalla oli nyt joka puolella pehmeä seinä tukenansa ja ylhäällä riittävästi raitista ilmaa, ja niin voitiin sitä vahingoittamatta jatkaa matkaa täyttä laukkaa.

Seuraavana aamuna saapui Boxtel Haarleemiin, uupuneena, mutta voitonriemuisena, hankki tulpaanilleen uuden ruukun, hävittääksensä kaikki varkauden jäljet, rikkoi fajanssiruukun ja heitti sirpaleet kanavaan, kirjoitti puutarhayhdistyksen puheenjohtajalle saapuneensa Haarleemiin tuomaan täysin mustaa tulpaania, asettui vahingoittumattomine kukkinensa asumaan hienoon majataloon ja jäi odottamaan mitä seuraisi.

XXV.

PUHEENJOHTAJA VAN SYSTEMS.

Lähtiessään Korneliuksen luota oli Rosa tehnyt päätöksensä.

Hän oli päättänyt joko toimittaa Korneliukselle takaisin Jakobin varastaman tulpaanin tai olla konsanaan palaamatta hänen luoksensa.

Hän oli nähnyt vanki raukan epätoivon, hänen kahdenkertaisen, avuttoman epätoivonsa.

Toisaalta oli hän auttamattomasti erotettu Rosasta, Gryphuksen päästyä selville heidän rakkaudestaan ja kohtaamisistaan.

Toisaalta olivat nyt tuhotut kaikki nuo kunnianhimoiset toiveet, jotka seitsemän vuoden aikana olivat täyttäneet Korneliuksen mielen.

Rosa oli noita naisia, jotka turhanpäiväinen asia voi saattaa suunniltaan, vaan joiden tarmo terästyy todellisen onnettomuuden kohdatessa, niin että he sen kestävät tai keksivät neuvon sen voittamiseksi.

Rosa palasi huoneeseensa, tarkasti sitä vielä kerran nähdäkseen eikö ollut erehtynyt, eikö musta tulpaani ollut jossakin nurkassa, jossa se oli jäänyt häneltä huomaamatta. Mutta hän haki turhaan, tulpaani oli yhä edelleen poissa, se oli auttamattomasti varastettu.

Rosa pani tarpeelliset matkakapineet kääröön, otti säästämänsä kolmesataa floriinia — kaiken varallisuutensa —, haki pitsiensä alta esiin kolmannen sipulin, jonka piilotti huolellisesti povellensa, sulki ovensa kahteen lukkoon, että hänen pakonsa pysyisi mahdollisimman kauan salassa, laskeutui portaita alas ja poistui vankilasta samasta portista, mistä Boxtel oli kulkenut tuntia aikaisemmin, meni hevostenvuokraajan tykö ja pyysi saada vuokrata hevosen ja rattaat.

Mutta hevostenvuokraajalla oli vain yhdet rattaat, nimittäin ne, jotka Boxtel oli vuokrannut edellisenä iltana ja joilla hän nyt ajoi pitkin Delftin tietä.

Puhumme Delftin tiestä, sillä tullakseen Loewesteinistä Haarleemiin täytyi tehdä suunnaton kierros. Linnuntie oli kyllä puolta lyhyempi, mutta linnuntien tapaan eivät maantiet kulje Hollannissa, tuossa jokien, purojen ja virtain, kanavain ja järvien paloittelemassa maassa.

Rosan täytyi siis tyytyä ratsastamaan, ja hänelle vuokrattiin kernaasti hevonen, sillä vuokraaja tunsikin hänet vanginvartijan tyttärekseksi.

Rosa toivoi saavuttavansa lähettinsä, joka oli hyvántahtoinen kunnan poika, ja jonka hän aikoi ottaa mukaansa oppaaksensa ja suojaaksensa.

Tuskin oli Rosa matkannut peninkulmaakaan, kun havaitsi lähettinsä, rivakoin askelin käyskentelemässä viehkeän rantatien matalaa reunaa pitkin.

Rosa kiiruhti kulkuansa ja saavutti hänet.

Tuo kunnan poika ei tiennyt, kuinka tärkeä hänelle uskottu tehtävä oli, mutta oli kumminkin kulkenut sellaista vauhtia, kuin olisi ollut siitä selvillä.

Rosa otti häneltä takaisin tarpeettomaksi käyneen kirjeensä ja selitti hänelle mitä apua häneltä nyt halusi. Lautturi suostui hänen ehdotukseensa ja lupasi kulkea yhtä nopeasti kuin hevonen, jos Rosa sallisi hänen nojata kättänsä sen lanteeseen tai säkään.

Rosa lupasi että hän saisi nojata kättänsä mihin halusi, kun ei vain viivyttäisi häntä.

He olivat olleet jo viisi tuntia matkalla, ennenkuin isä Gryphus tiesi aavistaakaan tyttärensä lähteneen linnasta.

Ollen harvinaisen ilkeä ihminen, vanginvartija iloitsi kauhusta, jonka oli herättänyt tyttärensä mielessä.

Mutta hänen nauttiessaan etukäteen huvista saada kertoa noin hauskan jutun ystävällensä Jakobille, Jakob jo oli matkalla Delftiin, vieläpä kappaleen matkaa kauempanakin kuin Rosa ja lautturi, joilla ei ollut rattaita käytettävinaan.

Gryphuksen kuvaillessa Rosaa vapisevana tai äreänä huoneessaan, jatkoi Rosa jatkamistaan kulkuansa.

Siten ei siis kukaan muu kuin vanki ollut siinä paikassa, missä Gryphus luuli kunkin olevan.

Siitä saakka kuin Rosa oli ryhtynyt tulpaania hoitamaan, oli hän oleskellut niin vähän isänsä seurassa, että Gryphus nytkin kaipasi häntä vasta päivällisen aikoina, jolloin hän, ruokahalunsa yhä lisääntyessä, alkoi katsoa Rosan nyreyden kestävän liian kauan.

Hän lähetti erään alaisensa vanginvartijan häntä noutamaan. Kun tämä palasi, ilmoittaen häntä turhaan hakeneensa ja huutaneensa, meni Gryphus itse häntä hakemaan.

Hän meni aluksi suoraa päätä hänen ovellensa. Mutta kuinka hän ikinä kolkuttikaan, ei Rosa vastannut.

Nyt noudettiin vankilan lukkoseppä. Tämä aukaisi oven, mutta Gryphus ei löytänyt huoneesta Rosaa, enemmän kuin Rosa oli sieltä löytänyt tulpaania.

Rosa olikin tänä hetkenä juuri saapunut Rotterdamiin.

Näin ollen ei Gryphus löytänyt häntä sen paremmin keittiöstä kuin hänen huoneestaan, ei puutarhasta paremmin kuin keittiöstäkään.

Voi kuvailla vanginvartijan vihaa, kun hän naapureita tutkittuaan sai tietää tyttärensä vuokranneen hevosen ja lähteneen Bradamanten tai Klorindan tavoin seikkailemaan teille tietymättömille.

Gryphus meni nyt raivostuneena van Baerlen luo, parjaili ja uhkaili häntä, pani sekaisin koko hänen viheliäisen huonekalustonsa, sanoi vievänsä hänet pimeään kellarityrmään, uhkasi häntä nälällä ja raipparangaistuksella.

Kornelius ei edes kuunnellut hänen puheitaan, vaan antoi rääkätä, parjata, uhata itseään, pysyen yhtä synkkänä, liikkumatonna, herpaantuneena, — kykenemätönnä tuntemaan mitään, pelkäämään mitään.

Haettuaan Rosaa kaikkialta alkoi Gryphus hakea Jakobia, ja kun ei hän löytänyt häntä sen paremmin kuin tytärtäänkään, rupesi hän epäilemään Jakobin ryöstäneen Rosan.

Viivytyttyään kaksi tuntia Rotterdamissa, oli Rosa jatkanut matkaansa. Sitten hän oli yötä Delftissä ja

saapui Haarleemiin seuraavana päivänä, neljää tuntia myöhemmin kuin Boxtel.

Rosa antoi heti ohjata itsensä puutarhayhdistyksen puheenjohtajan herra van Systemsin luo.

Ja nyt seurasi kohtaaminen, joka meidän on tarkoin esittäminen, sekä oivana ajankuvana että kertomuksemme värittämiseksi.

Puheenjohtaja laati selostusta yhdistyksen johtokunnalle.

Tämä selostus oli kirjoitettu isolle paperille puheenjohtajan kauneimmalla käsialalla.

Pyytäessään päästä herra van Systemsin puheille oli Rosa maininnut vaatimattoman nimensä Rosa Gryphus. Mutta niin sointuisa kuin tuo nimi olikin, lienee se kumminkin ollut puheenjohtajalle vieras, sillä Rosaa ei otettu vastaan. Hollannissa, patojen ja sulkujen maassa, on vaikea väkisin tunkea ihmisten puheille.

Mutta Rosa ei peräytynyt. Hän oli ottanut tehtävän suoritettavaksensa ja tehnyt pyhän lupauksen ettei pelästyisi tiuskaisuja, ei loukkauksia eikä solvauksia.

— Ilmoittakaa herra puheenjohtajalle, sanoi hän, — että pyydän hänen puheillensa mustan tulpaanin takia.

Tehoisana kuin loitsusanat »Sesam, aukene!» Tuhannen yhden yön tarinoissa, avasi tuo lause Rosalle kaikki ovet. Se soi hänelle pääsyn herra van Systemsin virkahuoneeseen saakka, mistä isäntä kohteliaasti tuli häntä vastaan.

Tämä oli pieni kiltti mies, jonka pää ja hento ruumis olivat kuin kukankupukka varsineen ja jonka riippuvat käsivarret muistuttivat pitkulaisia lehtiä. Nämä seikat ynnä tavaksi tullut huokuva käynti saattoivat hänet täysin muistuttamaan tuulenhengen keinuttelemaa tulpaania.

— Hyvä neiti, huudahti hän, — te tulette mustan tulpaanin asiamiehenä?

Puutarhayhdistyksen puheenjohtajan mielestä kuului *Tulipa nigra* maan mahtaviin. Tulpaanien kuningattarella voi kyllä olla omat lähettiläänsäkin.

— Niin kyllä, vastasi Rosa. — Ainakin tulen puhumaan siitä.

— Se voi hyvin? kysyi van System, hymyillen hellän kunnioittavasti.

— Valitettavasti en sitä tiedä, vastasi Rosa.

— Kuinka! Olisiko sille sitten tapahtunut jokin onnettomuus?

— Varsin suuri, — mutta ei oikeastaan sille, vaan minulle.

— Mikä sitten?

— Se on minulta varastettu.

— Onko teiltä varastettu musta tulpaaninne?

— On, herra.

— Tiedättekö kuka sen on varastanut?

— Epäilykseni kohdistuvat kyllä erääseen henkilöön, mutta en uskalla vielä varmasti syyttää häntä.

— Mutta asiasta on helppo päästä selville.

— Kuinka niin?

— Varas ei ole vielä voinut ehtiä kovin kauas.

— Miksi arvelette niin?

— Siksi että olen nähnyt tuon tulpaanin tuskin kaksikaan tuntia sitten.

— Te olette nähnyt mustan tulpaanin? huudahti Rosa syösten häntä kohden.

— Yhtä läheltä kuin nyt teidät.

— Mutta missä?

— Isäntänne luona, luullakseni.

— Minun isäntäni luona?

— Niin kyllä. Ettekö te ole herra Isak Boxtelin palveluksessa?

— Minä?

— Niin kyllä, juuri te.

— Mutta mikä käsitys teillä oikein onkaan minusta?

— Ja mikä käsitys teillä puolestanne on minusta?

— Se, toivottavasti täysin oikea, että te olette kunnianarvoinen herra van Systems, Haarlemin pormestari ja puutarhayhdistyksen puheenjohtaja.

— Ja mitä asiaa teillä siis on minulle?

— Tulin ilmoittamaan teille että minun tulpaanini on varastettu minulta.

— Teidän tulpaaninne on siis sama kuin herra Boxtelin. Te lausuite asianne väärässä muodossa, lapseni: Tulpaania ei ole varastettu teiltä, vaan herra Boxtelilta.

— Vakuutan, hyvä herra, etten ollenkaan tiedä, kuka herra Boxtel onkaan, ja kuulen tuon nimen nyt ensi kerran.

— Te ette tiedä kuka herra Boxtel on, ja teillä oli myöskin musta tulpaani?

— Onko sitten olemassa toinenkin? kysyi Rosa vavisten.

— On kyllä, herra Boxtelin.

— Millainen se on?

— Musta, tuhat tulimaista.

— Ilman mitään pilkkua?

— Ilman ainoatakaan.

— Ja teillä on tuo tulpaani hallussanne, se on täällä teidän asunnossanne?

— Ei vielä, mutta se tuodaan tänne, sillä palkintolautakunnan täytyy saada nähdä se, ennenkuin palkinnosta päätetään.

— Herra, huudahti Rosa, — Boxtel, tuo Isak Boxtel, joka väittää olevansa mustan tulpaanin omistaja...

— Ja todella onkin.

— Eikö hän ole laihahko mies?

— On.

— Kaljupäinen?

— Niin on.

— Synkkäkatseinen?

— Lienette oikeassa.

— Levoton, köyryselkäinen, vääräsäärinen?

— Toden totta, — teidän esittämänne kuva on täysin herra Boxtelin kaltainen.

— Onko tulpaani sinisen ja valkean kirjavassa fajanssiruukussa, jossa on keltaisia, koppaa esittäviä koristeita?

— Siitä seikasta en ole niin varma, sillä tarkkasin enemmän ihmistä kuin ruukkua.

— Se on minun tulpaanini, minulta varastettu tulpaani. Tuo tulpaani kuuluu minulle! Ilmoitan sen nyt teille, vaatiakseni omaisuuteni takaisin.

— Mitä! huudahti herra van Systemen silmäillen Rosaa. — Mitä! Te vaaditte herra Boxtelin tulpaania itsellenne! Tuhat tulimaista! Te olette rohkea naikkonen.

— Herra, sanoi Rosa, hiukan pelästyen tuota puhuttelua, — en vaadi herra Boxtelin tulpaania, vaan haluan saada omani takaisin.

— Omanne?

— Niin, sen, jonka itse olen istuttanut ja kasvattanut.

— No hyvä, herra Boxtel on Valkean Joutsenen majatalossa. Menkää sopimaan asiasta hänen kanssaan. Mitä minuun tulee, niin tuntuu minusta tämä asia yhtä vaikealta ratkaista kuin se, joka jätettiin kuningas Salomo vainajan ratkaistavaksi, ja kun en rohkene luulla omistavani hänen viisauttansa, niin tyydyn vain laatimaan selostukseni, toteamaan että musta tulpaani on olemassa ja määräämään että sen keksijälle on maksettava satatuhatta floriinia. Ja nyt hyvästi, lapseni!

— Oi herra, herra! rukoili Rosa.

— Mutta, lapseni, jatkoi herra van Systemen, — koska te olette kaunis, olette nuori, ettekä vielä tykkänään turmeltunut, tahdon antaa teille neuvon: Menetelkää varovasti tähän asiaan nähden, sillä meillä on täällä Haarlemissa tuomioistuin ja vankila, ja me olemme perin arkoja, kun tulpaanien kunnia on kysymyksessä. Menkää, lapseni, menkää! — Herra Isak Boxtel asuu siis Valkoisen Joutsenen majatalossa.

Ja tarttuen jälleen kauniiseen kynäänsä ryhtyi herra van Systemen jatkamaan keskeytynyttä työtänsä.

XXVI.

PUUTARHAYHDISTYKSEN UUSI JÄSEN.

Mieli hämmennyksissä, poissa suunniltaan ilosta ja pelosta, kuultuaan mustan tulpaanin löydetyksi, iäksi Rosa kulkemaan kohden Valkoisen Joutsenen majataloa, seurassaan lautturinsa, roteva friisiläisnuorukainen, joka olisi pystynyt ahmaisemaan kymmenen Boxtelia.

Matkan varrella Rosa esitti laivurille, mistä oli kysymys. Tämä ei suinkaan pelännyt tarpeen vaatiessa käydä käsikähmäsille, mutta Rosa pyysi häntä joka tapauksessa muistamaan varoa tulpaania.

Mutta torille tultua Rosa äkkiä pysähtyi. Äkillinen ajatus pidätti hänet, kuten Homeros kertoo Minervan pidättäneen Akilleksen tarttumalla hänen hiuksiinsa hetkenä, jolloin viha oli saattamaisillaan hänet järjettömyyksiin.

— Hyvä Jumala, mumisi Rosa, — olen tehnyt suunnattoman virheen, olen saattanut perikatoon sekä Korneliuksen että tulpaanin ja itseni!

— Olen antanut varoituksen, olen herättänyt epäluuloja. Olen nainen vain, nuo miehet voivat liittoutua minua vastaan, ja silloin olen hukassa. Mitäpä minusta olisikaan väliä, mutta kuinka käy silloin Korneliuksen ja tulpaanin!

Hän jäi hetkeksi punnitsemaan.

— Jos menen tuon Boxtelin luo enkä tunnekaan häntä, jos hän ei olekaan Jakob, vaan toinen tulpaaninviljelijä, joka myöskin on kasvattanut mustan tulpaanin, tai jos tulpaanini on ryöstänyt jokin toinen kuin se, jota epäilen, tai Jakob on uskonut sen jonkun toisen huostaan, ja minä en tunnekaan miestä, vaan ainoastaan tulpaanin, — kuinka voin silloin todistaa että tulpaani on minun!

— Ja jos tunnenkin Boxtelin vale-Jakobiksi, ken tietää, miten silloin käy? Meidän kiistellessämme ehtii tulpaani kuihtua! Oi, pyhä neitsyt, ohjaa minua! Kohtaloni on kysymyksessä, ja ken tietää vaikka vanki tänä hetkenä jo eroaisi elämästä!

Ja Rosa jäi hartaana odottamaan taivaalta anomaansa ohjausta.

Silloin alkoi torin toisesta päästä kuulua melua. Sinne riensi ihmisiä joka suunnasta, talojen ovet aukenivat. Rosa yksin pysyi välinpitämättömänä tuon humun keskellä.

— Meidän täytyy palata puheenjohtajan luo, mumisi hän.

— Tehkäämme niin, sanoi lautturi.

He palasivat syrjäkatua pitkin herra van Systemsin asunnolle, missä isäntä yhä edelleen kirjoitti selostustaan paraalla kynällään ja kauneimmalla käsialallaan.

Rosa oli kaikkialla matkansa varrella kuullut puhuttavan vain mustasta tulpaanista ja sadantuhannen floriinin palkinnosta. Uutinen kierteli jo kaupunkia.

Rosan ei ollut varsin helppo päästä uudelleen herra van Systemsin puheille, mutta mustan tulpaanin mainitseminen vaikutti sentään samalla taikavoimalla kuin edelliselläkin kerralla.

Mutta kun herra van Systemsin tunsikin Rosan, jonka hän arveli olevan heikkomielisen olennon, ellei jotain pahempaa, vihastui hän ja yritti lähettää tytön tiehensä.

Mutta pannen kätensä ristiin, lausui Rosa tuollaisella vakuuttavalla äänensävyllä, joka tunkee sydämeen:

— Taivaan tähden, elkkää kieltäytykö minua kuulemasta! Jos ette voisikaan minua auttaa, niin kuulkaa edes mitä minulla on sanottavaa, ettei teidän tarvitsisi kerran Jumalan edessä vastata osallisuudesta rikokseen!

Van Systemsin polki jalkaa kärsimättömyydestä. Toisen kerran jo Rosa keskeytti tuon selostuksen, jonka erinomaisuuteen hän sekä pormestarina että puutarhayhdistyksen puheenjohtajana pani niin erikoista painoa.

— Mutta selostukseni! huudahti hän. — Selostukseni mustasta tulpaanista!

— Herra, lausui Rosa viattomuuden ja rehellisyyden suomalla lujudella, — selostuksenne mustasta tulpaanista tulee perustumaan rikoksiin tai erehdyksiin, ellette suostu minua kuulemaan. Rukoilen teitä toimittamaan tuon herra Boxelin, jonka minä väitän olevan herra Jakob, meidän eteemme, ja vannon Jumalan kautta jättäväni hänelle hänen tulpaaninsa, ellen tunne kukkaa enkä omistajaa.

— Sepä oiva vakuutus! lausui van Systemsin.

— Mitä tarkoitatte?

— Jos te tuntisittekin vaikka molemmat, niin mitä se todistaisi?

— Mutta, lausui Rosa epätoivon vallassa, — tähän olette rehellinen mies, hyvä herra. Ajatelkaapa sitäkin, jos te annatte palkinnon tuolle miehelle kukasta, joka ei lainkaan ole hänen kasvattamansa ja jonka hän sitä paitsi on varastanut!

Kenties Rosan puhe oli tuntunut herra van Systemsin verran vakuuttavalta, ja ehkä hän aikoi vastata tyttö raukalle hiukan lempeämmin kuin ennen, mutta silloin kuului kadulta kovaa melua, joka tuntui olevan vain jatkoa sille, jota Rosa jo oli kuullut, vaikkei hän ollut sitä tarkannut eikä antanut sen häiritä kiihkeätä rukoustansa.

Kaikuvat huudot vavahduttivat taloa.

Herra van Systemsin jäi kuuntelemaan noita huutoja, joita Rosa aluksi ei ollut lainkaan tarkannut, ja joista hän ei nytkään välittänyt sen enempää.

— Mitä tämä merkitsee! huudahti pormestari. — Olisiko se mahdollista!
Kuulinko todella oikein!

Ja hän syöksähti etuhuoneeseen, jättäen Rosan työhuoneeseen oman onnensa nojaan.

Etuhuoneeseen tultuaan huudahti van Systemsin hämmästyksestä, nähdessään porraskäytävän ja eteisen täynnä ihmisiä.

Ihmisjoukon saattamana — tai pikemmin seuraamana — nousi nuori mies, jolla oli yllään vaatimaton sinipunainen hopeakoristeinen samettipuku, ylvään tyynesti puhtauttaen hohtavia valkoisia kiviportaita ylös.

Hänen takanaan kulki kaksi upseeria, toinen kuuluva meriväkeen, toinen ratsuväkeen.

Van Systemsin antoi raivata itselleen tietä hämmästyneiden palvelijoiden välitse, kumarsi ja heittäytyi melkein maahan tulijan edessä, joka oli kaiken tämän melun aiheena.

— Teidän ylhäisyytenne, huudahti hän, — teidän ylhäisyytenne minun tykönäni! Ikuinen kunnia on tullut halvan taloni osaksi!

— Rakas herra van Systems, sanoi Vilhelm Oranialainen, kasvoillaan leppeää ilme, jonka piti korvata hymyilyä, — ollen oikea hollantilainen minä rakastan vettä, olutta ja kukkia, yksinpä tuota juustoakin, josta ranskalaiset pitävät niin paljon. Kukista miellyttävät minua tietysti eniten tulpaanit. Leidenissä kuulin kerrottavan, että Haarlemin kaupunki omisti mustan tulpaanin, ja päästyäni varmuuteen siitä, että huhu oli tosi, joskin uskomaton, tulin kuulemaan asiasta lisää puutarhayhdistyksen puheenjohtajalta.

— Oi, teidän ylhäisyytenne, sanoi van Systems ihastuksissaan, — mikä kunnia yhdistyksellemme, jos sen toiminta miellyttää teidän ylhäisyyttä!

— Onko tuo kukka täällä? kysyi prinssi, joka epäilemättä jo katui liikaa puhettaan.

— Valitettavasti se ei ole täällä, teidän ylhäisyytenne.

— Missä se on?

— Omistajallaan.

— Kuka on sen omistaja?

— Eräs Dordrechtista kotoisin oleva oiva tulpaaninviljelijä.

— Minkä niminen?

— Hänen nimensä on Boxtel.

— Ja asuntonsa?

— Hän asuu Valkoisen Joutsenen majatalossa. Lähetän häntä noutamaan, ja jos teidän ylhäisyytenne suvaitsee odottaessaan käydä sisään, on hän kiiruhtava tuomaan tulpaaninsa teidän ylhäisyytenne nähtäväksi.

— Hyvä, lähettäkää häntä noutamaan.

— Kyllä, teidän ylhäisyytenne. Mutta...

— Mitä sitten?

— Muuan vähäpätöinen seikka.

— Ei mikään tässä maailmassa ole vähäpätöistä.

— Tulpaani on aiheuttanut erään ikävän jutun.

— Millaisen?

— On jo yritetty sitä anastamaan. Tosinhan se onkin sadantuhannen floriinin arvoinen.

— Vai jo todella! Mutta sehän on rikos!

— Niin on, teidän ylhäisyytenne.

— Ja onko rikollisuus todistettavissa?

— Ei, teidän ylhäisyytenne. Tuo syyllinen nainen...

— Vai on syyllinen naishenkilö.

— Niin on. Hän väittää tulpaania omakseen. Hän on paraikaa asunnossani, tuossa oikealla olevassa huoneessa.

— Ja mitä te ajattelette asiasta?

— Arvelen että sadantuhannen floriinin palkinto on houkutellut hänet rikokseen.

— Hän väittää siis tulpaania omakseen?

— Niin, teidän ylhäisyytenne.

— Mitä hän mainitsee todisteeksi?

— Olin juuri ryhtynyt häntä kuulustelemaan, kun teidän ylhäisyytenne saapui.

— Kuulkaamme, mitä hänellä on sanottavaa. Minä olen maan ylin tuomari, minä tutkin ja ratkaisen tuon asian.

— Niin on siis kaipaamani kuningas Salomo löydetty, lausui van Systems, näyttäen kumartaen tietä.

Prinssi yritti astua huoneeseen hänen ohitsensa, mutta peräytyi äkkiä ja lausui:

— Menkää te edeltä ja nimittäkää minua vain herraksi.

He menivät työhuoneeseen.

Rosa seiso i yhä entisellä paikallaan, nojaten akkunaan ja katsoen ulos puutarhaan.

— Vai friisitär! sanoi prinssi nähdessään Rosan kultakypärin ja punaisen hameen.

Rosa käännähti puhetta kuullessaan, mutta havaitsikaan tuskin prinssiä, joka istuutui huoneen pimeimpään nurkkaan.

Kuten voi käsittää, oli hänen huomionsa kiintynyt tuohon tärkeään henkilöön, joka oli van Systems nimeltään, eikä suinkaan vaatimattomaan muukalaiseen, joka tuli huoneeseen talonisännän jälkeen ja varmaankin oli aivan vähäpätöinen olento.

Vaatimaton muukalainen otti kirjan ja kehotti viittauksella van Systemsiä alkamaan kuulustelun.

Muukalaisen viitattua uudelleen, kävi van Systems myöskin istumaan, ja onnellisena ja ylpeänä hänelle suodusta merkityksestä hän lausui:

— Lapseni, te lupaatte mustaa tulpaania koskevaan asiaan nähden täysin pysyä totuudessa?

— Lupaan.

— No hyvä, esittäkää siis asianne tämän herran kuullen. Hän on puutarhayhdistyksen jäseniä.

— Mutta mitä sanoisinkaan enää sen lisäksi, mitä jo olen sanonut?

— Mitä te siis minulta pyydätte?

— Uudistan äskeisen pyyntöni.

— Minkä sitten?

— Että antaisitte herra Boxtelin tulla tänne tulpaaneineen. Ellei se ole minun, sanon sen rehellisesti. Mutta jos tunnen sen omakseni, vaadin sen takaisin, vaikka olisin pakotettu menemään hänen ylhäisyytensä maaherran eteen todisteineni.

— Teillä on siis todisteita, kaunis lapseni?

— Jumala, joka tuntee rehelliset aikeeni, on suova niitä minulle.

Van Systems katsahti prinssiin, joka kuultuaan Rosan ensi sanat näytti pyrkivän selville siitä, missä oli ennen kuullut tämän lempeän äänen.

Toinen upseereista läksi Boxtelia noutamaan.

Van Systems jatkoi kuulustelua.

— Ja mihin perustuu väitteenne, että te olette tulpaanin oikea omistaja? kysyi hän.

— Siihen yksinkertaiseen seikkaan, että minä olen sen istuttanut ja olen hoitanut sitä omassa huoneessani.

— Huoneessanne, — missä tuo huoneenne on?

— Loewesteinissä.

— Te olette Loewesteinistä?

— Olen Loewesteinin linnan vanginvartijan tytär.

Prinssi teki vähäisen liikkeen, joka merkitsi:

— Niin juuri, nyt muistan sen.

Ja ollen yhä edelleen lukevinaan, hän silmäili Rosaa entistä tarkkaavammin.

— Te pidätte kukista? jatkoi van Systems.

— Pidän kyllä.

— Olette oppinut kukkainviljelijä?

Rosa vaikeni hetkisen. Sitten hän sanoi äänensävyllä, jossa soinnahti sydämen syvyydestä tunkeva rukous:

— Hyvät herrat, minä puhun miehille, joihin voin täysin luottaa, eikö niin?

Van Systems ja prinssi nyökkäsivät molemmat vakuuttavasti.

— No hyvä, siis — minä en ole mikään oppinut kukkainviljelijä, olen vain köyhä kansannainen, friisiläinen talonpoikaistyttö, joka kolme kuukautta sitten ei vielä osannut lukea eikä kirjoittaa. Ei, musta tulpaani ei ole minun keksintöni.

— Mutta kenenkäs sitten?

— Erään Loewesteinissä säilytettävän vanki raukan.

— Loewesteinin vangin? kysyi prinssi.

Kuullessaan tuon äänen Rosa vavahti vuorostaan.

— Siis valtiollisen vangin, sillä Loewesteinissä ei ole muita vankeja, lisäsi prinssi.

Sitten hän jatkoi tai oli jatkavinaan lukuansa.

— Niin kyllä, mumisi Rosa vavisten, — hän on valtiollinen vanki.

Van Systems kalpeni, kuullessaan tuollaisen tunnustuksen lausuttavan sellaisen todistajan kuullen.

— Jatkakaa, sanoi Vilhelm tynesti puutarhayhdistyksen puheenjohtajalle.

— Oi herra, sanoi Rosa, kääntyen hänen puoleensa, jota piti varsinaisena tuomarinansa, — puheeni on sisältävä arveluttavan syytöksen minua itseäni vastaan.

— Niin kyllä, sanoi van Systems, — Loewesteinin vankien tulee viettää päivänsä yksinäisyydessä.

— Voi herra...

— Ja päättäen sanoistanne te olette käyttänyt hyväksenne asemaanne vanginvartijan tyttärenä, viljelläksenne kukkia yhdessä erään vangin kanssa.

— Kyllä, sopersi Rosa poissa suunniltaan. — Minun täytyy tunnustaa että tapasin häntä joka päivä.

— Onneton tyttö! huudahti van Systems.

Huomatessaan Rosan kauhistuksen ja van Systemsin kalpeuden, prinssi kohotti päätänsä.

— Tuon asian tutkiminen ei kuulu puutarhayhdistyksen jäsenille, lausui hän lyhyeen, pontevaan tapaansa. — Heidän ei tarvitse välittää muusta kuin mustasta tulpaanista, valtiolliset rikokset eivät koske heihin. Jatkakaa, neiti, jatkakaa!

Van Systems tulkitsi ilmehikkäällä katseella tulpaanein kiitokset puutarhayhdistyksen uudelle jäsenelle.

Muukalaisen sanojen rohkaisemana Rosa nyt kertoi kaikesta, mitä kolmen kuukauden aikana oli tapahtunut, kaikista toimenpiteistään ja kärsimyksistään. Hän kertoi kuinka säälimätön Gryphus oli ollut, kuinka tuikeata tuskaa hän oli tuottanut vangille tuhoamalla ensi sipulin, mitkä varovaisuuskeinot olivat olleet tarpeen toisen sipulin pelastamiseksi, kuinka kärsivällinen vanki oli ollut, kuinka levoton heidän ollessaan erotetut, — kuinka hän oli ollut kuolemaisillaan nälkään, kun ei enää saanut tietoja tulpaanistaan. Hän kuvasi edelleen vangin iloa nähdessään hänet jälleen, heidän molempain epätoivoa, kun kävi ilmi että tulpaani oli varastettu, juuri kukkaan puhjettuaan.

Rosan esityksessä ilmeni niin voimakas totuuden sävy, ettei se voinut olla vaikuttamatta van Systensiin, joskaan prinssissä ei ollut havaittavissa mitään myötätunnon merkkejä.

— Mutta, virkahti hän, — siitähän ei ole vielä kauan, kun te tutustuitte tuohon vankiin.

Rosa silmäili hämmästyneenä muukalaista, joka vetäytyi varjoon, ikäänkuin hänen katsettaan paeten.

— Miksi niin arvelette? kysyi hän.

— Koska vanginvartija Gryphus ja hänen tyttärensä vasta neljä kuukautta sitten muuttivat Loewesteiniin.

— Se on kyllä totta.

— Ellette kenties taivuttanut isäanne tuohon muuttoon, voidaksenne seurata jotain vankia, joka siirrettiin Haagista Loewesteiniin.

— Hyvä herra..., äännähti Rosa punehtuen.

— Jatkakaa, sanoi Vilhelm.

— Tunnustan tunteneeni tuon vangin jo Haagissa.

— Mikä onnellinen vanki! lausui Vilhelm hymyillen.

Upseeri, joka oli lähetetty Boxtelia noutamaan, palasi samassa ja ilmoitti noudettavan saapuneen tulpaaneineen.

XXVII.

KOLMAS SIPULI.

Tuskin oli Boxtelin tulosta ilmoitettu, kun hän jo itse saapui van Systensin vierashuoneeseen, mukanaan kaksi miestä, jotka kantoivat arkussa kallisarvoista taakkaa ja asettivat sen pöydälle.

Saatuaan asiasta tiedon prinssi läksi työhuoneesta vierashuoneeseen, ihaili kukkaa vaieten ja palasi yhtä äänetönnä pimeään nurkkaan, minne oli asettanut nojatuolinsa.

Vavisten, kalpeana, tuskan vallassa odotti Rosa kehotusta tulla vuorostansa katsomaan.

Hän kuuli Boxtelin äänen.

— Hän se on! huudahti hän.

Prinssi kutsui häntä viittauksella vierashuoneen puoliavoimelle ovelle katsomaan.

— Se on minun tulpaanini, huudahti Rosa, — se se on, tunnen sen. Oi Kornelius parkani!

Ja hän sulki kyyneliin.

Prinssi nousi paikaltaan ja meni ovelle, mihin jäi hetkeksi seisomaan kirkkaaseen valaistukseen.

Rosan katse kiintyi häneen. Hän kävi entistä varmemmaksi siitä, että oli joskus ennen nähnyt tämän muukalaisen.

— Herra Boxtel, sanoi prinssi, — tulkaapa tänne!

Riemastuneena kiiruhti Boxtel lähemmäksi ja havaitsi seisovansa Vilhelm Oranialaisen edessä.

— Hänen ylhäisyytensä! huudahti hän peräytyen.

— Hänen ylhäisyytensä! toisti Rosa huumaantuneena.

Kuullessaan Rosan huudahduksen Boxtel käännähti häntä kohden.

Tuo näky saattoi Boxtelin koko ruumiin vavahtamaan, kuin hän olisi koskenut Voltan sähköpatsaaseen.

— Kas, mumisi prinssi itsekseen, — hän on levoton.

Mutta tehtyään voimakkaan tahdonponnistuksen Boxtel jo oli tyyntynyt.

— Herra Boxtel, lausui Vilhelm, — te näytte keksineen keinon kehittää mustia tulpaaneja.

— Olen kyllä, teidän ylhäisyytenne, vastasi Boxtel äänellä, jossa ilmeni hiukan levottomuutta.

Tosinhan tuo levottomuus myöskin voi olla vain Vilhelmin läsnäolon aiheuttamaa mielenliikutusta.

— Mutta, jatkoi prinssi, — tässä näette nuoren tytön, joka väittää samaa itsestään.

Boxtel hymyili halveksivasti ja kohautti olkapäitään.

Vilhelm seurasi kaikkia hänen liikkeitänsä huomattavalla mielenkiinnolla.

— Siis ette tunne tätä nuorta tyttöä? kysyi prinssi.

— En, teidän ylhäisyytenne.

— Ja te, neiti, ettekö te tunne herra Boxtelia?

— En, en tunne herra Boxtelia, mutta kyllä herra Jakobin.

— Mitä tarkoitatte?

— Tarkoitan että tämä herra, joka täällä nimittää itseään Isak Boxteliksi, Loewesteinissä käytti nimeä Jakob.

— Mitä te tuohon sanotte, herra Boxtel?

— Sanon että tuo tyttö valhettelee, teidän ylhäisyytenne.

— Te kiellätte koskaan olleenne Loewesteinissä?

Boxtel epäröi hetken. Mutta prinssin läpätunkeva katse, joka ankaran tutkivana oli häneen kiintynyt, esti häntä valhettelemasta.

— En voi kieltää olleeni Loewesteinissä, teidän ylhäisyytenne, sanoi hän, — mutta kiellän varastaneeni tulpaanin.

— Te olette varastanut sen minulta, ja minun omasta huoneestani! huudahti Rosa, inhon sävy äänessään.

— Sen kiellän.

— Kiellättekö seuranneenne minua puutarhaan sinä päivänä, jolloin minä muokkailin sarkaa, johon aion istuttaa sipulini? Kiellättekö seuranneenne minua sinne myöskin tuona toisena päivänä, jolloin olin istuttavani sipulin sinne? Ettekö tuona iltana, lähdettyäni pois, kiiruhtanut lavalle, josta toivoitte löytävänne sipulin? Ettekö kaivanut maata käsillänne, vaikka turhaan, Jumalan kiitos, sillä istuttamistemppu oli vain keksitty teidän aikeittenne ilmisaamiseksi. Kiellättekö tämän kaiken?

Boxtelia ei haluttanut vastata noihin moniin kysymyksiin. Ryhtymättä ollenkaan sanasotaan Rosan kanssa hän lausui kääntyen prinssin puoleen:

— Kaksikymmentä vuotta olen viljellyt tulpaaneja Dordrechtissa, ja olen voittanut jonkun verran mainettakin tällä alalla, — eräs kehittämäni laji on saavuttanut kuuluisan nimen. Olen omistanut sen Portugalin kuninkaalle. Tahdon nyt totuudenmukaisesti esittää puheenaolevan tulpaanin vaiheet. Tämä nuori tyttö tiesi että minun oli onnistunut kasvattaa musta tulpaani, ja yksissä tuumin erään rakastajan kanssa, joka hänellä oli Loewesteinin linnassa, hän päätti saattaa minut turmioon anastamalla tuon sadantuhannen floriinin palkinnon, jonka teidän ylhäisyytenne oikeudentuntoon luottaen toivon voittavani.

— Oi! huudahti Rosa, vihasta poissa suunniltaan.

— Hiljaa! lausui prinssi.

Kääntyen sitten Boxtelin puoleen, hän kysyi:

— Kuka on tuo vanki, jonka sanotte olevan tämän tytön rakastajan?

Rosa oli menettää tajuntansa, sillä prinssin määräyksen mukaan oli tuota vankia vaarallisena rikollisena vartioitava erityisen tarkasti.

Boxtel oli siis peräti mielissään tuosta kysymyksestä.

— Kukako tuo vanki on? toisti hän.

— Niin.

— Tuo vanki, teidän ylhäisyytenne, on mies, jonka pelkkä nimi riittää osottamaan, missä määrin hänen rehellisyyteensä voi luottaa. Hän on tehnyt itsensä syyppääksi valtiopetokseen ja oli tuomittu kuolemaan.

— Ja mikä on hänen nimensä?

Rosa kätki epätoivoisella liikkeellä kasvot käsiinsä.

— Hänen nimensä on Kornelius van Baerle, ja hän on tuon konnan Kornelius de Wittin kummipoika.

Prinssi vavahti. Hänen kylmässä katseessaan välähti salama, sitten levisi kuulontyyneys hänen liikkumattomille kasvoilensa.

Hän meni Rosan luo ja kehotti häntä sormenliikkeellä poistamaan kädet kasvoiltaan.

Rosa totteli kuten henkilö, joka on magneettisen voiman alaisena.

— Voidaksenne seurata tuota miestä te siis tulitte Leideniin pyytämään minulta isällenne uuden paikan.

Rosa painoi päänsä alas ja vaipui hervotonna kokoon mumisten:

— Niin, teidän ylhäisyytenne.

— Jatkakaa, lausui prinssi Boxelille.

— Minulla ei ole enää mitään lisättävää, sanoi tämä, — teidän ylhäisyytenne tietää nyt kaikki. Muuan seikka on tosin vielä, jota en tahtonut mainita, ettei tämän nuoren tytön olisi tarvinnut hävetä kiittämättömyyttään. Minä menin Loewesteiniin siksi, että minulla oli siellä asioita toimitettavana. Siellä tutustuin Gryphus vanhukseen. Ihastuin hänen tyttärensä ja pyysin häntä vaimokseni, ja koska en ole rikas, tulin olleeksi niin varomaton, että ilmaisin hänelle toiveeni voittaa satatuhatta floriinia, ja osottaakseni ettei toivoni ollut perusteeton, näytin hänelle mustan tulpaanini. Kun hänen rakastajansa, kääntääksensä epäluulot pois itsestensä, oli Dordrechtissa salavehkeilynsä ohella näön vuoksi harjoittanut tulpaaninviljelystä, liittoutuivat nyt nuo molemmat saattaaksensa minut perikatoon.

— Päivää ennen kuin tulpaani puhkesi kukkaan otti tämä nuori tyttö sen asunnostani ja vei omaan huoneeseensa, mistä minun onnistui saada se takaisin samana hetkenä, jolloin hän aikoi lähettää sanansaattajan ilmoittamaan puutarhayhdistyksen jäsenille, että hän oli kasvattanut suuren mustan tulpaanin. Mutta hän ei sittenkään luopunut tuumastansa. Epäilemättä hän on niiden muutamien tuntien kuluessa, jolloin kukka oli hänen huoneessansa, näyttänyt sen joillekin henkilöille, joiden todistukseen aikoo vedota. Mutta onneksi teidän ylhäisyytenne nyt tietää arvostella tätä juonittelijaa ja hänen todistajiaan heidän ansionsa mukaisesti.

— Oi Jumalani, Jumalani, kuinka katalaa! vaikeroi Rosa kyynelten vallassa ja heittäytyi maaherran jalkojen juureen. Pitäen häntä syyllisenä, mutta sääliä hänen ääretöntä tuskaansa, lausui tämä:

— Te olette tehnyt pahoin, ja teidän rakastajanne saa rangaistuksen siitä, että on houkutellut teidät rikokseen. Te olette niin nuori ja näytätte niin rehelliseltä, että minun täytyy otaksua että hän on keksinyt tämän ilkityön, ettekä te.

— Teidän ylhäisyytenne, huudahti Rosa, — Kornelius ei ole rikollinen!

Vilhelm teki äkillisen liikkeen.

— Tarkoitatte ettei hän ole kehottanut teitä tuohon rikokseen, eikö niin?

— Minä tarkoitan, teidän ylhäisyytenne, ettei Kornelius ole enempiä vikapää siihen rikokseen, josta häntä nyt syytetään, kuin tuohon edelliseen.

— Edelliseen, — tiedättekö sitten mikä tuo edellinen rikos oli? Tiedättekö mistä hän oli syytteessä ja tuomittiin? Siitä että oli Kornelius de Wittin rikostoverina säilyttänyt hallinnonjohtajan Jan de Wittin markiisi Louvois'ltä saamat kirjeet.

— Mutta, teidän ylhäisyytenne, hän ei tiennyt säilyttävänsä noita kirjeitä, hänellä ei ollut siitä aavistustakaan. Jos niin olisi ollut, olisi hän sanonut sen minulle. Olisiko tuo sydän, puhdas kuin timantti, salannut minulta mitään? Ei, ei, teidän ylhäisyytenne, toistan sen vihannekin uhalla, Kornelius ei ole enempää syyppää toiseen rikokseen kuin toiseenkaan. Oi jospa teidän ylhäisyytenne tuntisi minun Korneliukseni!

— Kyllähän de Wittit tunnetaan! huudahti Boxtel. — Hänen ylhäisyytensä tuntee tuon rikollisen liiankin hyvin, koska on jo kerran vapahtanut hänet kuolemasta.

— Hiljaa! sanoi prinssi. — Kuten jo sanoin, ei puutarhayhdistyksen jäsenten asia ole ryhtyä arvostelemaan valtiollisia asioita.

Rypistäen kulmiansa lausui hän sitten:

— Mutta mitä tulpaaniin tulee, niin olkaa levollinen, herra Boxtel, teille tulee tapahtumaan oikeus.

Boxtel kumarsi, sydän riemua tulvillaan, ja sai vastaanottaa puheenjohtaja van Systemsin onnitteletut.

— Ja te, nuori tyttö, jatkoi Vilhelm Oranialainen, — olette ollut tekemäisillänne rikoksen. Minä en rankaise teitä siitä, vaan todellinen syyllinen saa maksaa molempain puolesta. Mies, jolla on nimi sellainen kuin hänellä, voi tehdä itsensä syyppääksi salavehkeilyyn, vaikkapa valtiopetokseenkin, — mutta varastaa hän ei saa!

— Varastaa, huusi Rosa, — varastaa! Varokaa, teidän ylhäisyytenne! Hän kuolisi, jos saisi kuulla sananne, ne surmaisivat hänet varmemmin kuin teloittajan miekka Buitenhofissa. Jos varkaus on tapahtunut, niin vannon että sen on tehnyt tämä mies!

— Todistakaa se! lausui Boxtel kylmähäkösti.

— No hyvä, sen minä teenkin. Jumalan avulla olen sen todistava! lausui friisitär tarmokkaasti.

Kääntyen sitten Boxelin puoleen kysyi hän:

— Tulpaani oli teidän omanne?

— Niin oli.

— Montako sipulia sillä oli?

Boxtel epäröi hetken, mutta hän käsitti, ettei tyttö olisi tehnyt tuota kysymystä, jos ainoastaan nuo kaksi sipulia, joista oli puhuttu, olisivat olleet olemassa.

— Kolme, vastasi hän.

— Miten noiden sipulien on käynyt? kysyi Rosa.

— Miten niiden on käynyt? Ensimmäinen ei itänyt, toisesta kehkeytyi musta tulpaani...

— Entä kolmas?

— Kolmas?

— Niin, kolmas, — missä se on?

— Se on minulla kotonani, sanoi Boxelit hämällä.

— Missä sitten, Loewesteinissäkö vai Dordrechtissa?

— Dordrechtissa, vastasi Boxelit.

— Te valhettelette! huusi Rosa. — Teidän ylhäisyytenne, lisäsi hän, kääntyen prinssin puoleen, — minulta saatte kuulla todellisen kertomuksen noiden sipulien vaiheista. Ensimmäisen murskasi isäni rikki vangin huoneessa, ja sen tietää tämä mies varsin hyvin, sillä hän toivoi voivansa anastaa sen, ja nähdessään toiveensa pettyneen hän oli joutua epäsojuun isäni kanssa, joka oli siihen syyppää. Toisesta kasvoi minun hoidossani musta tulpaani, ja kolmas, viimeinen, — hän veti sen esiin poveltansa —, kolmas on tässä, samassa paperissa, johon se oli yhdessä toisten kanssa käärittynä sinä hetkenä, jolloin

Kornelius van Baerle mestauslavalle lähtiessään uskoi minulle kaikki kolme. Katsokaa, teidän ylhäisyytenne, katsokaa!

Ja Rosa otti sipulin esiin paperista, johon se oli ollut käärittynä, ja ojensi sen prinssille, joka otti sen käteensä ja tarkasteli sitä.

— Mutta, teidän ylhäisyytenne, eikö tämä tyttö ole voinut varastaa sitä kuten tulpaaninkin, sopersi Boxtel, kauhistuneena nähdessään millä huolellisuudella prinssi tarkasti sipulia ja ennen kaikkea millä mielenkiinnolla Rosa luki jotakin käteensä jääneestä paperista.

Äkkiä nuoren tytön silmät välähtivät, huohottaen hän luki uudelleen tuon salaperäisen paperin, huuto tunki esiin hänen rinnastansa ja hän ojensi paperin prinssille lausuen:

— Lukekaa, teidän ylhäisyytenne, taivaan nimessä, lukekaa!

Vilhelm ojensi kolmannen sipulin herra van Systemille, otti paperin ja luki.

Tuskin oli hän luonut katseen paperiin, kun hän horjahti, hänen kätensä vapisi kuin se olisi ollut pudottamaisillaan paperin, hänen katseensa sai tuikean tuskan ja säälin ilmeen.

Tuo paperi, jonka Rosa oli hänelle ojentanut, oli raamatunlehti, jonka Kornelius de Witt oli lähettänyt Craeken, veljensä palvelijan mukana Dordrechtin, pyytääkseen Kornelius van Baerleä polttamaan hallinnonjohtajan Louvois'ltä saamat kirjeet.

Tuo pyyntö, kuten muistettaneen, oli lausuttu näillä sanoin:

»Rakas kummipoikani! Polta asiakirjat, jotka olen uskonut huostaasi! Polta ne niitä katsomatta, niitä avaamatta, ettet tietäisi niiden sisältöä. Ne sisältävät salaisuuksia, jotka tuottavat kuoleman niiden säilyttäjälle. Polta, niin olet pelastanut Janin ja Korneliuksen. Jää hyvästi ja säilytä minut rakkaassa muistossa!

20. p. elokuuta 1672.

Kornelius de Witt.»

Tuo lehtinen todisti samalla että van Baerle oli syytön ja että hän oli tulpaaninsipulien oikea omistaja.

Rosa ja maaherra loivat katseen toisiinsa.

Rosan katse lausui: — Nyt näette sen itse! — ja maaherran: — Vaikene ja odota!

Maaherran otsaan oli kohonnut kylmä hiki, ja hän pyyhkäisi pois ohimolta poskelle valuvan pisaran. Hän taittoi paperin hitaasti kokoon, ja hänen katseensa todisti hänen ajatuksensa vaipuneen tuohon pohjattomaan, toivottomaan kuiluun, jonka nimenä on katumus ja häpeäntunto.

Kohottaen sitten vaivoin päätänsä hän lausui:

— Menkää, herra Boxtel! Oikeus tulee tapahtumaan, kuten olen luvannut.

Sitten hän kääntyi puheenjohtajan puoleen lausuen:

— Te, rakas herra van System. pidätte täällä tämän nuoren tytön ja tulpaanin. Jääkää hyvästi!

Kaikki kumarsivat, ja suosionosotusten raikuessa poistui prinssi, katse maahan luotuna.

Mieli hämmennyksissä palasi Boxtel Valkoisen Joutsenen majataloon. Tuo lehtinen, jonka Vilhelm oli ottanut vastaan Rosan kädestä, lukenut, kääntänyt kokoon ja pannut niin huolellisesti taskuunsa, teki hänet levottomaksi.

Rosa lähestyi tulpaania, suuteli hartaasti sen lehteä ja uskoi itsensä Jumalan huomaan mumisten:

— Jumalani, tiesitkö sinä, minkä takia kiltin Korneliukseni piti opettaa minut lukemaan?

Kyllä, Jumala tiesi sen, sillä hän rankaisee ja palkitsee itsekutakin hänen ansioittensa mukaan.

XXVIII.

KUKKASTEN LAULU.

Kertomiemme tapahtumain aikana onneton van Baerle kärsi tyrmässänsä Loewesteinin linnassa kaikkea mitä vain vanki voi kärsiä, kun hänen vartijansa on tehnyt varman päätöksen ruveta hänen teloittajaksensa.

Kun ei Gryphus saanut mitään tietoja Rosasta eikä Jakobista, tuli hän vakuutetuksi, että häntä kohdannut onnettomuus oli paholaisen työtä, ja että tohtori Kornelius van Baerle oli paholaisen maallinen edustaja.

Näin ollen tapahtui, että hän eräänä aamuna — kolmantena Jakobin ja Rosan lähdettyä — tuli Korneliuksen huoneeseen vielä tavallista raivostuneempana.

Kyynärpäät akkunalautaan nojattuina, pää kätten varassa, katse suunnattuna kohden sumuista taivaanrantaan, missä Dordrechtin myllyt pyörittelivät siipiänsä, hengitti Kornelius raitista ilmaa, pidättäkseen kyynelensä ja estääkseen filosofiaansa haihtumasta kuiviin.

Kyyhkysset olivat yhä vielä olemassa, mutta toivo puuttui, tulevaisuus puuttui.

Rosaa vartioitiin, niin ettei hän päässyt tulemaan. Voisikohan hän edes kirjoittaa, ja jos niin olisikin, voisiko hän toimittaa kirjeensä Korneliukselle?

Ei. Edellisinä päivinä oli Gryphuksen silmissä kuvastunut sellainen raivo ja kiukku, ettei hänen valppautensa varmaankaan hetkeksikään laimennut, ja eikö Rosalla ollut pahempaakin kestäväväenä kuin yksinäisyys ja kaipaus? Eikö tuo raaka, vallanhimoinen mies rankaisisi tytärtään kuten isät kreikkalaisissa näytelmissä! Eikö viina, noustuaan tuon juomarin päähän, soisi hänen käsivarrelleen, jonka Kornelius kovaksi onneksi oli niin taitavasti asettanut paikoilleen, kahden kepillä varustetun käden voimia?

Tuo ajatus, että Rosaa kenties rääkättiin, saattoi Korneliuksen pois suunniltaan. Silloin hän tunsii voimattomuutensa, mitättömyytensä. Silloin hän mietiskeli, tekikö Jumala oikein, lähettäessään niin paljon onnettomuutta kahdelle viattomalle olennolle. Ja noina hetkinä hän tunsii luottamuksensa Jumalaan horjuvan. Onnettomuus ei lisää uskoa.

Van Baerle oli myöskin ajatellut kirjoittaa Rosalle. Mutta missä Rosa oli?

Hän oli myös tuuminut kirjoittaa Haagiin, estääkseen Gryphusta ilmiannoillaan tuottamasta hänelle uutta onnettomuutta. Mutta kuinka se olisi voinut tapahtua? Gryphus oli ottanut häneltä pois kynät ja paperin. Mutta vaikei niin olisikaan ollut, ei Gryphus tietenkään olisi liioin ottanut huolehtiakseen hänen kirjeidensä lähettämisestä.

Kornelius punnitsi uudelleen ja yhä uudelleen mielessään kaikkia noita viheliäisiä juonia, joita vangit tapaavat käyttää.

Hän mietti myöskin pakoa, nyt kun hän ei enää saanut nähdä Rosaa. Mutta kuta enemmän hän sitä mietti, sen mahdottomammalta se hänestä tuntui. Hän oli noita valioluonteita, jotka kammovat kaikkea alhaista ja mieluummin jättävät suotuisan tilaisuuden käyttämättä kuin turvautuvat siveellisesti alarvoisiin keinoihin, joiden avulla keskinkertaiset ihmiset edistyvät ja saavuttavat tarkoituksensa.

— Kuinka voisi minun onnistua paeta Loewesteinistä, mietti Kornelius, — joskin herra Grotius täältä pakeni. Tuon paon jälkeen on täällä ryhdytty kaikkiin mahdollisiin varovaisuustoimenpiteisiin. Akkunoissa on vahvat ristikot, ovet ovat kahden-, jopa kolmenkertaisia, vaudit kymmenin verroin valppaampia kuin noihin aikoihin.

— Paitsi ristikkoakkunoita, kaksinkertaisia ovia, valppaita vahteja on minulla vieläkin muuan este, — Gryphus, jonka katse on sitäkin tarkempi, koska viha on sitä teroittamassa.

— Sen lisäksi eräs seikka lamauttaa tarmoni, — nimittäin se, etten saa tavata Rosaa. Joskin käyttäisin kymmenen vuotta elämästäni valmistakseni viilan, millä sahata poikki ristikon tangot, punoakseni köysiä, joilla laskeutuisin akkunasta alas, kiinnittääkseni hartioihini siivet, millä Daidaloksen tavoin lentäisin täältä tieheni, — niin tuo kaikki olisi turhaa, sillä minua vainoaa kova onni. Viila tylsyisi, köysi katkeaisi, siipeni sulaisivat auringossa. Minut saavuttaisi tuskallinen kuolema. Ruumiini otettaisiin maasta jalkapuolena, käsipuolena, rammaksi lyhyhistyneenä. Minut asetettaisiin Haagin museoon rinnan Vilhelm Oranialaisen verisen takin ja Stavesenin merilehmän kanssa, ja yrityksestäni ei olisi muuta

seurausta kuin että se tuottaisi minulle kunnian päästä Hollannin nähtävyyksien joukkoon.

— Mutta tiedän toisen, paremman keinon päästä täältä. Olen menettänyt kärsivällisyyteni, menetettyäni ilon seurustella Rosan kanssa ja varsinkin menetettyäni tulpaanini. Epäilemättä Gryphus jonakin päivänä tuntuvasti loukkaa turhamaisuuttani, uhkaa rakkauttani tai henkeäni. Siitä saakka kuin jouduin vankeuteen, on minua vaivannut omituinen itsepintainen voimantunne, joka pyrkii purkaantumaan. Tunnen riidan- ja tappelunhalua, käsittämätöntä tarvetta käydä nyrkkisille. Isken siis kiinni tuon vanhan konnan kurkkuun ja kuristan hänet kuoliaaksi!

Noiden viime sanojen jälkeen Kornelius pysähtyi hetkeksi, katse tuijottavana, huulet yhteenpuristettuina.

Hänen mielessään kyti muuan miellyttävä tuuma.

— No niin, jatkoi hän, — kun olen surmannut Gryphuksen, miksi en silloin ottaisi hänen avaimiansa? Laskeudun sitten rauhallisesti portaita alas, ikäänkuin olisin suorittanut mitä ylevimmän teon. Sitten menen hakemaan Rosaa hänen huoneestansa. Kerron hänelle mitä olen tehnyt, ja me hyppäämme yhdessä Waaliin.

— Olen varma, että voin Rosan kanssa uida virran poikki.

— Mutta hyvä Jumala, tuo Gryphushan on Rosan isä! Kuinka kiintynyt Rosa minuun lieneekin, ei hän ikinä tule hyväksymään sitä, että olen surmannut hänen isänsä, niin raaka ja ilkeä kuin hän onkin. Siis seuraa selvityksiä, sananvaihto, ja sen lähetessä loppuaan tulee jokin vanginvartija tai ovenvartija, joka on tavannut Gryphuksen kuoleman kourissa tai kuoliaaksi kuristettuna, ja hän laskee kätensä olalleni. Sitten joudun jälleen Buitenhofin mestauslavalle ja näen jälleen tuon inhottavan miekan välkähtävän, ja tällä kertaa se ei pysähdykään keskellä tietä, vaan niskani saa tutustua siihen. Siis emme ajattele tuota keinoa, Kornelius ystäväni, se on huono keino!

— Mutta mikä minulle sitten tulee neuvoksi, ja kuinka löytäisin jälleen Rosan?

Tuollaisia ajatuksia liikkui Korneliuksen mielessä sinä hetkenä, jolloin lukija tapasi hänet akkunaansa nojaamassa, kolmantena päivänä sen jälkeen kuin Rosa oli niin äkkiä eronnut isästänsä.

Samassa tuli Gryphus sisään.

Hänellä oli suunnaton keppi kädessään, hänen silmänsä säihkyivät uhkaavasti, hänen huulensa vetäntyivät ilkeään hymyyn, hän horjahteli arveluttavasti, ja koko hänen vaitelias olentonsa todisti pahansuopuutta.

Kornelius, joka pakosta oli käynyt kärsivälliseksi, ja jolle järkikin suositteli tuota samaa kärsivällisyyttä, ei edes käännähtänytkään kuullessaan Gryphuksen tulevan sisään, sillä hän kuuli kyllä, ken tulija oli, ja tiesi liiankin hyvin ettei Rosa saapunut hänen seurassaan.

Ei mikään ole niin vastenmielistä ihmisistä, jotka ovat vihan vimmoissa, kuin välinpitämättömyys niiden puolelta, joihin tuo viha kohdistuu Mikä vahinko, jos voimanponnistus menisikin hukkaan! Mieli hehkuu, veri kuohuu, tunteenpurkaus on välttämätön! Kun kunnan konna on kiihdyttänyt ilkeytensä äärimmilleen, täytyy hänen ainakin saada antaa oiva isku jollekin.

Nähdessään ettei Kornelius liikahtanutkaan, Gryphus koetti tarmokkaalla rykäisyllä herättää hänet ajatuksistaan.

Kornelius hyräili hiljaa itsekseen surullista, mutta viehkeätä
»Kukkasten laulua»:

»Me luotuja olemme tulesta maan
Ja ruskosta päivän ja kasteesta yön.
Ja hengähdys ilmojen elon meill' tuo,
Meille maaemo runsaita nesteitä suo.»

»Meitä lempien ihminen säälimätön
Elonlankamme hentosen taittaa.
Ja kuihtumus maallinen palkkamme on,
Mutta lohtumme kukkeus uus', verraton!»

Laulu, jonka vienon surumielistä sävyä tyyni, lempeä sävel vahvisti, saattoi Gryphuksen pois suunniltaan. Hän iski keppinsä lattiaan huutaen:

— Hyvä herra laulaja, ettekö sitten kuule, että minä olen täällä?

Kornelius käännähti.

— Hyvää huomenta! lausui hän.

Ja hän jatkoi lauluaan:

»Meitä kotomme iäinen kutsuelee,
Sinne sielumme riemuiten entää,
Sulotuoksuna kohoten tomusta maan,
Eloon uuteen, min taivas suo tarhoissaan.»

— Kirottu noita, luulen että teet minusta pilkkaa! huusi Gryphus.

Mennen sitten vankia lähemmäksi hän jatkoi:

— Etkö sitten näe, että minulla on välikappale, jolla voin sinut lannistaa ja pakottaa tunnustamaan rikoksesi?

— Oletteko te hullu, rakas herra Gryphus? kysyi Kornelius kääntyen häneen päin.

Ja nähdessään vartijansa kiihtyneet kasvot, hehkuvat silmät, vaahdossa olevan suun lausui hän:

— Paholainen sentään! Näyttää siltä kuin olisi pahempikin kysymyksessä kuin hulluus! Ollaan raivostuneena, vai mitä?

Gryphus pyöritti keppiään hänen edessään.

Liikahtamatta paikaltaan pani Kornelius käsivartensa ristiin ja lausui:

— Mutta, herra Gryphus, tähän tunnutte uhkailevan minua.

— Niin kyllä, uhkailen sinua! huusi vanginvartija.

— Ja millä sitten?

— Katsopas, mitä minulla on kädessäni!

— Luullakseni se on keppi, sanoi Kornelius tynesti, — vieläpä varsin iso keppi. Mutta en voi uskoa teidän aikovan uhata minua sillä!

— Miksikä en sillä uhkaisi?

— Siksi että vanginvartijaa, joka lyö vankia, odottaa kahtalainenkin rangaistus. Toinen on mainittu Loewesteinin vankilan ohjesääntöjen IX:ssä pykälässä, joka on näin kuuluva:

»Jos päällysmies, vanginvartija tai ovenvartija satuttaa kätensä vankiin, erotettakoon hän toimestansa.»

— Kätensä! sanoi Gryphus vihan vimmoissa. — Niin kyllä, — mutta minullahan on keppi. Kepistä ei ohjesäännöissä puhuta mitään.

— Toinen rangaistus, jatkoi Kornelius, — ei ole mainittu ohjesäännöissä, vaan sen mainitsee raamattu näillä sanoin:

»Joka miekkaan tarttuu, se miekkaan hukkuu.»

»Joka kepillä toiseen koskee, se kepillä piestään.»

Gryphus, jota Korneliuksen tyyni ja mahtipontinen puhetapa raivostutti yhä enemmän, kohotti keppinsä ilmaan. Mutta samassa silmänräpäyksessä heittäytyi Kornelius hänen kimppuunsa, riisti kepin hänen käsistensä ja pisti sen kainaloonsa. Gryphus ulvoi vihasta.

— Kas niin, ystäväni, sanoi Kornelius, — elkkää hukatko paikkaanne!

— Voi sinua noitaa, karjui Gryphus. — Mutta tiedän toisen keinon, millä sinut lannistaa!

— Hyvä on.

— Näet että käteni on tyhjä.

— Näen kyllä, ja se ilahduttaa minua.

— Tiedät ettei tavallisesti ole niin, kun aamuisin tulen luoksesi.

— Se on totta. Tavallisesti tuotte minulle huonointa lientä mitä voi kuvailla. Siis ei sen puuttuminen ole minulle mikään rangaistus. Minä syön ainoastaan leipää, ja mitä pahempaa se sinusta on, Gryphus, sen parempaa se on minusta.

— Onko se sinusta sen parempaa?

— On.

— Ja minkätähden?

— Syy on aivan yksinkertainen.

— Sano se siis!

— Varsin kernaasti. Tiedän että antaessasi minulle huonoa leipää luulet tuottavasi minulle kärsimystä.

— Myönnän kyllä etten ole sitä tuonut tuottaakseni iloa sellaiselle heittiölle kuin sinä.

— No niin! Mutta koska minä olen noita, kuten tiedät, muutan huonon leipäsi erinomaisen maukkaaksi leiväksi, josta pidän enemmän kuin mitä hienoimmista leivoksista, ja siten huvini on kaksinkertainen, kun saan syödä mieleni mukaista ruokaa ja samalla tuottaa sinulle ääretöntä harmia.

Gryphus päästi raivon ulvahduksen.

— Siis tunnustat olevasi noita, sanoi hän.

— Olenpa niinkin, toden totta. En myönnä sitä muille, sillä voisin joutua polttorviolle kuten Gaufredy tai Urbain Grandier. Mutta miksikä en sitä myöntäisi kahden kesken ollessamme!

— Hyvä, hyvä, sanoi Gryphus. — Mutta jos noita voi muuttaa hapanleivän vehnäleiväksi, niin eikö hän sentään kuole nälkään, jos hänellä ei ole leipää ollenkaan?

— Mitä sanottekaan!

— No hyvä, en tuo sinulle leipää ollenkaan, niin saamme nähdä kuinka sinun on käynyt viikkokauden kuluttua.

Kornelius kalpeni.

— Alamme jo tänään, jatkoi Gryphus. — Koska olet noita, niin voit muuttaa huonekalusi leiväksi. Minä puolestani voitan joka päivä kahdeksantoista äyriä, jotka saan ruuastasi.

— Mutta sehän on murhaamista! tuli Kornelius huudahtaneeksi käsitettävän kauhun vallassa, jonka hänessä herätti tuo hirmuinen kuolintapa.

— Oivallista, jatkoi Gryphus pilaansa, — oivallista! Koska kerran olet noita, niin pysyt kaikesta huolimatta hengissä.

Kornelius pyrki myöskin puhumaan edelliseen huolettomaan tapaansa ja lausui olkapäitään kohauttaen:

— Etkö nähnyt, kuinka minä kutsuin tänne Dordrechtin kyyhkysset?

— Mitä sitten?

— Kyyhkyspaisti on varsin hyvää ruokaa. Jos syö kyyhkysen päivässä, ei minun nähdäkseni pitäisi kuolla nälkään.

— Ja mistä saat tulta?

— Tulta! Tiedäthän että olen liitossa paholaisen kanssa. Luuletko paholaisen jättävän minut ilman tulta, tuota lempiainettaan?

— Vahvimmankin ihmisen on mahdoton elää pelkillä kyyhkysillä. Siitä on lyöty vetoakin, mutta vedonlyöjät ovat luopuneet yrityksestään.

— No hyvä, sanoi Kornelius. — Jos niin on, niin saatuani kylläni kyyhkysistä kutsun luokseni Waalin ja Maasin kalat.

Gryphuksen silmät suurenivat pelästyksestä.

— Pidän varsin paljon kaloista, jatkoi Kornelius, — mutta sinä et tarjoa minulle niitä koskaan. Käytän hyväkseni tuota seikkaa, että aiot jättää minut nälkään kuolemaan, tilatakseni itselleni kaloja.

Viha ja pelko oli viedä Gryphukselta tajunnan. Mutta hän tointui jälleen, ja pistäen kätensä taskuunsa hän lausui:

— No niin, pakotat minut siis käyttämään toista keinoa!

Ja hän otti veitsen taskustaan ja aukaisi sen.

— Veitsi! huudahti Kornelius, asettuen keppi kädessä puolustusasentoon.

XXIX.

VAN BAERLE SUORITTAÄ ENNEN LOEWESTEINISTÄ LÄHTÖÄÄN GRYPHUKSEN LASKUN.

Taistelijat viivähtivät hetkisen, Gryphus hyökkäys-, van Baerle puolustusasennossa.

Mutta kun tätä jännittävää tilaa voi jatkaa loppumattomiin, ja Kornelius tahtoi tietää syyn vastustajansa vihan uudistumiseen, kysyi hän:

— Mitä te oikeastaan minusta tahdotte?

— Sen kyllä sanon, vastasi Gryphus. — Tahdon saada takaisin tyttäreni Rosan.

— Tyttärenne! huudahti Kornelius.

— Niin, Rosan, jonka olet ryöstänyt minulta taikatempuillasi. Sano, missä hän on!

Ja Gryphuksen asento kävi entistä uhkaavammaksi.

— Eikö Rosa ole Loewesteinissä? huudahti Kornelius.

— Tiedät sen varsin hyvin. Kysyn vielä kerran, tahdotko antaa minulle Rosan takaisin!

— Hyvä, sanoi Kornelius, — tuo on juoni minun pettämisekseni.

— Vielä kerran, — tahdotko sanoa, missä tyttäreni on?

— Arvaa, konna, ellet sitä tiedä!

— Odota, odota, murisi Gryphus kalpeana ja vapisevin huulin, mielettömyyden valtaan joutumaisillaan. — Vai et tahdo sanoa! Kyllä suusi vielä auki saadaan!

Hän tuli askeleen lähemmäksi Korneliusta ja näytti hänelle kädessään kimmeltävää asetta.

— Näetkö tämän veitsen? sanoi hän. — Olen tappanut sillä yli viisikymmentä mustaa kukkoa. Nyt tapan sillä heidän isäntänsä, paholaisen, kuten olen tappanut heidätkin, — odota vain, odota!

— Sinä lurjus, sanoi Kornelius, — tahdot siis ehdottomasti murhata minut!

— Avaan sydämesi, nähdäkseni minne olet piilottanut tyttäreni.

Lausuen nuo sanat kuumeentapaisessa mielenhäiriössä Gryphus syöksähti Korneliuksen kimppuun, joka ei ehtinyt muuta kuin heittäytyä pöytänsä taakse, välttääkseen ensi iskua.

Gryphus heilutti veistään purkaen suustaan kammottavia uhkauksia.

Kornelius käsitti että jos Gryphus ei voinutkaan saavuttaa häntä kädellensä, ei hän kumminkaan ollut turvassa hänen aseeltansa, joka voi lentää läpi ilman hänen rintaansa. Aikaa hukkaamatta hän siis iski kepillä, jota ei ollut päästänyt kädestänsä, voimakkaasti veistä pitelevään nyrkkiin.

Veitsi putosi maahan ja Kornelius pani jalkansa sen päälle.

Kun Gryphus nyt näytti valmistuvan taisteluun, joka varmaankin olisi käynyt perin hurjaksi, hänellä kun oli kostettavana kepiniskun tuottama tuska ja aseettomaksi jäämisen häpeä, teki Kornelius rohkean päätöksen.

Hän ryhtyi sankarimaisen kylmäverisesti pieksämään vartijaansa kepillään, valiten vain tarkoin kohdat, mihin iskut sattuivat.

Pian rukoili Gryphus armoa.

Mutta ennenkuin hän sen teki, hän oli huutanut, — huutanut vahvasti. Nuo huudot kuultiin, ja pian oli linnan koko palveluskunta jalkeilla. Kaksi vartijaa, yksi päällysmies ja kolme, neljä vahtia saapui siis heti, yllättäen Korneliuksen keppi kädessä, veitsi jalan alla.

Nähdessään kaikki nuo miehet todistamassa rikostansa, jonka lieventäviä asianhaaroja — kuten meidän päivinämme sanottaisiin — kukaan ei tuntenut, käsitti Kornelius olevansa auttamattomasti hukassa.

Itse asiassa todistikin kaikki hänen rikollisuuttaan.

Kädenkäänteessä riistettiin Korneliukselta hänen aseensa, vahdit ympäröivät Gryphuksen, nostivat hänet pystyyn, tukivat häntä, ja raivosta ulvoen voi hän nyt laskea pöhöttymät, jotka kohosivat hänen hartioissaan ja selässään, kuin kirjavat kukkulat vuorenharjalla.

Heti laadittiin pöytäkirja tapahtumasta, vangin väkivaltaisesta esiintymisestä vartijaansa kohtaan, ja liian lieväksi ei tuota Gryphuksen mielen mukaan sommiteltua asiakirjaa suinkaan voinut väittää. Kysymyksessä oli ollut edeltäpäin harkittu ja valmistettu murhayritys vanginvartijaa kohtaan sekä ilmeinen kapina.

Pöytäkirjaa laadittaessa vei kaksi vahtia Gryphuksen, jonka lausuntonsa annettuaan ei enää tarvinnut olla tutkinnossa läsnä, kepiniskujen murjomana ja vaikeroivana alas hänen asuntoonsa.

Sillaikaa selittivät vahdit, jotka olivat ottaneet Korneliuksen huostaansa, hänelle lempeästi Loewesteinin tapoja ja menoja, jotka hän muuten tunsu yhtä hyvin kuin hekin, sillä vankilaan tullessa oli ohjesäännöt luettu hänelle, ja muutamat pykälät olivat jääneet tarkoin hänen muistiinsa.

He kertoivat hänelle myöskin, kuinka noita sääntöjä oli sovellettu erääseen vankiin nimeltä Mathias, joka vuonna 1668, siis viittä vuotta aikaisemmin, oli tehnyt itsensä syypääksi kapinalliseen tekoon, mutta paljoa viattomampaan kuin Kornelius.

Hänestä oli liemi ollut liian kuumaa, ja hän oli heittänyt sen ylimmälle päällysmiehelle vasten naamaa, niin että tälle jäi ihopaloja käteen, kun hän pyyhkäisi kasvojaan.

Kahdentoista tunnin kuluttua noudettiin Mathias kopistaan ja vietiin vanginvartijan asuntoon, missä hänet merkittiin Loewesteinistä poistuneeksi.

Nyt vietiin hänet linnan edustalla olevalle kentälle, josta on hyvin kaunis näköala monen peninkulman etäisyyteen. Siellä kahlehdittiin hänen kätensä, hänen silmänsä sidottiin ja hänelle luettiin kolme rukousta.

Sitten kehoitettiin häntä polvistumaan, ja Loewesteinin vahdit, luvultaan kaksitoista, ampuivat, kersantin annettua merkin, varsin taitavasti musketinluodin kukin hänen ruumiiseensa, minkä johdosta Mathias kuoli heti paikalla.

Kornelius kuunteli hyvin tarkkaavasti tuota pöyristytävää kertomusta.

Kertomuksen loputtua hän sanoi:

— Kahdentoista tunnin kuluttua te sanoitte?

— Niin, eikä kahdestoista tunti luullakseni vielä ollut kulunut loppuunkaan, vastasi kertoja.

— Kiitoksia kertomuksestanne, sanoi Kornelius.

Viehkeä hymyily, jonka kertomus oli saanut vahdin huulille, ei ollut vielä ehtinyt haihtua, kun porraskäytävästä kuului kajahtelevia askeleita.

Kannukset kilahtelivat kuluneita astuimia vastaan.

Vahdit väistyivät syrjään, tehden tietä saapuvalle upseerille.

Tämä tuli Korneliuksen huoneeseen, missä kirjuri yhä sommitteli pöytäkirjaansa.

— Tämä on huone n:o 11? tiedusteli upseeri.

— Niin on, kapteeni, vastasi eräs aliupseeri.

— Tämä on siis vangin Kornelius van Baerlen huone?

— Aivan niin, kapteeni.

— Missä vanki on?

— Tässä, herra, vastasi Kornelius, kalveten kaikesta rohkeudestaan huolimatta.

— Te olette herra Kornelius van Baerle? kysyi muukalainen, kääntyen nyt vangin itsensä puoleen.

— Niin, herra.

— Seuratkaa siis minua!

— Mitä! huudahti Kornelius, sydän kuolemantuskan vallassa. — Näinkö nopeaan menetellään Loewesteinin linnassa, ja tuo mieletön puhui kahdestatoista tunnista!

— Mitäs sanoin? kuiskasi historioitsija hänen korvaansa.

— Te valehtelitte!

— Kuinka niin?

— Te puhuitte kahdestatoista tunnista.

— Niin, tosiaankin! Mutta sen sijaan kunnioittaa teitä läsnäolollaan eräs hänen ylhäisyytensä ajutanteista, vieläpä kaikkein uskotuimmista, nimittäin herra van Deken. Tuhat tulimaista! Sellaista kunniaa ei tullut Mathias paran osaksi.

— Lähtekäämme siis, sanoi Kornelius, vetäen keuhkoihinsa mahdollisimman paljon ilmaa. — Lähtekäämme, — ja te saatte nähdä että Kornelius de Wittin kummipoika kasvojaan vääntämättä voi kestää yhtä monta musketinluotia kuin Mathias.

Ylväänä poistui hän huoneesta kirjurin edellä, joka nähdessään työnsä keskeytyvän, rohkeni sanoa upseerille:

— Mutta kapteeni van Deken, minä en ole kirjoittanut pöytäkirjaa vielä loppuun saakka!

— Ei maksa vaivaa kirjoittaakaan! vastasi upseeri.

— Hyvä! sanoi kirjuri, pannen kynänsä ja paperinsa vanhaan tahraiseen salkkuun.

— Kohtalo oli määrännyt, ajatteli Kornelius parka, — ettei minun pitänyt tässä maailmassa jättää nimeäni lapselle, ei kukalle eikä kirjalle, — joista kolmesta seikasta Jumalan sanotaan vaativan ainakin yhden jokaiselta vähänkään kyvykkäältä ihmiseltä sielun ja ruumiin omistusoikeuden palkaksi.

Ja hän seurasi upseeria mieli lujana ja pää pystyssä.

Kornelius laski kentälle vievät astuimet, pahoitellen ettei ollut vahdilta tiedustellut montako niitä oli. Toimeliaan palvelemisintonsa vallassa olisi tämä varmaankin kernaasti sanonut sen.

Ainoa seikka mitä Kornelius pelkäsi tällä retkellään, jonka katsoi olevan auttamattomasti elämänsä viimeisen, oli että hän näkisi Gryphuksen ja että hän ei näkisi Rosaa. Mikä vahingonilo kuvastuisikaan isän kasvoilla! Kuinka murheen murtama olisikaan tytär!

Kuinka ihastuksissaan Gryphus olisikaan tästä rangaistuksesta, oikeutetun teon verisestä kostosta, tuon teon, jonka suorittaminen oli ollut sula velvollisuus!

Mutta entä Rosa, tyttö parka! Jos Korneliuksen täytyisi kuolla ilman viime suudelmaa, lausumatta edes viimeisiä jäähyväisiä!

Ja täytyisikö hänen kuolla saamatta mitään tietoja suuresta mustasta tulpaanista, niin että herätessään tuolla ylhäällä ei tietäisi minne luoda katseensa löytääksensä sen!

Voidakseen tällaisena hetkenä olla kyyneliin sulamatta, täytyi Korneliuksella olla vielä vahvempi rautakuorus sydämensä ympärillä kuin

Horatiuksen mainitsemalla purjehtijalla, joka saapui ensimmäisenä kammottaville Akrokeraunian kallioille.

Kornelius silmäili oikealle, hän silmäili vasemmalle, mutta siitä huolimatta ei hän kentälle tullessaan ollut nähnyt Rosaa, ei edes Gryphustakaan.

Tosinhan jälkimäinen seikka melkein korvasi edellisen.

Korneliuksen katse harhaili yli kentän, hakien vahteja, joiden piti panna toimeen kuolemanrangaistus, ja hän näkikin tusinan sotamiehiä koolla juttelemassa.

Mutta ne vain seisoivat ja juttelivat, eikä niillä ollut muskettejakaan, eivätkä ne edes seisoneet rivissä.

Oikeastaan ne kuiskailivatkin pikemmin kuin puhelivat, — mikä seikka Korneliuksesta ei tuntunut vastaavan juhlallisuutta, joka tällaisissa tilaisuuksissa tavallisesti vallitsee.

Äkkiä ilmestyi Gryphus nilkutellen, horjahdellen sauvan nojassa vankilan edustalle. Hän oli koonnut kaiken vihansa hehkun kissanharmaisiin vanhoihin silmiinsä, luodessaan ne nyt viimeisen kerran Korneliukseen, ja hän syyti sellaisen sadatusten tulvan suustansa hänet nähdessään, että Kornelius kääntyi upseerin puoleen lausuen:

— Herra kapteeni, nähdäkseni ei ole sopivaa sallia tuon ihmisen tällä tavoin loukata minua, ja lisäksi vielä tällaisena hetkenä.

— Mutta hyvä herra, vastasi upseeri nauraen, — onhan aivan luonnollista, että tuo kunnan mies on teille suutuksissaan, tähän kuulutte antaneen hänelle aimo selkäsaunan.

— Mutta hyvä herra, sehän oli vain itsepuolustusta!

— Pyh! äännähti upseeri, liikauttaen olkapäitään tavalla, joka vaikutti erinomaisen filosofiselta, — pyh, antakaa te hänen purkaa sisuaan! Mitäpä se teitä enää haittaa!

Kylmä hiki kohosi Korneliuksen otsaan hänen kuullessaan tuon vastauksen, joka hänestä tuntui hiukan raa'alta pilalta, varsinkin kun puhuja oli prinssin kanssa läheisissä väleissä oleva upseeri, kuten hänelle oli sanottu.

Onneton vanki käsitti ettei hänellä ollut mitään pelastumisen mahdollisuutta, ei ainoatakaan ystävää, ja hän tyytyi kohtaloonsa.

— No niin, sanoi hän painaen päänsä alas, — Kristus kärsi paljon pahempia solvauksia, ja niin viaton kuin olenkin, en kumminkaan voi verrata itseäni häneen. Kristus olisi itse kärsinyt iskut eikä olisi pieksänyt vartijaansa.

Kääntyen sitten upseerin puoleen, joka näytti kohteliaasti odottavan, kunnes hän olisi lopettanut mietteensä, hän kysyi:

— Hyvä herra, minne olen oikeastaan matkalla?

Upseeri osotti neljän hevosen vetämiä vaunuja, jotka suuresti muistuttivat niitä ajopelejä, jotka Kornelius oli nähnyt Buitenhofissa, ollessaan jokseenkin samassa tilassa kuin nyt.

— Nouskaa vaunuihin! lausui upseeri.

— Ah, mumisi Kornelius, — näyttää siltä kuin ei minulle suotaisi kunniaa kuolla vankilan edustalla!

Hän lausui nuo sanat siksi lujalla äänellä, että äskenen historioitsija, joka näytti tykkänään antautuneen hänen palvelukseensa, myöskin kuuli ne. Epäilemättä katsoi hän olevansa velvollinen antamaan Korneliukselle uusia opetuksia, sillä hän lähestyi vaununovea, ja upseerin antaessa määräyksiä jalka astuimella, hän kuiskasi Korneliukselle aivan hiljaa:

— On nähty sellaistaikin, että tuomitut on viety omaan kaupunkiinsa kärsimään rangaistuksensa oman porttinsa edustalla, että vaikutus olisi sen suurempi. Tällaisissa tapauksissa menetellään miten milloinkin, aina asianhaarojen mukaan.

Kornelius ilmaisi liikkeellä kiitollisuutensa.

Sitten hän lausui itsekseen:

— Oivallista, perin oivallista! Siinäpä vasta poika, joka ei konsanaan jätä lohdun sanaa lausumatta, kun vain tilaisuutta siihen suodaan. Kiitän sinua, ystäväni! Jumalan haltuun!

Vaunut läksivät liikkeelle.

— Voi tuota konnaa, tuota roistoa! ulvoi Gryphus heristellen nyrkkiään pakoon päässeelle uhrilleen.
— Ja hän lähtee tiehensä antamatta minulle tytärtäni takaisin!

— Jos minut viedään Dordrechtin, sanoi Kornelius, — näen taloni ohi kuljettaessa ovatko puutarhani lavat kovin huonossa kunnossa.

XXX.

KORNELIUS VAN BAERLEN RANGAISTUKSEN LAATU ALKAA KÄYDÄ ILMI.

Vaunut vierivät eteenpäin koko pitkän päivän. Ne jättivät Dordrechtin vasemmalla, kulkivat Rotterdamin kautta ja saapuivat Delftiin viiden ajoissa iltapäivällä.

Kornelius teki muutamia kysymyksiä upseerille, joka oli samalla kertaa hänen vartijansa ja matkatoverinsa. Mutta niin varovaisia kuin nuo kysymykset olivatkin, jäivät ne kumminkin hänen mieliharmiksensa vastaamatta.

Kornelius pahoitteli ettei hänellä ollut rinnallaan tuo palvelevainen vahti, joka puheli ilman että häneltä mitään kysyttiin. Epäilemättä olisi hän kuvaillut Korneliusta odottavaa kolmatta seikkailua yhtä miellyttävästi ja tarkasti kuin oli kuvaillut noita kahta, joista Kornelius oli säästynyt.

Kulkua kesti kaiken yötä. Aamunkoitteessa oltiin jo ehditty Leidenin ohi ja jatkettiin matkaa Pohjanmeri vasemmalla ja Haarleminmeri oikealla puolella.

Kolme tuntia myöhemmin saavuttiin Haarlemiin.

Kornelius ei tiennyt ollenkaan, mitä Haarlemissa oli tapahtunut, ja me jätämme hänet tietämättömyyteensä, kunnes tapahtumat hänet siitä päästävät.

Mutta toisin on lukijan laita, jolla on oikeus päästä asioista selville, vaikkapa ennen kertomuksemme sankariakin.

Olemme nähneet kuinka Vilhelm Oranialainen oli uskonut Rosan ja tulpaanin kuin kaksi sisarta tai orpoa puheenjohtaja van Systensin huomaan.

Rosa ei kuullut maaherrasta mitään ennenkuin illalla sinä päivänä, jolloin oli nähnyt hänet kasvoista kasvoihin.

Illan suussa saapui van Systensin luo eräs upseeri. Hän tuli hänen ylhäisyytensä nimessä kutsumaan Rosaa kaupungintalolle.

Siellä vietiin Rosa neuvoston suureen kokoushuoneeseen, missä hän tapasi prinssin kirjoittamassa.

Hän oli yksin, ja hänellä oli jalkojensa juuressa suuri friisiläinen vinttikoiria, joka silmäili kiinteästi herraansa, ikäänkuin uskollinen eläin olisi luullut pystyvänsä tehtävään, joka ei onnistunut kenellekään ihmiselle, — nimittäin arvaamaan herransa ajatukset.

Vilhelm jatkoi vielä hetkisen kirjoittamistaan. Kohottaen sitten silmänsä ja huomaten Rosan pysähtyneen oven viereen hän lausui työtään keskeyttämättä:

— Tulkaa lähemmäksi, neiti!

Rosa meni muutaman askeleen pöytää lähemmäksi.

— Teidän ylhäisyytenne, sanoi hän pysähtyen.

— Hyvä, sanoi prinssi. — Istukaa!

Rosa totteli, sillä prinssi katsoi häneen. Mutta tuskin oli prinssi uudelleen ryhtynyt työhönsä, kun hän jo jälleen ujostellen vetäytyi kauemmaksi.

Prinssi kirjoitti kirjeensä loppuun.

Sillä välin oli vinttikoiira lähestynyt Rosaa ja alkanut häntä tarkastaa ja hyväillä.

— Kas vain! sanoi prinssi koiralleen. — Näyt huomanneen, että te olette saman seudun lapsia!

Kiinnittäen sitten Rosaan samalla tutkivan ja verhotun katseensa hän lausui:

— Puhukaamme hiukan teidän asioistanne, tyttäreni!

Prinssi oli tuskin kahdenkymmenenkolmen vuoden vanha, Rosa kahdeksantoista tai kahdenkymmenen. Prinssi olisi siis paremmin voinut nimittää Rosaa sisarekseen.

— Tyttäreni, sanoi prinssi tuolla tavattoman mahtavalla äänenpainolla, joka jähmetytti kaikki, jotka tulivat hänen läheisyyteensä, — olemme kahden kesken, jutelkaamme siis hiukan!

Rosan koko ruumis alkoi vavista, ja kumminkin kuvastivat prinssin kasvot pelkkää hyväntahtoisuutta.

— Teidän ylhäisyytenne, sopersi hän.

— Teillä on isä Loewesteinissä?

— On kyllä, teidän ylhäisyytenne.

— Te ette rakasta häntä?

— En ainakaan niin kuin tyttären tulisi rakastaa.

— On paha olla rakastamatta isäänsä, lapseni, — mutta on oikein puhua totta prinssilleen.

Rosa loi katseensa maahan.

— Ja miksi ette rakasta isääänne?

— Isäni on paha.

— Millä tavoin hänen pahuutensa ilmenee?

— Hän kohtelee pahoin vankeja.

— Kaikkiako?

— Kaikkia.

— Mutta eikö ole ketään, jota hän teidän mielestänne kohtelee erikoisen pahasti?

— Erityisesti hän vainooa herra van Baerleä, joka...

— Joka on teidän rakastajanne.

Rosa peräytyi askeleen.

— Jota minä rakastan, teidän ylhäisyytenne, sanoi hän ylväästi.

— Oletteko rakastanut häntä kauankin? kysyi prinssi.

— Siitä päivästä saakka, jolloin näin hänet ensi kerran.

— Ja milloin se oli?

— Seuraavana päivänä sen jälkeen, jolloin hallinnonjohtaja Jan ja hänen veljensä Kornelius surmattiin niin kammottavalla tavalla.

Prinssin huulet puristuivat yhteen, hänen otsansa rypistyi, hänen luomensa laskeutuivat hetkeksi yli silmien. Vaiettuaan hetkisen hän sanoi:

— Mutta mitä teitä hyödyttää rakastaa miestä, joka on tuomittu elämään ja kuolemaan vankeudessa?

— Jos hän elää ja kuolee vankeudessa, niin autan häntä elämään ja kuolemaan.

— Ja te tyytyisitte olemaan vangin vaimo?

— Olisin ylpein ja onnellisin ihmisistä, jos minun sallittaisiin tulla herra van Baerlen vaimoksi. Mutta...

— Mitä sitten?

— En uskalla sitä lausua, teidän ylhäisyytenne.

— Teidän puheessanne ilmenee jonkunmoinen toivehikas sävy. Mitä toiveita teillä on?

Rosa kohotti kauniit silmänsä Vilhelmin puoleen, nuo kirkkaat silmät, joiden henkevä katse oli niin läpitunkeva, että se pystyi herättämään säälintunteen, joka uinaili Vilhelmin synkässä mielessä kuin kuolleena.

— Vai niin, minä ymmärrän!

Rosa hymyili liittäen kätensä ristiin.

— Te toivotte minulta apua, sanoi prinssi.

— Niin kyllä, teidän ylhäisyytenne.

— Vai niin!

Prinssi varusti kirjoittamansa kirjeen sinetillä ja kutsui erään upseerin sisään.

— Herra van Deken, lausui hän, — viekää tämä kirjelmä Loewesteiniin. Lukekaa määräykset, jotka olen antanut linnanpäällikölle, ja menetelkää niiden mukaisesti.

Upseeri kumarsi, ja pian kuultiin talon kaikuvasta porttiholvista kavionkapsetta.

— Tyttäreni, jatkoi prinssi, — sunnuntaina, siis ylihuomenna, on tulpaanijuhla. Pukeutukaa hienoksi näillä viidelläsadalla floriinilla, jotka tässä näette, sillä toivomukseni on, että tuo päivä olisi teille suuri juhlapäivä.

— Millaiseen pukuun teidän ylhäisyytenne käskee minun pukeutua? mumisi Rosa.

— Pukeutukaa friisiläisten aviovaimojen tapaan, sanoi Vilhelm, — se puku soveltuu teille oivallisesti.

XXXI.

HAARLEM.

Haarlem, jonne tulimme kolme päivää sitten Rosan mukana ja jonne äsken saavuimme uudelleen vangin seurassa, on kaunis kaupunki, joka syystä ylpeilee olevansa Hollannin varjokkaimpia.

Kun muut kaupungit tyydyttivät turhamaisuuttaan muhkeilla asehuoneilla ja laivaveistämöillä, tavara-aitoilla ja basaareilla, tyytyi Haarlem kunniaan omistaa kauneimmat, tuuheimmat jalavat, korkeimmat poppelit, varjoisimmat puistot tammi-, lehmus- ja kastanjakäytävineen.

Nähdessään naapurikaupunkinsa Leidenin pyrkivän tieteiden pesäpaikaksi ja mahtavan Amsterdamin kauppaelämän keskustaksi, Haarlem oli valinnut maanviljelyksen tai pikemminkin puutarhaviljelyksen erikoisalakseen.

Suojattu, ilmava, aurinkoinen Haarlem soikin puutarhureille etuja, joita muut kaupungit merituulineen ja lakeuden paahteineen eivät voineet tarjota.

Niinpä olikin Haarlem käynyt kaikkien noiden rauhallisten kansalaisten tyyssijaksi, jotka rakastivat maata ja sen antimia, samaten kuin matkoihin ja kauppaelämään mielistyneet rauhattomat toimiihmiset parhaiten viihtyivät Amsterdammassa tai Rotterdamissa, ja useimmat valtiomiehet ja muut kuulut henkilöt valitsivat asuinpaikakseen Leidenin.

Opin ajaksi oli siis tullut Leiden. Näin ollen valitsi Haarlem osakseen kaiken sen, mikä elämää sulostuttaa, — soiton, maalaustaiteen, hedelmätarhat, puistot, metsiköt ja kukkasarat.

Haarlem hullaantui kukkiin, muiden kukkien ohella tulpaaneihin.

Haarlem määräsi palkintoja tulpaanien kunniaksi, ja tämä seikka johtaa meidät varsin luonnollisella tavalla, kuten nähdään, puhumaan siitä palkinnosta, joka 15. päivänä toukokuuta 1673 oli tuottava satatuhatta floriinia pilkuttoman ja virheettömän suuren mustan tulpaanin kehittäjälle.

Tehtyään erikoisharrastuksensa kaikille tiettäväksi, saatettuaan julki rakkautensa kukkiin ja liiatenkin tulpaaneihin, aikana, jolloin sota ja sisäiset levottomuudet kiinnittivät kaikkein mielet, sai Haarlem sanomattoman ilon nähdä ihanteellisen päämäärän saavutetuksi, sanomattoman kunnian näyttää maailmalle tulpaaninviljelijäin ihanteen, ja tuo kaunis kaupunki, jolla oli tarjona metsiä ja päivänpaistetta, varjoa ja valoa, päätti viettää palkinnonantoa juhllalla, jonka muisto ei ikinä haihtuisi ihmisten mielestä.

Tuohon päätökseen oli sen enemmän syytä, kun Hollanti on juhlien luvattu maa. Ei konsanaan voi nähdä hidasluntoisten ihmisten osottavan suurempaa huuto-, laulu- ja tanssi-intoa, kuin noiden seitsemän maakunnan kunnan tasavaltaiset osottavat huvittelaisuuksissa.

Tullakseen siitä vakuutetuksi tarvitset vain luoda katseen Teniers'ien tauluihin.

On varmaa, että veltot ihmiset ovat kaikkein väsymättömimmät, kun on kysymyksessä huvittelemineen eikä työnteko.

Haarlemissa vallitsi nyt kolminkertainen riemu, sillä sen oli viettäminen kolminkertaista juhlaa. Musta tulpaani oli keksitty, ja prinssi Vilhelm Oranialainen aikoi todellisena hollantilaisena ottaa osaa palkintojuhlaan. Kolmanneksi vaati valtakunnan kunnia näyttämään ranskalaisille, ettei 1672 vuoden onneton sota ollut voinut järkyttää Batavian tasavallan perustuksia, vaan että ne vielä kestivät laivaston kanuunain säestämää tanssiakin.

Tuosta juhlasta oli etupäässä kiittäminen Haarlemin puutarhayhdistystä, joka oli määrännyt sadantuhannen floriinin palkinnon tulpaaninsipulista. Kaupunki halusi olla yhtä antelias ja määräsi yhtä suuren summan hienostonsa käytettäväksi, jotta palkinnonantoa voitaisiin viettää juhllaisuudella.

Niinpä vallitsikin kaupungissa juhlanviettoa varten määrättyinä sunnuntaina sellainen toimeliaisuus, sellainen innostus, ettei edes ranskalainen, jolla on ivahymysä valmiina aina ja joka paikassa, olisi voinut olla ihailematta noita kunnan hollantilaisia, jotka olivat yhtä valmiit uhraamaan rahansa sotalaivan rakentamiseksi — siis kansansa kunnian puolustamiseen — kuin palkitakseen kukkamaailman uutta tulokasta, jonka kukoistus oli kestävä päivän, iloksi naisille, oppineille ja uteliaille.

Ylhäisön ja puutarhayhdistyksen jäsenten etunenässä komeili van Systens, uhkeimmat pukimensa yllään.

Valiten synkän komean vaatetuksen, oli tuo kunnan mies pyrkinyt lempikukkansa kaltaiseksi, ja kiiruhtakaamme hänen kunniaukseen vakuuttamaan, että hänen yrityksensä oli onnistunut oivallisesti.

Paitsi mustaa ja liinakankaan hohtoisan valkoista väriä, olivat ainoastaan sinipuna ja sini edustettuina puheenjohtajan juhlapuvussa, hänen astellessaan palkintolautakunnan etunenässä, kantaen suunnatonta kukkavihkoa, kuten Robespierre sataakahtakymmentäyhtä vuotta myöhemmin korkeimman olennon juhlassa.

Mutta ranskalaisen tribuunin vihaa ja kunnianhimoa uhkuvan sydämen asemesta oli kunnan puheenjohtajalla povessaan kukkanen, yhtä viaton kuin viattomin niistä, joita hän piti kädessään.

Palkintolautakunnan jälkeen, joka oli kirjava kuin niitty ja tuoksuva kuin kevät, seurasivat oppineiden yhdistykset, kaupungin virkakunnat, sotaväki, aateliset ja tilanomistajat.

Varsinaiselle kansalle eivät edes nämäkään tasavaltalaiset suoneet sijaa juhla-kulkuueessa, — se sai muodostaa kujan.

Tosinhan katsojan paikalta parhaiten käykin näkeminen ja havaintoja tekeminen. Se on enemmistön paikka, — enemmistön, joka tarkkaa riemusaaton kulkua tietääkseen mitä siitä on sanominen, väliin myöskin, mitä siihen nähden on tekeminen.

Mutta tällä kertaa ei ollut kysymyksessä Pompeiuksen eikä Caesarin riemusaatto, tätä juhlaa ei vietetty Mitridateen tappion, ei Gallian valloituksen johdosta. Kulkue vaikutti leppeältä kuin ohiasteleva lammaslaua, vaarattomalta kuin ilmoja liitelevä lintuparvi. Juhla, jota vietettiin, oli puutarhureiden voittojuhla. Jumaloiden kukkia Haarlem myöskin jumaloi kukkainviljelijää.

Keskellä tuota rauhallista ja tuoksuva kulkuetta nähtiin musta tulpaani kantopaareilla, jotka olivat peitetty valkealla kultaripsuin reunustetulla samettikankaalla. Sitä oli kantamassa neljä miestä, jotka vaihtuivat aina tuon tuostakin toisiin, kuten tuotaessa Kybele äitiä Etruriasta Roomaan torvien soidessa ja kaiken kansan osottaessa hurskasta kunnioitusta.

Viettämällä tätä tulpaanin riemujuhlaa osotti tuo sivistystä ja kaunoaistia vailla oleva kansa ymmärtävänsä pitää arvossa kuuluisain harrasmielisten johtomiestensä sivistystä ja kaunoaistia, jos

kohta se vuodattikin heidän verensä Buitenhofin lokaiselle kivitykselle. Voihan korvaukseksi piirtää uhrien nimet Hollannin Panteonin kauneimpaan kiveen.

Oli sovittu että itse maaherra toimittaisi palkinnonannon, mikä seikka piti kaikki läsnäolevat kovassa jännityksessä. Mahdollista oli, että hän myöskin pitäisi puheen, ja tämä kysymys tuntui erittäinkin hänen ystävistään ja vihamiehistään peräti mieltäkiinnittävältä.

Tosinhan valtiomiesten ystävät ja viholliset aina luulevat jokaisessa heidän puheessaan, koskipa se kuinka vähäpätöistä asiaa tahansa, havaitsevansa salaperäisen käänteän, jonka avulla arvelevat olevansa oikeutetut tulkitsemaan puhujan sisimmät ajatukset, — ikäänkuin eivät tietäisi että valtiomiehen hattu on vakka, jonka tulee pidättää jokainen valonsäde.

Siis oli tuo odotettu päivä, toukokuun 15. päivä 1673, saapunut, ja Haarlem ympäristöineen oli kokoontunut kauniitten puitten varjoon, varmasti päättäneenä tällä kertaa syrjäyttää sotasankarit ja oppineet ja osottaa suosiotaan ainoastaan aineellisen viljelyksen suurmiehille, he kun olivat pakottaneet luonto-emon tuottamaan mustan tulpaanin, jonka kehittämistä tähän saakka oli pidetty mahdottomana.

Mutta ei mikään kansanjoukon päätös ole niin horjuva kuin tuo, että se tyytyy osottamaan suosiotaan ainoastaan sille tai tälle. Kun se on innostunut suosiosotuksiin, käy sen samaten kuin sen jouduttua viheltämisintoon: se ei konsanaan tiedä, milloin olisi aika lakata.

Se osotti siis suosiotaan ensiksi herra van Systemille ja hänen kukkavihkolleen, sitten yhdistyksille ja virkakunnille ja omalle itselleen; lopuksi vielä, ja, tunnustakaamme se, tällä kertaa täydellä syyllä, oivalliselle soitolle, jota kaupungin herrat jokaisessa pysähdyspaikassa auliisti tarjosivat kuultavaksi.

Kaikkein silmät hakivat juhlan sankarittaren rinnalta, joka oli musta tulpaani, juhlan sankaria, joka luonnollisesti oli tämän tulpaanin kasvattaja.

Jos tämä sankari olisi esiintynyt puheen jälkeen, jota olemme nähneet kunnan van Systemin valmistavan niin suurella huolella, olisi hän varmaankin herättänyt suurempaa huomiota kuin itse maaherra.

Mutta meidän kannaltamme katsoen ei mieltäkiinnittäväntä tässä juhlassa ole ystävämme van Systemin puhe, niin ylevä kuin se olikin, eivät nuo ylimystöön kuuluvat juhlapukuiset nuorukaiset, jotka syödä narskuttelevat mahtavia kakkujaan, eivät köyhät, puolialastomat kansanlapset, jotka järsivät vanillipuikkojen kaltaisia savustettuja ankeriaitaan. Eivät mieltämme kiinnitä etupäässä nuokaan rusoposkiset, valkopoviset Hollannin tyttäret, eivät lihavat, tukevat porvarit, jotka eivät koskaan ole poistuneet synnyinkaupunkinsa rajoja kauemmaksi, eivät laihat, keltaiset matkamiehet, jotka tulevat Ceylonista tai Jaavasta saakka, ei janoinen rahvas, joka virkistyksekseen ahmii vedessä liotettuja suolattuja kurkkuja. Ei, ei mikään kaikkesta siitä, mitä olemme maininneet, ole meistä tämän näytelmän mieltäkiinnittävin kohta.

Mielenkiintomme kohdistuu ennen kaikkea eräaseen ilosta loistavaan, toimeliaaseen olentoon, joka käyskentelee palkintotuomarien parissa, huolellisesti kammattuna ja pestynä, vyö kukitettuna, yllään tulipunainen puku, joka sopeutuu oivallisesti hänen mustaan tukkaansa ja keltaiseen ihoonsa.

Tuo ilosta loistava, innostunut päivänsankari, jonka osaksi on tuleva sanomaton kunnia saattaa varjoon van Systemin puhe ja maaherran läsnäolo, on Isak Boxel. Edellään oikealla näkee hän samettipatjalla kuljetettavan mustaa tulpaania, ottotyärtään, ja vasemmalla kimmeltävät ja hohtavat isossa kukkarossa nuo satatuhatta floriinia, niin että Boxtelin täytyy katsoa kieroon, voidakseen herkeämättä pitää molempia silmillä.

Tuon tuostakin Boxel hieman kiiruhtaa kulkuansa, saadakseen kyynärpänsä van Systemin kyynärpään rinnalle. Boxel anastaa jokaiselta hiukan hänen merkitystään, lisätäkseen omaa merkitystään, kuten hän on varastanut Rosalta hänen tulpaaninsa, voittaakseen itselleen kunniaa ja varallisuutta.

Neljännestunti vielä, niin prinssi on saapuva, kulkue pysähtyvä viimeiselle levähdyspaikalle. Tulpaani asetettaisiin valtaistuimelleen, ja suositellen kilpailijatartaan itsensä edellä yleisön jumaloitavaksi, avaisi prinssi komeasti väritetyn pergamenttilevyn, johon keksijän nimi on kirjoitettu. Lujalla ja kuuluvalla äänellä hän julistaisi että uusi ihme on keksitty, että Hollanti Boxtelin välityksellä on pakottanut luonnon tuottamaan mustan kukan, ja että tämän kukan nimi on oleva *Tulipa nigra Boxellean*.

Väliin kääntää Boxel sentään silmänräpäykseksi katseensa pois tulpaanista ja kukkarosta, luodakseen sen ihmisjoukkoon, sillä tuossa ihmisjoukossa hän pelkää näkevänsä kauniin friisittären kalpeat kasvot.

Kuten voi ymmärtää, olisi tuo haamu häirinnyt Boxtelin juhlatunnelmaa, kuten Bancon haamu Macbethin vieraspitoja.

Mutta kumminkin on meidän mainitseminen, ettei tuo kurja olento, joka on kiivennyt yli muurin, joka ei ollut hänen omansa, mennyt akkunasta sisään naapurinsa taloon, väärää avainta käyttäen tunkeutunut Rosan huoneeseen, — ettei tuo mies, joka on ryöstänyt miehen kunnian ja naisen myötäjaiset, sittenkään pidä itseään varkaana.

Hän on niin kiihkeästi pitänyt silmällä tätä tulpaania, hän on seurannut sen retkiä Korneliuksen kuivatushuoneen laatikosta Buitenhofin mestauslavalle ja Loewesteinin vankilaan, hän on nähnyt sen itävän ja kasvavan Rosan akkunalla, hän on niin usein hengityksellään lämmittänyt sitä ympäröivää ilmaa, ettei kenelläkään voi olla enemmän syytä pitää itseään sen kasvattajana, kuin hänellä. Jos musta tulpaani nyt otettaisiin häneltä pois, katsoisi hän sitä varkaudeksi.

Rosaa ei näkynyt missään, joten ei mikään häirinnyt Boxtelin iloa.

Kulkue pysähtyi pyöreälle kentälle, jonka muhkeat puut olivat koristetut köynnöksillä ja kirjoitelmilla. Se pysähtyi jymisevän soiton raikuessa, ja Haarlemin nuoret tytöt saapuivat kuljettamaan tulpaanin korkealle valtaistuimelle, joka sille oli pystytetty lavalle hänen ylhäisyytensä maaherran kultaisen nojatuolin viereen.

Ja ylväänä silmäili tulpaani jalustaltaan kokoontunutta ihmisjoukkoa, joka taputti käsiään ja ilmaisi ihastuksensa raikuvilla huudoilla, joita Haarlemin kaiut kiiruhtivat kertaamaan.

XXXII.

VIIMEINEN PYYNTÖ.

Tuona juhlallisena hetkenä, jolloin ihastuksenhuudot kohosivat ilmoille, tuli puiston viereistä tietä pitkin vaunut, hiljentäen vauhtiaan tielle kokoontuneiden lapsilaumojen takia, jotka aikuiset innoissaan olivat työntäneet pois puiston käytäviltä.

Noissa tomuisissa, vinkuvin pyörin laiskasti lähestyvissä vaunuissa saapui onneton van Baerle Haarlemiin. Avoimesta vaununovesta alkoi hänelle esiintyä tuo näytelmä, jota olemme pyrkineet kuvaamaan lukijalle, vaikkakin vaillinaisesti.

Tuo kansanpaljous, melu, luonnon ja ihmiskäden aikaansaama komeus huumasi vankia kuin salama, joka olisi kirkastanut hänen vankikoppinsa.

Vaikkei Korneliuksen liioin ollut onnistunut saada matkatoveriltaan omaa kohtaloaan koskevia selityksiä, rohkeni hän kumminkin vielä tiedustella häneltä tuon tungoksen syytä, kun hän ei tiennyt eikä voinut tietää tämän asian mitenkään koskevan häntä itseään.

— Pyytäisin saada kysyä, mitä täällä on tekeillä, herra luutnantti? lausui hän seuralaiselleen.

— Kuten näette, hyvä herra, vietetään täällä juhlaa, vastasi toinen.

— Vai juhlaa! lausui Kornelius synkän välinpitämättömästi kuten se, joka jo aikoja on vieraantunut kaikesta maallisesta ilosta.

Vaiettuaan hetken ajopelien ehtiessä hiukan eteenpäin, hän kysyi:

— Varmaan suurtakin juhlaa, koska kaikkialla on niin paljon kukkasia?

— Niin kyllä, juhlaa, jossa kukat ovat pääasia.

— Oi, mitä sulotuoksuja! Mitä ihania värejä! huudahti Kornelius.

— Pysähdyttäkää, että herra saa katsella! sanoi upseeri tuollaisen satureille ominaisen lempeän säälintunteen valtaamana sotamiehelle, joka oli ajan toimesta.

— Oi kiitoksia, herra, ystävällisyydestänne, kiiruhti van Baerle surumielisesti vastaamaan, — mutta toisten ilon näkeminen tuottaa minulle vain tuskaa. Rukoilen teitä siis säästämään minua tuosta kärsimyksestä.

— Kuten tahdotte. Jatkakaamme siis matkaamme. Käskin pysähdyttämään, koska pyysitte tietoja tästä juhlasta ja koska teitä pidetään kukkasten ihailijana, ja erittäinkin niiden, joiden kunniaksi tämänpäiväistä juhlaa vietetään.

— Minkä kukkasten juhla tämä siis on? kysy Kornelius.

— Tulpaanien juhla.

— Tulpaanien! huudahti van Baerle. — Vietetäänkö nyt tulpaanien juhlaa?

— Vietetään, hyvä herra. — Mutta koska tämän näytelmän katseleminen teistä tuntuu vastenmieliseltä, niin kiiruhtakaamme eteenpäin.

Ja upseeri yritti antaa käskyn jatkaa matkaa.

Mutta Kornelius pidatti häntä. Hänen mielessään oli herännyt tuskallinen epäily.

— Hyvä herra, kysyi hän vapisevalla äänellä, — annetaanko tuo palkinto ehkä tänään?

— Palkinto mustasta tulpaanista, te tarkoitatte. Annetaan kyllä.

Korneliuksen poskille kohosi puna, väristys kävi läpi hänen ruumiinsa, hiki helmeili hänen otsallaan.

Ajatellen sitten että juhla hänen ja hänen tulpaaninsa poissaolon johdosta oli epäonnistuva, kun ei ollut palkittavaa ihmistä eikä kukkaa, hän lausui:

— Kaikki nuo kunnon ihmiset tulevat olemaan yhtä onnettomia kuin minäkin, kun eivät saa nähdä tuota ihmettä, jonka takia ovat tulleet, ainakaan muutoin kuin varsin vaillinaisessa muodossa.

— Mitä te tarkoitatte?

— Minä tarkoitan, lausui Kornelius, heittäytyen taapäin vaunuissa, — ettei mustaa tulpaania saa kasvatetuksi kukaan muu kuin eräs, jonka tunnen.

— Silloin on tuo eräs, jonka te tunnette, jo kasvattanut sen, sillä tänä hetkenä on koko Haarlem kokoontunut katselemaan tuota kukkaa, jonka kehittämisen te arvelette jäävän ainiaan suorittamatta.

— Mustaa tulpaaniako? huudahti van Baerle, kumartuen puolta ruumistaan myöten ulos vaununovesta. — Missä se on, missä?

— Tuolla kaukana, valtaistuimella, ettekö näe!

— Näen sen nyt!

— Lähtekäämme, hyvä herra, sanoi upseeri, — meidän täytyy jo jatkaa matkaamme.

— Oi säälikää, armahtakaa minua, hyvä herra, sanoi van Baerle, — elkää viekö minua vielä pois, antakaa minun katsoa sitä! Kuinka, onko tuo kukka, jonka tuolla näen, musta tulpaani, ... aivan musta, — voiko se todella olla mahdollista! Oi herra, oletteko te nähnyt sen? Siinä on varmaankin pilkkuja tai jokin muu virhe, tai kenties se on värjätty. Oi, jospa minä saisin katsoa sitä, niin tietäisin sen kyllä sanoa! Päästäkää minut vaunuista, antakaa minun mennä katsomaan sitä läheltä, — rukoilen teitä tekemään sen!

— Oletteko te mieletön, hyvä herra, kuinka voisin sallia sen!

— Rukoilen teitä suostumaan.

— Mutta te unohdatte että olette vanki!

— Olen kyllä, se on totta, mutta voitte silti luottaa kunniaani. En yritäkään paeta! Antakaa minun vain katsella tuota kukkaa!

— Mutta minun on noudattaminen saamiani määräyksiä, hyvä herra.

Ja upseeri teki uudelleen liikkeen, antaakseen sotamiehelle määräyksen ajaa eteenpäin.

Kornelius pidatti häntä vielä kerran.

— Oi, olkaa kärsivällinen, olkaa ylevämielinen, rukoili hän. — Koko elämäni riippuu säälistänne, — elämäni, joka varmaankaan ei enää tule olemaan pitkä. Oi, ette tiedä, herra, kuinka minä kärsin, ette tiedä mitä liikkuu mielessäni. Sillä ajatelkaapa, jatkoi hän epätoivoisesti, — jos se olisi minun tulpaanini, jos se olisi Rosalta varastettu tulpaani! Oi, herra, ette tiedä miltä tuntuu, kun on kehittänyt

mustan tulpaanin ja saanut luoda siihen katseen vain, — on nähnyt että se on täydellinen, taiteen ja luonnon mestariteos, ja kadottanut sen, kadottanut sen ainaiseksi. Oi herra, minun täytyy lähteä, minun täytyy päästä sitä katsomaan! Surmatkaa minut sitten, jos tahdotte, mutta sallikaa minun nähdä se!

— Vaiti, onneton, nopeasti vaunuihin! Tuolla tulee hänen ylhäisyytensä maaherra seurueineen meitä vastaan, ja jos prinssi huomaa jotain asiaankuulumatonta, olemme molemmat hukassa.

Pelästyen vielä pahemmin toverinsa kuin itsensä takia vetäytyi van Baerle takaisin vaunuihin. Mutta hän ei malttanut pysyä siellä puoltakaan minuuttia, ja ensimmäiset kaksikymmentä ratsastajaa olivat tuskin ehtineet ohitse, kun hän rukoilevia liikkeitä tehden jälleen kumartui ulos vaununovesta, juuri samana hetkenä, jolloin maaherra ajoi ohitse.

Kylmänä ja teeskentelemätönnä kuten aina matkasi Vilhelm kohden juhlakenttää, suorittamaan siellä tehtävänsä. Kädessään hänellä oli pergamenttikäärö, jota hän tänä juhlapäivänä käytti komentosauvana.

Nähdessään Korneliuksen rukoilevat liikkeet ja tuntien kenties myöskin häntä seuraavan upseerin, prinssi antoi käskyn pysähtyttää vaununsa.

Väristen pysähtyivät lujakoipiset hevoset tuossa tuokiossa kuuden askeleen päähän vaunuunsa suljetusta van Baerlestä.

— Mitä on tapahtunut? kysyi prinssi upseerilta, joka kuullessaan maaherran käskyn oli hypännyt ulos vaunuista ja lähestyi häntä kunnioittavasti.

— Teidän ylhäisyytenne, sanoi hän, — olen määräysten mukaisesti noutanut Loewesteinistä tämän valtiollisen vangin ja tuon hänet nyt Haarlemiin, kuten olette käskenyt.

— Hyvä. Ja mitä hän haluaa?

— Hän pyytää kiihkeästi saada hetkeksi pysähtyä tähän.

— Saadakseni nähdä mustan tulpaanin, teidän ylhäisyytenne, huusi van Baerle pannen kätensä ristiin. — Ja nähtyäni sen ja saatuani tietää mitä haluan, menen kuolemaan, jos se on teidän ylhäisyytenne tahto, ja kuollessani siunaan teidän laupeuttanne, joka sovittaa minut Jumalan kanssa, siunaan teidän ylhäisyyttänne, jota minun on kiittäminen siitä, ettei työni ole mennyt hukkaan, vaan on saanut kunniakkaan päätöksensä!

Oli omituista nähdä nuo molemmat miehet, — vaunuissaan kumpikin ja vartioväkineen: toinen mahtavana, toinen viheliäisenä, toinen pyrkimässä valtaistuimelle, toinen valmiina astumaan mestauslavalle.

Katse kylmänä oli Vilhelm kuunnellut Korneliuksen kiihkeätä rukousta. Kääntyen sitten upseerin puoleen hän lausui:

— Tämä mies on tuo kapinallinen vanki, joka Loewesteinissä yritti tappaa vartijansa.

Kornelius huokaisi tuskallisesti ja painoi päänsä alas. Hänen lempeät, rehelliset kasvonsa punehtuivat ja kalpenivat samalla kertaa. Tuo mahtava, kaikkietävä olento, joka salaisen ja muille näkymättömän sanansaattajan välityksellä jo oli saanut tiedon hänen rikoksestaan, oli epäilemättä rankaiseva sen ja vastaava kieltävästi hänen pyyntönsä.

Kornelius ei taistellut enää kohtaloaan vastaan, ei puolustautunut enää. Koko hänen olentonsa kuvasti niin avutonta viattomuutta ja epätoivoa, ettei tuo näky voinut olla liikuttamatta häntä katselevan miehen kaikkea suurta oivaltavaa mieltä ja sydäntä.

— Sallikaa vangin lähteä vaunuista, sanoi maaherra, — ja mennä katsomaan mustaa tulpaania, joka niin hyvin ansaitsee katselemista.

— Oi, huudahti Kornelius, laskeutuen horjuvana ja ilosta melkein tajutonna vaununastuimelle, — oi, teidän ylhäisyytenne!

Hänen hengityksensä salpautui, ja ellei upseeri olisi tukenut häntä käsivarrellaan, olisi Kornelius parka kiittänyt hänen ylhäisyyttään polvistuneena ja otsa maan tomuun vaipuneena.

Annettuaan tuon lupauksen prinssi jatkoi matkaansa puiston lävitse innokasten suosionhuutojen raikuessa.

Pian saapui hän puhujalavalle. Samana hetkenä kajahti kaukaa taivaanrannalta tykinlaukaus.

LOPPUSANAT.

Neljän vahdin seurassa, jotka tekivät tietä läpi ihmisjoukon, riensi van Baerle kohden tulpaania, luoden siihen aina kiihkeämpiä katseita, mitä lähemmäksi tuli.

Vihdoin hän sen näki, tuon kukan ainokaisen, jonka lämmön, kylmän, varjon ja valon tuntematon yhteisvaikutus oli luonut, — kukoistamaan päivän ja katoamaan ainiaaksi. Hän näki sen kuuden askeleen päästä, hän nautti sen täydellisyydestä ja viehkeydestä, hän näki sen nuorten tyttöjen takaa, jotka muodostivat tämän ylväyden ja puhtauden kuningattaren kunniavartion. Mutta kuta varmemman vakaumuksen hän omin silmin sai sen täydellisyydestä, sitä tulisemmin vihloi tuska hänen sydäntänsä. Hän silmäili ympärilleen, voisiko kenellekään tehdä kysymyksen, ainoan vain. Mutta hän näki vain tuntemattomia kasvoja, ja kaikkien huomio oli kiintynyt kultatuoliin, johon maaherra juuri oli käynyt istumaan.

Vilhelm nousi paikaltaan, silmäili rauhallisesti ihastunutta kansanjoukkoa ja kiinnitti läpitunkevan katseensa havaitsemaansa kolmioon, jonka kussakin kulmassa oli nähtävänä eri tunnelman aikaansaama näytelmä.

Yhdessä kulmassa seisoivat Boxel, vavisten kärsimättömyydestä ja luoden kiihkeitä katseita prinssiin ja floriineihin, mustaan tulpaaniin ja ihmisjoukkoon.

Toisessa kulmassa katseli Kornelius huohottaen, sanatonna, mustaa tulpaania, tytärtään, näkemättä, huomaamatta muuta, välittämättä mistään muusta.

Kolmannessa nähtiin korokkeella Haarlemin neitosten parissa kaunis friisitär, yllään hieno hopeakirjainen punainen villapuku ja päässään runsain pitsein koristettu kultakypäri.

Puoleksi tiedotonna ja kyynelsilmin nojasi Rosa erään Vilhelmin upseerin käsivarteeseen.

Nähtyään kaikki tarpeelliset henkilöt koolla avasi Vilhelm hitaasti pergamenttilevynsä, ja tyyneesti ja pontevasti hän lausui äänellä, joka tosin tuntui heikolta, mutta kumminkin tunki hartaan hiljaisuuden lävitse kaikkialle tuohon viisikymmentuhantiseen katsojajoukkoon, saattaen kunkin pidättämään hengitystään:

— Te tiedätte, mitä tarkoitusta varten olette tänne kokoontuneet. Sadantuhannen floriinin palkinto on luvattu sille, jonka onnistuisi kasvattaa musta tulpaani. Nyt on tuo Hollannin tuottama ihme nähtävänä silmienne edessä. On saatu kehitetyksi musta tulpaani, joka täyttää kaikki Haarlemin puutarhayhdistyksen asettamat ehdot.

— Kertomus mustan tulpaanin synnystä ja sen henkilön nimi, jota meidän on kiittäminen tämän luonnon ihmetuotteen kasvattamisesta, on merkittävä kaupungin kunniakasten muistojen kirjaan.

— Hän, jonka oma musta tulpaani on, astukoon eteeni!

Lausuessaan viime sanat loi prinssi, tarkatakseen niiden vaikutusta, katseen kolmion kuhunkin kulmaan.

Hän näki Boxelin syöksähtävän eteenpäin korokkeelta, jolla seisoivat.

Hän näki Korneliuksen tekevän ehdottoman liikkeen.

Hän näki upseerin, jonka suojaan Rosa oli ollut uskottuna, taluttavan tai pikemmin työntävän hänet hänen istuimensa eteen.

Kaksinkertainen huuto kajahti yhtäaikaan prinssiä oikealta ja vasemmalta puolen.

Kauhusta typerytynyt Boxel, ilon huumaama Kornelius olivat molemmat huutaneet: — Rosa! Rosa!

— Tämä tulpaani on teidän, eikö niin, tyttöseni? lausui prinssi.

— On kyllä, teidän ylhäisyytenne, sopersi Rosa, jonka liikuttava kauneus saattoi kansanjoukon mumina ilmaisemaan ihastuksensa.

— Oi! mumisi Kornelius, — hän valhetteli siis sanoessaan, että tämä kukka oli varastettu häneltä! Sentähden hän siis läksi Loewesteinistä! Oi hän, hän, jota luulin paraimmaksi ystäväkseni, on unohtanut, pettänyt minut!

— Voi minua kurjaa, vaikeroi Boxel, — olen hukassa!

— Tämä tulpaani, jatkoi prinssi, — on siis nimitettävä kasvattajansa mukaan, on merkittävä kukkasluetteloihin nimellä *Tulipa nigra Rosa Barlaensis*, siksi että tämän nuoren tytön nimi hänen mentyään naimisiin on oleva van Baerle.

Ja Vilhelm otti Rosan käden ja lasi sen erään kalpean miehen käteen. Huumaantuneena, mieletönnä ilosta oli tämä vaipunut maaherran valtaistuimen juurelle ja kiitti vuoroin prinssiä, morsiantaan ja Jumalaa, joka sinitaivaalta hymyillen katseli kahta onnellista sydäntä.

Samassa vaipui puheenjohtaja van Systemsin jalkojen juureen eräs toinen mies, mutta peräti toisenlaisten tunteiden vallassa.

Nähdessään toiveensa tuhotuiksi, oli Boxtel mennyt tainnoksiin.

Hänet nostettiin maasta ja hänen valtasuuntaan ja sydäntään tutkittiin. Hän oli kuollut.

Muutoin ei tuo tapahtuma liioin häirinnyt juhlaa, kun ei puutarhayhdistyksen puheenjohtaja enempää kuin prinssikään kiinnittänyt siihen mitään huomiota.

Kornelius peräytyi kauhistuneena. Hän oli tuntenut tuon varkaan, vale-Jakobin, naapuriksensa Isak Boxteliksi, jota ei viattomuudessaan ollut hetkeäkään epäillyt vikapääksi niin katalaan tekoon.

Muutoin oli Boxtelille onneksi, että Jumala salli halvauksen kohdata häntä niin oikeaan aikaan, vapauttaen hänet siten näkemästä lisää tuollaisia hänen ylpeydelleen ja ahneudelleen tuskallisia seikkoja.

Torvien soidessa läksi kulkue jälleen liikkeelle, muutoin ennallaan, paitsi että Boxtel siitä puuttui ja että Kornelius ja Rosa riemukkaina kulkivat siinä rinnan, käsi kädessä.

Kaupungintalolle saavuttua lausui prinssi Korneliukselle, viitaten tuohon satatuhatta floriinia sisältävään kukkaroon:

— On vaikea sanoa, kumpi oikeastaan on voittanut nämä rahat, tekö vai Rosa, sillä joskin sipuli oli teidän kasvattamanne, niin on hän puolestaan kasvattanut itse kukan. Näin ollen on siis oikein ja kohtuullista, että hän lahjoittaa ne teille myötäjäisinään.

— Nuo rahat on Haarlemin kaupunki lahjoittanut tulpaanin hyväksi.

Kornelius kuunteli, odottaen mitä prinssi oikeastaan halusi saada lausutuksi, ja tämä jatkoi:

— Minä puolestani lahjoitan Rosalle satatuhatta floriinia, jotka hän on rehellisesti ansainnut ja voi tarjota teille huomenlahjaksi. Ne ovat hänen rakkautensa, rohkeutensa ja rehellisyytensä palkka.

— Mitä teihin itseenne tulee, on Rosan onnistunut näyttää toteen teidän viattomuutenne. On käynyt ilmi, että teidät on vangittu rikoksen takia, jota ette ole tehnyt.

Näin sanoen prinssi ojensi Korneliukselle tuon raamatunlehden, jolle Kornelius de Witt oli kirjoittanut kirjeensä ja johon kolmas sipuli oli ollut kääritynä.

— Minun on ilmoittaminen teille, jatkoi hän, — että vapautenne ohella saatte myöskin varallisuutenne takaisin, sillä viattoman miehen omaisuutta ei käy ottaminen takavarikkoon.

— Herra van Baerle, te olette Kornelius de Wittin kummipoika, Jan de Wittin ystävä. Osottakaa ansainneenne tuo kunnia, jonka toinen on teille osottanut suomalla teille kasteessa nimensä ja toinen lahjoittamalla teille ystävyytensä. Kunnioittakaa heidän muistoansa yhdistämällä omassa itsessänne molempain avut, sillä de Witt veljekset, jotka väärin tuomittuina onnettomana hetkenä joutuivat harhaanjohdetun kansanjoukon uhriksi, olivat yleviä kansalaisia, joista Hollanti tänään ylpeilee.

Lausuttuaan nuo sanat hänessä harvinaisen liikutuksen vallassa, prinssi ojensi kätensä eteensä polvistuneen morsiusparin suudeltaviksi.

Huoaten sitten syvään hän lausui:

— Onnelliset te, joiden voittaaksenne Hollannille mainetta ja ennen kaikkea todellista onnea vain tarvitsee pyrkiä rikastuttamaan sen tulpaaneja yhä uusin värein!

Ja kääntäen katseensa Ranskaan päin, ikäänkuin uhkaavia pilviä tarkaten, hän nousi vaunuihinsa ja ajoi pois.

*****

Kornelius matkusti samana päivänä Rosan kanssa Dordrechtin, ja vanha hoitajatar lähetettiin viemään Gryphukselle sanaa kaikesta mitä oli tapahtunut.

Ne, jotka suomamme kuvauksen perusteella tuntevat Gryphus vanhuksen luonteen, käsittävät ettei hän hevillä suostunut sopimaan vävynsä kanssa. Hänen mielensä oli karvas saatujen kepiniskujen takia, joiden luvun hän, mustelmien mukaan laskien, arveli olleen yksiviidettä. Mutta lopuksi hän kumminkin lauttui, sanoen tahtovansa olla yhtä jalomielinen kuin hänen ylhäisyytensäkin.

Ryhdyttyään vartioimaan ihmisten asemesta tulpaaneja, hänestä tuli ankarin kukkasvartija mitä Flanderissa konsanaan on nähty. Häntä kannatti katsella hänen metsästäessään peltohiiriä, karkottaessaan pois vaarallisia perhosia ja ylen ahnaita mehiläisiä.

Kuultuaan kertomuksen Boxtelista hän raivostuneena vale-Jakobin vehkeistä hävitti tuon viikunapuun suojaaman näkötornin, josta käsin Boxtel oli tehnyt havaintojaan. Boxtelin talo oli nimittäin myyty huutokaupalla, ja liittämällä hänen omistamansa maa-alueen omaansa oli Kornelius saanut sarkansa suojaan kaikilta Dordrechtin kaukoputkilta.

Rosa, joka kaunistui kaunistumistaan, kävi myöskin aina oppineemmaksi, ja oltuaan pari vuotta naimisissa hän osasi jo lukea ja kirjoittaa niin hyvin, että voi omin neuvoin kasvattaa molemmat kauniit lapsensa, jotka vuosina 1674 ja 1675 olivat tulleet maailmaan tulpaanien tavoin toukokuussa ja tuottaneet hänelle paljoa vähemmän tuskaa kuin tuo kuuluisa kukka, jota hänen oli niistä kiittäminen.

Van Baerle pysyi uskollisena Rosalle, kuten tulpaaneilleenkin. Vaimonsa onni ja tulpaanien hoito oli hänelle tärkeintä elämässä, ja hän kehitti lukuisan määrän muunnoksia, jotka ovat mainitut hollantilaisissa kukkasluetteloissa.

Hänen vierashuoneensa paraina koristeina oli kaksi kultakehyksiin pantua lehteä Kornelius de Wittin raamatusta.

Toiselle näistä oli, kuten muistettaneen, hänen kumminsä kirjoittanut pyynnön, että hän hävittäisi markiisi Louvois'n kirjeet.

Toiselle oli hän itse kirjoittanut testamenttinsa, jolla lahjoitti Rosalle mustan tulpaanin sipulin, ehdolla että tämä saatuaan satatuhatta floriinia myötäjäisiä menisi naimisiin kauniin kuusikolmatta tai kahdeksankolmatta vuotta vanhan nuoren miehen kanssa, jota rakastaisi ja joka rakastaisi häntä.

Ehto oli täytetty tarkoin, vaikka Kornelius ei ollutkaan kuollut, ja juuri siksi, ettei hän ollut kuollut.

Suojatakseen itseään kadehtijoilta, ellei kaitselmus enää toiste joutaisi häntä niistä vapauttamaan, kuten oli tehnyt herra Isak Boxteliin nähden, hän kirjoitti ovensa yläpuolelle samat sanat, jotka Grotius oli kaivertanut vankilansa muuriin sinä päivänä, jolloin sieltä pakeni:

»On ihmisiä, jotka ovat kärsineet siksi paljon, ettei heidän koskaan tarvitse sanoa: — Minä olen liian onnellinen!»

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MUSTA TULPAANI: ROMAANI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR

ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.